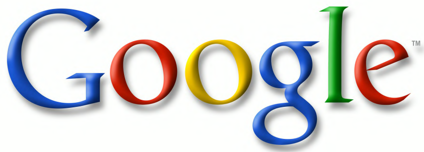
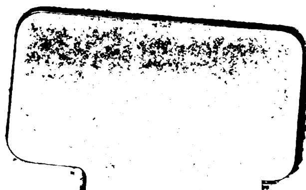

DOMI MINA
NUS TIO
ILLU MEA
Taylor Institution

VADERLANDSCH

WOORDENBOEK.

XIII. DEEL.

VADERLANDSCH

WOORDENBOEK;

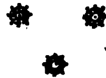
DOOR

JACOBUS KOK.

DERTIENDE DEEL.

DR — EN

MET KAARTEN, PLAATEN en POURTRAITTEN.

TE AMSTERDAM BIJ
JOHANNES ALLART.
MDCCLXXXV.

NAAM-WYZER

Der STEDEN, DORPEN, RIVIEREN, enz. op de Kaart van GELDERLAND, aantoonende in welke ruit van dezelve ieder Plaats te vinden zij. Men begeert, bij voorbeeld, te zoeken ARNHEM, men ziet op het Alphabet, en daarbij D. i. zijnde de Letters, die men in de hoogte en breedte aan den rand geſteld vindt.

B.

Bam-

Broek

E.

F.

G.

H.

M.

N.

Put-

NAAM-WYZER.

Schuur.

A.v. Krevelt sculpsit Amsterdam 1784.

VADERLANDSCH

WOORDENBOEK.

DRAAKENBORG. (*Nicolaas van Zuylen van*) Zie *Zuilen van Drakenborg*.

DRAAKESTEIN, een Riddermatige Hofstede, in de *Provintie Utrecht*.

DREBBER, (*Cornelis Jacobszoon*) gebooren in 1572 te Alkmaar. Hij was een zeer geleerd man, die zig op het onderzoek der natuur en haare werkingen, met onvermoeiden vlijt, toeleide; dit gaf hem aanleiding, tot het uitvinden van zeer konstige werktuigen, die bij de onkundigen voor toverwerken gehouden werden. Onder deeze was een werktuig, *Perpetuum mobile* of *altoosduurende beweeging* genaamd, 't welk hij aan Koning *Jacobus* van Engeland vereerde; door naauw agt te geeven op de Elementen, (zegt men) gelukte het hem, dit kunstwerk tot grooter volkomenheid te brengen, dan tot nog toe geschied was. *Cicero* verhaalt, dat *Archimedes* een *Sphæra* hadt uitgevonden, die zig onophoudelijk naar den loop des *Hemels* bewoog: maar toen *Sijracuse* door *Marcellus* werd ingenomen, werd dit werktuig vernield, en de vernuftige uitvinder van 't leeven beroofd. De kennis van de oorzaak der eeuwigdurende beweeging, deedt *Drebber* een *globe*, bol, of kloot vervaardigen, die zulk eene duurzaame beweeging, naar den loop des Hemels, had; draaijende zig ieder 24 uuren eens in 't rond: zo dat 'er, in duizend jaaren, geene miswijzing voorviel; wijzende tevens aan, maanden, dagen en uuren, den loop der Zonne, Maan, Planeeten en Starren. Behalven dit konstwerktuig, vervaardigde hij allerlei muzicaale

nstrumenten, die aanhoudend speelden. Al wat men maaken kon, om eenen korten tijd zijnen gang te gaan, door een daalend gewigt, springveeren, loopend water of vuur, kon, door de kennis van 't *primum mobile*, tot eene eeuwigduurenheid gebragt worden; in zijn boekje van de *Elementen* geeft hij hier van een omstandiger berigt. Het staande water deedt hij tot de hoogte van honderd en meer voeten rijzen. Hij kon werktuigen toestellen, die een geweldigen wind van zig gaven: ook een instrument, waar in het bestendig tweemaal, tusschen dag en nagt, ebde en vloeide; hij sleep brillen, waardoor men bij nagt in duister konde zien. In het Jaar 1610, vervaardigde hij een Clavelcijmbaal, die van zig zelven, door de kracht der Zonnestraalen, speelde; hij wist de Zonnestraalen, terwijl het speelende instrument in een kelder stond, derwaarts te leiden. Behalven veele andere zeldzaamheden, vervaardigde hij een zoort van Schepen, die onder het water konden zeilen. In zijne van glas gemaakte globe, deed hij een zeer zuiver vogt, nevens eenige druppelen, van een zonderlinge geprepàrreerde Olij; op hetzelve verscheen eerst een gemengde klomp, vervolgens, aan verscheiden oorden, de Elementen, duidelijk en zigtbaar: voorts trok het zuiverste en helderste deel boven, of over de Elementen heen, voerende met zig de Zon, Maan en Starren, die door geene uitwendige werktuigen, maar van den inwendigen doorgaanden of doordringenden geest wonderlijk en onophoudelijk gedreeven werden; de beweeging des Hemels klaar voor oogen stellende. Uit hoofde van deze, en veel meer andere zeer konstrijke uitvindingen, liet hem Keizer *Rudolf*, als een tovenaar, te *Praag* gevangen neemen, met bevel, om hem, als zodanig, te regt te stellen; hoewel hij niet anders werkte, dan door natuurlijke middelen; de *Keizer* werd hier van door hem overtuigd, en, door eene menigte in- en uitlandsche Schrijvers hier in nader bevestigd.

Zie C. Drebber, *van de Elementen*; Baudart Memoriën, II. Deel II Boek, fol. 146. E. van Meteren, *Nederl. Hist.* XXIX. Boek. Boomkamp, *Beschrijving van Alkmaar*, enz.

Drechter Friezen; dus werden eertijds genaamd, de zulken onzer Landzaaten, die hunne woningen te *Enkhuizen* en daaromstreeks hadden; van daar kreeg hun Land den naam van *Drechterland*, gelijk wij in het volgende *Artikel*, en ook op het woord Enkhuizen, nader zullen aantoonen. Omtrent het Jaar 1155, deeden deeze volken een inval in *Kennemerland*; gelegenheid hier toe gaf de twist, tusschen den Utrechtschen Bisschop en Graaf Dirk den IV. Al lang hadden zij op eene gelegenheid geloerd, en zij oordeelden nu den tijd gebooren, om tegen den Graaf te kunnen opstaan. In het gemelde Jaar volvoerden zij hun ontwerp; een tamelijke hoop van hun viel in Kennemerland, plonderende en brandende aan alle kanten. Doch de Poorters van Haarlem en de gebuuren van Osdorp, vielen de *Drechters*, met vereende krachten, op het lijf, zo dat zij genoodzaakt waren het Land weder te ruimen; niet minder, dan negenhonderd van hun, werden in de vlugt gedood. In het Jaar 1161, floot Graaf Floris de III een verdrag met hun, waarna zij hem hulde deeden. Hoe zij, in het Jaar 1288, door *Floris den V*, tot onderwerping gebracht zijn, zal op het Art. van dien Graaf verhaald worden.

Drechterland, een streek van Westfriesland, die, gelijk wij zo even, volgens *Pontanus*, gezegd hebben, door de *Enkhuizers* bewoond werdt. De naam *Drecht* wordt afgeleid van *Derrij*, die aldaar overal, onder de leemachtige aarde, gevonden wordt: van *Derrij* heeft men, in de uitspraak, *Drecht* en *Drechterland* gemaakt. *Beka* in zijnen tijd, onderscheid maakende tusschen die van *Hoogwouder* en de *Drechter-Friezen*, (die, in alle de oude Jaarboeken, voorkomen als mannen van een onverzaagden moed en dapperheid) zegt, dat in hun Land een moeras en veen was.

Zie Alting, *Germ. Inf. Descr.*

Drempt, een Geldersch Dorp, in het Schoutampt van Lochem, een half uur gaans beoosten *Doesburg*, aan den *Ouden*

Yſel. De Gereformeerde Gemeente aldaar wordt, met die van *Hoogkeppel*, door één Predikant bediend.

DREMPT; zie DRUMT.

DRENTHE, een Landſchap, 't welk van veelen verkeerdelijk voor een gedeelte van OVERIJSSEL gehouden, en zelfs op verſcheiden *Nederlandſche Kaarten* als zodanig is afgebeeld. Deeze misſlag is hier uit ontſtaan, om dat de opſtellers van deeze Kaarten geen onderſcheid gemaakt, of hebben weeten te maaken, tusſchen de vroegere en laatere Regeeringsvormen dier beide onderſcheidene Landſchappen, en zig gehouden hebben aan het geen plaats had, onder de Regeering der Bisſchoppen van Utrecht, toen DRENTHE een gedeelte van het *Overſticht* (*Overijsſel*) genaamd werd. Doch zij, die naauwkeuriger acht geeven op de veranderingen van tijden en zaaken, weeten wat zedert is voorgevallen. Hier uit bemerkt de Leezer, dat wij DRENTHE thans beſchouwen, als *één op zig zelve beſtaand vrij Landſchap*, geen andere betrekking hebbende tot *Overijsſel*, dan tot de andere Provintien. Dit Landſchap wordt, door het Riviertje de *Reſte*, als eene natuurlijke Grensſcheiding, ten Zuiden van *Overijsſel* geſcheiden, ſchoon het, voor een gedeelte, ten Westen onmiddelijk daar aan paalt. Ten *Westen* grenst het aan *Friesland*; ten *Noorden* aan *Groningen* en de *Ommelanden*, alwaar de Grensſcheiding op verre na niet naauwkeurig genoeg bepaald is, uitgezonderd ten *Noord-Oosten*, daar een *regte lijn*, beginnende bij het *Zuidlaarer Meir*, en midden door de *Veenen* gaande, tot nabij 't *Klooſter ter Apel*, tot de Grensſcheiding dient. In het Zuidoosten grenst dit Landſchap mede, voor een gedeelte, aan het *Bisdom Munſter*, en aan 't Graafſchap *Benthem* In zijnen omtrek, die bijna vijftig uuren gaans bedraagt, vertoont het de gedaante van een onregelmatigen *Driehoek*.

De moerasſige *Veenen*, wier turf den inwoonderen meest al hun beſtaan verſchaft, beſlaan, zonder twijffel, een groot gedeelte van den grond deezer Landſtreeke, en bijzonder langs haare *boorden*; in het midden is de grond hooger. Ook zijn 'er veele *Bosſchen* en *Zandheiden*, die niet dan met veele moeite, hier en

en ginds, tot den *Akkerbouw*, en het voortbrengen van *rogge*, *haver* en *boekweit*, kunnen bekwaam gemaakt worden. Als eene der bijzonderheden van dit Landſchap, verdient hier aangemerkt te worden, dat de oogst aldaar, Jaarlijks, op één vastgeſtelden dag, moet aanvangen en eindigen; de Landlieden worden, door het luiden der klokken, hiervan verwittigd. Om den overvloed van wild, is, egter, de grond hier allermeest tot de jacht geſchikt. Allerwegen wordt dit Landſchap doorſneeden van kleine Rivieren of Beeken; de voornaamſte van deeze ſtroomen zijn het *Schuitendiep* en 't *Hoorndiep*. Alle de Schrijvers, die van dit Landſchap geſproken hebben, hebben niet vergeeten gewag te maaken van de *Huine* of *Hunnebedden*, waarvan wij, in een afzonderlijk *Artikel*, zullen ſpreeken, als ook van de *Hunnenbergjes*, die hier insgelijks gevonden worden.

Voorheen voerde het Landſchap *Drenthe* den tijtel van Graafſchap, en behoorde als een *Leen* aan het Duitſche Keizerrijk; maar het geſlacht der oude Graaven uitgeſtorven zijnde, werd deze Landſtreek, door Keizer *Koenraad den* II, in het Jaar 1024, aan Bisſchop *Adelbold* geſchonken, en dus aan het Utrechtsch-Bisdom onderhoorig gemaakt; welke gifte naderhand, in 't Jaar 1040, door Keizer *Hendrik den* III, bevestigd werd, als mede, in 1076, door *Hendrik* den IV. Sedert dien tijd werd dit Landſchap, in naam van den Bisſchop, door een Stedevoogd beſtierd, die zijn verblijf hield op het ſlot te Coeverden, en om die reden, in de Geſchiedenisſen, den naam voert van Kaſtelein, Burggraaf of Slotvoogd van Coeverden. Elders hebben wij reeds gelegenheid gehad, te doen zien, welke moeilijkheden de bezitting dezes Landſchap aan de Utrechtſche Bisſchoppen veroorzaakte. Nadat, in het Jaar 1536, Keizer Karel de V voor Erfheer van Groningen en Ommelanden was aangenoomen, werd, kort daarna, dit Landſchap mede onder zijne gehoorzaamheid gebragt; op voorwaarde, echter, dat de bewooners bij hunne oude rechten en vrijheden zouden gelaaten worden; wordende dit nader bekragtigd door het doen van afſtand, door Hertog *Karel van Gelder*. Bij de overdragt der Nederlanden, door *Karel den V*, aan zijnen Zoon *Filips*, in 't Jaar 1555, werd hij ook aldaar voor Landsheer erkend.

Bij de oprichting der nieuwe Bisdommen in de Nederlanden, in 't Jaar 1560, werd *Drenthe*, in plaats van onder het Bisdom van Munster, waaronder het sedert eenige Jaaren behoord had, onder dat van *Groningen* gebragt, en in 1594, naa de overmeestering van Groningen, aan *Filips* alle gehoorzaamheid ontzegd. Bij de oprichting der *Unie* van *Utrecht*, in 't Jaar 1579, genoot echter dit Landschap geene genoegzaame vrijheid om in dezelve te kunnen treden. Doch in 't Jaar 1580, kreegen de Drenthenaars mede stem en zitting in de vergadering der algemeene Staaten; zij genooten dit voorregt slegts twee Jaaren: want na dat Groningen door *Rennenberg* verraaden was, werden zij wederom, van de Unie afgescheurd. Door Prins *Maurits*, in het Jaar 1594, herwonnen zijnde, hebben de Staaten van dat gewest meermaalen, als in 1618 en 1632, poogingen aangewend, om als een achtste Provintie te worden aangenoomen, doch nooit daar toe kunnen geraaken. Groote hoop scheen zig hier toe aan te bieden, in het Jaar 1651. In het voorgaande Jaar was zij, door de algemeene Staaten, verzogt, om op de groote vergadering afgevaardigden te zenden, en hunne advijsen nevens de VII Provintien intebrengen; hunne afgevaardigden verscheenen, dadelijk, in s'Hage, verzoekende tot de vergadering te mogen toegelaaten worden. Dan toen zeide men, dat die aanschrijving *bij abuis* geschied was. *Aitzema* dit geval, in de *Herstelde Leeuw*, bl. 255, 256, verhaalende, zegt: dat de Heer President verzogt zijnde de reden te melden, bij welke dit *abuis* mogt toegekomen zijn, niet anders wist intebrengen, dan dat de uitgave van zodanige Resolutien af hing van den Griffier, die de registers en origineele acten in zijne bewaaring had; maar, dat het hem President onmooglijk was geweest, al wat hem ter tekening gebragt werd, telkens met de registers te vergelijken: te minder nog, dewijl dikwerf zeer veele dezer Resolutien ter zelver tijd hem werden toegezonden, om ze in der haast te tekenen. Hoe het zij, het *Landschap Drenthe* werd door dit *abuis* niet bevoordeeld, maar men hield de Gekommitteerden stilzwijgende buiten de vergadering. 'Er werden, indedaad, door de Heeren *Schelhard* en *Struyck*, de eerste *Landschrijver* en de tweede *Secretaris* van Drenthe, vertogen daar tegen ingebragt, nevens eene

eene uitvoerige deductie, gestaafd met oude Handvesten, waarin dit Landschap verklaard werd, ten allen tijde, als een afzonderlijke staat, ter vergaderinge der Staaten dezer Landen, zijne Gekommitteerden te hebben gezonden; bij bovengemelden Schrijver kan men deze stukken vinden; doch, in de groote vergadering, werd daarop geen besluit genomen. De geringe inkomsten van dit Landschap, in vergelijking van die der andere Provintiën, was, waarschijnlijk, de reden, om welke dit verzoek van de hand geweezen werd, en men het beeter oordeelde, het als een overwonnen Land, aan de Republiek onderworpen te laaten; behoudende echter zijne eigen *Politie*, *Justitie* en *Finantie*. Schoon onder de bescherming der algemeene Staaten staande, draagt het niets in den last van de Generaliteit: 's Rekenkamer alleen geeft het, van ieder 100 gulden, die de gezamenlijke Provintien als gewoone lasten dragen, *ééne gulden;* en, tot de buitengewoone petitien der Raaden van Staaten, *éénen* gulden boven de 100. Daarenboven onderhouden die van Drenthe, ten dienst van den Staat, op hunne eigen kosten, *een Bataillon* voetvolk.

Eéne zaak is 'er, welke dit Landschap, ten allen tijde, naauw met de VII. Provintien verbonden heeft: te weeten, dat de Stadhouderlijke waardigheden telkens bekleed zijn, door een Stadhouder der andere Provintien; hebbende de Staaten des Landschaps, daartoe, doorgaans verkooren den Vorst, die dat Ampt in Friesland en Groningen bekleedde: gelijk nog tegenwoordig plaats heeft in den persoon van WILLEM DEN V.

De oppermagt of Souvereiniteit, in de Regeering, de Politie en het Finantie wezen, berust in de *Edelmogende Heeren, s'Lands Staaten*, bestaande uit *Edelen* en *Eigengeërffden:* de eerste hebben een *derde deel*, en de andere *twee derde deelen* van het gezag in de Regeering in handen.

De Edelen maaken uit het *eerste lid*, naamlijk dat der *Ridderschap.* Niemant kan als Edele daarin beschreeven worden, ten zij hij bezitte, een Huis of Landgoed (Havezate) welk het regt van stemmen heeft: het getal van deeze bedraagt aldaar thans XIX; doch het getal der *Ridderen* is niet altoos voltallig. Zij, die eens als lid van de vergadering der Edelen zijn aangenoomen, blijven het geduurende hun leeven.

 De

De *Eigengeërfden*, het tweede lid van ſtaat, worden gekooren, uit de zes *Kerſpels* of *Dingſpillen*, die elk een verſchillend getal, evenredig met de hoegrootheid van elk Dingſpil, uitleeveren: als *Zuideveld* 8; *Bylen* 4; *Duverden* 11; *Rolde* 2; *Noordeveld* 6; en *Ooſtermoer* 5 leden; en dus te zaamen XXXVI. Offchoon deeze alle Jaaren niet verwisſelen, moeten zij evenwel, tegen den tijd, wanneer de Landſchapsvergadering beginnen zal, op nieuw verkooren worden: ſtaande de keuze aan de Eigengeërfden van ider *Dingſpil.* In alle deze *Dingſpillen*, heeft, bij iedere verkiezing, de *overſtemming* plaats, namelijk der perſoonen, die in de Dorpen, daaraan onderhoorig, het regt van ſtemmen hebben. Elk *Dingſpel*, 't zij het uit meer, 't zij uit minder Dorpen beſtaa, heeft even veel gezags in de Staatsvergaderingen, in welke niet naar de hoofden, maar naar de *Dingſpillen*, de ſtemmen worden opgenomen.

Deeze vergadering van *'sLands Staaten*, word de *Landdag* genaamd; zij houdt haare bijeenkomst altijd te *Asſen*, doorgaans in de maand *Maart*. De *Landdrost* van *Drenthe*, is Preſident van deze en van andere vergaderingen; welk Ampt altijd bekleed wordt, door een der *Edelen*, die gekooren word door den *Erfſtadhouder*, mids zijnde een perſoon gebooren in *Drenthe* of *Overijsſels Salland.* Na het Jaar 1639 zijn over het aanſtellen van den Drost, tusſchen die van *Drenthe* en *Overijsſel*, verſcheiden verſchillen voorgevallen; tot dat eindelijk, in 't Jaar 1668, deswegen, door eenige afgevaardigden, in s'Hage, een vergelijk getroffen werd, hier in beſtaande, dat, van zeven op elkander volgende *Drosten*, vijf uit *Drenthe*, en twee uit *Salland* zouden verkooren worden. *Drenthe* kiest den eerſten, tweeden, vijfden en zesden, *Salland*, den 3 en 7. Dit recht, van de Provintie van Overijsſel, heeft zijn oorſprong van wegen Coeverden, dewijl de *Landdrost van Drenthe* te gelijk *Kaſtelein* van *Coeverden* is.

In de verkiezing van een *Drost*, werd, eertijds, als de beurt aan *Overijsſel* kwam, dit onderſcheid in acht genomen, dat de *Staaten* van die Provintie twee bemiddelde *Edellieden*, uit het kwartier van Salland, benoemden, uit welke *twee* die van *Drenthe* een Landdrost naar hunnen zin mogten verkie-

zen,

zen, op zodanige *Commisſie* en *Inſtructie*, als aan den voorgaanden Drost waren ter hand geſteld; tegenwoordig, echter, ſtaat deeze keuze aan den Erfſtadhouder.

Dit Drostämpt mag met regt gehouden worden, voor een der voordeeligſte bedieningen in de Nederlanden. Want, behalven een vaste Jaarwedde van 5000 guldens, geniet de Drost alle de verbeurde breuken, die als ſtraffen van geringe feitelijkheden, waarmede geen lijf of leevensſtraffe gemoeid is, de ſchuldigen worden opgeleid; moetende, echter, daarvan worden uitgekeerd het *derde deel*, ten voordeele van de armen. Te menigvuldiger zijn deze boeten, omdat 'er zelden een misſlag verhoolen blijft, uit kragt van een gewoonte, welke aldaar plaats heeft, dat door de zogenaamde *Hofſpraake* (zijnde een gericht, welk door het geheele Landſchap van plaats tot plaats omwandelt) den Gedeputeerden van ieder *Dingſpil* word afgevraagd, of onder hun bij *Kerſpel*, huns wetens, eenige feitelijkheden gepleegd zijn, welke kunnen gerekend worden, *Drostenbreuken* onderhevig te zijn; ingevalle iets van dien aart door gemelde Gedeputeerden, opzettelijk verzweegen wordt, heeft de *Drost* het regt, om aan zodanig een Kerſpel een boete op te leggen, en elk huisgezin te ſchatten op een goudgulden. Daarenboven heeft de Drost zijn aandeel in het Equivalent, 't welk zij, die de eene of andere bediening bekoomen, verpligt zijn aan de Gedeputeerde Staaten te betaalen. Ook heeft hij het regt van aanſtelling van een Schout te Coeverden. In ſommige Kerkelijke beroepingen heeft hij regt van *Collatie*, en in alle, nevens de Gedeputeerde Staaten, dat van *Approbatie*.

Om een kort en volledig denkbeeld te geeven van den aart van den Drenthſchen Regeeringsvorm, moeten wij iets zeggen van de *Lottinge*, anders gezegd, de LOFFELIJKE ETSTOEL: want daarvan een Lid te zijn, geeft de oorſpronklijke bevoegdheid tot alle andere Commisſien, en in het bijzonder tot die der Gecommitteerde Staaten, waarin geene anderen worden toegelaaten, dan die bevoorens leden van den *Etſtoel* waren.

De Leden, tot dit Collegie behoorende, zijn, eerst de *Landdrost*, als *Preſident*, benevens deszelfs *Asſesſor*, en

 voorts

voorts XXXVI Leden, zijnde zes uit ieder *Dingspil*, *Edelen* en *Eigengeërfden*, door elkander gerekend. Van deze *zesendertig* Leden, zijn twee derde deel buiten den eed; en dus niet meer dan XII in functie. Jaarlijks verwisselt dit, op de volgende wijze; dat, uit elk *Dingspil*, twee afgaan, en twee nieuwen aankomen; zodat alle de gezamenlijke 36 Leden van dit Collegie, die ook den tijtel van *Edelmogende Heeren* draagen, twee Jaaren in, en één Jaar buiten den eed zijn. Aan dit Collegie is een Raad en Landschrijver toegevoegd. De 36 Leden behouden hunne waardigheid hun leeven lang: bij afsterving van een der leden, staat de aanstelling van een nieuw lid, beurtelings, aan den *Drost* en aan de *Etten* of leden van den Etstoel; zonder onderscheid van persoonen, 't zij *Riddermatige* of *Eigengeërfden*; mids daartoe bevoegd zijnde, door het bezitten van zekere hoeveelheid van goederen.

Dit *Collegie*, welk het *hoogste Geregtshof* dezer Landstreek is, vergadert, op uitschrijving van den *Landdrost*, tweemaal 's Jaars te *Assen*, ter zelve plaatse, alwaar de Gedeputeerde Staaten des Landschaps vergaderen De Leden van die vergadering oordeelen, na gedaanen eisch van den Landdrost, over zaaken, die de crimineele Justitie betreffen, welke aldaar zonder oogluiking, met veel strengheid, worden gestraft: en, in de daad, niet zonder reden, dewijl dit land overal open ligt, en ook, wegens de nabijheid der verschillende territoiren, van rondomme, anders zeer onveilig zoude zijn, het zij van Struikroovers of andere landloopers, indien deeze niet, door vreeze voor zwaare straffen, werden afgeschrikt. Ook worden door dit Collegie, de pleidoien, die van mindere regtbanken, langs den weg van *appél*, daar voor gebragt worden, afgedaan. Met deeze bepaaling, echter, dat iemand, voor dit geregt, een pleidooi verlooren hebbende, na verloop van twee Jaaren, wanneer, gedeeltelijk, andere Leden in hetzelve zitten, voor dit zelve geregt weder *appelleeren* of ter revisie brengen mag: wanneer de zaak geheel en onherroepelijk beslist word.

Buiten en behalven het Collegie der *Gedeputeerde Staaten*, en dat van den *loffelijken Etstoel*, heeft men in Drenthe nog ver-

verſcheiden Ampten, bijzonderlijk het *Finantiewezen* betreffende; als een *Ontvanger Generaal:* een *Ontvanger der Grondſchattingen*, één *der Domeinen*, één *der Kollateraalen* en *der vrijwillige verkoopingen.*

Betreffende den Kerkſtaat dezes Landſchaps, alwaar dezelfde verandering in den Godsdienst, als in de Nederlanden gelijktijdig met die van *Groningen* en *Omlanden* is voorgevallen, onder beſtier van Graaf WILLEM LODEWIJK van *Nasſau Dillenburg*; zo dra de Hervormden aldaar van Leeraaren voorzien waren, nam hun getal zodanig toe, dat zij drie bijzondere klasſen begonnen uittemaken. In den aanvang ſtonden deze onder opzigt van de *Groninger Sijnode*, die reeds in 't Jaar 1595 was opgerigt, zonder dat zij daarvan integreerende Leden waren; doch, na het Jaar 1609, hebben deze drie klasſen zich van bovengemelde Sijnode geſcheiden, en, gelijk nog heden plaats heeft, een afzonderlijke Sijnode opgericht. Deze klasſen worden genoemd: I van *Emmen*; II van *Meppel*, en III van *Rolde*. De eerſte bevat 12, de tweede 15, en de derde 13 Predikanten, en dus te zaamen 40. In de vergadering der Sijnode, die om de drie Jaaren, altoos te Asſen, gehouden word, verſchijnen als *Kommisſarisſen Politiek*, de Heer Landdrost, als Repreſenteerende zijne Doorluchtige Hoogheid, den Heer *Erfſtadhouder*, en alle de *vier Heeren Gedeputeerde Staaten*, die als dan in eed zijn, benevens den *Landſchrijver* en *Secretaris.*

Zie PICART, SCHOTANUS, PONTANUS, AITZEMA, enz.

DRESUM of *Drieſum*, een Friesch Dorp, in het kwartier Ooſtergoo, in de Grietenij van *Dantumadeel*, na bij *Dokkum.*

Zie *Geog. Woordenb. van Friesland.*

DREISCHOR, eene oude en aanzienlijke Heerlijkheid, liggende Noordwaards van Noordgouwe, in 't Land van *Schouwen.* In dezelve is een Dorp, welk dien zelfden naam draagt, en eigen

gen Kerk en Predikant heeft. De Kerk pronkt met eene overheerlijke Graftombe van de Heeren *Jan Daniel*, en *Cornelis Daniel Ockerse*, eigenaars dier Heerlijkheid. Aan het Dijkwater heeft het Dorp een Haventje bij een kleine buurt, *Belder* of *Beilaart* genaamd.

Te Dreischor werd gebooren de vermaarde JACOBUS ZOVITIUS, bestuurder der Latijnsche Schoole te *Breda*.

De naam van deeze Heerlijkheid en Dorp word afgeleid van de *schorren*, met welke zij bedijkt is; ten minsten het Wapen, zijnde drie groene schorretjes met witte schaapjes op een blaauw veld, geeft aanleiding om dit voor zeker aanteneemen. Het land van *Dreischor* was voorheen een Eiland op zig zelven, en is eerst, door de bedijking van *Noordgouwe* en *Zonnemaare*, aan *Schouwen* gehegt. De grootte der Heerlijkheid word bepaald op 2793 gemeten en 115 Roeden, zonder het poldertje *Maarland* en *Voorne* daaronder te rekenen: ten minste op die grootte werd het gerekend, wanneer de zo evengemelde Heer en Mr. *Johan Daniel Ockerse*, in 't Jaar 1705, dezelve van de Graaflijkheid kogt, voor 2050 ponden vlaamsch. Na zijn overlijden ging de Heerlijkheid over aan den Heere *Adriaan Mogge van Haamstede*, die 30 November 1742, 'er mede verlijd werd.

DREISCHOR; (NIEUW) zie *St. Jansland*.

DREUMEL, een klein Dorpje, aan den Waaldijk, beneden *Wamel*, tusschen *Maas* en *Waal*.

DRIEBERGEN, een Dorp en Heerlijkheid in 't Sticht van Utrecht, grenzende, ten Zuidoosten, aan *Zeist*, waarmede het, in het Jaar 1677, door de Heeren Staaten van *Utrecht*, vereenigd zijnde, aan den Graave van Nassau, Heere van Odijk, verkocht werd; met *Zeist* was het vereenigd gebleeven tot in het Jaar 1767., wanneer dit, door den Heer CORNELIS SCHELLINGER, verkogt werd aan den Graave VAN ZINZENDORF; blyvende nog eigenaar van *Driebergen*. Het Dorp van dezen naam ligt omtrent een uur gaans ten Zuid Oosten van *Zeist*, en anderhalf uur ten Noord Westen van *Doorn*, aan den

ge-

gemeenen weg. Schoon het niet groot is, heeft het echter eigen Kerk en Predikant, behoorende onder de Clasfis van *Rheenen* en *Wyk*.

Driebergen, (*Johannes*) geboorên te Leiden, den 11 December des Jaars 1686; zijn Vader *Jan Driebergen* was aldaar een aanzienlijk Koopman in Graanen; zijne moeder, *Geertruy Oosterbaan*, ftierf 15 dagen naa de geboorte van deezen haaren Zoon, die naauwlijks vier Jaaren bereikt had, of zijn Vader ging mede den weg van alle vleesch. Johannes geraakte dus onder het beftier van zijne Moeijen van Vaders en Moeders zijde, wier Echtgenooten de zorge zijner opvoedinge éenigen tijd daarna op zig namen. Zij deeden hem in de eerfte beginzelen der wetenfchappen, te Noordewijk, onderwijzen. Ook deze zijne getrouwe voogden hem door den dood ontrukt zijnde, nam, volgens derzelver laatften wil, zekere *Pieter Oostdam* de voogdije op zig. Van *Noordwijk* werd hij naar Rotterdam gezonden, om zig in de Latijnfche en Franfche taal en in den Koophandel te laaten onderwijzen; genietende inmiddels de lesfen, in 't *Grieksch* en *Hebreeuwsch*, van den vermaarden en geleerden *Joannes Texelius*. Dewijl dit onderwijs all' zijnen tijd vorderde, liet hij al wat den Koophandel betrof, vaaren, en leide zig met allen ernst op de Letteroefeningen toe. Met goedvinden zijner Beftierderen en andere vrienden, werd hij tot den Predikdienst, onder de Societeit der *Remonftranten*, gefchikt. Van Rotterdam begaf hij zig naar Amfteldam, en genoot aldaar het onderwijs in de Godgeleerdheid en Filofofie, van de Heeren *F. van Limborch* en *Joannes Clericus*. Hij maakte aldaar zulke vorderingen, dat hij, in het Jaar 1708, tot den Predikdienst bekwaam gekeurd werd. Hij predikte eerst een tijd lang te *Harlingen*, daarna te *Nijmegen*. In het Jaar 1711, werd hij, op éénen dag, te *Noordwijk* en te *Zevenhuizen* beroepen; hij nam Noordwijk aan. Zeven Jaaren daarna vertrok hij van daar naar *Utrecht*. In het Jaar 1724, werd hij door de Remonftrantfche Gemeente te Rotterdam beroepen, alwaar hij bleef tot in 't Jaar 1737; wanneer hij, door de gezamentlijke broederfchap, in plaats van den Hoogleeraar *Adriaan van Kattenburg*, in het kweekfchool

te

te Amſteldam beroepen en met eenpaarige toeſtemming werd aangeſteld. Reeds had zig DRIEBERGEN een aanzienlijken naam onder de Geleerden verworven, zo door de vertaaling der Leerredenen van *B. Hoadly* als van *Prideaux's* Geſchiedeniſſen van 't O. en N. Teſtament, welke hij niet alleen vertaald, maar ook met geleerde aantekeningen verrijkt had. Vervolgens maakte hij zig nog meer vermaard, door zijne ſchriften, *over Gods algemeene genade*, waarin hij het gevoelen zijner gezinte, tegen de grootſte mannen der Hervormde Kerk, en bijzonder tegen den Hoogleeraar J. v. D. HONERT, mannelijk, doch beſcheiden verdedigde. De dood noodzaakte hem deezen twist te ſtaaken; hij ſtierf den 1 Maij 1746; zijnde nooit gehuwd geweest. Nevens zijne ſchriften, liet hij den roem na van een geleerd en beſcheiden Godgeleerde.

Zie de Lijkredenen, over hem uitgeſproken, door J. J. WETSTEIN en PETRUS BLIEK, 22 en 23 Maij 1746.

DRIEHUIZEN, een Buurt, onder *Groot Schermer*, 2100 roeden van *Alkmaar*, ten Noorden van den Ringſloot, beſtaande uit 30 Huizen. Het heeft zijnen naam ontleend van de *drie* eerſte *Huizen*, die aldaar, in 't Jaar 1603, gebouwd zijn.

DRIEL, een Dorp in de Overbetuwe, liggende bijna een half uur van de Vaart, tusſchen *Nijmegen* en *Arnhem*, aan den Rhijndijk. De Kerk van *Driel*, welke, met die van *Elden*, door één Predikant bediend word, is zeer vervallen. Een ander

DRIEL, ligt in de *Bommelerwaard*, aan de Maas, een half uur gaans bezijden *Rosſem*. Het heeft Kerk en Predikant.

DRIEMANS-POLDER, in Rhijnland, droog gemaakt in het Jaar 1668, beſlaat een grond van 900 Morgen, onder *Zoetermeer*, en van 200 morgen, onder *Wilnis* behoorende. Deeze Polder is zeer aanzienlijk, niet alleen om zijne vrugtbaare zaai-en wei-landen, maar ook door de aangenaame Buitenplaatſen en ſchoo-

ne

ne Boerenwoningen, aan den *Rijweg* van *Gouda*, *Rotterdam*, *Gornichem*, *Schoonhoven*, en *Oudewater* naar den *Haag*, die ter lengte van een uur gaans hier door loopt.

DRIEWEGEN, een Dorp en Heerlijkheid in *Zuid Beveland*, ten Noorden van *Ellewoutsdijk*. Ten opzigte van het Kerkelijke is de Gemeente veréénigd met *Ovesant*; doch heeft zijn eigen Geregt. De Heerlijkheid, die dezen naam draagt, beslaat, met den Polder *Lange Maire* en den *Kamer Polder*, te samen 866 gemeten 262 Roeden. In het Jaar 1747 werden, in de Heerlijkheden *Driewegen* en *'Koudorpe*, te samen geteld agtenzestig Huizen.

DRIMMELEN, of *Driemijlen*, een Dorp, lastende onder *Dordrecht*, is een van die, welke, na den geweldigen Watervloed, in 't Jaar 1421, het hoofd weder boven gestoken heeft. *Op de Made* en *Drimmelen* hebben te samen één Predikant.

DRONGELEN, een uur gaans ten Westen van *Heusden*, is een oude Heerlijkheid, oorspronklijk uit het Geslacht der Heeren van *Heusden*. De eerste bezitter was Heer *Jan van Drongelen*, Zoon van *Jan den* VII, Heere *van Heusden*, wiens nakomelingen veele Jaaren eigenaars van hetzelve geweest zijn. Naderhand is het, door openbaare opveilinge, overgegaan aan andere eigenaars. Men telt in het Ambagt 56 Huizen. Het Dorp, 't welk tamelijk groot is, ligt in een aangenaame Landsdouwe, niet verre van de oude Maas. De Kerk is niet oud, en met een spits Torentje voorzien. *Drongelen* is in het Kerkelijke een Combinatie met *Etten*.

DRONRIJP, een der Dorpen van de Friesche Grietenij *Menaldumadeel*, onder *Westergoo*.

DROOGEHAM, een der agt Friesche Dorpen van de Grietenij *Agt-Kerspelen*, in 't kwartier van *Oostergoo*.

DROOMERDIJK, een der Dijkaadjen van de *Hondbossche*.

DRUI-

Druïden, een soort van *Priesters* en *Priesterinnen*, onder de *Duitschers* of *Germanen*, *Gallen*, *Brittaniers*, en onder de *Friesen*. *J. Caesar* zegt, dat hun Godsdienst uit *Brittanje* in *Gallie* is overgebragt. *Tacitus* maakt ook gewag van hun, en zegt, „ dat zij na het verbranden van het Kapitool, „ in *Nederduitschland*, zongen, dat het Roomsche Rijk „ ten einde liep, en dat het een teken van de Godlelij„ ken gramschap was, en een voorbode, dat het bezit der „ waereld tot de *Over-Alpische* volken zou overgaan." Verder word, bij gemelden Schrijver, gezegd, dat zij geoefend waren in de Natuur- en Starrekunde, waaruit zij verscheiden zaaken wisten te voorzeggen. Hunne leer was, dat de gramschap der Goden niet was te verzoenen dan met menschenbloed. Om de ongelukkigen, die ter verzoening dienen moesten, aan dezelve op te offeren, bedienden zy zig van groote beelden, gevlogten van rijs en biezen, van binnen hol. In dezelve werden de slagt-offers gestoken, en voorts met vuur verbrand. Alle boosdoenders, of anderen, die men meende de Goden vertoornd te hebben, werden op die wijze van kant gemaakt. Bij gebrek van zulke misdaadigen, moesten onschuldigen sneeven. Verder, bestond het Ampt der *Druïden* in het volk te leeren, te onderwijzen, voor hetzelve te bidden, de kinderen te onderrigten in de zeden des Lands; het regt te oeffenen en te straffen. Door dit alles verkreegen zij een groot gezag, tot zo verre, dat iemant, 't zij groot of klein, die hun niet gehoorzaamde, niet mogt offeren, en geen het minste regt kon erlangen.

De oude Friesche Chronijken verhaalen, dat *Friso*, meer dan 300 Jaaren vóór Christus geboorte, de *Druïden* in zijn Land, beval, all' hunnen vlijt aan te wenden, om de volken in den Godsdienst te onderwijzen. Hunne leerlingen moesten twintig Jaaren onder hun opzigt staan, om de geheimen, welke zij niet in geschrift wilden gesteld hebben, te leeren, voor dat zij eenigen dienst mogten verrichten. Hunnen Godsdienst pleegden zij in duistere gewijde Bosschen. Zeer verschillende wordt van hunne afkomst gesprooken. Veelen zijn van gedachten, dat het woord *Druïden* betekent *Dienaar Gods*. Zij droegen, als een teken hunner waardigheid, vijfhoekige schoenen; hun pligt

plegt-gewaad was een lang kleed; hunne hoofden hadden zij met loof van eikenboomen gekroond.

Zie J. CAESAR; TACITUS *Jaarboeken*; WINSEMIUS en andere.

DRUIVESTEIN, (AART JANSZEN) gebooren te *Haarlem*, uit een oud en aanzienlijk Geslacht, alwaar hij ook de Burgemeesterlijke waardigheid bekleed heeft; hij overleedt aldaar in 't Jaar 1627, in den ouderdom van 56 Jaaren. Enkel tot zijn vermaak, oefende hij de Schilderkonst, en was zeer bekwaam in het vervaardigen van Landschapjes, beeldjes en beesten. Zijn Geslacht is nog in wezen.

Zie AMPZING, en HOUBRAKEN I. Deel.

DRUKKONST; hier over en over haare uitvinding, zal uitvoerig gehandeld worden, op het *Artikel* KOSTER (*Laurens Janszoon*).

DRUMPT of *Drempt*, een zeer ongeregeld *Dorp*, in de Thielerwaard, een half uur van *Thiel:* de Gereformeerde Kerk, die klein is, word door één Predikant bediend: ook is aldaar een Statie van Roomschgezinden.

DRUNEN, een Dorp in de *Meijerij van 's Hertogenbosch*, onder het kwartier van *Oosterwijk*.

DRUTEN, een fraaij Dorp in Gelderland, tusschen *Maas* en *Waal*, voorzien van een fraaije Kerk en Heerenhuis, waarop de Heeren *van Deelen* hun verblijf houden.

DRUSIUS (JOHANNES), gebooren te *Oudenaarde*, in Vlaanderen, den 28 Junij van het Jaar 1550. Tot mannelijke Jaaren gekomen zijnde, werd hij gehouden voor een zeer geleerd man, en bijzonder ervaaren in de Godgeleerdheid. Zijn Vader, de belangen der Hervormden toegedaan, moest, om de handen

zijner vervolgers te ontwijken, de vlugt neemen naar *Engeland.* De Moeder van onzen *Druſius*, Roomschgezind zijnde, verzuimde niet, naa de vlugt haares mans, haaren Zoon de zijde van haare gezinte te doen omhelzen. Zij ontbood hem van *Gend* terug naar *Oudenaarde*, en zond hem voorts naar *Doornik*; doch hij vond middel om van daar te geraaken, en zijnen Vader te *Londen* op te zoeken; hij kwam hier in 't Jaar 1567. Zijn Vader ſtelde alle zijne poogingen te werk, tot eene geleerde opvoeding noodig. In het Jaar 1572 was hij voorneemens, eene reize naar Frankrijk te doen; doch de moord van Parijs ſchrikte hem af. Naa de Gendſche bevrediging verlieten Vader en Zoon Engeland, en keerden weder in de Nederlanden. In het Jaar 1577 werd de Zoon aangeſteld als Hoogleeraar in de Oosterſche Taalen te *Leiden.* Drie Jaaren daar naa tradt hij aldaar in den echt met *Maria van der Varent*, die reeds half den Roomſchen Godsdienst verlaaten had, en in haar Huwelijk denzelven geheel verliet. *Druſius*, geene genoegzaame inkomſten hebbende tot een eerlijk beſtaan, zogt elders naar een voordeeliger post. De Prins van Oranje, dit verſtaan hebbende, ſchreef aan de Magiſtraat van Leiden, dat zij zouden zorgen hem te behouden; nogthans vertrok hij, in het Jaar 1585, naar *Franeker*, als Hoogleeraar in de Hebreeuwſche taal, en overleed aldaar op den 18 Februarij 1616. Men zegt dat zijn Zoon, JOHANNES DRUSIUS de jonge, geboren in het Jaar 1588, indien hij een hooger ouderdom had mogen bereiken, den Vader in geleerdheid zou overtroffen hebben: doch hij ſtierf, als een wonder van zijnen tijd, pas eenentwintig Jaaren oud, in *Engeland*, aan de ſteen. Vader en Zoon hebben zeer geleerde en taalkundige ſchriften nagelaaten.

P. SIMON. *Hiſt. Critiq. du V. T.*

DRUSUS, de Stiefzoon van Keizer *Augustus*, door wien hij naar Duitschland als Veldoverſte werd gezonden; hij was de broeder van *Tiberius* en Vader van *Germanicus*, welken tijtel hem ook, naa zijnen dood, door den Romeinſchen Raad, gegeeven werd. Over den Rhijn getrokken zijnde, om de Gallen

te

te overmeesteren, kwam hii in *Gelderland*, en drong door tot in *Friesland*. Naa die volken overwonnen te hebben, deed hij een tweeden togt over den Rhijn, tegen de *Germanen*, viel in *Munsterland*, trok voort tot aan de *Weser*, die hij echter schroomde over te steeken. Volgens het verhaal van *Suetonius*, zou *Drusus* de eerste geweest zijn, die de *Noordzee* naar den *Rhijn* en aan den kant van *Friesland* heeft bevaaren, en daarna in het Land der *Chauchen* gevallen is. Deze twede togt zou geschied zijn 9 Jaaren vóór Christus geboorte, en hij, daarmede de *Usipeeten* aan het Rijk onderworpen hebben. Volgens *Cezar*, naa een brug over de *Lippe* geslagen te hebben, heeft hij de *Cheruscen* als mede de *Sicambers* overvallen. In zijnen aftogt werd hij door de *Germanen* zo hevig aangevallen, dat hij zijne Legioenen bijna zou verlooren hebben. Om dit te verhoeden, zou hij, naderhand, veele sterkten, aan den kant van den *Rhijn* en *de Lippe*, hebben opgeworpen. *Dion Cassius* zegt, dat hij door den dood, in het 30 Jaar zijns ouderdoms, verhinderd werd, andermaal over den Rhijn te komen. Van DRUSUS BURGT is reeds op het Art. DOESBURG gesprooken; van de Graft, naar hem genoemd, zullen wij, onder het *Artikel* DE YSSEL, breeder handelen.

DUBBELDAM, een Dorp en Heerlijkheid, als mede een Huis, genaamd het *Huis te Dubbeldam*; voerende dien naam naar het Riviertje, de *Dubbel* en *Dam*. Ten Oosten heeft het *Kruiskerken*, ten Zuiden de *Nesse* en *Wolbrantskerk*, ten Westen de *Mijle*. *Dubbeldam* werd, in het Jaar 1421, onder het water bedolven, doch stak allengs het hoofd weder boven. In het Jaar 1630, op den 13 October, werd in de Kerk, naa de herstelling, de eerste Predikatie gedaan. In het Jaar 1732 telde men aldaar 107 Huizen, 1 Steenplaats en 17 Molens. De Predikant van *Dubbeldam* behoort onder de Classis van *Dordrecht*. Keizer *Hendrik de* IV. noemde dit DUBLE.

DUBBELMONDE, mede voorheen een Dorp in de *Zuidhollandsche Waard*, doch, zedert die beruchte doorbraak, niet weder ten voorschijn gekoomen.

DUDLY, (ROBBERT) *Graaf van Leicester*, zeer berugt in de Geschiedenissen van Nederland. Hij was een Kleinzoon van dien *Dudly*, welken *Hendrik de* VIII, Koning van Engeland, in het begin zijner Regeeringe, over misdaaden, bedreeven onder de Regeering van *Hendrik den* VII, door beuls handen deed ombrengen, en de vijfde Zoon van *Jan Dudly*, die den 22 Augustus 1553, op bevel van Koninginne *Maria*, onthalst werd. De Koningin spaarde de kinderen, behalven eenen, die gehuwd was met JOHANNA GRAY; ook herstelde zij dezelve in het bezit hunner goederen. *Elizabeth*, den Throon beklommen zijnde, deed aan dezelven, en bijzonder aan dezen *Robbert*, veel goeds; zelfs was zij zo mild met haare gunsten jegens hem, dat zij hem weinig meer zoude hebben kunnen bewijzen, indien hij haar Gemaal geweest ware. Om zijne Personeele hoedanigheden, zegt men, verdiende hij zulk eene behandeling. Hij was niet alleen een welgemaakt man, maar ook aangenaam in den omgang, en bezat alles, wat tot een volmaakt Hoveling vereischt werd. 't Geen de achting der Koninginne voor hem nog vermeerderden, was, het gedrag, welk hij, geduurende haare gevangenis, omtrent haar gehouden had. Met dit alles hadt hij ook groote gebreken, als zijnde zeer geldzugtig, arglistig, wangunstig tegen zijne meerderen; verwaand en trotsch tegen zijne minderen; ondankbaar tegen zijne vrienden; wraakzugtig tegen de geenen, welke hij haatte; wellustig; ongodsdienstig; schijnheilig; weinig bedreeven in de konst des Oorlogs; en geen meester over zijne driften zijnde, was hij een slegt staatkundige. Het eenige 't geen hem van dienst was, om zig voor een korten tijd veele vrienden te maaken, was zijne veinzerij. Door zijne hoofdgebreken maakte hij zig doorgaans meer vijanden, dan waare vrienden. Zijne groote bekwaamheid bestond daarin, dat hij de Koningin in zijne belangen wist te houden, die echter niet naliet, wanneer zijne driften hem overmeesterden, hem te vernederen, en aan zijnen pligt te doen gedenken. Van haaren kant bleef ook de Koningin niet in gebreke, om hem in haare belangen te houden, door hem, van trap tot trap, tot de hoogste waardigheden te verheffen: als tot Baron van Denbig; tot Graaf van Leicester; tot Opperstalmeester;

tot

tot Ridder van den Kousfeband; tot geheime Raad; tot Opperhofmeester; tot Kancelier van de hooge Schoole te Oxfort; tot Opperjagermeester; en eindelijk tot *Luitenant Generaal van het Engelsche Leger in de Nederlanden.* Zelfs zou ELIZABETH niet ongaarne gezien hebben, dat MARIA, Koningin van *Schotland*, hem tot haaren Man genomen had; dit bragt hem in den waan, dat hij waardig was, de Gemaal van ELIZABETH te worden. Doch geen van beide gelukte hem. Hij was de voornaame oorzaak, dat de voorgenomene Huwelijken van ELIZABETH met KAREL VAN OOSTENRYK en FRANCOIS VAN ALENÇON, geenen voortgang hadden.

Toen deeze zo gevaarlijke mensch voor de Republiek, van *Engeland* op zijn vertrek ſtondt, en de reize daadelijk aanvaardde naar de *Nederlanden*, deedt de Koningin aan haaren lieveling, in perſoon, uitgeleide tot *Douvres*, daar zij hem, in een regt Koninglijk Vaartuig ziende treeden, niet zonder aandoening, vaarwel zeide. De Vloot, waarmede hij overſtak, beſtondt uit 30 Oorlog- en 60 Transportſchepen, bemand met 3000 uitgeleezene ſoldaaten, 1500 vrijwilligers, en van al het nodige rijkelijk voorzien. 's Graaven gevolg was zeer aanzienlijk: want, behalven zijne pagien en lakeijen, enz. volgden hem twaalf Graaven, dertig Edellieden, één Bisſchop en zes Kapellaanen. Zijne lijfwagt beſtond uit 30 man te paard en 300 te voet. Koningin *Elizabeth*, die zeer tot pracht en praal geneegen was, wilde dat haar Luitenant met meer luister in Vlaanderen zou verſchijnen, dan ALENÇON aldaar verſcheenen was.

Op den 19 December des Jaars 1584, zette LEICESTER, te *Vlisſingen*, voet aan land; met luister en groote vertooningen van achting werd hij ontvangen. Van daar begaf hij zig naar *Holland*, wordende in alle Steden, daar hij doortrok, prachtig onthaald; doch zijne inkomst in 's Hage was ongemeen luiſterrijk. Op den 1 Feb. 1585, verſcheen hij in de Vergadering der algemeene Staaten; door welke hij tot Gouverneur Generaal aangeſteld, en, uit hoofde van de goede gedachten, die men van hem opgevat had, met breeder magt en gezag voorzien werd, dan oojt Gouverneur, vóór hem, bezeeten had. Hoe ſlegt hij, echter, zig gedragen hebbe, is ten over-

vloede bekend, en, onder verscheiden ARTIKELEN in dit werk reeds aangetoond.

Intusschen ontving hij, in de maand November des Jaars 1586, bevel van de Koningin, om in *Engeland* te rug te keeren. Zeer verschillende redenen werden hier van gegeeven; eene der voornaamste was, het besluit, door de Koningin genomen, om MARIA, Koningin van *Schotland*, te doen sterven. Vóór zijn vertrek, deedt hij verscheiden Gedenkpenningen slaan, te vinden bij *van Loon*, en *Boisot*, Penning-Historie, welke hij, onder zijne vrienden en aanhangers, uitdeelde. Naa zijn vertrek werd het munten van deeze penningen, door de Staaten verbooden; niettegenstaande zij de Koninginne verzogten, dat de Graaf, met meerder magt en geld, weder herwaarts mogt koomen; het beleg van Sluis, dat de Spanjaarden ondernamen, noodzaakte hen tot dit verzoek. Den 6 Junij van het Jaar 1587 landde hij, andermaal, te Vlissingen, rijklijk voorzien van volk, doch schaars van geld. En, inderdaad, zijne poogingen, om Sluis te ontzetten, waren vrugteloos; bij verdrag ging de Stad aan de Spanjaarden over. Even ongelukkig slaagde hij, in zijnen toeleg om zig van Hoogstraaten in Braband meester te maaken. Zijne voornaamste poogingen waren, zig van de Opperheerschappij der Nederlanden te verzekeren, waartoe zijn aanhang, bijzonder in *Utrecht*, hem de behulpzaame hand bood; doch zijne oogmerken, zo op *Leiden* als op *Amsteldam*, werden, door braave Vaderlanders, tijdig ondekt en verijdeld. Ondersteund door veele misleide Predikanten, ging hij zo verre dat de algemeene Staaten genoodzaakt werden, hem bij de Koningin te verklaagen, die hem daarop beval, het Gouvernement weder aan de Staaten over te geeven en naar Engeland te rug te keeren, onder voorwendzel dat zij tegen de magtige Spaansche Vloot zijne hulp noodig had. Hij vertrok dan op dat bevel, naa alvoorens het Gouvernement, bij Acte van den 17 December 1587, weder te hebben afgestaan; dit geschrift was van den volgenden inhoud.

ROBBERT, Graaf van Leicester, Baron van Denbig enz.
„ Luitenant Generaal van haare Majesteit de Koninginne van
„ Engeland, Gouverneur en Kapitein Generaal der vereenigde

„ Ne-

„ Nederlanden, alle de geenen, die deze zullen zien, falut, „ alzo de doorluchtigfte Koningin van Engeland ons heeft „ aangefteld tot Luitenant Generaal van de Troupen, die zij „ tot onderftand van de vereenigde Nederlanden gezonden had, „ in gevolge van het Tractaat aangegaan met de Staaten Gene- „ raal, en ons met het Gouvernement van de Politie en Jufti- „ tie in dat Land bekleed heeft, volgends acte van den 1 Fe- „ bruarij 1586 voorleeden. En doordien de tegenwoordige „ dringende zaaken van Engeland ons noodzaaken om dit „ Land, wegens den dienst van haare Majefteit, weder te ver- „ laaten; zo kunnen wij ons van het Gouvernement van dat „ Land, het welk aan ons was opgedragen, en 't welk nood- „ zaaklijk vereischt, dat wij aldaar in perfoon zouden moeten „ komen, om de ongevallen, die het zoude konnen overkomen, „ te verhelpen, niet langer bedienen. Midsdien nu ge- „ neegen zijnde, om ons van het zelve ampt van Gouver- „ neur en van Kapitein Generaal der Legers van de vereenigde „ Nederlanden, om redenen die wij vermelden en wegens eene „ andere bediening, die ons is opgedraagen, te ontlasten, doen „ wij weten, dat wij afftand daarvan gedaan hebben, en ons „ Gouvernement door den tegenwoordige brief, die wij met „ onzen eigen hand hebben ondertekend, weder hebben over- „ gegeeven; in zulker voegen, dat wij van nu af aan, gantsch „ geen oeffening, noch bediening van het gezag der commisfie, „ waarmede de Heeren Staaten Generaal ons bekleed hebben, „ meer neemen zullen, op wat wijze het ook zou mogen we- „ zen, en midsdien wedergeevende de magt, om die plaats „ weder te vervullen, zo als zij met goedkeuring haarer Maje- „ fteit, tot befcherming en veiligheid van de vereenigde Ne- „ derlanden, geraden zullen vinden. Gedaan in de Stadt Lon- „ don onder onzen naam en zegel onzer wapens den 17 De- „ cember 1587."

Op deze wijze werd de Staat ontflagen van een Gouverneur, die geene andere oogmerken voedde, dan die voor het welzijn der Landen in 't algemeen hoogstnadeelig waren; en hadden de groote BARNEVELD en eenige andere Voorftanders der Vrijheid zijne poogingen niet verijdeld, ongetwijffeld zou hij zig een onbepaald gezag hebben aangematigd.

 Na

Na dat de zogenaamde, *Onöverwinnelijke Spaansche* Vloot, door 't onweder en andere rampen, vernield was, besloot men in Engeland, LEICESTER, ten derdemaal, herwaards te zenden. Doch hier van kwam niets: de dood, die hem overviel, den 14 September des Jaars 1588, verhinderde de uitvoering van dit besluit. Op het Art. van OLDENBARNEVELD (*J. van*) zullen wij van zijne bedrijven als Gouverneur nog verder moeten handelen.

DUIFHUIS, (HUIBERT) Pastöor der Roomsche Kerke, of van de St. Jacobs Kerk te *Utrecht*. Dewijl zich in deeze Stad, ten tijde van *Alba*, veelen bevonden, die de Predikatien der Hervormden hadden bij gewoond, werd aldaar, uit vreeze voor de vervolging, zelfs in 't geheim niet gepredikt; ook niet een geruimen tijd naa de Pacificatie van Gent, wanneer nu en dan aldaar een Predikant uit Holland kwam, om den Godsdienst te verrichten. In het Jaar 1577, toen de Hervormden in die Stad nog geene openbaare Kerken, noch gemeente hadden, begon Mr. Duifhuis in de St. *Jacobs Kerk* tegen de Beelden en eenige der grootste dwaalingen van het Pausdom te prediken. Hij gaf de Wethouders kennis, dat zijn geweeten hem beval, het gevoelen der Gereformeerden te leeren. Vermids nu die van Holland en andere de hoofden begonnen op te beuren, verzogt hij verlof (met aanbieding van de beelden in de Kerk te zullen laaten,) in het Koorkleed, den Predikstoel te mogen beklimmen, tot dat de Magistraat andere order zoude gesteld hebben; vermaanende telkens zijne toehoorders tot rust en gehoorzaamheid aan de Overheid. De Regenten, wetende, dat de Onroomschen reeds zeer talrijk te Utrecht waren, ook dat *Mr. Huibert* wel ter taal, vreedzaam, en van 't volk bemind was, beschermden hem, als een bekwaam en dienstig voorwerp, om eene verwijdering tusschen de zijnen en de waare Gereformeerden te wege te brengen. Doch vermids de vijf Capittelen zig daar tegen kantten, durfden de Regenten 'er niet in bewilligen. Zij wezen hem niet geheel af, maar vergunden hem, dat hij, mids behoudende zijn ampt, zig voor een poos naar *Rotterdam*, bij zijn vrienden, mogt begeeven, tot dat zij, bij betere gelegenheid, hem te rug zouden ontbieden; 't geen

geen ook kort daarna geschiedde. Hij werd van de Magistraat aangenomen om op voorgemelde wijze de St. *Jacobs Kerk* te bedienen. Bij veelen onder de Hervormden werd deeze handelwijze als nadeelig aangezien, vermids hij, in zijne Gemeente, geen Kerkenraad, Ouderlingen noch Diakenen hadt. Hij bediende het H. Avondmaal, met de eigen woorden des gezegenden Instellers, en liet elk, die wilde, daartoe naderen, zonder eenige Geloofsbelijdenis afterevorderen. Ook doopte hij, zonder de Roomsche Kerkplegtigheeden in acht te neemen, zonder den Vader of getuigen iets af te vraagen. Den Ban over zwaare en openbaare misdaaden beschouwde hij als een werk der Overheid. Den Catechismus wilde hij leeren, noch verklaaren; hij predikte enkel tegen de grootste dwaalingen van 't Pausdom. Zelden sprak hij van de Predestinatie of Erfzonde. Dus had hij het Pausdom ten deele verlaaten en ten deele behouden: zijne gevoelens waren een middensoort, niet volkomen Roomsch, noch Gereformeerd. Op den Predikstoel had hij aan een wit kleed, en droeg een vierhoekige muts. Dewijl dit zijn doen langs hoe meer opzigt baarde, kreeg hij meer en meer aanstoot, inzonderheid toen de Hervormden zig aldaar openlijk begonnen te vertoonen. Deze *Dathenus*, *Sopingius* en *Helmichius* tot Leeraars gekreegen hebbende, zogten zij Duifhuis te bewegen zig met hun te vereenigen; zijn antwoord was, niet ongeneegen te zijn tot eendragt: maar eene Kerktugt, welke zij invoerden, beschouwde hij als onnodig, vermids zij eene Christelijke Overheid hadden, die hen beschermde. Hier uit ontstond eene scheuring, wordende de eene *Consistorianten*, en de andere *St. Jacobs Geuzen* genaamd; veelen van de Magistraat bleeven aanhangers van Duifhuis: alle de overige voegden zig bij de *Consistorianten*. Duifhuis, onder voorgeeven van lichaamszwakheid, verzogt zijn ontslag, niettegenstaande hem een medehelper, *Erasmus Bakker*, naderhand Predikant te Breukelen, was toegevoegd.

De Magistraat, die hem zeer genegen was, ging een nieuw verdrag met hem aan, en verleende hem, op den 5 Februarij 1581, eene Acte, waarbij zij beloofden, hem voor alle zwaarigheid te zullen beschermen, en van alle Kerklijke censure bevrijden. Dus verre ging de Magistraat, om hem voor haaren

Prediker te houden. Niet lang, echter, hadt hij 'er genot van: hij ſtierf ruim één Jaar daarna. In zijne plaats werden andere, genoegzaam van dezelfde, geaardheid, door de Regeering aangenoomen, zo dat de gemelde gezinte, die wel vermeerderde maar niet verminderde, aanhield, en 'er, in het Jaar 1586, van de zeven Utrechtſche Predikanten, drie waren, die de gewoonte van Duifhuis naavolgden, welke ook in de Marie-Kerk toegelaten werd te prediken. BRANDT heeft nog wegen hem, in zijne *Historie der Reformatie*, aangetekend, dat hij te *Rotterdam*, in het Jaar 1531, op den 27 van October, daags vóór den Geboortedag van *Erasmus*, gebooren was; dat hij aldaar tot Paſtoor beroepen zijnde, zeer zagt en gematigd handelde omtrent die geenen, die van ketterije verdacht waren; als mede, hoe kwalijk hem dit bekwam, en hoe gelukkig hij, door een list, de kettermeeſters ontſnapte; dat hij naar Keulen gevlugt, in den uiterſten nood verviel, doch op eene zonderlinge wijze, door een Koopman van Dordrecht, met raad en daad onderſteund werd; dat hij eene vrouw had, welke hij, ſchoon heimelijk met haar getrouwd, voor zijn echte vrouw hield, en bij welke hij verſcheiden kinderen verwekte; dat hem voor zijn dienst te Utrecht Jaarlijks werden toegelegd eerst 230, en daarna 300 guldens. Verder meldt hij zijn dood en begraafenis in de St. Jacobs-Kerk. Ouder zijn afbeeldzel heeft BRANDT het volgende vers geſteld:

Hoewel u Rotterdam, o Duifhuis, laeter baerde
Dan zijnen Deſideer, (een dagh voor 't Jaergetij)
't Was vroegh genoegh, om ſijns gelijk te ſijn op aerde:
Niet in geleertheit, maer in deucht zo groot als hij.
Gij tradt in reklijkheit op 't ſpoor van zijne voeten.
Soo 't reformeeren op uw' voet hadt willen gaan
Hoe zoud het Christen volk elkanderen ontmoeten
Die nu, van een geſcheurt, verſcheiden wegh inſlaan.

G. B.

Zie BRANDT, TRIGLAND. *Hiſt. der Reform.* I Deel. *Kerklijke Hiſtorie*; UITENBOGAART, HOOFT, enz.

DUIN,

DUIN, (*Huis ter*) behoorde weleer aan het Adelijk Geslacht der Heeren VAN DER DUIN; het legt in *Schieland*, onder het Ambacht *Zevenhuizen*, doch is niet meer in den vorigen luister, wordende het *Hof ter Duin*, zo als de ingezeetenen het noemen, thans als een boerewooning gebruikt. In vroegere tijden was het een Leen van den Huize van Brederode, en toen voorzien van een Bosch, doorsneeden met diepe graften, in 't midden van welke het Huis stondt. Omtrent het einde der voorgaande eeuw, is alles merklijk veranderd, zijnde de grond genoegzaam geheel en al weg gevéénd.

Tegenw. Staat der Nederl. VII Deel. bl. 30.

DUIN, (VAN DER) een aloud Geslacht, afkomstig uit *Geneve* en *Savoije*, en reeds meer dan 700 Jaaren aldaar bekend. Maar laaten wij zien, langs welken weg het zig in de Nederlanden gevestigd en uitgebreid heeft.

RAOUL, Heer *van Duyn*, leefde in het Jaar 1060, in welk Jaar hij, in den Oorlog, welken *Renout*, Graaf van *Bresse* enz. voerde tegen *Manfroij* van *Salluces*, het bevel had over vier Regimenten Zwitzers, ten dienste van den eerstgenoemden. *Raoul* had ter vrouwe SIBILLE VAN GENEVE en won bij haar twee kinderen:

1 HUGO, Heer *van Duyn*; zie het volgende *Artikel*.

2 BERLIONNE *van Duyn*, die omtrent het Jaar 1100 trouwde met RICHARD, Heere van *Menthon*, waarvan afkomstig zijn de Graaven van *Montrotur*, de Baronnen van *Menthone*, *d'Aubenne*, *de Rochefort*, *Beaumont* en anderen.

HUGO, Zoon van *Raoul*, Heer van *Duyn*, was een medestichter van de Abdij van *Ambrony*; zijne Vrouw was MARIA, Dogter van *Adelhart*, Heere van *Villars*, die hem één Zoon baarde.

BER-

BERNARDUS, Heer *van Duyn*; hij had ter Vrouwe ODA DE LA BEAUME, en bij haar drie Kinderen:

1 PIETER, Heer *van Duyn*.

2 UTERIET *van Duyn*, Abt van *Chasnage*.

3 BEATRIX *van Duyn*, gehuwd aan *Willem van Chavages*, Ridder.

PIETER, Heer *van Duyn*, trouwde met *N. van Brancion*, en had bij haar twee Kinderen:

1 JACOBA *van Duyn*, getrouwd met den Heer van *Corsant* en *Ruffien*, waarvan afkomstig zijn de Graaven van *Bereijn* en *Banain*.

2. JANUS, Heer *van Duyn* en *Malaval*, Ridder. Deeze volgde de zijde van Graave *Renaut* en *Bresse*, tegen den Graaf van *Mascon*; hij trouwde MAGTELD VAN CHALAND, welke hij verwekte twee Zoonen:

I. WILLEM, Heer *van Duyn*.

II. JAN *van Duyn*, die Heer was van *Bauligneux*. Met Prins *Thomas van Savoije* trok hij, in het Jaar 1237, als Groot Stalmeester en bestierder der Krijgstroepen, naar *Vlaanderen*. Hij trouwde daarna met *Alyd de Guines*, dogter van Graave *Arnaut* van *Geneve* en van *Beatrix*, Gravinne van *Beubourg*; uit dit Huwelijk werd gebooren MAGTELD VAN DUYN, die zig schreef VAN DER DUYN, 't welk naderhand gevolgd is. Deze *Magteld van der Duyn* trouwde met *Diderik van Brederode*, tweeden Zoon van *Alphert van Brederode* en *Beatrix van Hoorn*. Bij 't Huwelijksverdrag van deze beiden werd bedongen, dat *Diderik van Brederode* den naam van VAN DER DUYN zou aanneemen, doch het Wapen van Brederode behouden; het welk die van *van der Duyn*, tot op deezen huidigen dag, nog voeren, zijnde *een roode Leeuw, met*

een

een blaauwe tong en nagelen, *en een blaauwe Lambel op de borst*, staande op een gouden veld. Uit dit Huwelijk bleef na één Zoon,

WILLEM VAN DER DUYN, een aanhaangeling van den Graave van Holland; zijne Vrouw was MAGTELD VAN NAALDWYK, bij welke hij verwekte twee Zoonen:

I. WILLEM VAN DER DUYN, Ridder, en in 1347, Hoogheemraad van *Schieland*. Hij had ter Vrouwe IDA, Dogter van Heere WOUTER VAN EGMOND, en had bij haar vier Zoonen, als:

I. JAN VAN DER DUIJN, welke met de Hofstad, door den Heer *van Brederode*, verlijd werd, van wien het Huis of de Hofstad *ter Duyn*, gelijk wij hier voor gezegd hebben, leenroerig was, die hij, naar zijnen geslachtnaam, dus noemde. Zijne Gemalinne was *N. van Zwieten*, en zijn Zoon,

WOLPHERT VAN DER DUYN, die door den *Graaf* van *Holland*, in den Jaare 1414, verlijd werd met de helft der Visscherij in de *oude Rotte*, en door den *Burggraaf van Leiden*, met de zwaanendrift van Schieland. Hij had ter Vrouwe eene Dogter uit het Huis van *van der Werve*. Bij zijnen dood, welke voorviel in 1429, liet hij na PIETER VAN DER DUYN, Heer van 't *Hof ter Duyn*, Ridder, en Hoog-Heemraad van Schieland. Hij stierf in 1434, hebbende, uit zijn Huwelijk met *Wyburg van Montfoort*, verwekt één Zoon, JOOST VAN DER DUYN genaamd, naa hem Heer van *ter Duyn*; deze stierf zonder Kinderen, en liet zijne goederen na aan zijnen Neeve PATON VAN DER DUYN.

II. FLORIS VAN DER DUYN, Zoon van WILLEM en van IDA VAN EGMOND, word door *Petit*, in zijne Hollandsche Chronijk, onder de Edelsten van Holland gesteld. Hij was getrouwd met HAZE VAN ALKEMADE, en had bij haar twee Kinderen verwekt:

1. JACOB VAN DER DUYN; Ridder; die één Zoon had, WILLEM genaamd.

2. JAN VAN DER DUYN; deeze had meede één Zoon, HENDRIK. WILLEM en HENDRIK stierven zonder Kinderen.

III. WILLEM VAN DER DUYN, de derde Zoon van WILLEM, stierf zonder oir.

IV. ADAM VAN DER DUYN, de vierde Zoon vau WILLEM, stierf in 1417, en liet na, bij zijne Vrouw ALYD VAN DER MEY, drie Kinderen:

1. JACOB VAN DER DUYN; zie het volgende *Artikel*.

2. MARGRETHA VAN DER DUYN, getrouwd met EWOUD ZWAANENBURG.

3. JAN VAN DER DUYN, Ridder; deeze trouwde SOPHIA VAN DER WAAL, en hadt bij haar twee Zoonen: 1. WOUTER VAN DER DUYN, in 't Jaar 1451, verlijd met de Heerlijkheid *Werkendam*, zonder Kinderen overleeden; 2. ADAM VAN DER DUYN, Heer van *Werkendam*, gehuwd met MAGTELD VAN MONTFOORT, bij welke hij naliet een Zoon, KORNELIS VAN DER DUYN, Heer van *Werkendam*; deeze had een Zoon, ADAM genaamd, mede Heer van *Werkendam*. Dewijl hij geene Kinderen hadt, verkocht hij die Heerlijkheid aan PIETER VAN CHANUT, Ridder en Kastelein van *Loevestein*.

JACOB VAN DER DUYN, *Adamszoon*, Ridder, Heer van *Sprang*, was eerst Kastelein op den Huize *Outhend*, geduurende den *Arkelschen* Oorlog, daarna van *Loevestein*. Hij had ter Vrouwe CHRISTINA VAN WIELESTEIN, Dochter van

FOOY, Heere van *Baartwijk*, *Waalwijk* en *Sprang*; hij overleed in 1439, en liet na:

1. ADAM VAN DER DUYN; zie het volgende *Art.*

2. CATHARINA VAN DER DUYN, getrouwd met ARNOLDUS VAN GIRZEN.

3. AGATHA VAN DER DUYN, getrouwd met THEODORUS ANDEL, Ridder.

4 en 5. MAGTELD en BEATRIX VAN DER DUYN, beide Nonnen in 't Klooster van *St. Agnes* te *Dordrecht*.

6. ALYD VAN DER DUYN, Nonne te *Zaltbommel*.

ADAM VAN DER DUYN, *Jacobsz*, Ridder, Heer van *Sprang*, Bailjuw en Dijkgraaf van *Schieland*, trouwde, in het Jaar 1503, met MARGRETA, Dogter van den Heere van *Baartwijk*; hij stierf 2 Decemb. 1506, te Rotterdam, en liet na één Zoon,

ADAM VAN DER DUYN, Heer van *Sprang*, geboren 25 Feb. 1504. Lid der Edelen en Ridderschap, Ruwaard en Bailjuw van *Putten*, Hoogheemraad van *Delfland*. Hij trouwde, in 's Hage, in 1538, met HADEWY PYNSEN VAN DER AA, en liet na zeven Kinderen, als:

I. Meester JACOB VAN DER DUYN, Heer van *Sprang*; na den dood van zijnen Neeve, JOOST VAN DER DUYN, werd hij verlijd met de Hofstad *ter Duyn*. Hij was lid der Edelen, en wegens de Ridderschap beschreeven in de Vergadering der Staaten van *Holland*, en Hoogheemraad van *Schieland*. Hij had in Huwelijk MARIA HOOTS, Dogter van JAN HOOTS, Ridder en Burgemeester van *Mechelen*, en van PHILIPPOTA VAN DORDE. Hij overleed in het Jaar 1580, en liet na vijf Kinderen:

1. ADAM

1. ADAM VAN DER DUYN, Heer van *Sprang* en van *ter Duyn*, zonder Kinderen gestorven.

2. JAN VAN DER DUYN, Heer van *Sprang*, stierf te *Parijs*, insgelijks zonder Kinderen.

3. PHILIPPOTE VAN DER DUYN, naa haar broeders dood Vrouw van *Sprang* en *ter Duyn*; zij trouwde met NICOLAAS VAN ASSENDELFT, Heer van *'s Gravenmoer*, en daarna met PIETER VAN DER HAAGE, doch liet geene Kinderen na.

4. MAGTELD VAN DER DUYN, Vrouw van *Duyn*; zij trouwde eerst met CORNELIS DE JONGE VAN VALKENOORT, wiens Kinderen erfgenaamen werden van *Sprang* en *ter Duyn*.

5. MARGRETA VAN DER DUYN, getrouwd met BARTHOUT VAN ASSENDELFT.

II. NICOLAAS VAN DER DUYN, Baljuw en Dijkgraaf van *Schieland*, Houtvester van *Holland*, Castelein van den Huize van *Teilingen*. Hij stierf in 1564, in den ouderdom van 33 Jaaren. Zijne Egtgenoote was, ALYD AALHOUT VAN AVEZAAT; hij hadt bij haar twee Kinderen:

1. ADAM VAN DER DUYN, die volgt, en

2. ALYD VAN DER DUYN, getrouwd met AMELIS VAN DEN BOUKHORST, Ridder.

III. REINIER VAN DER DUYN, jong gestorven.

IV. WILLEM VAN DER DUYN, zonder Kinderen overleeden.

V. MAGTELD VAN DER DUYN, die ten Man had JAN VAN WYNGAARDEN, Ridder.

VI. Mr.

VI. Mr. REINIER VAN DER DUYN, Heer van *Zaanen*, Raad in den Hove van *Holland*, en daarna Raad van zijne Keizerlijke Majesteit. Hij stigtte, te *Zevenhuizen*, een Oud-Mannenhuis, voor zes persoonen; de oudste van zijn Familie moet altoos Opper-Regent van dit gestigt zijn. Hij overleed, zonder Kinderen, in het Jaar 1593.

VII. ADAM VAN DER DUYN, Heer van *Zaanen*, Hoogheemraad van *Rhijnland*, had ter Vrouwe CLARA TER MEY. Hij overleed in 1602. Zijne Kinderen waren:

1. ADAM VAN DER DUYN, ongehuwd gestorven.

2. TYMEN VAN DER DUYN, Heer van *Zaanen*, overleeden in 't Jaar 1603.

3. MARIA VAN DER DUYN, getrouwd, in 1604, met RYNALT VAN BREDERODE; zij stierf, in 1607, zonder Kinderen.

4. MAGTELD VAN DER DUYN, Vrouw van *Zaanen*, gehuwd, in 1602, met ANTHONY VAN DUIVENVOORDE, Heer *van den Bosch*.

ADAM VAN DER DUYN. Zoon van NICOLAAS én van ALYD AALBOUT VAN AVEZAAT, Ridder. Op den 4 Augustus van het Jaar 1602, werd hij verlijd met de Heerlijkheid *'s Gravenmoer*, nagelaten door zijnen Neef NICOLAAS VAN ASSENDELFT. Zijne Vrouw was, MARGRETA SUYS, Vrouw van *Rijswijk*: hij hadt bij haar agt Kinderen:

1. NICOLAAS VAN DER DUYN; zie het volgende *Artikel*.

2. ANNA VAN DER DUYN, gestorven in 't Jaar 1608.

3. HADEWYN VAN DER DUYN, in 't Jaar 1616 overleeden.

4. ALYD VAN DER DUYN, Nonne te Brussel.

5. MARIA VAN DER DUYN.

6. HADEWYN VAN DER DUYN, getrouwd met PIETER SUYS, Heer van Laar.

7. MARGRETA VAN DER DUYN, en

8. CORNELIA VAN DER DUYN, Nonne té Brusfel.

NICOLAAS VAN DER DUYN, *Adamszoon*, Ridder, Heer van *Rijswijk*, *'s Gravenmoer*, *de Meij* en *den Burg*, Hoogheemraad van *Delfland*, Meesterknaap van de Wildernisfen van *Holland*. Hij trouwde, eerst met TYMANA VAN WASSENAAR VAN DUIVENVOORDE, en daarna met BEATRIX VAN DEN BOUKHORST, zuster van den Heere VAN WIMMENUM. Bij zijne eerste Vrouw hadt hij één Zoon,

NICOLAAS VAN DER DUYN, Heer van *Rijswijk*, *de Meij* en *den Burg*, gehuwd met ANNA MACHTELD VAN BERCHEM, bij welke hij twee Kinderen verwekte:

1. ANNA VAN DER DUYN, getrouwd met FRANCOIS CHARLES VAN WISSENKERKE, Baron van *Plettenburg*.

2. NICOLAAS VAN DER DUYN, zonder Kinderen overleeden.

Uit het tweede Huwelijk van *Nicolaas van der Duyn* werden gebooren drie Kinderen:

1. ADAM VAN DER DUYN, zie hier naa.

2. ALYD MARGRETA VAN DER DUYN, getrouwd met CAREL VAN MARMOUF, en

3. NI-

3. NICOLAAS VAN DER DUYN, jong gestorven.

ADAM VAN DER DUYN, *Nicolaaszoon*, Heer van *'s Gravenmoer*, Hoogheemraad van *Delfland*, Quartiermeester Generaal van de Ruijterij, Gouverneur van *Bergen-op-den-Zoom*, Kolonel van een Regiment Paarden, Opperjagermeester van zijne Majesteit WILLEM DEN III, Koning van *Engeland*, en Meesterknaap van de Wildernissen van *Holland*, overleeden in 1693. Hij was getrouwd met GEERTRUY PIETERSON, en hadt bij haar vijf Kinderen:

1. ALIDA VAN DER DUYN, ongetrouwd gestorven.

2. GEERTRUYD VAN DER DUYN, getrouwd met JUSTUS VAN KEPPEL, Graaf van *Albemarle*, eersten Edele van Holland.

3. NICOLAAS VAN DER DUYN, Heer van *'s Gravenmoer*, Generaal Major van de Ruiterij, Quartiermeester Generaal, Kolonel van een Regiment paarden, overleeden in Maij 1728. Hij was gehuwd met HESSEL VAN DINTER, en verwekte bij haar vijf Kinderen:

1. ANTONIA VAN DER DUYN, jong gestorven.

2. JACOB VAN DER DUYN, en

3. WILLEM VAN DER DUYN, beiden in den laatsten Oorlog op het bed van eere gesneuveld.

4. GEERTRUY VAN DER DUYN, overleeden 27 October 1753.

5. MARIA WILHELMINA VAN DER DUYN, getrouwd met zijne Excellentie den Heer VAN BERKENRODE, nog tegenwoordig, zedert een geruimen tijd,

Ambasſadeur der Algemeene Staaten aan 't Hof van *Frankrijk*.

4. ADAM ADRIAAN VAN DER DUYN, Vrijheer van *'s Gravenmoer*, Heer van *Benthorn*, beſchreeven in de Orde van de Ridderſchap en Edelen van *Holland en West-Friesland*, en wegens dezelve Gecommitteerde Raad; Groot-Zegelbewaarder, midsgaders Stadhouder en Registermeester van de Leenen van *Holland en West-Friesland*; Luitenant Houtvester van den zelven Lande; Bewindhebber van de O. I. Compagnie; Hoofdingelande van *Rhijnland* en *Delfland*, Raad en Rentmeester-Generaal der Abdij van *Rhijnsburg*, &c. &c. &c. Zijne Gemalin was, ANNA MARIA VAN DORP, eenige Dogter van Heere CHARLES PHILIP VAN DORP, Heere van *Maasdam*, eerſten Edele van Holland. Hij overleed in 1753, hebbende uit zijn Huwelijk verwekt twee Zoonen:

1. ADAM PHILIP VAN DER DUYN, geboren 15 Junij 1716. Hij was Heer van *Maasdam*, Luitenant Kolonel en Ritmeester onder de Guarde te paard; Hoogheemraad van *Rhijnland*; ſlechts weinige weeken was hij getrouwd geweest, met GEERTRUY SCHEEPENS, wiens Vader Burgemeester te *Rotterdam* was, wanneer hij te *Voorſchoten* overleed, in het Jaar 1739.

2. ARNOLD JOOST VAN DER DUYN, Vrijheer van *'s Gravenmoer*, Heer van *Maasdam*, *Henkleneort*, enz. enz. Hoogheemraad van *Delfland*, Generaal van de Cavallerij, Kolonel van het Regiment Guardes Dragonders, ſedert 10 Maij 1771, Gouverneur van Breda, enz. enz. hebbende nog in Huwelijk de Hoog wel Geb. Vrouw ANNA MARGRETA VAN AARSSEN VAN SOMMELSDYK. Hunne Kinderen zijn:

1. ADAM

1. ADAM FRANÇOIS.
2. ANNA.
3. WILLEM en
4. CAROLINA . } VAN DER DUYN. deze laatste is jong gestorven.

5. PHILIP VAN DER DUYN; deeze was de jongste Zoon van ADAM VAN DER DUYN en van GEERTRUY PIETERSON, en in leeven insgelijks Generaal van de Cavallerij, Gouverneur van *Breda*, en Colonel van het Regiment Guardes te voet.

Ten bewijze van den Adeldom van dit aanzienlijk Geslacht, dient, het geen men leest in zekere Acte van Ridderschap en Edelen van *Holland en Westfriesland*, gegeeven 10 Maart 1602, waarin, onder anderen, gezegd word: — „ dat bij ou„ de Registers van Holland word bevonden, dat die van VAN „ DER DUYN, van ouden tijden en buiten Memorie van Men„ schen, geweest zijn Riddermatige persoonen, en voor zulke „ zijn beschreeven geweest, en ook gecompareerd hebben on„ der de Ridderschap, in de Vergadering der Heeren Staaten „ van Holland, en dat van die zelve Stamme ook gequalifi„ ceerd houden, om de gelegenheid zulks vereischende, als „ Riddermatige op dezelve Vergadering beschreeven te wor„ den." —

DUINBEEK, eene vrije Heerlijkheid, in het midden van *Oostkapelle*, niet verre van *Westhoven*, op het *Eiland Walcheren*; zij beslaat niet, meer dan drie gemeeten, 133 Roeden Lands. Op deezen grond is een deftig Huis gebouwd, en wel op de grondslagen van een oud en Riddermatig Kasteel. Zeer groote voorrechten zijn aan deeze Heerlijkheid verknocht, onder andere het Leen van *Veere*. In het Jaar 1350, was WOLFERT VAN BORSSELEN, Heer van *ter Veere*, eigenaar van DUYNBEEK. Om zig te dekken tegen de magt en aanvallen zijner nabuuren, droeg hij, en zijne Vrouw HADEWICH, de

 Veste

Veste en Woning van *Duynbeek*, met alle haare getimmerten, op, aan Graave WILLEM DEN V, en ontving het, als een *vrij Erfleen*, weder te rug, met alle de rechten, welke *ter Veere* geniet. Men wil dat het oude Kasteel van *Duynbeek*, al ten tijde van KAREL DEN GROOTEN, indien niet vroeger, in wezen geweest is, ja, zelfs dat aldaar, als op eene Keizerlijke Burgt, geld zou gemunt zijn. 't Is onzeker, wie, vóór den tijd van Heere WOLFERD VAN BORSSELEN, Heer van *Duijnbeek* geweest is; doch dit weet men, dat het, even als *Veere*, onder een Heer gebleeven is, tot op den dood van MAXIMILIAAN VAN BOURGONDIEN, uit wiens Insolvente Boedel het, in het Jaar 1567, bij naasting, gekoomen is aan FILIPS DEN II, als Graaf van *Holland* en *Zeeland*. Het Kasteel was toen reeds in een vervallen staat. Op bevel des Konings, die het gebouw niet verbeterde, werd *Duijnbeek*, op den 1 October van het volgende Jaar, verkogt aan JERONIMUS DE ROLLE, voor 85 ponden vlaams en 5 schellingen; deeze verkocht het weder, in 't Jaar 1572, aan MAXIMILIAAN VAN DUVENÉE, in welk Jaar het, waarschijnlijk, door den Brand verteerd is. In het Jaar 1591, werd het, van wegen het gemeene Land, aan Kapiteijn ELOY, verkocht, die 8000 oude steenen deed opdelven uit de grondslagen van *Duijnbeek*.

Op den 20 April 1601, werd het Leen van deze Heerlijkheid verheeven op ADRIAAN DAMISSE, afstammeling van DUVENÉE, van wien het, 29 Maij 1614, overging op deszelfs Zoon ABRAHAM DAMISSE. Op den 5 Maart 1637, werd dezelve, door koop, een eigendom van WILLEM BOREEL, Pensionaris van *Amsteldam*. Bij erfenis kwam vervolgens *Duynbeek*, 12 Aug. 1669, aan deszelfs Zoon, den Heere JOHAN BOREEL, die het naliet aan zijnen Zoon WILLEM BOREEL, en deeze wederom aan Heere JACOB BOREEL, Heer van Meerestein, Burgemeester en Raad der Stad Amsteldam, wordende zijn wel Ed. daarmede verlijd, op den 13 Maij 1695. Naa het overlijden van zijn wel Ed. werd, den 24 Jan. 1698, eigenaar van deze Heerlijkheid Heer BALTHAZAR BOREEL, Secretaris der Stad *Amsteldam*; die dezelve, op den 10 Feb. van het Jaar 1715, verkogt aan den Heer ABRAHAM DUVELAAR, Burgemeester der Stad *Middel-*

delburg. Eindelijk werd *Duynbeek*, den 28 November 1742, de eigendom van den Heer en Mr. ABRAHAM DUVELAAR, Rekenmeester des Lands en Graaflijkheid van Zeeland, Bewindhebber der O. I. Maatschappij. Het Huis *Duijnbeek* maakt thans, volgens de tekening van *Ab. Meertens*, eene aanzienlijke vertooning. Men vindt daarvan eene afbeelding, door *M. Fossard.* In de verhandeling van eenige *Zeeuwsche Oudheeden*, bladz. 158, en vervolg. worden de Regten van *Duynbeek*, naauwkeurig opgeteld en aangeweezen.

DUINEN; aldus worden genaamd, die verbaazende, doch allezins nuttige *Zandheuvelen*, meestal aan en langs onze Zeestranden geleegen. Met de verschillende gedachten der geleerden, over den oorsprong dezer benaaminge, zullen wij ons niet ophouden; ook niet over den oorsprong der *Duinen* zelve. Zij worden verdeeld in twee zoorten: *buiten* en *binnen Duinen*; beide zoorten vindt men in Holland. Te recht worden zij als natuurlijke Dijken aangemerkt. De Geleerde OUTHOF is van gedachten, dat dergelijke *Zandheuvelen*, of *Buitenduinen*, aan veele Stranden, van de Schepping der waereld af, aanwezig geweest zijn. Vaster gaat het, het geen hij verder zegt, dat de *Zand-duinen*, door de hand des Almagtigen, als paalen of dijken, langs de Stranden, ter beteugeling van de onstuimige Zee, gesteld zijn.

Zeer zeker is het, dat schoon 'er, van de Schepping af, zulke Zandheuvelen aanwezig geweest zijn, veele, echter, het zij men dezelve *Zandbanken*, *Zandheuvelen* of *Binnenduinen* noeme, in laatere tijden, door gedunrige, en somtijds zeer sterke aanspoelingen, door zwaare watervloeden en stormwinden, zijn voortgekoomen, daar dezelve voorheen niet waren, nog voortkoomen en ook weder afneemen. Het bewijs daarvan ziet men ter plaatze, alwaar, onder eenige *afgezande Duinen*, goede Weilanden gevonden worden; onder andere ook stammen van boomen, huisraaden enz., al hetwelk, door zwaare watervloeden, daaronder bedolven is. De Lusthoven, aan de *Duinkanten* geleegen, als *Zorgvliet*, de *Kreidberg*, *Duinrel*, en andere; ja ook de Stad *Domburg* in *Zeeland*, door afgraavinge der *Binnenduinen* aangelegd, en veel laager dan de *Buiten-*

tenduinen liggende, kunnen insgelijks ten klaarste bewijzen, dat 'er *Binnenduinen*, door stormwinden en overstroomingen, veroorzaakt, en daardoor verscheiden vrugtbaare Landen met Zand zijn bedekt geworden. Inzonderheid dient hier bij te worden aangemerkt, hoe alle deze Landen, aan de Noord zee gelegen, eerst naa CHRISTUS Geboorte, van tijd tot tijd, zijn bedijkt geworden, en dat bijgevolg dezelve in de voorige Eeuwen onbedijkt lagen. Hier aan moet ook worden toegeschreeven, dat zommige vlakke Landen nog veel laager dan de Zee liggen. Uit welk alles men ligtelijk kan begrijpen, dat de Almagt, door middel van de Zee, en derzelver overstroomingen, die Zandbergen of *Duinen* heeft doen te voorschijn koomen, en als zo veele wallen en borstweeringen, met de daar buiten aanliggende verdubbelde Zandbanken, tegen den aanloop van de anderzins alverslindende Zee, heeft doen pal staan. Dat het Hollandsch Zeestrand, voortijds, zonder *Duinen*, en dus van het Noorden naar het Zuiden gantsch open geweest is, tracht men te bewijzen, uit TACITUS *eerste Jaarboek*; doch anderen zijn voor het hier bovengemelde gevoelen, namelijk dat de *Duinen* van de Schepping af geweest zijn, en den Hollandschen Oever omringd hebben. Doch die niet van deeze gedagten zijn, ontkennen het, echter, daarom niet, dat ze een gewrocht van den Schepper zijn, als of ze door menschen handen daar gesteld waren. Dit zoude een domheid zijn, die zig zelve tegenspreekt; die zelfde Almagt, die bij de Schepping de Duinen kon formeeren, heeft ze ook van tijd tot tijd kunnen daar stellen, en ook weder geheel wegneemen, zo als op het Eiland *Goeree*, daar dezelve geheel weggespoeld zijn, te zien is.

Zeer groot is het getal der Duinen, in Holland; wij zullen ze kortelijk opnoemen. Beginnende van het Noorden, ontmoet men *Texelduin*, *Huisduinsch Duin*, aan de zijde van het Marsdiep *Camper Duinen*, gaande landwaarts in zig vereenigende met de *Pettemer Duinen*, en aan de andere zijde met *Schoorl Duin*, *Pettemer Duinen*, langs de Zee strekkende aan de *Camper Duir*, *Schooler Duin*, paalende aan de voorsz. *Duinen*, van *Camp* tot *Berger Duin*, en voorts opwaarts, tot aan de Schooler Kerk, met en benevens de binnelandsche wei-

den,

den, en eenige Bouwlanden tot aan de *Geest*. Hier aan paalt en begint het *Berger Duin*, loopende tot aan *Wimmenummer Duin* naar Zee. Het *Wimmenummer Duin* begint aan *Berger Duin*, loopt westwaarts tot aan de *Egmonder Duinen*; van daar komt het in de *Heemskerker* en *Wijker-Duinen*; die zig uitstrekken tot aan die van *Brederode*. Na deze nadert men *Langevelder*, *Luchter*, *Noordwijker* en *Catwijker Duin*, met de *Zeepel Duin*, tot *Berkhij* en *Wassenaar* toe. Op deze volgen de *Wassenaarsche Duinen*, met het *Berkenrijs* daarin begreepen, met de *Oost-Duinen*; strekkende zig deze meestal langs de *Zeestranden*.

Landwaards ingaande, van *Haarlem* naar het Westen, vindt men eerst de *Duinen* van *Heemstede*, loopende tot *Kermerbeek* toe. Daaraan volgen eenige van minder belang, als *'s Gravenberger*, *Houter*, *Duijnken*, *Assekken*, en *Lisser Duin*, en de *kleine Silek*: alverder, *Noordwijkerhoutter Duin*, *Raaphorster Duin*, *Braesbroek*, *Blankenburg* en eenige andere. Van *Scheveninge* af westwaarts, komt men in *Monster Duin* en *des Capitels Duin*, en eenige anderen tusschen *Voorschoten* en *Voorburg*.

De omtrek van deze Hollandsche Duinen, tot vlak Land getekend, word begroot op vijftigduizend Morgens.

In vroegere tijden, plagt men, meer dan tegenwoordig, aftezanden, met oogmerk om deze schraale Zandbergen in aangenaame Lusthoven, en vrugtbaare Zaaij- en Weilanden te veranderen. De konst van afzanding, wil men, zou eerst in het Jaar 1461, door een oud' hoveling van FILIPS, bijgenaamd DE GOEDE, XXIXe Graaf van Holland, uitgevonden zijn. Om voordeel te doen met deze zijne uitvinding, liet hij zich aandienen bij de Gasthuismeesters te Haarlem, aanbiedende, hun zijn geheim, waarvoor het Gasthuis met 1000 guldens Jaarlijks kon bevoordeeld worden, te willen mededeelen, mids zij hem, gedurende zijn leeven, een Jaarlijksch onderhoud toeleiden. Het verdrag geslooten zijnde, verzogt hij van den Graaf, ten behoeve van het Gasthuis, alle de *Duinen*, geleegen tusschen het Haarlemmerhout en 't Gerecht; bij een openen brief van den 5 April 1461, werd hem dit toegestaan. Hij gaf hier van

kennis aan de Gasthuismeesters, en deedt hun aanwijzing, hoe zij de *afzanding* konden aanvangen, en het zand aan de Kooplieden van *Amsteldam* voor ballast verkoopen. Die van Rhijnland volgden wel haast dit voorbeeld; waar door zij 's Lands inkomsten merkelijk bevoordeelden. Dewijl veele *Duinen* zeer hoog en steil waren, en aan den Zeekant lijnrecht op het water stonden, zo dat dezelve niet konden aanwasfen, maar daaglijks met springvloeden van onderen werden uitgeholt, en alzo nederstortten, en vervolgens door de kracht des waters, met de Noord en Noordwesten winden, afdreeven en Zeewaards inspoelden, werd al bij oude wetten daartegen gewaakt, en bevoolen, de hoogten en groote wellen van de Duinen Landwaarts aftekarren, van het eene einde tot het andere, laatende of brengende die tot een behoorlijke hoogte: dit noemde men *de Duinen ontnestelen.* Om het verstuiven van het afgekarde zand te beletten, werden, op sommige plaatzen, muuren van 9 a 10 voeten hoog, vier kareelen dik gemetzeld; als mede de afgekarde, verbreede en ontnestelde Duinen, van boven tot beneden, met goede Helm en andere ruigte digt beplant.

Hoe vlijtig men, ten allen tijde, daar tegen gewaakt hebbe, men heeft, echter, de verstuiving niet kounen verhinderen, zo als men wel gewenscht hadt.

Van hier, dat deze zo nuttige *Zandbergen*, van tijd tot tijd, langs de Hollandsche Stranden, op veele plaatzen, en bijzonder aan den *Zuidwestelijken hoek van Holland*, merklijk afneemen. Het nadeel hier van, en de vermindering der Stranden zelve, hier uit ontstaande, kan men zien bij *Anemaat*, in zijne Aanm. over den Hoek van Holland.

Dit is, onder andere, de reden van het uitvaardigen van veele Plakaaten en bevelschriften van 's Lands Hooge Overheid, tot het doen van *Helmplanting*, enz. te vinden bij MERULA, in zijn *Tractaat van de Wildernisfen*, en in CAU's *Groot Plakaat Boek.*

Eene zeer geleerde verhandeling over deze *Helmplanting* en andere middelen, ter voorkoming van de verstuiving der Duinen, vindt men in het MENGELWERK van de *Algemeene*

Va-

Vaderlandsche Letteroefeningen, I Deel, bl. 81, die niet alleen verdient geleezen, maar ook de opgaave, daar in gedaan, in 't werk gesteld te worden.

Verscheiden zeer kundige Mannen en beminnaars van hun Vaderland, zijn reeds voorlang van oordeel geweest, dat de Hollandsche Duinen, met groente beplant, de bekwaamste weide van de waereld, voor twee of driemaal honderd duizend schaapen, zouden zijn. Ondersteld zijnde, dat, op de ruimte van vijftig duizend Morgens, op ieder Morgen, 4 of 6 schaapen zouden konnen geweid worden; en dat ieder schaap Jaarlijks drie ponden wol uitleverde, zouden onze Vaderlandsche Weverijen genoegzaam van Wolle voorzien worden. Men leeze hier over verder, *de opgave van eenige Proeven, ten bewijze dienende dat veele van Hollands Duinen, die gantsch nutteloos ledig leggen, met weinig kosten, tot grooter voordeel zouden kunnen verbeterd en geheeld worden, dan tot nu toe plagt te geschieden*, genomen in den Jaare 1772, 1773, 1774 en 1775, en met een ongemeen goed gevolg ten uitvoer gebragt; blijkens de uitgaave, daar van geschied te Leiden bij Heiligert en Hoogstraaten, voor rekening van den Autheur, in het Jaar 1775. Ook zouden de *Duinen* daar door meerder van Konijnen ontbloot, door het geduurig zaaijen en planten van hei ligtelijk konnen groen gemaakt, en de verstuiving belet worden. Behalven het voedzel voor de schaapen, zou 'er een genoegzaam aantal van ander wild kunnen worden aangefokt. Dit te werk gesteld zijnde, zou ongelijk meer voordeel aanbrengen, dan men thans van de *Konijnen* trekt, tegen welker menigvuldige voortteeling, meer dan eens, heeft moeten voorzien worden.

Het opzigt over de *Duinen* en andere Wildernissen, als Bosschen, Waranden, behoort aan den *Opperhoutvester*, *Luitenant Houtvester*, *Meesterknaapen*, *Rentmeesters*, *Clerquen*, *Deurwaarders*, *Duinmeijers* en *Koddebeijers*, volgens den inhoud der Plakaaten, gemaakt op het stuk der Wildernissen, alle te vinden tot voor het Jaar 1605, bij *Merula*, en daar na in 't *Groot Plakaatboek*.

Tegen de Noordzee zijn de Zeeuwsche Eilanden, *Walcheren* en *Schouwen*, ook van Duinen voorzien; doch niettegenstaande

de *Helmplanting*, neemen zij insgelijks, van Jaar tot Jaar, merkelijk af, en vereisfchen dus eene allernoodzaaklijkfte voorzorge. Het getal der Konijnen, bijzonder in 't Land van *Schouwen*, is insgelijks zeer menigvuldig, en hoogst nadeelig voor de Landlieden. Alle de Zeeuwfche *Duinen* behooren aan de Graaflijkheid, en worden in acht gedeelten verpagt; de aanbefteedingen, zo van het *Helmplanten* als van het toezetten van de trekgaten, gefchied aldaar door de Staaten der Provintie of derzelver Gekommitteerde Raaden, door den Rentmeester Generaal van Zeeland *Beoosten Schelde*, den Opperdijkgraaf van den Lande van Schouwen, als Officieren van de *Duinen*, die zig daarbij bedienen van den Gezwoorenen Landmeeter van die Provintie. In de Friefche *Duinen* vindt men dezelven nergens zo menigvuldig als in die van 't Eiland Ameland. Ook aldaar zijn de *Buitenduinen* niet bekwaam, om de Landen voor overftroomingen te beveiligen; dit gebrek moet door *Dijken* vergoed worden.

Zie MERULA, CAU, BOXHORN, en andere.

DUINEN, (JAN BAPTIST VAN) gebooren te *Antwerpen*, in het Jaar 1620. Tot Jaaren van onderfcheid gekoomen, werd hij een vermaard Kunstfchilder. Voornamelijk muntte hij uit in kleine pourtraitjes, en andere zaaken, die hij met waterverf konftig op papier, perkament of ivoor, wist te maaken. Zelfs aan Vorftelijke Hoven, werden zij met graagte ontvangen. Hij ftierf met roem, in zijne geboorteftad, doch onzeker wanneer.

Zie HOUBRAKEN, II Deel.

DUINREL, eene Lustplaats in *Rhijnland*, onder *Wassenaar*.

DUINWEL, een Heerenhuis in *Kennemerland*, onder *Bennebroek*.

DUIS-

Duistervoorde, weleer een Heerenhuis in de *Veluwe*, na bij *Twello*.

Duitsche huis, (Het) is een oud en deftig gebouw, staande binnen *Utrecht*, aan de Westzijde der Stad, digt bij de St. Marien plaats, strekkende met zijne tuinen tot aan den wal. Van den Straatweg is het afgescheiden door een hoogen Muur, waarin een Poort is, versierd met de wapenschilden van de *Duitsche Ridderorde*, waar voor dit gebouw gesticht is. Van binnen is het voorzien met zeer ruime vertrekken. Ieder *Ridder* of Kommandeur van de Orde heeft daarin een Kamer, waarin hij, als het Kapittel vergaderd is, zijnen intrek neemt. Behalven deze vertrekken, vindt men in het zelve een Gehoorzaal, eene Eetzaal, versierd met de afbeeldzels der Ridderen, en eene ongemeene groote Voorzaal. Het gebouw dient insgelijks ter ontvangst van Vorsten en aanzienlijke Heeren. Voorheen stond hetzelve naast eene groote Kerk, waarvan, echter, tegenwoordig zeer geringe overblijfzels te zien zijn.

De oorsprong der duitsche ridderen kan met geene zekerheid bepaald worden; de geleerde mattheus wil dat dezelve ontstaan zijn in het Jaar 1190. Zo veel is zeker dat de Orde is ingesteld, ter eere van maria; dat bij de oprichting bepaald werd, dat het *Hoofdhuis* zou zijn te *Jerusalem*, en dat de *Ridders* zouden verpligt zijn, het Land te beschermen tegen de Ongeloovigen. Paus *Celestinus de* III bevestigde deze Orde, in het Jaar 1492: van toen af werd zij de duitsche orde genaamd, en zedert, door verscheiden Koningen en Vorsten, met aanzienlijke goederen en voorregten begiftigd. — De eerste Meester van deze Orde was, een vrij Edelman, henrik van walpot genaamd; zijne Opvolgers droegen naderhand de naamen van Hoog-Meesters en Groot-Meesters.

De goederen der Orde, die in zeker Landschap of Sticht gelegen waren, of, om eigenlijker te spreeken, het bewind over dezelven, droeg al van ouds den naam van *Bálije* of *Kommandeurije*; die het Opperbewind voerde, heette *Land-Kommandeur*. Na haare komst in Pruisfen in 't Jaar 1226, bezat de Orde reeds goederen in het *Sticht van Utrecht*, en had dus ook

ee-

eenen *Land-Kommandeur* over de *Balije* van *Utrecht*. De eerste; die dit ampt bekleedde, was ANTHONIS VAN LEDERSAKE van *Prinshage*, die, omtrent het Jaar 1230, het eerste *Ordehuis* aldaar stigtte, volgens onderstaande aanwijzing van een Handschrift (*), onder mij berustende.

Wat

(*) HET RIDDERHUIS VAN DE DUITSCHE ORDE.

Stond wel eer buiten de Stad bij de St. Geertruijdekerk, maar het is in den Jaare 1345 in de belegering der Stad Uitregt door Willem de IV. Graave van Holland te meerendeele verwoest. Waar na Jan van Arkel Bisschop van Utregt die Ridders in plaats binnen de Stad voor een zeekere somme gelds heeft aangeweesen volgens inhout van de volgende brief.

In de naam des Heeren Christi. Jan door Gods genade Bisschop te Uitregt ter eeuwige gedagtenis zij kennelijk aan alle, dat het Gasthuis van St. Maria der Duitsche Order, voorheen geleegen buiten de muuren der Stad Uitregt geheel onder de voet gebragt en geruineert is, zo wel de Kerk als de reguliere plaatsen, en dat om zeekere voornaame oorsaken, het niet goet weezen zoude nog voor ons, nog voor onse nakomelingen, nog voor onse Stad Uitregt, nog voor de Provintieaal, en broeders van het gesegde Convent: en dat in teegendeel het zeer gevaarlijk zijn zoude, dat het genoemde huis op dezelfde plaats herbouwt wierd: zo hebben wij voor de Eere Gods, des Heijligen kruis, en de genoemde Welgelukzalige Maagt en na dat wij wel aandagtelijk overleid hebben, uwe onse lieve Proosten Prelaaten en Capittelen van de groote Kerk, van St. Salvator, van St. Pieter, van St. Jan en van St. Maria, alle Kerken van Uitregt, met haar genoemde toestemming gelijk mede die van het gezegde Duitse Huis verkogt voor een zeekere somme gelds, aan ons tot gebruik van onse Bisschoplijke Tafel te betaalen, zo hebben wij als gezegt verkogt, en ter oorsaak van die verkoop geleverd, en in erfenis overgegeven in grond, voormaals behoord hebbende aan onse gezegde Bisschoplijke Kerk, welke grond geleе-

Wat de verkiezing der Land-Kommandeurs aangaat; van tijd tot tijd, is daarin merkelijke verandering voorgevallen, bijzonder

---

leegen is in onze Stad Uitrecht op de plaats genaamt Springwijk tusschen de weg of.... van het Capittel van de gezegde Kerk van St. Maria aan de eene ende grond van Jan Landskroon Burger van Uitregt aan d'andere zijde, met de gebouwen boomen weegen eigendommen, en al het geen daar van afhankelijk is; alle deese plaatse zo als dezelve behoord hebben aan onse gezegde Bischoplijke Tafel, hebben wij gegeven met inzigt dat de voorseide Provintiaal en Geestelijke, met onse toestemming en verlof, dat wij haar tegenwoordig toestaan, met dese tegenwoordige brief, om op dezelve grond te mogen bouwen een Kerk, een Kapel, Oratorium, Officien of reguliere plaatsen tot het Convents behoeft, en dat wanneer zij het zullen willen doen, gelijk meede om een Kerkhof en vrije begraafplaats te hebben, Orgelen en Klokken, behouwens het regt der Kerken, uit welkers gebied men Lighamen brengen mogt om hier te begraven, om de Misse te bedienen, en andere Goddelijke diensten te doen; eijndelijk dat het haar volkomen toegestaan zal zijn, zo in het gemeen als bezonder, om buiten prejuditie van de Parochie Kerk te oeffenen het geene men weet overeen te komen aan deze Geestelijke order, het zij door gewoonte, regt of voorregt, en wij voor zo veel bekent en in onse magt is door het gewoone regt, dragen over op de gemelde grond het genoemde geruineerde Convent met deszelfs voorregten vrij en eijgendommen, in getuigenis van 't welke wij Jan Bischop van Uitregt nodig geoordeeld hebben, onse regtte te hangen aan deze tegenwoordigen, gelijk mede de zegels van genoemde Kerken, en wij Prelaten en Capittelen voorseid van onse bovengem. Kerken hebben onse zegels gehangen aan denselven brief, gedaan in 't Jaar na onses Heeren Geboorte 1346, den laatsten dag der maand Augustus.

ten tijde van Keizer KAREL DEN V, voornaamlijk naa de Reformatie. Want naa deze gebeurtenis deden zij geen Kloostergelofte meer, zo als voorheen gebruiklijk was; ook trokken 's Lands Staaten het oppergezag aan zich zelve; reeds in 't Jaar 1580, besflooten zij, het bewind over de Geestelijke goederen, en, onder anderen, over het *Duitsche Huis*, te aanvaarden. Aan den Land-Kommandeur werden de noodige Instructien ter hand gesteld, en van toen af aan geene verkiezing gedaan, of leden in de Orde ontvangen, dan de zulken, die men wist, Hun Edele Mogende aangenaam te zijn. Eer men tot de verkooping van eenige goederen overging, moest de goedkeuring der Staaten gevraagd worden; gelijk blijkt uit den Verkoop van de Ambachtsheerlijkheid, *West*, *Hoog* en *Laag-Raaven*, in het Jaar 1643 geschied, en in 1647 en 1648 bij den verkoop van 't *Huis te Dieren*. — De goederen, tot de *Ballje van Utrecht* behoorende, zijn onder de Ridders verdeeld; ieder van hun trekt daar van zijn aandeel. — Van oudsher, plagten de Heeren Ridders vrij te zijn van de gemeene Lands lasten; doch naa de Kerkhervorming en daarop gevolgde verandering in de Regeeringe, zijn hunne goederen, gelijk die der andere Ingezeetenen, aan de gewoone en buitengewoone belastingen onderworpen.

Tegenwoordig bestaat het Genootschap der Ridderen van deze Orde uit een Land-Kommandeur en tien Kommandeurs, van welke één *Coadjutor* is. Voorts nog uit twee Jonkers, die echter, geene voordeelen, maar wel een klein douceur, onder den naam van rustgelden, uit de inkomsten genieten. Verder heeft het Genootschap één Rentmeester, die het Huis bewoont, en een Secretaris. De gemelde *Land-Kommandeur* en de *Coadjutor* genieten de meeste voordeelen, zijnde de laatste gemeenlijk Kommandeur te *Dieren* op de *Veluwe*. In het Jaar 1647, kogt Prins WILLEM DE II, deze goederen voor 47,000 guldens, welke somme, op 700 guldens na, belegt is aan Obligatien ten laste van de Provintie Utrecht, van welke de Kommandeur de inkomsten trekt, gelijk ook van verscheiden Landerijen, die nog heden onder dezelve behooren. — De negen andere Ridders zijn Komman-

XIII. Dl. pl. I.

RIDDERS VAN HET DUITSCHE HUIS.

mandeurs te *Thiel*, te *Maasland*, te *Rheenen*, te *Leiden*; te *Katwijk op den Rhijn*, te *Schooten*, te *Doesburg*, te *Schelluijnen*, te *Middelburg* en te *Schoonhoven*.

Ieder *Kommandeur* heeft regt, om, op de vergaderingen der Ridders, eenen Edelen *Expectant* of Opvolger voorteslaan, en in de Registers der Orde te doen inschrijven. De Land Kommandeur, echter, heeft het regt om twee persoonen voortestellen, en zelfs nog een derden, in de plaats van ieder Ridder, die verzuimt iemant te opperen. Tot Jonker mag niemand worden aangenoomen, dan die zijne adelijke geboorte, en wel met vier Kwartieren, twee van Vaders en twee van Moeders zijde, kan bewijzen, door eene verklaaring van beschreven Edelen, door derzelver Secretaris, of Griffier ondertekend. Zelfs mogen zijne Kwartieren met geene bastaardij besmet zijn, enz. Wijders moeten allen, die als opvolgers in de Orde beschreven worden, belijdenis doen van den Hervormden Godsdienst, en betaalen 100 Dukaaten aan de Orde. De oudste *Expectant* word Jonker, bij het afsterven van een Kommandeur, mids vooraf daartoe bekoomen hebbende de goedkeuring van hunne Edele Mogende. —— Wanneer een Opvolger Jonker wordt, betaalt hij wederom zekere somme aan de Orde, zonder dat noch de Expectanten, noch de Jonkers, eenige voordeelen trekken uit de goederen; de Jonkers, gelijk gezegd is, genieten alleen eenige rustgelden. —— Reeds op den ouderdom van drie Jaaren, werd de laatstoverleedene Stadhouder, WILLEM DE IV, in 't Jaar 1714, als Expectant aangeschreeven, zonder dat hij, echter ooit Ridder geworden is. Met veele anderen, voor en naa hem, deelde hij in het zelfde lot.

Alle de gebruiklijkheden, die weleer bij de Instelling van een Ridder plagten in agt genomen te worden, als ook het draagen van het Ordegewaat, zijnde een wit kleed, met een zwart kruis bestikt, zijn al voor lang afgeschaft. De Land-Kommandeur, de Kommandeurs en de Jonkers, draagen thans alleen *tweederlei teken*; als, aan een zwart lint, om den hals, een gouden kruis, aan beide zijden met een smallen witten rand geëmailleerd; 't welke het aloude Orde teken is; en een grooter zwart kruis, met een witten zilveren geborduurden rand, welke op het linker voorpand van het bovenkleed, op de

hoogte van het hart, wordt vast gehegt; doch, dit laatste teken wordt door de Jonkers niet gedraagen. Omstandiger bericht wegens de Orde, kan de Leezer vinden bij ANTH. MATTH. *de Nobilitate*, enz.

DUIVE, (JAN) geboortig van Gouda, was een Leerling van den vermaarden Glasschilder *Wouter Crabeth*, den Jonge. Met het glasschilderen, en andere Kunstwerken, won hij zeer veel geld. Hij overleed, in de plaats zijner geboorte, in het Jaar 1649.

Zie WALVIS, *Beschrijving van Gouda*, en HOUBRAKEN.

DUIVELAND, grenzende aan de Oostzijde van *Schouwen*, ten Noord-Oosten aan het land van *Over-Flakkée*, en ten Zuid-Oosten en Zuiden aan *Filipsland* en het Eiland *Theolen*. Volgens de oude Kronijkschrijvers, zou dit Eiland niet vroeger dan in den Jaare 850 bedijkt zijn. Men meent, dat het zijnen naam ontleend heeft van de menigvuldige *Duiven*, welke daar, meer dan elders, gevonden worden. —— Dit *Eiland* was reeds vermaard ten tijde van *Melis Stoke*, en werd het nog meer, om de zege, door *Jan van Avennes*, of liever door zijnen Zoon Willem, in het Jaar 1303, aldaar op de Vlamingen behaald; als mede door den vermaarden togt, welken de Spanjaards, in het Jaar 1575 door het water derwaarts deeden.

Of dit Land voortijds behoord hebbe aan het Geslagt van *Duiveland*, is met geene zekerheid te bepaalen; dit is zeker, dat de afstammelingen uit hetzelve, voor een gedeelte, Ambachtsheeren daar van geweest zijn. —— Verscheiden rampen heeft dit Gewest, door zwaare Watervloeden, ondergaan, als in de Jaaren 1288, 1304, 1324, 1404, 1421, 1509, 1530, en eindelijk in 1531. ——

Het Eiland beslaat, in zijnen omtrek, vijf uuren gaans, en bevat 13634 Gemeten en 5 Roeden Lands. De Landerijen zijn zeer vrugtbaar. In het zelve leggen de volgende Polders: De Polder der Vierbannen, met de Poldertjes groot en klein Beijeren; die van Oosterland, Heer Jansland, Oost-Duiveland

met

met de Stoofpolder, de Goude Vierfche Polder, de Zelke Polder, Alteklein, Bekewaarde-Sas en de Jonge Polder. —— Men vindt 'er geene beflooten Stad, maar zes Dorpen, allen, uitgezonderd *Kapelle*, Kerkdorpen, die ieder hunnen eigen Predikant hebben.

Zie *de Kronijk en Befchrijv. van Zeeland.*

DUIVELAND, een zeer oud en Adelijk Geflacht, afkomftig uit dat gedeelte van Zeeland, welk nog heden dien naam draagt; in de XI Eeuw was het reeds bekend.

DUIVELAND; (JOHAN) hij was de 30 Abt van 't Klooster *Lidlum*, in *Friesland*; om zijn flegt gedrag, werdt hij, in het Jaar 1518, van zijnen post verlaaten.

DUIVESTEIN, een Adelijk Huis, in *Rhynland*, onder *Voorburg*.

DUIVEN; (FRANS VAN) hij wordt gemeld, als behoord hebbende tot de verbondene Edelen, bij te WATER, bl. 351, zonder eenige verdere bijzonderheden, genoemd.

DUIVENDRECHT, een bekende buurt, onder *Amfteldam*, niet verre van *Diemen*.

DUIVENDYKE, eene Ambachtsheerlijkheid, in 't land van *Schouwen*, na bij *Brouwershave*, waarvan niets meer overig is, dan het Kerkhof en eenige weinige Huizen.

Zie *Oudh. van Zeeland.*

DUIVENVOORDE, ook wel *Duvenvoorde* genaamd, een Adelijk Huis in *Rhynland* geleegen; het is zeer oud, en de verblijfplaats der Heeren van *Duivenvoorde*, afkomftig uit een Jonger Zoon, uit den Huize van *Wasfenaar*, gelijk blijkt uit de Geflacht-Registers van *Wasfenaar*, enz. bij *Goudhoeven* en van *Leeuwen*.

DUIVENVOORDE, (WILLEM VAN) natuurlijke Zoon van Heere *Arent van Duivenvoorde*, die in het Jaar 1258 geleefd heeft. Hij was Ridder, een man van een snedig verstand en schrander oordeel. Door zijne behendigheid verkreeg hij groote en heerlijke goederen: als *Geertruidenberg*, 't welk hij liet bemuuren, en alwaar hij een Karthuijzer Klooster bouwde; de *Baronny van Breda*, welke hij kocht, van Heere *Klaas van Liedekerke*; de Heerlijkheden *Steenbergen*, *Roozendaal*, enz. zo dat hij Jaarlijks ruim 70,000 guldens inkoomen had: eene zeer aanzienlijke somme in dien tijd. Zijne Vrouw was *Heilwich van Vianen*, die, omdat hij een Bastaart was, tegen haaren zin, zig met hem in den Echt verbond, en hem ook geen kinderen baarde. Hij stierf zeer oud, in het jaar 1353, nalaatende een onechten Zoon, *Willem van Duivenvoorde*, en drie dogters.

DUIVENVOORDE, (WILLEM VAN) gelijk boven gemeld is, een natuurlijke Zoon. Naa zijns Vaders dood werd hij Heer van *Breda*, *Geertruidenberg*, enz.

DUIVENVOORDE, (JAN VAN) Heer van *Warmond*, *Woude* en *Alkemade*, eerst Houtvester, en daarna Admiraal van Holland; Zoon van den Ridder *Jacob van Duivenvoorde*, moest, wegens het tekenen van het verbond der Edelen, het Land ruimen; hij was tegenwoordig geweest bij het inneemen van *den Briel*. Als *Admiraal* behaalde hij groote voordeelen op den togt naar Spanje. Naderhand vertrok hij, als Gezant der Staaten, naar Engeland. Zijne nakomelingen, schoon den Roomschen Godsdienst nog lang aankleevende, bleeven altoos getrouw aan de zijde der Staaten. ——

DUIVENVOORDE, (JACOB VAN) Vader van den Admiraal, was de Zoon van *Jan* en *Maria* van *Mathenes*, Vrouwe van *Warmond*, en Broeder van Heere *Jan* en van *Gysbert van Duivenvoorde*, Heere van *Obdam*. Heer JACOB was een der vertrouwelingen van Prins *Willem den I*; hij hield geheime Briefwisseling met hem, en beraadslaagde over het inneemen

van

van eene Stad of Vesting. Na dat *Woerden* aan der Staaten zijde gekoomen was, werd hij derwaarts gezonden, om 'er de nodige bestelling te maaken. In 't Jaar 1576 ondertekende hij de Unie van Holland en Zeeland. Sedert het Jaar 1573, was hij Raad in het Hof van Holland; hij bekleedde dien post tot aan zijnen dood, welke voorviel in 't Jaar 1577.

DUIVENVOORDE, (GYSBERT VAN) Heer van *Obdam* en *Hensbroek*, Zoon van *Jacob van Duivenvoorde*, en *Gysbert van Liere*; hij week uit de Nederlanden, in het Jaar 1567, en werd naderhand door *Alba* gebannen, als een lid der zaamverbonden Edelen, een vijand van den Catholijken Godsdienst en een beschermer der Onroomschen. Hij verzelde *Oranje* in zijnen eersten ongelukkigen togt. Naa zijne terugkomst, bekleedde hij verscheiden gewigtige Posten. In 1580 was hij Castelein te *Woerden*. Uit zijn Huwelijk met MARIA VAN HOEXVIER, werd hem gebooren JACOB VAN WASSENAAR, Admiraal van Holland, wiens Zoon was de vermaarde Admiraal JACOB VAN WASSENAAR, Heer van *Opdam*, van welken de tegenwoordige Heeren van *Wassenaar*, *Opdam* en *Twikkelo*, afkomstig zijn.

DUIVENVOORDE, (DIRK VAN) was niet de Zoon van *Arend*, maar van *Dirk*, en de Kleinzoon van *Arend van Duivenvoorde*. Ten tijde der beroerten, week hij uit de Nederlanden, en keerde, naa eenigen tijd buiten 's Lands vertoefd te hebben, te rug, in 't Jaar 1593. Zedert bekleedde hij het ampt van Bailjuw van den Briel, en Dijkgraaf van Voorne. Hij overleed in 't Jaar 1593, zonder Kinderen.

DUIVENVOORDE, (ARENT VAN) Ridder, Heer van *Duvenvoorde*, *Noordwykerhout*, *het Woud* en *Sterrenburg*, Zoon van *Jan* en van *Haudewich van Reneſſe*, afkomstig uit het aloud Nederlandsch Geslacht der vermaarde *Wassenaren*, waar van die van *Duvenvoorde* of *Duivenvoorde* een wettige tak zijn. Uit hoofde der Inlandsche beroerten, week hij, in 't Jaar 1567, uit de Nederlanden, en werd naderhand

 door

door *Alba* gebannen. Volgens den inhoud der Sententie, kwam zijne beschuldiging hierop uit, dat hij een begunstiger was van den nieuwen Hervormden Godsdienst. Een geruimen tijd vertoefde hij in de Abtdije van Egmont, tegen den wil van den Bisschop van Haarlem; doch hij gaf voor, aldaar gekomen te zijn, op last van Brederode, zonder wiens bevel hij weigerde te vertrekken. Met de zijnen hadt hij de goederen der Abtdije verkwist, de Geestelijken mishandeld, hunnen dienst bespot; soortgelijken moedwil hadhij ook in hetKlooster te *Heiloo* gepleegd, en aanleiding gegeeven tot den Beeldestorm te Leiden. Zulke beschuldigingen, en het Vonnis daaruit opgemaakt; waren niet in staat, zijne liefde voor de Vrijheid te verdooven, noch hem in minder aanzien bij anders denkenden te brengen —— In 't Jaar 1572 hielp hij den *Briel* overmeesteren. Naderhand werd hij, met Krijgsvolk, naar *Woerden* gezonden. —— Hij verscheen, met volmagt van Lumeij, in de eerste Staatsvergadering te *Dordrecht*. Daarna werd hij Krijgs-Kommissaris. —— In het beleg van Kampen, in 't Jaar 1578, was hij Hopman over een Vaandel Voetknegten; in 1587 zogt hij middel om binnen Medenblik te komen. Verder heeft hij veele Jaaren zitting gehad in de Ridderschap van Holland, en was, in die hoedanigheid, tegenwoordig bij de inwijding van de Leidsche Akademie. Hij overleed in het Jaar 1600; zijn Zoon JAN werd, naa zijnen dood, met zijne goederen verlijd.

Men zie van alle deze, de *Historieschrijvers* van hunnen tijd, en bijzonder J. W TE WATER, *Verbond der Edelen*, bij wien, zo van deze, als van andere leden van dit Geslacht, veele bijzonderheden te vinden zijn, die ons zullen te voren komen op het *Geslacht* van *Wassenaar*.

DUISTERVOORDE, weleer een Heerenhuis in de *Veluwe*, nabij *Twello*.

DULLAART, (ADRIAAN) gebooren in *Friesland*, op een

een vlek, *Werden* genaamd, den 5 Maart van het Jaar 1400. Om zijne bekwaamheid werd hij Secretaris te Brusfel.

VAL. AND.

DULLART, (HEIMAN) een kunstig Schilder en niet min geestig Dichter; in de laatstgemelde hoedanigheid, maakte hij grooter vorderingen dan in de eerfte. Hij was gebooren te Rotterdam, den 6 Feb. 1636, en ftierf den 6 Maij 1684. Men vind zijn Leven, voor zijne Digtwerken, uitgegeeven door *D. van Hoogftraaten*, 1719.

HOUBRAKEN, *Schouwburg*, III. Deel.

DUMBAR, (GERRARD) Secretaris *te Deventer*, maakte zig, in het Jaar 1732, op den ouderdom van 49 Jaaren, eenen onfterflijken naam, met de Uitgaave van zijn Werk, ten tijtel voerende *Kerklijk en Waereldlijk Deventer*, in folio; waarvan wij, op het *Art.* DEVENTER, het behoorlijk gebruik gemaakt hebben. Ten dien tijde was hij reeds onder de Geleerden en Oudheidkundigen van Nederland bekend, door de vroegere uitgaave van zijne bekende *Analecta*, waar van het eerfte deel, in 8vo, in het Jaar 1719, ten voorfchijn kwam, het tweede in 't Jaar 1721, en het derde deel in 't Jaar 1722. Aan de beminnaars van dergelijke oude ftukken, die tot op dien tijd onbekend geweest waren, hadt hij hier mede geen geringen dienst gedaan, en zig, onder de Nederlandfche Historiefchrijvers, eenen verdienstelijken naam gemaakt. In het *eerfte deel* van deeze *verzameling van onuitgegeeven ftukken*, vindt men, onder anderen, de eerfte uitgaave van de *Rijm-Kronijk van Klaas Kolijn*, als ook de *Hiftorie van Holland*, door J. VAGGE. 's Mans afbeeldzel ftaat voor zijne *Befchrijving van Deventer*; wenfchelijk ware het, dat dit werk vervolgd werd. —— Indien ik mij niet bedriege, bekleedt de Zoon van den Heer DUMBAR, nog heden, de zelfde waardigheid van Secretaris te Deventer.

DUNCANUS, (MARTINUS) werd gebooren te *Keulen*,

 in

in het Jaar 1505, van zeer geringe Ouders. Hij was een tweeling, en gelijk verhaald wordt, zo klein, dat zijn Vader hem in zijn holleblok kon verbergen. — Te Nymeegen leerde hij de Latijnsche taal, en oeffende zich vervolgens te Leuven in de Godgeleerdheid en Geschiedenissen. Zijn eerste beroep als Pastoor was te *Wormer*, en daarna te *Schoorl*. Naa een verblijf van 17 Jaaren, werd hij Pastoor van de Oude Kerk te Delft; vervolgens, in plaats van Lindanus Decanus, in 's Hage beroepen, en in 't Jaar 1572 Pastoor in de St Catharyne of Nieuwe Kerk te Amsteldam. In 't Jaar 1578 werd hij, nevens de Regeering en verdere Geestelijkheid, de Stad uitgeleid; begeevende zig toen naar *Amesfoort*, alwaar hij overleed, in 't Jaar 1593. Zijn Leven is door *Johan Hees*, mede een Keulenaar, beschreeven. Ook gaat zijn afbeeldzel in prent uit.

VAL. AND. en *Opkomst der Nederlandsche beroerten*.

DUNIUS, (JACOBUS) was afkomstig uit het geslacht der VERDUYNEN. In zijne Jeugd deedt hij groote verwachting opvatten; doch, op zijne reize, door Braband, Groot Brittanje en Frankrijk, waarheen hij gezonden was, om zich in de weetenschappen te oeffenen, deedt hij niets anders op, dan den smaak voor eene bedorvene levenswijze. In het Jaar 1566, in zijne geboortestad *Hoorn* te rug gekoomen, tradt hij in een ongelukkig Huwelijk; dit voltooide het bederf zijner zeden: hij gaf zig geheel over aan den drank, en stierf in het Jaar 1572, of 1573. ———

DURGERDAM, een der Waterlandsche Dorpen, behoorende, voor het grootste gedeelte, onder *Ransdorp*, en het overige onder *Schellingwoude*. Het legt aan den *Waterlandschen* Zeedijk, op den hoek van het *Pampus* en het Y, genoegzaam tegenover *Diemen*. Even verre ligt het van *Schellingwoude* als van *Ransdorp*; aan welke beide Dorpen het zijnen oorsprong verschuldigd is, door het leggen van eenen *Dam*, kort naa het Jaar 1421. Naa het Jaar 1736, werd de Haven merkelijk vergroot. De grootte van dit Dorp, in zijne betimmering, beslaat ruim 500 Roeden. In 1687 ontstond aldaar een zeer on

ongelukkige Brand, waardoor ruim 150 Huizen in de asſche geleid werden; niets bleef 'er over, dan de Kerk, een Zaagmoolen en eenige weinige Huizen, aan den *Zuid-Oost* kant. De *Kerk* was eerst een vierkant gebouw, van hout gemaakt, hebbende op het dak een vierkanten Koepel-Toorn of Lantaarn, met Uurwijzers en Slagklokken voorzien. Het Kerkgebouw diende insgelijks tot een School; boven hetzelve was een vertrek, waarin de Regenten van *Durgerdam* en *Uitdam* vergaderden. In het Jaar 1643 werd de tegenwoordige Kerk gebouwd. Zij is verſierd met een ſpits Torentje. — Op den uiterſten hoek van den *Durgerdammer-Polder*, werd, in het Jaar 1700, door Kommisſarisſen van de Pilotagie, een *Vuurbaak*, ten dienſte der Zeevaarenden, opgerigt, zijnde een hoog vierkant ſteenen gebouw, vertoonende de gedaante van een Toren. Boven in hetzelve is de *Vuurpan*, waarin, het geheele Jaar door, des nagts, een vuur van koolen geſtookt wordt; het wordt aangeleid een uur voor Zonnen ondergang, en brandt een uur naa deszelfs opgang. —— Boven den ingang van dezen Toren is een marmeren ſteen geplaatst, waarop men leest, dat JAN WITSEN, *Lambertsz.*, op den 3 Junij des gemelden Jaars, den eerſten ſteen daarvan geleid heeft. *Durgerdam* heeft vijf Taanhuizen, en drie Scheepstimmerwerven. Verder geneeren zig de bewooners van dit Dorp meest met den Vischvangst, en het houden van Herbergen, voor de Amſteldammers, die des Zomers aldaar veeltijds hun vermaak neemen. Het *Durgerdammer-Veer* is hierdoor geen van de minſte van de Waterlandſche Veeren.

DURVEN, (DIRK VAN) de 22 Gouverneur van Neêrlandsch *Indiën*. Hij was eerst Advocaat te Delft; in dienst van de Kamer dier Stad vertrok hij naar Batavia, en landde aldaar in het Jaar 1706, met den rang van Raad van Juſtitie. In 't Jaar 1720 werd hij Buitengewoon, in 1724 Ordinaris Raad van Indiën; en in het Jaar 1729 bevorderd tot *Gouverneur Generaal*; hij bekleedde dien aanzienlijken post tot den 28 Julij 1732, reeds in 't voorige Jaar was hij, nevens andere bedienden der Maatſchappij, naa 't Vaderland ontbooden; waaruit men zou mogen beſluiten, dat de Bewindhebbers weinig genoegen

 in

in zijn beſtier moeten genomen hebben. Zonder iets te zeggen van het Perſoneel Karakter van den Heere *van Durven*, 't welk men mogelijk al te haatelijk heeft afgeſchilderd, ſchijnt het, echter, van misſlagen niet te kunnen vrijgeſproken worden, en bijzonder van bedekten handel met de *Chineezen*. Doch tevens moet, van den anderen kant, tot zijnen roem, gezegd worden, dat hij niets verzuimde 't geen dienen kon tot den welſtand der Maatſchappij. Hij droeg zorge dat de vlooten, even talrijk als voorheen, Jaarlijks, met rijke ladingen, naar het Vaderland werden afgezonden. Hoe hij bij zijne aankomst ontvangen, waar en wanneer hij overleeden zij, vinden wij niet vermeld.

Zie VALENTYN, O. en N. OOSTINDIEN, D. XX der *Hiſtorieſche Reizen*.

DUSSEN, een oud adelijk en ridderlijk Slot of Kasteel, geleegen in Holland, op de grenzen van Braband, in de groote *Zuid-Hollandſche Waard*, in de Ambachtsheerlijkheid van *Dusſen-Muilkerk*; wordende van de Graaflijkheid van Holland ter leen gehouden. Het Slot is, in den Jaare 1387, met vergunning van Hertog *Albrecht van Beijeren*, Graave van Holland, verſterkt, en opgemaakt tot een Kasteel of Huis van Oorlog, door Jonkheer *Arent van der Dusſen*, Ridder en Bailjuw van Zuid-Holland, volgens brieven, gedagtekend op St. *Martens-dag* Ao. 1387. Door den berugten vloed, in 't Jaar 1421, werd het geheel vernield, en, nevens de Dorpen *Dusſen*, *Munſterkerk* en *Dusſen-Muilkerk*, door het water verzwolgen. Dit Slot was, van overoude tijden, een vaderlijk Erfgoed en Stamhuis van dit Geſlacht 't welk reeeds bekend was voor het Jaar 1300. Vermids de leden van dit Geſlacht, nu eens de Hertogen van Braband, dan weder de Graaven van Holland, in den oorlog volgden, en ook ſommige hunner heerlijke goederen, zo wel in Holland als in Brabant, verſpreid waren, vindt men hen, nu eens onder de Ridders en Edelen van Brabant, dan weder onder die van Holland vermeld. Onder anderen, werd, al in het Jaar 1288, onder den Brabandſchen Adel, genaamd Heer *Jan van der Dusſen*, Ridder, die met Jan den I,

Her-

T S E N, Zie Deel XII.

ıudste *an der Dusſen*, gebooren in het Jaar 1546.
en Hu*ian der Dusſen*, gebooren in het Jaar 1564, deze
r 1487,
liet na
EN, Burgemeester te *Schiedam.* Zijne eerste Vro
DUSSEN de, *Margreta van Cranendonk*, en de derde, *M*
ſtierf in verwekt 1 Zoon, en bij de tweede 1 Dogter.

der Dır Dusſen, geſtorven in het Jaar 1565, zonder Kin
het Jaa *der Dusſen*, gehuwd in 't Jaar 1560, aan *Arent*
an der esſer.
t *Jacob*
n der L Priester, ſtierf in het Jaar 1583.
*der D*gehuwd aan *Jacob Apers van der Houve.*
*van de*in het Jaar 1554 Burgemeester te *Delft*, had ter V
Serijn. aar 1569, na, drie Kinderen:
van de
van denn der Dusſen, die tot Man had *Evert van Bleisw*
der Dusſen, getrouwd met *Dirk Storm.*
werd, i*der Dusſen*, in het Jaar 1589, Burgemeester der
SSEN, velijk *Alida van Hogenhouk*, en bij haar 3 Kind
, had t*olai*, en bij dezelve 2 Kinderen; hij overleed den
DUSSEN
SEN, g
van der Dusſen, in het Jaar 1591 getrouwd met *Ja*
DUSSE *van der Dusſen*, Ridder, Lid der Regeering van *L*
en dit, was *Catharina van der Hoef.* Hij ſtierf, in het J
6 Kinderen.

R DUSS
ooren *lida van der Dusſen*, geſtorven in het Jaar 1696.
hebben*arta van der Dusſen*, geſtorven in het Jaar 1698.
Mr. Jacob van der Dusſen, geſtorven in het Jaar 16
Mr. Pieter van der Dusſen, geſtorven in het Jaar 1
N DER *Mr. Ewoud van der Dusſen*, geſtorven in 't Jaar 166
bij *De*l*Mr. Nicolaas van der Dusſen*, Lid der Regeering
nz. had ter Vrouwe *Lidia van Beveren*, bij welke
VAN D inderen.
kfort 1. *Mr. Ewout van der Dusſen*, Heer van *Zouteveen*
Anna enz. te *Delft*, trouwde in het Jaar 1704, met *A*
Vallentis. Hij ſtierf den 17 October, in het Jaar
1. *Agn* 5 Kinderen.
2. *An*

 Zie Deel XIII, bl. 58.

Storm; en ten derde maale *Maria van Duiveland*. Bij
:e drie Vrouwen heeft hij verwekt 19 Kinderen; elf van
ke jong gestorven, en de agt overige tot Jaaren gekomen
.

Sasbout van der dussen, in het Jaar 1567, Burgemeester te *Delft*, liet, bij twee vrouwen, *Elizabeth van Santen* en *Maria van der Hoef*, na 10 Kinderen:

1. Margreta van der dussen, gehuwd aan *Marten Hogenhoek*.
2. Jan van der dussen, trouwde *Margreta Storm*, en liet na 3 Kinderen:

   1. Dirk van der dussen.
   2. Elizabeth van der dussen, gehuwd met *Andries Schieveen*.
   3. Sasbout van der dussen, trouwde *Margreta Paspoort*, en verwekte bij haar 3 Kinderen:

      1. Jan, 2. Margreet en 3. Maria van der dussen.

3. Kornelis van der dussen, liet na 6 Kinderen:
   1. Michiel van der dussen, had in Huwelijk, *Willemina van Setten*, en won bij haar 6 Kinderen:

      1. Mr. Kornelis van der dussen, eerst getrouwd met *Margreta van Veen*; en daarna met *Digna van der Heyden*, bij welke hij won twee Kinderen:

         1. Maria cecilia van der dussen, trouwde *Hendrik Roos*.
         2. Cornelis sasbout van der dussen, trouwde *A. Heymenberg*.

      2. Elisabeth, 3. maria, 4. otto, 5. anna van der dussen.
      6. Sasbout van der dussen.

Zie Deel XIII, bl. 58.

AREND VAN DER DUSSEN, die in het Jaar 1478 trouwde met *Elisabeth Monsfrinx*, bij welke hij verwekte, 2 Zoonen; daarenboven had hij twee natuurlijke Kinderen:

1. WOUTER VAN DER DUSSEN.
2. STEVEN VAN DER DUSSEN.

AREND en CATHARINA VAN DER DUSSEN.

4. ANSEM VAN DER DUSSEN, die bij N. N. had één Zoon,

WOUTER VAN DER DUSSEN, in het Jaar 1467, Schepen te *Rotterdam*, verwekte, bij zijne Vrouw N. N. één Zoon,

MARTIN VAN DER DUSSEN, die, in het Jaar 1468, Schepen te *Rotterdam* was.

Hertog van Braband, op den 4 Julij 1280, tegenwoordig was in den berugten ſlag voor *Woeringen*. Verder worden, in de Leenregisters van Braband, als Leenheeren en Vasſallen, ten tijde van Hertog Jan den III, wegens hunne heerlijke goederen, opgeteld, in 't Jaar 1320, *Jan van der Dusſen*, en in 1330, *Nicolaas van der Dusſen*, Ridder, die, in 1342, ten verzoeke van *Willem*, Graave van Holland, benevens *Arent van Tsſelſtein* en *Otto van Haaften*, Ridders, en *Jan van Westphalen*, Knaap, borg was voor Heer *Otto van Asperen*, in een geſchil, welk hij hadt met Heer *Jan van Arkel*, over de goederen en tienden van *Hageſtein*, volgens den Brief daarvan, gegeeven te *Geertruidenberg*, Zaturdag na St. Pauli 1343. In een Handvest van *Willem den III*, Graave van Holland, in 't Jaar 1305, werd, onder de Edelen en Ridders, genoemd Heer *Jan van der Dusſen*, Ridder, uit Zuid Holland; deeze ſtond, onder andere Ridders, in het Jaar 1325, als Scheidsman over een geſchil, tusſchen *Dordrecht* en eenige andere Steden van Holland, als *Delft*, *Leiden*, *Haarlem*, enz. over het Stapelrecht der eerstgemelde Stad. Zijne Dogter, *Elizabeth van der Dusſen*, gelijk nader op de geſlachttafel blijken zal, trouwde, in het Jaar 1320, met *Filips*, Baanderheer van Wasſenaar, van wien de Baanderheeren van Wasſenaar afkomſtig zijn. *Anna van Brecht*, Dogter van *Cornelia van der Dusſen*, verkogt, in het Jaar 1608, het Slot en de *Heerlijkheid Dusſen-Munſterkerk*, aan *Walraven van Gent*, Heer van *Oijen*, in Gelderland, voor 40,000 Guldens; deeze Heer heeft het Slot, in 1421, vernield, uit het water geheel van nieuws doen opbouwen.

Zie verder de nevensgaande *Geſlachttafels*.

DUSSEN-MUNSTERKERK en DUSSEN-MUILWERK of MUILKERK, doorgaans blootelijk DUSSEN genaamd, bij veelen voor éene Heerlijkheid gehouden, hoewel het twee onderſcheiden Ambachtsheerlijkheden zijn, als hebbende ieder haaren bijzonderen Heer en Regeering. Beide liggen op een voordeeligen en vrugtbaaren grond, langs het water de *Dusſen*, waardoor zij van een geſcheiden worden.

Bo-

Boven hebben wij aangemerkt, dat zij, in 't Jaar 1421, door het water bedolven wierden. Zedert zijnze, bij verscheiden gedeelten, weder aangewonnen. Kort naa het Jaar 1628 werd *Dussen-Munsterkerk* bedijkt. Op de lijst der Quohieren werden ze beiden begroot op 1351 Morgen 514 Roeden, waaronder, echter, de *Dusschensche Polder*, gelijk in laater tijd plaats hadt, niet begreepen is. In het Jaar 1732 werd, naa de herstelling, de eerste Predikatie in de Kerk gedaan. In het zelfde Jaar 1732 telde men aldaar 107 Huizen, 1 Steenplaats en 17 Molens.

DUVELAAR, (PETRUS) oorspronklijk uit een aanzienlijk Zeeuwsch Geslacht, was een Zoon, verwekt in een tweede Huwelijk, van *Pieter Joosten Duvelaar*, die Ao. 1641 Burgemeester te *Middelburg* was. Hij was eerst Predikant te *Oost-Kapelle*, en daarna in zijn geboortestad, alwaar hij overleed, in het Jaar 1670.

SMALLEGANGE, bl. 580.

DUVENE; aldus noemt *Melis Stoke*, het Eiland *Duiveland*, boven gemeld.

DUVENE, een der Dorpen, in het Jaar 1532 verdronken, in de Provintie *Zeeland*. De Heeren van dit Dorp werden oudtijds onder de *Zeeuwsche Edelen* geteld. Van hun vind men vermeld *Jan van Duvene*, getrouwd met *Anna van Lats*. Zijn Zoon, *Cornelis*, trouwde met *Anna van Wissekerke*; hier door vermaagschapten die van *Duvene* zig nader met het Geslachte *van Valcke*.

Zie VAN DER HOUVE, D. I. fol. 143 en 144. SMALLEGANGE, fol. 703.

DUYK, een der drie voornaame Geslachten, (*Duyk*, *Suys* en *Oem*,) die de Stad *Dordrecht*, omtrent het Jaar 1230, toen zij eerst met een steenen muur omringd werd, regeerden. In dien

dien tijd leefde *Gysen Duyk*, Ridder, wiens Geslachtregister bij *van Leeuwen* te vinden is. In 1351, was *Reelof Duyk* Schepen; in 1368, zijn Broeder *Jacob* Burgemeester, en *Willem Duyk*, 1433, Schepen. Zijn Zoon, *Jan Duyk*, trouwde, in 1472, *Beatrix*, Dogter *van Willem van den Coulster*, Rentmeester Generaal van Zuidholland. *Adriaan Duyk*, Heer van *Oud-Karspel* en *Koedyk*, Secretaris van de Staaten van Holland en Westfriesland, heeft, behalven andere kinderen van zijn eerste en tweede Huwelijk, bij zijne derde Vrouw, *Maria van Dorp*, verwekt *Barbera Duyk*, die naderhand de Vrouw werd van *Dudly Charleton*, en eindelijk van *N. Torquatus*.

Duyrswolde, een van de veertien Buurten, onder het Dorp *Oosterwolde*, in de Grietenij *Stellingwerf Oost-einde*.
Winsemius, *Beschrijv. van Friesland*.

Duyssel, een Dorp in de Meijerij van s' Hertogenbosch, onder het kwartier van *Kempeland*.

Duyvel, (dirk) een der beruchte watergeuzen, welke *den Briel* bemagtigden.

Duyvelskot, een zogenaamd Heidensch Altaar, in Drenthe, alwaar men de vreemdelingen aan den Krijgsgod *Mars* plagt opteofferen.

Dwinglo, een Dorp, in 't Landschap *Drenthe*, onder het Dingspil *Dieveren*; het heeft Kerk en Predikant, staande onder de *Classis* van *Westervelt*.

Dwinglo, (bernardus) een der gedaagde Remonstrantsche Predikanten, op het *Sijnode Nationaal* te *Dordrecht* Slatius, die zig naderhand zo befaamd maakte, dat zelfs de *Remonstranten* verklaarden, dat hij tot hen niet meer behoorde, zocht dwinglo mede in hegtenis te brengen, en beschuldigde hem, als behoorende tot de zamengezworenen,

om

om Prins *Maurits* te vermoorden. DWINGLO gaf daar tegen eene welingerigte verdeediging in 't licht. Uit zijne schriften, onder andere de *Nulliteiten van 't Sijnode van Dordrecht* en andere, blijkt, dat hij een der bitterste Remonstranten van dien tijd was. Hij was naderhand nog wel 20 Jaaren Predikant onder hen, in de *Gelukstad.*

Zie WASSENAAR, *Historisch Verhaal* van 1623. bl. 80-85, SLATIUS *klaar Vertoog*; DWINGLO's *Verdediging in* 4to.

DIJK, (ANTONIE VAN), een vermaard Schilder te *Antwerpen*, en in die Stad gebooren in het Jaar 1598. Hij was een der beste navolgers van den vermaarden RUBBENS, die 'er zig, met alle zijne magt, op toeleide om VAN DIJK naar 't leeven te leeren schilderen. Verder oeffende hij zig in *Italie* en elders. Naa zijne wederkomst in zijne geboortestad, vervaardigde hij verscheiden uitmuntende kunststukken, als ook in *s' Hagé* en elders. Uit *Holland* werd hij in *Engeland* ontboden, alwaar hij, uit hoofde van zijne konst, tot Ridder werd geslagen. De voornaamste Personaadjen van zijnen tijd, zijn, door hem, zeer uitvoerig naar het leven geschilderd. Hij overleed te London in 1640.

Zie HOUBRAKEN.

DIJK, (ADRIAAN ADRIAANSZOON VAN) in leven Secretaris te *Bleiswijk*, een der voornaamste eedverwanten, om Prins Maurits te vermoorden. Van dit boos ontwerp, hebben wij reeds verslag gedaan, op de *Artikelen* JAN en ABRAHAM BLANSAART, in ons *Zesde Deel*, bl. 597; als mede onder het Art. DAVID COORNWINDER, X Deel, bl. 520. Hier merken wij alleen aan, dat VAN DIJK, volgens den inhoud zijner Sententie, onthoofd en gevierendeeld werd.

Zie BRANDT, BAUDART en de aangeweezene *Artikelen.*

DYK, (JACOB VAN) een Geldersman, die zig in de Orde der Jesuiten begaf. VAL. ANDREAS maakt met lof gewag van zijne schriften.

DYKEN; dus worden genaamd die konstgewrochten van menschen, welke de binnenlanden voor de Overstroomingen en het geweld der wateren beveiligen, op die plaatsen, alwaar de almagt geene *Duinen* geplant heeft. Zij zijn te zamen gesteld uit aarde, klei en andere daar toe dienstige stoffen. De lieden, die hier aan arbeiden, worden *Dijkers* genaamd. De veelheid en magt van water heeft de eerste aanleiding gegeeven tot dit hulpmiddel, om have en leeven in veiligheid te stellen. Naar gelange de bewooners, bijzonder van deeze gewesten, voor het geweld van water bloot laagen, hebben zij zig op de volmaaking deezer kunst meer en meer moeten toeleggen. De groote Russische Keizer, PETER DE I, vergeleek *Holland* bij een vat, en de Dijken, van welke het omringd wordt, bij de hoepels, die het vat aaneen houden, op dat het niet aan duigen valle. Men wil, dat deze konst reeds bij de Egijptenaars bekend was, en dat zij den Nijl en andere stroomen, door dit middel, binnen hunne oevers wisten te bedwingen.

Onzekerder is het, wanneer het bedijken van de tegenwoordige Landen van *Holland*, *Zeeland* en *Friesland* eenen aanvang heeft genoomen. SMALLEGANGE in zijn *Chronijk van Zeeland*, is van gedachte, dat de *Cimbren* het *dijken* van de *Grieken* geleerd hebben. Doch wij gelooven, dat al wat verhaald word, wegens het leggen van Dijken, zo in *Zeeland* als *Friesland*, als reeds vóór Christus geboorte geschied, indien geene beuzeltaal, ten minste, zeer onzeker te zijn. Althans indien men moge geloof slaan aan de Beschrijving van *Plinius*, die in het laatst der Eerste eeuwe leefde, woonden toenmaals de volken wel op hooge heuvelen, doch waren nog niet voorzien van Dijken. Zijn verklaarder *Furmerius* zegt, in zijne Friesche Jaarboeken: „ De gedaante van *Friesland* was „ toen anders als nu, wijl het hier door aanspoeling toenam, „ en daar door afspoeling afnam. Naar 't Noorderlijk gewest, „ 't welk door de Brittannische Zee bespoeld word, is 't

„ overal

„ overal laag, door veele moerasfen ontoeganglijk, met veele „ meeren of poelen en ftaande wateren doorfneeden, welke „ door veelvuldige rietfchorren alöm ongedaan, *met geene Dij-* „ *ken* of *Sluizen tegen het geweld der Zee voorzien zijn.*" Uit dit en andere bewijzen, welke zouden kunnen aangevoerd worden, durven wij befluiten, dat, vóór den tijd, met welken de Jaartelling der Christenen een aanvang neemt, de *Oude Friezen* nog door geene Dijken befchut werden; maar dat zij dit hulpmiddel eerst geleerd hebben van de *Romeinen*, die, gelijk uit verfcheiden plaatfen bij TACITUS blijkt, in het leggen van Dijken zeer ervaaren waren. Onder andere verhaalt hij, in het 13 zijner *Jaarboeken*, Kap. 31, hoe PAULINUS POMPEUS, Stadhouder ten tijde van NERO, een *Dijk*, ter weeringe van den Rhijn, deed maaken. Dit was de zelfde Dijk, die zestig Jaaren te vooren, door DRUZUS, begonnen maar onvoltooid was gelaaten; en die, 13 Jaaren laater, door CIVILIS, weder verbroken werd. Van de *Romeinen* is deeze kunst overgegaan op de *Franken*, die op het onderhouden der *Dijken* verfcheiden Wetten maakten, welke in de verzameling der *Capitularia* en Saxifche Landregten, te vinden zijn.

Onzeker is het, ondertusfchen, wanneer de eerfte bedijking, in *Holland* en *Zeeland*, gefchied zij. Zommigen ftellen dit op het Jaar 37, anderen op het Jaar 42; zij geeven daarvan de eer aan CLAUDIUS CIVILIS. Anderen, die minder geloof verdienen, verfchuiven dezen nuttigen arbeid tot op het Jaar 1180. Doch onze oude Jaarboeken, die, al vóór dien tijd, van doorbraaken van *Dijken en Dammen* gewag maaken, werpen dit gevoelen om verre; 't welk nog verder van zijne kragt beroofd wordt, door de aloude benamingen van Steden en Dorpen, die met *Dijk* of *Dam* eindigen, hoedanige zijn *Lat-tendijk*, *Ellewoutsdijk*, *Eversdijk* en anderen, die op *Dam* uitgaan. Veeleer zou men JUNIUS kunnen gelooven, dat de *Batavieren*, die konst van de *Romeinen* geleerd hebbende, dezelve aan de *Friezen*, *Hollanders* en *Zeeuwen* hebben medegedeeld. De *Friezen* fchreeven dit veelal toe aan ADGILLUS, die regeerde in het Jaar 640, of daar omtrent. Het blijkt ook,

ook, dat zij in het *dijken* zulke goede vorderingen maakten, dat zij daar door het bijzonder voorregt verkreegen, van niet buiten de Grenzen van hun Vaderland den krijg te moeten volgen; van welk voorregt zij naderhand, tegen Keizer FREDRIK DEN III, zich met 'er daad bedienden.

DOUZA verhaalt, in zijne Jaarboeken, dat de *Zeeuwsche Eilanden*, omtrent het Jaar 758, door de *Gothen* en *Deenen*, met Dijken en Dammen omgeeven zijn. SMALLEGANGE beweert dat een groot deel van *Zeeland*, reeds vóór 't Jaar 833, met *Dijken*, *Dammen* en *Gebouwen* voorzien was; doch dat *Duiveland*, *Noordbeveland*, *Wolfaartsdijk*, *Zuidbeveland* en *Toolen*, eerst na het Jaar 850, bedijkt zijn. In de *Vlaamsche* Chronijken leest men, dat in het Jaar 1180, door de Hollanders, de *Dijken* en *Dammen* te *Sluis* gemaakt wierden, en dus meer dan 100 Jaaren nadat *Holland* bedijkt was. Van tijd tot tijd zijn dus de aan Zee geleegene Landen, ten deele bedijkt, en ten deele daardoor, voor de overstroomingen, beveiligd. Wij zeggen, *ten deele*, om dat de droevige ondervinding maar al te dikwijls geleerd heeft, hoe zelfs de allerzwaarste *Dijken*, door het onweerstaanbaar geweld der slaande wateren, verbroken en de schoonste Landen een prooij der zilte wateren geworden zijn. GUICIARDYN en BERTIUS, in hunne *Beschrijvingen van Vlaanderen*, verhaalen, dat aldaar, in 't Jaar 1340, in gebruik was, wanneer men Land verkocht of verpandde, met uitdrukkelijke woorden in de Koopbrieven te schrijven, indien het Land binnen de tien Jaaren overstroomd werd, dat de koop als dan te niet was; waaruit blijkt dat bij ondervinding gebleeken was, hoe weinig vertrouwen men op de Dijken kon stellen. — Bijkans onnoemelijk zijn de kosten, welke het leggen en onderhouden der Dijken vordert. Om niet te spreeken van de *Oostfriesche* Dijken, en ons alleen tot die van *Zeeland* te bepaalen; van MEETEREN en SMALLEGANGE tekenen aan, dat de omloop der Landen van *Zeeland*, zo verre die met *Dijken* bezet en beschut zijn, wel gemeeten zijnde, veertig mijlen weegs bedraagt, elke mijl van veertighonderd roeden, (THUANUS zegt 400, en PARS 1400 roeden) en dat elke roede Dijks, de eene door de andere gere-

kend, gekost heeft, ruim 10 ponden vlaams, of 60 guldens, van 20 ſtuivers ieder gulden; zo dat, zeggen zij, volgens deze rekening, alle de *Buitendijken*, te zamen genomen, komen te ſtaan op *dertig tonnen gouds*. THUANUS, uit dit *Dijkmaaken*, den rijkdom van 't Land afleidende, zegt, op het Jaar 1590, van *Holland* en *Zeeland* ſpreekende: „ Uit „ geene zaaken, kan men beter den rijkdom van dezelve af- „ leiden, dan uit de groote en zwaare kosten, welke gedaan „ worden, aan het maaken der Dijken, waardoor zij zig tegen „ de overſtrooming der Zee beſchermen. Want de omtrek der „ *Zeeuwſche* Eilanden begrijpt wel 40 mijlen weegs; ieder mijl „ is 400 roeden, en ieder roede 12 voeten; de voet gerekend „ op 5 gulden, zo volgt, dat het geheel komt te kosten, „ 160000 *Vlaamſche* ponden; dat is, negen honderd zestig- „ duizend guldens." Onder deeze berekening zijn nog niet begreepen de *Binnen-Dijken*, van ouds gemaakt, en derzelver jaarlijks onderhoud. Volgens de aantekening van SMALLEGANGE, uit *Reinier Telle*, moeten, in het *Land van Schouwen*, van ieder *gemeet*, of halve morgen Hollandsch, alle Jaaren betaald worden, zo aan Schot als Dijkgeld, omtrent 4 guldens, welke penningen alleen tot Dijkmaakinge beſteed worden. A. PARS tekent aan, dat Holland, worſtelende tegen de Zee, Rivieren en uitgaande Meiren, naauwlijks 400,000 morgens vrugtbaar Land, buiten *Duin* en *Hei* bevat, en dat zomtijds aan ééne roede, langs den Zeedijk geleegen, wel 600 guldens kosten moeten gedaan worden: welke berekening, evenwel, ons dunkt een weinig te hoog geſteld te zijn. Doch, vooronderſteld, dat elke roede *Dijks*, gewoonlijk, buiten ongewoone ſchade, op 120 guldens word gerekend, zal men een denkbeeld kunnen vormen van de verbaazende ſommen, welke aan de Dijken te koste gelegd moeten worden.

Wat aangaat de manier van *Dijken* of *bedijken*; GUICIARDYN geeft een bericht, hoe de *Zeeuwen* daaromtrent plagten te werk te gaan. „ De Zeeuwſche Dijken, zegt hij, die ge- „ meenlijk 10 Antwerpſche ellen hoog zijn, en van onderen 25 „ van gelijke ellen breed, worden door arbeid en vernuft ge- „ maakt, niet van gemeene, maar van taaije klaiachtige aarde, „ binnenwaards met ſteen aangevuld, en buitenwaards voorzien

„ met

„ met wonderlijk konstig zaamgevlogten stroo van twee vinge-
„ ren dik. Te weeten, op dat de aanstotende Zeegolven de
„ spitzen der Dijken niet zouden afkabbelen, of uitslaan, is
„ men nu meest overal gewoon zo hoog het water door-
„ gaans slaat, daar overal, even als een digt en wel door-
„ wrogt net, of matten van stroo, of rietagtig stroo, te brei-
„ den, en in de aarde of klai vast te hegten; welke arbeid den
„ naam draagt van *bestikken* of *bekrammen*, die verrigt word
„ door sterke arbeiders, die men *stikkers* noemt. Deze *stik-*
„ *kers* draaijen het stroo, ter dikte van twee of drie vingeren,
„ zo vast in een, als óf het touwen waren, en hegten het
„ met een ijzer vast in de Dijken, dat zij *kram* of
„ *dijkspade* noemen; hebbende die kram, van onderen, twee
„ tanden, om het stroo te vatten; deze door het stroo heen
„ gestooken zijnde, vallen zij met al hunne magt op de *dijkspade*;
„ hebbende voor den Buik een dikke ijzeren plaat, om zig niet
„ te bezeeren."

Op sommige plaatzen ziet men de Dijken ter hoogte van 16, tot 20, ja 24 voeten, en op den kruin zo breed, dat 'er twee wagens naast elkander konnen rijden. Beneden aan den voet beslaan zij, veelal, de breedte van twee of drie roeden, of ook wel van 100 of 120 voeten; aan den buitenkant, om ze voor het afzakken te bewaaren, zijn ze bezet met zwaare paalen. SMALLEGANGE meldt, in zijn Kronijk, de schikkingen, ten tijde van KAREL DEN V, en zijnen Zoon FILIPS, daar omtrent beraamd.

Naardemaal deze konstwerken, even als de *Duinen*, volgens billijke wetten moeten onderhouden worden, hebben de Graaven van *Holland* en *Zeeland*, ten allen tijde, daarvoor zeer zorgvuldig gewaakt; in MIERIS *Charterboek* zijn daar van overvloedige bewijzen voorhanden. De wetten, door 's Lands Staaten, naderhand hierop gemaakt, en, van tijd tot tijd, vermeerderd of verbeterd, zijn te vinden in de bekende Plakaatboeken. Hier toe behooren, inzonderheid, de *Dijk-* en *Zijlregten*, het *Spatenrecht*, de Instructien voor *Dijkmeesteren*, *Dijkbaazen*, *Dijkgraaven*, *Heemraaden*, in *Holland*, *Zeeland* en *Friesland*, en *Dijkrechters* in *Oostfriesland*; ook de Ordonnantien, op de *Dijkschouwingen*, *Dijkpandingen*, enz.

Van de *Paal-* en *Kokerwormen* spreekende, zullen wij in 't vervolg gelegenheid hebben aan te wijzen, welke veranderingen, in het verzorgen der *Dijken*, daardoor veroorzaakt zijn. Onder het *Art.* ROBLES, (CASPAR) zal de staat en gesteldheid der *Friesche Zeedijken*, zo van de vorige als tegenwoordige eeuwen, vermeld worden.

De kosten der Dijkaadjen, die, gelijk wij boven reeds gezien hebben, ongemeen hoog loopen, worden, even als die, welke vereischt worden tot onderhoud van het Kollegie en de bedienden der Heemraadschappen, gevonden uit de belastingen op de Landerijen; welke kosten, in *Noord-Holland*, zo hoog zijn gereezen, dat men reeds verscheiden Landerijen heeft *spaa* gestooken; zijnde in *Zuid-Holland* tot die hoogte geklommen, dat de eigenaars der Landerijen naauwlijks twee en één half of drie ten honderd van hun Kapitaal kunnen rekenen. In *Rhijnland* moeten tegenwoordig de Landerijen, voor Jaarlijksche omslagen, meer dan 40 stuivers, voor ieder morgen, opbrengen. In *Delfland* beloopt dit reeds boven de 50 stuivers. Daarenboven, bedraagen de Polderkosten omtrent 30, en de Ambachtskosten 11 of 12 stuivers voor ieder morgen. Doch dit is het nog niet alles. De *Zuidhollandsche Landerijen* moeten, daarenboven, voor gewoonlijke verpondingen, 5 guldens, en voor buitengewoone 50 stuivers van ieder morgen aan 't Land betaalen, boven en behalven de belastingen, welke van de voortbrengzels deezer landen moeten opgebragt worden. De waarde van één morgen best Land, in dien oord, word begroot op bijna 500 guldens. Ieder morgen doet aan Landhuur bijna 30 guldens; de verpondingen en omslagen moeten hier eerst betaald, en Huis, Schuur, Hooiberg en Poldermoolen, enz. onderhouden worden. L'EPIE, bl. 188, begroot alle deze onkosten, van ieder morgen Lands, in *Noord-Holland*, op twintig guldens.

DYKGRAAF; zie HOOGHEEMRAADEN.

DYKSHORNE, of DYKSHOORN, een der oudste Friesche Dorpen, weleer geleegen tusschen het Dorp *Almenum*, 't welk zedert binnen de Wallen der Stad *Harlingen* is getrokken,

en

en ter *Schelling*. In het Jaar 1130, ftond bij hetzelve een aanzienlijk flot. Al zedert eenige eeuwen legt het in de Zuider Zee bedolven.

DYKHUIZEN, weleer een oud Adelijk Kasteel in *Groningerland*, na bij *Apingadam*. Tegenwoordig is 'er niets anders van te zien dan een klein gedeelte van den Zuider muur.

DYKHUIZEN, weleer een Maagden-Klooster over de *Eems*.

Zie *Oudh. van Groningen*.

DYKVELD en RATILES, eene Ambachtsheerlijkheid, in 't Land van *Montfoort*, liggende nabij *Oudewater*, aan de Zuidzijde van den *IJsel*. Binnen haaren omtrek bevat zij 434 morgens; zij is leenroerig aan de Provintie *Utrecht*, en de *Proostdij van Oud-Munster*. Voorheen behoorde deeze Heerlijkheid aan den Heer EVERARD VAN WEEDE, beroemd door zijne aanzienlijke Gezantschappen en andere diensten, aan den Staat beweezen, gelijk wij, op het *Art.* WEEDE (EVERARD VAN), *Heer van Dijkveld*, zullen zien. Na zijnen dood, voorgevallen in den Jaare 1702, ging DYKVELD en RATILES over in het Geslacht van PAAUW; de Heer JAN FREDRIK VAN BEEK, als in Huwelijk hebbende ISABELLA PAAUW, werd, in den Jaare 1760, daar mede beleend.

DYL, of de DYLE, een Rivier in *Brabant*, die zig, bij *Mechelen*, in de *Schelde* ontlast.

Zie OUDHOF, *Verhaal der Watervloeden*.

DYLER of d'EYLERSCHANS, eene fterkte aan de *Eems*, in *Oostfriesland*, op de grenzen van *Groningen* en *Munsterland*, behoorende onder 't gebied van den Staat. In het Jaar 1663, maakte 'er zig de Bisschop van *Munster*, met geweld, meester van. Vermids die gehaate Kerkvoogd een te gevaarlijk nabuur was, deeden de Staaten, in 't volgende Jaar, de Schans belegeren; naa een beleg van veertien dagen, werd zij,

op den 4 Junij, hernomen. De Bisschop toonde zig hier over zo verstoord, dat hij, om wraak te neemen, zig verbond met Koning KAREL DEN II, en den Staat den daarop volgenden kostbaaren en nadeeligen Oorlog berokkende. Zedert, echter, werd hij genoodzaakt, om den Vrede te verzoeken: zo als wij, op zijn ARTIKEL, getoond hebben.

Zie CHRISTOPHEL BERNARD,
Deel IX. bl. 281, enz.

DYMENEUS, (GUILIELMUS) of WILLEM DYM, in het Jaar 1508, te Rotterdam geboren, uit een aanzienlijk *Geldersch* Geslacht. Eerst oeffende hij zig te *Leijden*, en bezogt vervolgens de voornaamste Hooge Schoolen van *Europa*, om zig in de Regtsgeleerdheid verder bekwaam te maaken. Naderhand bekleedde hij den post van Advocat, te *Mechelen*. Keizer KAREL DE V stelde hem aan tot Raad en President te *Utrecht*; acht Jaaren bekleedde hij dit aanzienlijk ampt. Hij stierf op den 5 November des Jaars 1585, nalaatende den roem van uitsteekende bekwaamheden.

E.

EBBIUS, (HENRICUS) was, volgens het verhaal van DE LA TORRE, van geboorte een *Amsteldammer*. Zijne letteroeffeningen, aan de Hooge Schoolen, voleindigd hebbende, werd hij Licentiaat in de Godgeleerdheid, daarna Kanunnik en Schatmeester van de Kerk te *Haarlem*. In het Jaar 1615, werd hij van daar beroepen als Pastoor te *Amsteldam*, alwaar hi overleed, in het Jaar 1657. In den tusschentijd van 1615-1657, heeft hij ook, eenige Jaaren, de Kerk van *Weesp* bediend.

EBINGA, een Slot in *Friesland*, meest bekend onder den naam van *Aebinga*, onder welke benaaming wij 'er ook reeds melding van gemaakt hebben.

Zie II Deel, bl. 315.

EBISSA, een Kleinzoon van den vermaarden HENGISTUS. Men wil dat EBISSA, om zijn fortuin te beproeven, zig uit *Engeland* naar *Friesland* zou begeeven hebben, ten tijde als zijn Neef RICHOLDUS, in dat gewest, den naam van Koning voerde. Naa hem eenigen tijd huisvesting verleend te hebben, beschonk RICHOLDUS hem met een Leengoed, *Engeren* genaamd, in *Westphaalen* geleegen. Hij gaf hem tevens vrijheid, om, ter gedagtenisse van zijnen Grootvader HENGIST, een *Zwarten Hengst* in zijn Wapen te voeren; als mede om hem te doen gedenken aan het lot, welk zijnen Grootvader getroffen had, en waardoor deeze genoodzaakt was geworden, zijn Vaderland te verlaaten. Naa zijne komst in *Westphalen*, zogt EBISSA zijne reisgezellen door geweld te noodzaaken, zig uittegeeven voor afstammelingen van de Oude *Sassen*. En dit zou de reden zijn, waarom *Westphalen*, naderhand, onder het Land der *Saxen* begreepen werd. Ook verzekeren ons de oude Schrijvers dat van dezen EBISSA, *Sigardus*, *Wittekind* en andere Vorsten der *Engeren* en *Saxen*, afkomstig zijn. Zij voegen 'er nevens dat EBISSA, naa dat hij gedoopt was, den *Zwarten Hengst* in een *Witten* heeft veranderd.

Anderen verhaalen dat de nakomelingen van EBISSA het Leen bezeeten hebben, tot op den tijd van *Sigardus*; welke, door KLOTARIUS, in twee Veldslagen, overwonnen zijnde, zig moest onderwerpen om Jaarlijks eene opgeleide schatting in Paarden te betaalen. Doch de waarschuwing, onzen Leezeren meermaalen gedaan, om op alle de vertellingen der *Oude Friesche Kronijkschrijvers* niet te veel staat te maaken, moeten wij hier wederom herhaalen.

Zie EMMIUS, WINSEMIUS, enz.

EBROIN, volgens ſommigen van geboorte een *Duitſcher*, doch, om zijne bekwaamheid, door de *Franken*, ten tijde van CLOTARIUS DEN III, verheeven tot *Opperhofmeeſter;* eene waardigheid, van welke MONTESQUIEU getuigt, dat zij, die dezelve bekleedden, al het gezag in handen hadden, en aan de Koningen niets overlieten dan den blooten naam. Van EBROIN mogt dit met volle regt gezegd worden.

Hij was niet alleen heerſchzugtig, hoogmoedig en ſtout, maar ook ſchrander genoeg om in alles zijne oogmerken te bereiken, en zig tot deezen hoogen trap te verheffen.

In de eerſte tijden van zijn bewind, voerde hij, met de Koningin BATILDA, de voogdij over den onmondigen Koning, en dus over het Rijk; waarin hij zig loflijk gedroeg. Het volk hier door op zijne zijde gelokt hebbende, noodzaakte hij de deugdzaame BATILDA, in het Jaar 665, zig in een Klooſter te begeeven. Dus kreeg hij het volle beſtier in handen, en vondt gelegenheid om aan zijnen hoogmoed, gierigheid, wreedheid en trouwloosheid den ruimen teugel te vieren. CLOTARIUS DEN III, in het Jaar 668, zonder Kinderen, overleeden zijnde, plaatſte hij deszelfs Broeder THIERRY, of DIRK, op den Throon. Doch de grooten des Rijks namen daar in geen genoegen, en ſchonken, in het volgende Jaar, de Kroon aan CHILDERIK DEN II, mede een broeder van CLOTARIUS. THIERRY en EBROIN werden in een Klooſter geſtooken. In het Jaar 674, of 677, ſtierf THIERRY; waarop CLOTARIUS andermaal ten throon werd verheven, en zekere LEUDESIUS tot zijnen Hofmeeſter aangeſteld werd. Te ſchoon was deeze kans voor EBROIN om in het Klooſter te blijven; hij vond middel het te ontkoomen. Straks deed hij den Hofmeeſter ombrengen, en voerde ten toneele eenen valſchen CLOVIS, welken hij voor eenen Zoon van CLOTARIUS DEN III deed doorgaan. Hij noodzaakte het volk, hem trouwe te zweeren, verwoeſtede de Landen en Steden, die hem tegenſtand booden; en de voornaamſten van *Neuſtrie* en *Bourgondie* op zijne zijde gekregen hebbende, verpligtte hij THIERRY, hem van nieuws voor *Opperhofmeeſter* te erkennen. Dewijl hij den valſchen CLOVIS niet meer noodig hadt, ontdeedt hij zig van hem. Dus wederom in aanzien verheven, deedt hij allen, die

hem

hem tegenstonden, zijnen wraaklust gevoelen. Deeze, nevens zijne ontrouw, gierigheid en andere euveldaden, kenden maat noch paalen. In het Jaar 683, werd hij, door een Edelman, welken hij van alles beroofd hadt, vermoord. Op het *Art.* der PIPYNEN, zullen wij hem nader leeren kennen, als zullende ons aldaar voorkoomen eenige zaaken, welke deze Landen nader betreffen.

MEZERAY, en P. DANIEL, *Hist. de France.*

EBURONEN; zij waren volkeren van 't Oud *Belgisch Gallie*, naderhand behoorende onder het Bisdom *Luik*; welk Bisdom eerst zijnen Zetel had te *Tongeren*, naderhand te *Maastricht*, en eindelijk te *Luik*. J. CAEZAR plaatst de *Eburonen*, voor een groot gedeelte, tusschen den *Rhijn* en de *Maas*, grenzende aan de *Aduatiken*. Wijders zegt hij, dat zij afkomstig waren van de *Germanen*.

J. CAEZAR, *Belgische Oorlogen*, V Boek, Cap. 24, 55, 38.

ECHT, eene overoude plaats, of Steedje en Hofgericht, onder de Heerlijkheid *Dalenbroek*, in het *Overkwartier van Gelderland*, of *Roermond*; zijnde thans niet meer dan een Vlek, waaronder de Dorpen *Roosteren* en *Brecht* behooren, liggende digt aan de Maas. In boeten, breuken en halszaaken, is *Echt* den Drost van *Montfoort*, en het kwartier van *Roermond*, onderworpen. In dagglijksche voorvallen, echter, heeft het eenen Schout op zig zelven. De weg van *Echt* tot *Maaijk* is bijna één uur gaans, een weinig minder tot *Stevenswaard*; en van daar tot *Geldersch Montfoort* mede één klein uur. De vervallen staat van dit Vlek moet inzonderheid worden toegeschreeven aan de rampen van den Oorlog, en bijzonder aan die met Spanje. Nabij *Echt* ligt een sterk Slot, 't welk, in het Jaar 1498, door Keizer *Maximiliaan*, met een groote magt belegerd, en na eenige dagen, niet zonder veel bloedstorting, veroverd werd; de belegerden hadden het bij

nacht verlaaten. Zedert werd het, door de *Gelderschen*, hernomen. Het *Echter-Bosch* strekt zig uit, ten Noorden, tot bij *Arnhem*. Ten tijde van GUICIARDYN, was het een schoon en lustig woud; zie ECHTERWALD. In het Jaar 1574, toen gantsch *Gelderland* eene schatting van 75000 guldens moest opbrengen, werd het kwartier van *Roermond*, volgens de aantekening van Jonker M. VAN DER HOUVE, gesteld op 19075 gl.

Het Drostampt van *Montfoort*, een zesde van dat kwartier uitmaakende, moest daar in dragen 2237 guldens, 12 stuivers, $3\frac{1}{4}$ penningen; welke somme omgeslagen zijnde over de twaalf Dorpen van dit gedeelte, droeg *Echt*, met de twee gemelde daaronder behoorende Dorpen, *Roosteren* en *Brecht*, 1026 guldens, $9\frac{1}{2}$ stuiver. Tegenwoordig bestaat dit Vlek, meestendeels, uit eene lange, met steenen bevloerde straat, genoegzaam huis aan huis betimmerd. De Kerk, welke door de Roomschgezinden, ter oeffeninge van hunnen Godsdienst, gebruikt word, is vrij groot. Zedert het Barriere Traktaat, is *Echt* beroofd van de Voorregten, welke het voorheen bezat. Het Rechtsgebied van *Echt*, *Brecht* en *Roosteren*, is zeer uitgestrekt, en bevat veele gehugten, in de nabuurschap liggende op eene gemeene weide, grenzende aan *Gulikkerland*; doch over de grensscheiding, zijn dikmaals geschillen ontstaan. Nog in het Jaar 1761, rees 'er, op nieuw, een hevige twist, tusschen de Boeren van *Gulikkerland* en die van hes Staatsch gebied. Dewijl men vreesde, dat dit geschil in daadelijkheden zou eindigen, zondt, op den 20 Julij diens Jaars, de toenmaalige Gouverneur van Maastricht, de Baron *van Aijlva*, derwaarts een Kommando van 24 man Kavallerij, en 60 man Infanterij, die aldaar een tijd lang bezetting hielden. *Echt* is de gewoone pleisterplaats der Postwagens, die, tweemaal ter weeke, van *Maastricht* naar *Venlo* rijden; 'er zijn twee goede Herbergen, waarin de reizigers verblijf konnen neemen.

Zie PONTANUS, *Geldersche Geschiedenissen*, I. D. fol. 63. GUICIARDYN, *Beschrijv. der Nederl.* fol. 22. 48. *Handv. Chronijk*, I Deel, fol. 81. BACHIENE, *Geogr.* bl. 1138.

ECHTELD, of ECHTEL, een Dorp in *Gelderland*, in de *Nederbetuwe*, niet verre van *Thiel*, voorzien van een bekwame Kerk, en een goed en sterk Slot. In de schatting van het Jaar 1574, droeg dit Dorp 296 guldens, 12 stuijvers, 11½ penningen. *Echteld* met *IJzendoorn*, zijn twee Heerlijkheden, beide behoorende weleer aan het Adelijk *Geldersch* Geslacht van WYHE, het mannelijk oir van 't welke geheel is uitgestorven. Door het Huwelijk van twee Dogters van den laatst overleedenen Baron van WYHE, Heere van *IJzendoorn* en *Echteld*, met twee Broeders, Baronnen van *Wassenaar*, zijn de beide Heerlijkheden aan hun Geslacht overgebragt; wordende *IJzendoorn* bezeeten, bij *Fredrik Hendrik*, Baron van en tot *Wassenaar*, Heer van *Katwijk*; en *Echteld*, bij den Vice-Admiraal, *Willem*, *Baron van Wassenaar*. Het Huis te Echteld word door hem in een goeden staat onderhouden. *IJzendoorn* is een Hooge, en *Echteld* eene Dagelijksche of Ambachtsheerlijkheid.

M. VAN DER HOUVE, *Handv. Chron.* I D. fol. 79. BACHIENE, *Geogr* bl. 30.

ECHTELEN; zie ACHTELEN.

ECHTEN, een Dorp in 't Landschap *Drenthe*, onder het Dingspil *Dieveren*, met *Hoogeveen*, heeft het ééne Kerk en Predikant, behoorende onder de Clasfis van *Westerveld*.

PICART, *Oudheden van Drenthe*, pag. 271.

ECHTEN, een Dorp in de Grietenij van *Lemsterland*, Oostwaards van *Oosterzee*, aan het *Tjeuke Meer*. Dit *Echten*, gecombineerd met *Oosterzee*, heeft 42 stemmen.

ECHTERWALD, was voorheen, gelijk wij boven, op ECHT, gezegd hebben, ten tijde van GUICIARDYN, een schoon en lustig woud; het voerde dien naam naar het Steedje

Echt.

Echt. In laatere tijden is dit *Bosch* afgehouwen en geschonden.

Zie PONTANUS en GUICIARDYN.

ECHTROP; zie POELENBURG.

ECK, volgens de Geldersche benaaming, eene *Dagelijksche* Heerlijkheid; waardoor men in *Holland* verstaat een Ambachtsheerlijkheid, behoorende aan den Baron ARNOLD DERK HENDRIK VAN NIEUWKERKEN, genaamd *Nijvenheim*, en daarmede verknocht, de Buurschap *Wiel*, alwaar het *Wielsche Veer* is; hier staat ook het Huis *Wiel*, 't welk, even als *Eck*, wel onderhouden word. Beide Huizen zijn de gewoone verblijfplaatzen der Heeren van *Eck* en *Wiel*. In de meergemelde schatting van 't Jaar 1574, droeg het Dorp *Eck* 259 guldens, 13 stuivers, 7½ penningen. De Predikant behoort onder de Klassis van *Thiel*

M. VAN DER HOUVE, I. Deel. fol. 79.

ECK; een Oud Adelijk Geslacht in *Gelderland*, afkomstig van een der jongste Zoonen uit het Geslacht van *Maurik*. Dit Geslacht wordt aldus genaamd naar de Heerlijkheid, zo even gemeld. Men verhaalt, dat die van *Eck* voortijds gewoon waren, als hun Stamwapen te voeren, *een Schaar van zabel of zwart*, op een zilveren veld; doch dat een der Ridders uit dat geslacht, door Frankrijk reizende, en zijn wapen voor zijne Herberg hebbende doen ophangen, alle Droogscheerders, die zig op de plaats zijns verblijfs bevonden, zig voor hem vertoonden, en hem veele eer beweezen, in den waan, dat hij insgelijks een Droogscheerder was. Hij zig daar over schaamende, verliet dit wapen, en nam dat van zijne Moeder aan; zijnde *een zilveren schuins opgaande Balk, op een rood veld*, gedeeltelijk groen. ——— MATTHEUS, in het VI. deel zijner *Analecta*, pag. 247, tekent op dit verhaal aan, dat het voor een fabel moet gehouden worden.

Het Geslacht van *van Eck*, was reeds in de dertiende Eeuw be-

bekend. Want in eenen Brief van het Jaar 1282, te vinden bij PONTANUS, pag. 159, word genoemd BARTHOLOMEUS VAN ECK, als Richter in de *Betuwe*. Anderen van dezen Stam vindt men in 't V. Deel der *Analecta* van MATTHEUS, pag. 428. Een Tak van dit Geslacht heeft zig nedergezet in het Sticht van *Utrecht*, en daar den naam van ECK VAN PANTALEON aangenomen. De afstammelingen van deezen Tak hebben in 't Sticht aanzienlijke eerampten bekleed. De eerste, welken men daar van gemeld vind, is:

HENDRICK VAN ECK, wiens Moeder, volgens de kwartieren van zijnen Achter-kleinzoon, DIRCK VAN ECK, *van Pantaleon*, Heere van *Louwenrecht* en *Oud-Broekhuizen*, die volgen zullen, moet geweest zijn N. BEINHEIN, Echtgenoote van N. VAN RHYN, van *Jutphaas*, en Dogter van ADRIAAN, Heere van *Jutphaas*, nu *Rhynhuizen*, en van ELIZABETH VAN HERMERTEN, die nagelaten hebben twee Zoonen, BARTHOLOMEUS VAN ECK, die volgt, en GERRARD, die mede volgt, en ééne Dogter, ELIZABETH VAN ECK, die, op het Jaar 1553, gemeld word, als Priorin der Reguliere Kanunnikessen te *Geyn*.

BARTHOLOMEUS VAN ECK, de oudste Zoon van HENDRIK, en van N. VAN RHYN, van *Jutphaas*: als een der naaste bloedverwanten stondt hij over een magescheid, tusschen zijn Moeders Broeder en deszelfs Zoon, gesloten 10 Maij 1523. Zijne Vrouw was N. TAATS, Dogter van JAN TAATS, bij welke hij naliet,

JOHAN VAN ECK; op den 18 Augustus van het Jaar 1552, na het overlijden van HENDRIK TAATS, JANSZOON, zijnen Oom, werd hij beleend met het Huis te *Wynestein*, gelegen in het overeind van *Jutphaas*. Hij heeft gehad twee vrouwen; de eerste was, volgens geschreven aantekeningen van *Buchelius*, PAULA FAULQUIR; doch, volgens de kwartieren van zijn wapenschild, moet zij geweest zijn eene Dogter uit den Huize van *Polanen van Duivenvoorde*. Naa haar overlijden trouwde hij, met dispensatie van den Paus, met zijne

ne Nicht, ALYD VAN ECK, Dogter van GERRARD: zie beneden. In zijn eerste Huwelijk verwekte hij BARTHOLOMEUS, en STEVEN VAN ECK; welke, door gifte van de Ed. Mog. Staaten des Lands van *Utrecht*, 30 Januarij 1593, Kanunnik van *St. Maria*, te *Utrecht*, werd. Hij overleed 25 April 1594.

Uit het tweede Huwelijk van JOHAN, met ALYD VAN ECK, kwamen voort: 1. HENDRIK, die volgt; 2. eene Dogter N. VAN ECK, getrouwd met DOMINICUS GASSIOPYN. 3. ALYD VAN ECK, Juffer in 't Vrouwen Klooster, buiten *Utrecht*, en 4. MARGRETA VAN ECK, die, in 't Jaar 1626, woonde te *Vollenhoven*, en daar in Huwelijk trad met OSWALD VAN DEN BORTZELAAR, Heer van *Tautenburg*. Naa haars Vaders dood, ontstonden tusschen haare Moeder, Broeder en Zusters, aan de eene zijde, en de Kinderen, uit zijn eerste Huwelijk, aan de andere zijde, groote en zwaare Procesfen, welke bijkans hen allen bedorven. MARGRETA overleed naa haaren Man, op het Bagijnhof te *Utrecht*, in het Jaar 1608.

BARTHOLOMEUS VAN ECK, gebooren uit het eerste Huwelijk van JOHAN VAN ECK, was wel beleend met het Huis, doch moest de bezitting daar van afstaan aan zijnen halven Broeder, HENDRIK VAN ECK. BARTHOLOMEUS werd Houtvester van 't *Sticht van Utrecht*. Tweemaal is hij gehuwd geweest: eerst met ANNA PELS, uit het land van *Altena*. Naa haaren dood mistrouwde hij zig met zijne dienstmaagd, ELIZABETH BOCKAART. De Kinderen uit zijn eerste Huwelijk waren:

SARA VAN ECK, getrouwd met N. N.

ALYD VAN ECK.

JOSINA VAN ECK, getrouwd met N. MEPSCHE, en JAN VAN ECK, die volgt. BARTHOLOMEUS overleed, 3 Nov. 1622, en werd te *Utrecht*, in de Buurkerk, begraaven; zijn Wapen en Grafschrift zijn 'er nog te zien.

JAN

JAN VAN ECK, Zoon van BARTHOLOMEUS en ANNA PELS, was Kapitein, in dienst van den Staat, en Gouverneur van *Straalen*. Hij nam ter vrouwe HELENA VAN DRONGELEN, weduwe van G. VAN GISTELLIS, bij welke hij verwekte een Zoon:

BARTHOLOMEUS VAN ECK, gebooren 29 Januarij 1631. Deeze was mede Kapitein in dienst van den Staat. In 't Jaar 1655, tradt hij in het Huwelijk met LEONORA DE WAS. Zijne nakomelingen hebben lang binnen *Deventer* gewoond.

HENDRIK VAN ECK; Zoon van JAN en ALYD VAN ECK. Naa dat deeze zijnen Half-Broeder allerlei onaangenaamheden hadt berokkend, deedt hij zich beleenen met het Huis *Wyneſtein*. In 't Jaar 1590, droeg hij een gedeelte daarvan op aan NICOLAAS MALAPART. Hij trouwde, in 1589, met N. N., Weduwe van den Heere VAN RYHOVE. Hij ſtierf in 't Jaar 1596, nalaatende eene Dogter:

AGNETA VAN ECK, Juffer in 't Witte-Vrouwen-Klooster, binnen *Utrecht*.

HENDRIK, tradt, ten tweedemaale, in den Echt, met IDA, Dogter van LAURENS VAN BRONKHORST, Vrouwe van *Werkendam*. Hij verwekte bij haar één Zoon:

JAN VAN ECK, zonder Kinderen overleeden.

GERRARD VAN ECK, de tweede Zoon van HENDRIK VAN ECK, en N. VAN RHYN, van *Jutphaas*, trouwde met AGNES VAN WYK, Dogter van NICOLAAS VAN OOSTRUM. Hij verwekte bij haar GERRARD, die volgt.

ALYD VAN ECK, bij toelating van den Paus, getrouwd met haaren Neef JAN VAN ECK, gelijk wij boven hebben aangetekend.

JU-

JUDITH VAN ECK, Juffer in 't Vrouwen-Klooster, binnen *Utrecht*.

ELIZABETH VAN ECK, Juffer in het Witte-Vrouwen-Klooster, en

JOHANNA VAN ECK, Klooster-Juffer in Mariendaal, binnen *Utrecht*.

Naa het overlijden van deezen GERRARD, hertrouwde zijne Weduwe met ERNST TAATS, van *Amerongen*, welken zij mede overleefde.

GERRARD VAN ECK, Zoon van GERRARD, zo even gemeld, hadt ter Vrouwe ALYD RUYSCH, die bij hem Moeder werd van

I. DIRK, die volgt.

II. WILLEM; zie beneden.

III. MARGRETA VAN ECK, Vrouwe van 't Adelijk Juffer-Klooster, te *Wijk*.

DIRK VAN ECK, Zoon van GERRARD en ALYD RUISCH, werd, als Kanunnik van 't Kapittel van St, *Pieter* te *Utrecht*, beſchreeven in het eerſte lid der Ed. Mog. Heeren Staaten des Lands van *Utrecht*, op den 22 Januarij van 't Jaar 1606. Op den 20 October 1615, werd hij Scholaster, en, op den 15 Julij van het Jaar 1619, verkoren tot Deken van St. *Pieters-Kerk*. Door opdracht van Jonker *Dirk Ruysch*, zijn Moeders Broeder, werd hij beleend met *Oud-Broekhuizen* en deszelfs toebehooren, gelegen in het Gerecht van *Darthuizen*, in het Kerspel *Doorn*, in het Jaar 1636. Achtienmaalen hadt hij bekleed de waardigheid van Preſident der Ed. Mog. Heeren Staaten van Utrecht. Hij werd begraven in zijne eigen Kapel, in St. *Jacobs Kerk*, binnen *Utrecht*. Nog heden ziet men

men aldaar, zijn Wapen, met zestien Kwartieren:

Eck, *Wijk van Abcoude*, *Ryn*, *Oostrum*.
Beinhem, *Uitten van Hareel*, *Hemerten*, *de Bolle van Heemskerk*.
Ruisch, *Beer*, *Salm*, *Freijs*,
Uteneng, *Ruitenberg*, *Loenderfloot*, en *Ubelschoten*.

Ook is 'er zijn Grafschrift nog voorhanden.

Hij was gehuwd geweest met MARIA HONDELING, Dogter van AREND HONDELING en N. VAN BEUSEKOM, die haaren man overleefde; door opdragt van WILLEM TAATS *van Amerongen*, Vrijheer van *Giessenburg*, werd zij zedert beleend met de Ridderhofstad *Groenwoude*, anders *Woudenburg* genaamd, op den 28 Februarij van het Jaar 1643; en op den 3 Maart 1653, door opdragt van GERRIT PLOOS VAN AMSTEL, met de *Ridderhofstad Lievendaal*. De Kinderen, uit dit Huwelijk voortgekoomen, zijn:

1. MARIA VAN ECK, getrouwd met JOAN HESSELS, Heer van *Roussenburg*.
2. CORNELIA VAN ECK, in 1630, getrouwd met WERNER VAN LENNIP.
3. ALYD VAN ECK.
4. CLARA VAN ECK.
5. GERARD; zie beneden.
6. DIRK VAN ECK, *Johanniter* of *Maltheezer* Ridder, ter Balie van *St. Catharina*, binnen *Utrecht*; door zijne moeder werd hij beleend met de Ridderhofstad *Lievendaal*.
7. WILLEM VAN ECK.

GERARD VAN ECK, Zoon van DIRK, was Kanunnik van *St. Pieterskerk*, te *Utrecht*, en eertijds Gecommitteerde Raad

ter Vergadering van de Admiraliteit te *Rotterdam*. Naa zijns Vaders dood, werd hij beleend met het goed van *Oud-Broekhuizen*, op den laatsten dag van 't Jaar 1636, en door zijne Moeder, 28 Februarij 1643, met de Ridderhofstad *Groenwoude*, genaamd *Woudenburg*. Op den 10 Februarij 1634, trad hij in 't Huwelijk, met MARIA JUSTINA QUAAT, Dogter van WICKRAAT; bij haar werden hem twee Zoonen gebooren:

I. BERTRAND VAN ECK, naa den dood zijns Vaders beleend met *Groenwoude* of *Woudenburg*, den 23 Maij 1635, en met het goed *Oud-Broekhuizen*, den 4 September 1658; doch dit stondt hij, ten zelfden dage, weder af aan en ten behoeve van SAMUEL DE MAREEZ, Heere van *Maarsbergen*. Zijne Vrouw was WILLEMINA GLIMMERS.

II. JAN WILLEM VAN ECK, die na den dood van DIRK VAN ECK, zijnen Oom, beleend werd met de Ridderhofstad *Lievendaal*, op den 2 Augustus 1676; doch stond dezelve, den 18 October van het volgende Jaar, wederaf, ten behoeve van GODARD ADRIAAN, Baron van *Rhede*, Vrijheer van *Amerongen*, enz.

WILLEM VAN ECK, de tweede Zoon van GERRARD en ALYD RUISCH, trouwde, eerst met ANNA VAN DER LAUWYK, ten tweedemaale met AGNES VAN WEEDT, Weduwe van ARNOUD SENGERS, te *Nijmeegen*; en eindelijk met N. CATS. Hij was in dienst van den Staat, en stierf den 9 April 1632. Zijn Lijk werd in het Familie Graf, in de *St. Jacobs-Kerk*, te *Utrecht*, bijgezet, alwaar men, nevens een Grafschrift, nog heden zijn Wapenschild met acht kwartieren ziet:

Eck,	*Ruisch*.
Wijk van Abcoude,	*Beer*.
Rijn,	*Salm*.
Oostrum,	*Freis*.

Ec-

ECKENDORP, eene plaats, door Jonker VAN DER HOUVE, gesteld op de lijst der *Noordhollandsche Dorpen*; nauwkeuriger wordt deszelfs naam, door VAN LEEUWEN, HEKENDORP gespeld.

EDAM, of YDAM, zo veel als een Dam tegen het Y, eertijds eene Rivier, die, door middel van een Sluis of Verlaat, voorheen *Dam* genaamd, geleid werd tot in de Haven en van daar in Zee schoot. P. BRUGMAN, voor de Chronijk van *Schriverius*, zegt: „ EDAM, zo als wij het nu noe„ men, is, in oude tijden, bij onze Voorvaders, Y-DAM ge„ naamd, van *Ynn* of *Ya*, eertijds eene Rivier, nu eene Wa„ terleiding, die de voornaamste Kerk, aldaar staande, tot nog „ toe omringt; welke de Stad leedigde van 't groot staande „ water, door haar verlaat, met den naam *Dam* genaamt; het „ naaste Dorp, *Middel-Ye* geheten, om dat het in het mid„ den van het *Y* geleegen is, betoont ook de naams oorsprong.

Dit Y-DAM, nu EDAM, eene der *Noordhollandsche* Steden, ligt in het Oostlijk gedeelte van dat gewest, met eene zeer goede Haven, digt aan de *Zuider Zee*. Deze Stad, met muuren en graften omringd, is alomme vermaard, door de duurzaamheid en aangenaamen smaak van de Kaas, onder den naam van *Edammer-kaas* bekend, om dat dezelve meest in haare nabuurschap gemaakt, en binnen dezelve ter Markt gebragt wordt. Geduurende de Land- en Volkverdervende Factien der *Hoekschen* en *Kabbeljaauwschen*, werd *Edam*, in het Jaar 1426, door die van *Haarlem* en anderen, de laatstgenoemde Factie toegedaan, ingenomen, na dat de *Edammers*, kort te vooren, de *Hoeksche* Sloten, *Brederode*, *Heemstede*, *Asfendelft* en meer anderen, verwoest, en *Purmerend* en *Monnikkendam* hadden ingenomen. Door gifte van Hertog WILLEM *van Beijeren*, op *St. Elizabethsdag*, in het Jaar 1357, verkreeg *Edam* het voorregt, dat, zo wie van haare Poorteren zijn lijf met recht verbeurt tegen den Heer, niet meer mag verbeuren, „ dan half zijn eigentlijk goed, en dat de andere helft „ zal blijven aan zijnen wijve, of zijne wettachtige Kinderen,

„ of zijne Geregten erfgenaamen, had hij geen wijf of wetach-
„ tige Kinderen."

Van het vermaard, hoewel fabelagtig verhaal, wegens de beruchte *Meeremin*, moeten wij hier eenige melding maaken, om dat zoo veele oude Schrijvers daarvan gesproken hebben. Hoofdzaaklijk koomen hunne berigten hier op neder. In het Jaar 1403, toen een zwaare stormwind de Dijken doorbrak, en de Zuiderzee, wijd en breed, over de Landen stroomde, vertoonde zig een Zeemonster, in eene vrouwelijke gedaante, naakt en bemorscht; uit de *Noordzee* was het, door de *Zuiderzee*, in het Purmermeir gekoomen. Lang hadt het naar een gat of opening in den *Purmerdijk* gezogt. Eindelijk werd het gezien van de *Edammer* Melkmeisjes, die 'er eerst voor schrikten, doch naderhand stoutmoediger geworden, het met haare schuitjes omringden; zij vingen het, en bragten het te *Edam*. Wel haast verspreidde zig het gerugt van dit zonderling voorval; van alle kanten schoolde de menigte bijeen, om dit wonder te zien. De *Haarlemmers* verlangende na het bezit van een zo zeldzaam gedrogt, hielden zo lang aan bij de *Edammers*, dat deeze het hen eindelijk afstonden. Lang behielden zij het in 't leeven, en leerden het menschelijke spijze gebruiken. Doch zijne natuurlijke trek, om in de Zee te leeven, kwam telkens boven. Het gaf zomtijds geluid, doch niet onderscheidelijk of verstaanbaar. Zij leerden het spinnen, en gestorven zijnde, werd het op het Kerkhof begraven, om dat men het geleerd had, eerbied aan een *Christusbeeldje* te bewijzen. De *Oude Hollandsche Kronijk* voegt 'er bij: „ Dit
„ is geapprobeert, en gecorrigeert van eenige oude notable
„ en waarachtige mannen, welke zeiden deeze vrouw binnen
„ *Haarlem* gezien te hebben."

R. SNOY tekent aan: „ dit hebben beschreeven, die haar
„ gezien hebben, en ons dit van hand tot hand overgeleverd."
Doch A. JUNIUS zegt, in 't begin van zijn verhaal: „ ik vinde
„ in de Oudheden van onze Chronijken eene zaak beschreeven,
„ welke mij zwaar dunkt te gelooven:" hij besluit zijn verhaal aldus: „ Mijnenthalven (alzo het een fabel schijnt) geloove
„ ik niet, dat zij gesponnen zou hebben, even als of haare
„ han-

„ handen met leden, als de handen der menfchen, zouden on-
„ derfcheiden geweest zijn; het perijkel van de waarheid blijft voor
„ den Autheur." De geleerde M. VOSSIUS ftemt hier mede overeen. „ Het welke alles, zegt hij, bij mij verdagt is, fchoon
„ 't bij veelen in gefchrift is nagelaaten, om dat het gerugt daar
„ van anderzints tot de nabuurige volkeren zou hebben voort-
„ geloopen: nu word het maar alleen van *Hollanders*, en dat
„ nog van nieuwe Schrijvers, befchreeven." Hoe zeer alle deeze de echtheid van dit vertelzel in twijffel hebben getrokken, vindt men, echter, anderen, die het voor eene zekere waarheid gehouden hebben. Onder deeze beweert *J. Winterus*, dat 'er geen de minfte onmogelijkheid in het verhaal zelve ligt opgeflooten: „ Want (zegt hij) dat 'er Zeegedierte is, welk eene
„ mannelijke en vrouwelijke gedaante heeft, daar van zijn,
„ ook nog in onzen tijd, eene menigte en onlochenbaare ge-
„ tuigen; ten ware zij bij zulken niet gelden, die niets willen
„ aanneemen, dan het geene zij met eigen ogen zien, en dan
„ nog twijffelen als het hen vreemd fchijnt." Vervolgens zegt hij: „ eerbied aan een *Kruijsbeeld* te toonen, wil ik een Aap
„ en een Hond wel leeren." In het fpinnen ziet hij mede geene zwaarigheid; doch niet met een wiel, maar door het draaien tusfchen de handen, zo als men plagt te doen; waartoe de breede en vlakke handen eener Zeevrouwe meer bekwaam zijn, dan die van een Aap. Doch ik vreeze, den Leezer te zullen verveelen, met het verder melden van zijne redenen. Deeze vertelling dan laatende voor 't geen zij is, zal ik de woorden van GUICIARDYN, ten opzigte van een ander verhaal, hier nog bijvoegen; hij zegt, „ Dat in zijnen tijd, in de Vriefche Zee,
„ omtrent het Jaar 1530, een *Zeeman*, van maakzel oprechte-
„ lijk gefteld, als een mensch, met hair en baart, maar ruuw
„ en borftelachtig, gevangen is geweest: hij wierd gewend
„ brood en andere gemeene fpijs te eeten. Hij leefde veele
„ Jaaren, ftorf eindelijk aan de pest, waarvan hij eens genee-
„ zen was geweest. NICOLAAS NICOLAI, Licentiaat,
„ Raadsheer, enz. Broeder van den vermaarden Prefident NI-
„ COLAI, heeft mij, (zegt GUICIARDYN verder) boven
„ verfcheide andere befcheiden, die hij daarvan heeft, gezegt,
„ dat Mr. CASPARUS LIEVENS, Raadsheer in het Hof van

„ Holland, nevens den Griffier Mr. PIETER, hem hadden „ verhaald, dat zij deezen Zeeman dikmaals hadden gezien, en „ veele bijzonderheden van hem hadden aangemerkt.” Wat hier van zij, laaten wij het oordeel aan den Leezer; alleen nog aanmerkende, dat, aan dit verhaal, ontbreekt de plaats, waar men deezen *Zeeman* zo lang bewaard, gevoed en van de pest geneezen heeft. Wij keeren weder tot de beschrijving van *Edam*.

De Stad, die de vierde in rang der Steden van het *Noorderkwartier*, en de vijftiende der stemmende Steden van *Holland* is, hebben wij gezegd, met muuren te zijn omvangen. Dit hadt eertijds plaats; thans ligt zij in groene wallen, sierlijk met twee rijen ijpe boomen beplant. Zij heeft zeven Poorten: de *Noorder*, de *Wester*, de *Monnikkendammer*, de *Gevangen*, de *Keet*, de *Ooster-* en de *Kaaipoort*; de twee laaste, ter zijden van de Haven, zijn sierlijk en sterk gebouwd.

Op den 26 Junij van het Jaar der Grondvestinge der Nederlandsche Vrijheid (1572,) ging *Edam* over aan de zijde der Staaten; door *R. Sonoy*, werd Jonker *Willem de Groot* tot Gouverneur der Stad aangesteld. Meer dan eens heeft *Edam* zwaare rampen van Brand geleeden, door het onweder ontstaan: onder andere in de Jaaren 1602, 1643 en 1699. Niettegenstaande alle deeze onheilen, heeft het niets van zijne fraaiheid en zindelijkheid verlooren. Men telt aldaar meer dan duizend Huizen; het getal der Inwoonderen word begroot op vierduizend. Men vindt 'er eenige aanzienlijke openbaare Gebouwen. Onder andere het Stadhuis, in 't Jaar 1737, sierlijk opgebouwd, gelijk, in 't Jaar daarna, de Beurs en Vischmarkt. Nevens de *Groote Kerk*, ziet men het *Prinsenhof*; waarin verscheiden aanzienlijke vertrekken zijn, die tot bijzondere einden gebruikt worden. In een van dezelve vergadert de Klassis van *Edam*, en de *Noordhollandsche Sijnode*; in een ander de Burger-Krijgsraad, die aldaar verdeeld is in vier Vaandelen; en nog in een ander Vertrek, de Dijkgraaf, Heemraaden en Hoofdingelanden van de *Purmer-Meer*.

De Geestelijke Gebouwen zijn: de Groote en Kleine Kerk der Hervormden, die door drie Predikanten bediend worden. In het Jaar 1740, werd 'er de *Luthersche* Kerk, op den grond

van

van het oude Stadhuis, gebouwd; zij word bediend door één Predikant. De *Waterlandsche* en *Friesche Doopsgezinden* hebben 'er twee vergaderplaatzen. De Roomschgezinden worden bediend door één waereldlijk' Priester.

Zeer sterk is aldaar de Scheepsbouw in verval geraakt, en met deezen de Houthandel. Dit zal blijken, indien men aanmerke, dat, in het Jaar 1632, aldaar gevonden werden 30 Timmerwerven, 2 Lijnbaanen, 26 Houtwallen en 10 Zoutkeeten; van welke laatste, echter, nog zes overig zijn. Ook is de Kaashandel meestendeels naar *Alkmaar* en *Hoorn* verleid.

De Regeering der Stad bestaat uit een Collegie van twintig Vroedschappen en een Collegie van den Gerechte, bestaande uit den Schout, die aangesteld word door de Heeren Staaten van Holland, en uit *vier* Burgemeesters, die, volgens Handvest van Hertog *Willem van Beijeren*, van 11 Maart 1414, in 't eerst slegts *drie* waren, en den naam hadden van *Raaden*; doch, in het Jaar 1561, op den 6 Augustus, vergunde hun FILIPS DE II, dit driëtal, voortaan, met een vierden te vermeerderen. Zij worden Jaarlijks, op Goeden-Vrijdag, door de Vroedschap, verkooren.

Verder behooren tot het Collegie van den Gerechte, *zeven* Schepenen en één Secretaris.

Onder EDAM lasten de Dorpen: *Oosthuizen*, *Middel-T*, *Quadyk*, *Vollendam*, *Etersum*; *Waerde* en *Hobrede*.

Tot de Klassis deezer Stad behooren de Kerken en Predikanten van de Steden *Edam*, *Monnikkendam* en *Purmerende*; die van de Dorpen zijn: *Ransdorp*, *Oudendyk*, *Schellingwoude*, *Marken*, *Oosthuizen*, *Warder*, *Beets*, *Quadyk*, *Middel-T*, *Sunderdorp*, *Nieuwendam*, *Etersum* en *Schardam*, *Beemster*, *Landsmeer*, *Ilpendam*, *Hobsloot*, *Buiksloot*, *Purmerland*, *Durgerdam*, *Suiderwoud*, *Uitdam*, *Watergang* en *Broek*.

Het Wapen van EDAM is, *een zwarte Stier boven*, *drie Gouden Starren onder*, *op een zwart veld*. De Vrijheid der Stad wordt, ten Zuiden, op 20, en ten Oosten op 40 Roeden, ter wederzijde van de Haven, bepaald.

Zie verder wegens *Edam*, de reeds genoemde Schrijvers, en andere.

Ede, of eede, ook wel, bij verkorting, ee genaamd, is een vrij aanzienlijk Dorp, op de *Veluwe*, ruim drie uuren van *Arnhem*, voorzien van eene fchoone Kruiskerk, welker weerga, op de *Veluwe*, niet gevonden word, met eenen hoogen vasten Toren, in eenen grooten fpits toeloopende; zijnde het gebouw met een fteenen gewelfzel gedekt. Eertijds was de Kerk aan barbara gewijd, en de Parochiekerk der onderhoorige Kerspelen, *Bennekorn*, *Lunteren* en *Aanfloot*; op welke plaatzen geene Kerken, maar flegts Kapellen ftonden; de Priester van *Ede* zondt zijne Kapelaanen, om 'er den dienst te verrigten. Ede was dus het Hoofd-Dorp van drie onderfcheidene Kerspels, in het Geestelijk gebied. Het Dorp legt in eene vermaaklijke Landsdouwe, fchoon meest uit Heide aangeteeld; de grond wordt zeer dicht met graanen, en voornaamlijk met Boekweit, bezaaid: 't welk, gelijk bekend is, in den bloeitijd, een aangenaam gezigt verfchaft; en hier nog meer dan elders, voornaamlijk wanneer men zig plaatst op een kleinen Heuvel, het *Paaschbergje* genaamd, buiten twijffel dus geheeten naar de *Paasch-vuuren*, welke men oudtijds gewoon was, op die hoogten te ontfteeken. Op den top van dit Bergje ftaat een zeer fchoone Lindeboom; rondom is het met willigen hout beplant; 't welk, echter, door den fchraalen grond, en de barre winden, aan welke het, om zijne hoogte, bloot ftaat, dien groei en wasdom niet heeft, welken men 'er zich van beloofd hadt. Het oog, met de befchouwing van het veldgewas, zig verzadigd hebbende, ziet het Dorp, als liggende in eene Valei, zig zeer onderfcheidenlijk vertoonende.

Het Dorp zelve is doorgaans met Keijen beftraat. De Postwagens van *Amfteldam* op *Arnhem* rijden door hetzelve. Niet verre van daar, ligt een groot Bosch, van hoog getopte en door oudheid eerwaardige Eiken en Beukeboomen, het *Ederbosch* genaamd, doorfneeden van aangenaame wandelwegen. Het opzigt over het bepooten en kappen van dit Bosch, ftaat aan een Houtvester, en eenige beëedigde geërfden, aldaar *Boschmaalen* genaamd, die het naauwkeurig gadeflaan. Eene menigte daglooners en arbeiders worden dus aan werk geholpen; het geheele Dorp geniet hier door veel voordeel, en mag hier om-

om, als om andere redenen, het vermogendste Dorp op de *Veluwe* genaamd worden.

Als eene bijzonderheid merkt men aan, dat deze groote en aanzienlijke plaats, genoegzaam geheel, van Hervormden bewoond word; voor eenige Jaaren was aldaar een éénig huisgezin van *Roomschgezinden*. De bewooners munten uit in vlijt en naarstigheid, in het oeffenen van den Landbouw, en andere eerlijke neeringen en handteeringen. De Dronkenschap wordt 'er voor de grootste schande gehouden. Doch, gelijk niets volmaakt is op de aarde, deelt ook deeze Landstreek, en inzonderheid het Dorp EDE, in deeze onvolmaaktheid, door het groot gebrek aan water. De bewooners zijn genoodzaakt, met groote moeite, putten te graaven, om water voor de Huishoudingen, en drinken voor het Vee te bekoomen. Het Hoornvee, 't welk 'er menigvuldig noch groot is, word, alle morgens, ter weide gedreeven, en 's avonds weder op de stallen gehaald: om reden, dat, door gebrek aan water, het gras 'er insgelijks schraal is, en de Koebeesten des avonds op de stallen moeten gevoerd worden.

Onder de 10 Schoutampten van de *Veluwe*, heeft dat van *Ede* den voorrang: onder hetzelve behooren, het Dorp *Ede*, met zijne vier onderhoorige Buurschappen, *Manen*, *Veldhuizen*, *Doesburg* en *Wekerom*, het Geldersch gedeelte van *Veenendaal*, de Dorpen *Bennekom*, *Lunteren* en den *Aanstoot*.

Te *Ede* wordt hierom de eerste vergadering gehouden van het Jaarlijksche Hoog Adelijk Landgericht, bestaande uit de Ridderschap van ieder bijzonder Ampt, *Amptsjonkers* genaamd, en de afgevaardigden uit de Steden van de *Veluwe*. Als eene merkwaardige bijzonderheid van dit Landgeregt, moeten wij aanmerken, dat het zijne eerste zitting houd op het Kerkhof, 's morgens vroeg, met het rijzen der Zonne. Alle zaaken, die het gantsche Jaar zijn voorgevallen, gelijk mede de Burgerlijke of Geldboeten, worden, in deezen Vierschaar, voor den Landdrost, die 'er als Fiscaal verschijnt, bepleit, afgedaan en ter gereeder uitvoeringe overgegeeven. De vergadering zit 8 of 10 dagen, meer of minder, naar vereisch van zaaken. Vervolgens begeeven zig de afgevaardigden der Steden, met

den Landdrost, naar de verdere Ampten, eerst naar *Barneveld*, en zo vervolgens, elk in zijnen rang.

De Kerk en Predikant van *Ede* staan onder de Klasfis van *Overveluwe*. De Kerkenraad heeft eene vrije beroeping.

Zie SLIGTENHORST, *Geldersche Geschied.* I. B. fol. 110.

EDE of EE, een ander groot Dorp, en, na *Anjun*, het grootste van de Grietenij *Oostdongeradeel*; het heeft eene aanzienlijke Binnenbuurt, welker Huizen, naast elkander gebouwd, de Kerk omringen. Dit Dorp ontleent zijnen naam van de Rivier de *Ee*, of *Zuider-Ee*, welke, niet verre van hier, voorbij het Dorp loopt, en, door middel van een grift, met dit Dorp gemeenschap heeft. *Ede* heeft 51 stemmen. Om en nabij het zelve liggen verscheiden van ouds vermaarde Staten, als *Humalda*, *Groot Mockema*, *Holdinga*, *Ernsma*, en *Obbema*. De drie Buurten zijn, *Tibma*, *Groot-* en *Klein-Midhuizen*.

EEDE, of EE, volgens den Vlaamschen tongval HEE genaamd, is het uiterste Dorp van het *Vrije van Sluis*, in *Staats-Vlaanderen*. Het legt ten Zuiden van *Aardenburg*, aan eene kleine Rivier, de *Eede* genaamd, van welke het zijnen naam ontleend heeft. Dit Riviertje, 't welk uit de *Lieve* ontspruit, en bij *Aardenburg* in de *Aardenburger-Haven* valt, geeft ook den naam aan den geheelen omliggenden *Polder*, die van een ruimen omtrek is, en door hetzelve in tweeën verdeeld wordt. Deeze *Polder*, onderscheiden in *Beooster-* en *Bewester-Eede*, door voorgaande Watervloeden, eenige Jaaren, overstroomd geweest zijnde, is, in het Jaar 1751, bedijkt. In Beooster Polder *Eede*, waartoe de kleine *Polder* de *Biezen* mede behoort, ligt dit Dorp, 't welk men op weinige Kaarten aangeweezen, en op andere verkeerd geplaatst vindt.

Reeds vóór den *Munsterschen Vrede* van den Jaare 1648, en vooral na de overmeestering van *Sluis*, door Prins MAURITS, in het Jaar 1604, bevonden zig, in dezen *Polder*, verscheiden menschen, den Hervormden Godsdienst toegedaan, die toen onder opzigt stonden van de *Aardenburger* Leeraars. Naa het

Jaar

Jaar 1648, het getal der Hervormden aldaar merkelijk vermeerderd zijnde, werden zij van een eigen Predikant voorzien. De nieuw gebouwde Kerk, den 12 Junij 1650, ingewijd, doch den 27 Junij van het Jaar 1672, door de Franschen, uit spijt over hunnen mislukten aanslag op *Aardenburg*, (zie AARDENBURG) benevens meer andere Kerken, in dien oord, in de assche gelegd, is, kort daarna, weder opgebouwd.

BACHIENE, *Geogr. der Nederl.* B. bl. 419.

EEDENS, een van de twaalf Dorpen der Grietenije *Hennaarderadeel*, in het Kwartier van Westergo. WINSEMIUS, in zijne *Beschrijving van Friesland*, spelt den naam dezes Dorps ook wel *Jedens*. Hierbij ligt de State *Unga*.

EDELEN, of Edelboortig; aldus noemt men die geenen, welke zig konnen beroemen op eene wettige Geboorte van een Vader, wiens Geslacht, van ouds af, voor Adelijk bekend, of door 's Lands Overheid, om uitmuntende daaden, daar voor erkend is. In vroegere tijden was het onderscheid tusschen *Edelen* en *Onedelen*, hier te lande, veel grooter dan tegenwoordig; een doodslag, of andere misdaad, gepleegd aan eenen *Edele*, werd veel hooger geboet, dan aan eenen *Onedele*. Ook mogt een *Onedele*, tegen eenen *Edele*, in veele gevallen, niet oirconden of wijzen. Daarenboven waren voorheen de *Edelen* Schotvrij. Alle deeze onderscheidingen hebben thans geene plaats; de rechtspleegingen zijn op een gelijken voet gebragt, niet door gewoonte, maar door wettige en gestaafde Handvesten. Ook worden de gemeene belastingen op een gelijken voet geheven, over *Edelen* en *Onedelen*. Nogthans worden de Hollandsche *Edelen*, volgens Resol. van den 30 Sept. 1654, voor het Hof te regt gesteld. Zie WELGEBOORE-MANNEN.

Zie verder 't *Art.* ADEL. VAN LOON, *Aloude Regeeringswijze van Holland*; VAN LEEUWEN, *Recht der Edelen en Welgeboorene Mannen*; J. KOK, *oorsprong en voortgang der Nederlandsche Schutterijen*.

EDIC-

EDICKHUIZEN, zie HEDIKHUIZEN.

EDICT; in het algemeen wordt hier door verstaan, een verbindend bevel. Van deezen aart was het *Eeuwig Gebod*, of *Eeuwig Edict*, in het Jaar 1577 vastgesteld, op naam des Konings, door *Don* JAN, op den 12 Februarij, te *Brussel*, afgekondigd, en door den Regeerenden Raad, en de Algemeene Staaten, den 17 van die zelfde maand, ondertekend, en alomme afgekondigd. Het behelsde de aanneeming van den Gendschen Vrede, eene belofte van het vergaderen der Algemeene Staaten en van het vertrekken der Uitheemsche Krijgsknegten, binnen zekeren bestemden tijd, zonder dat zij, of anderen, immer weder in 't Land koomen zouden, dan bij het ontstaan van eenen uitheemschen Oorlog, of bij bewilliging der Algemeene Staaten. Voorts, dat de wederzijdsche gevangenen zouden geslaakt worden; doch de Graaf *van Buuren* niet, voor dat de Prins, zijn Vader, het besluit, bij de Algemeene Staaten te beraamen, zou zijn naagekoomen. Wijders, dat de Koning, door Don JAN en zijne andere Amptenaars, 's Lands Vrijheden zou doen handhaven:. waar tegen de Staaten beloofden, bij den *Roomschen* Godsdienst, en 's Konings gehoorzaamheid, te zullen volharden, met afstand van alle verbonden, ten tijde der beroerten, met uitheemschen gesloten, en van hunne zijde alle vreemde knegten te zullen afdanken. Daarenboven zouden ze den Koning zes honderd duizend ponden, van veertig grooten ieder, opbrengen, en bovendien de *Hoogduitsche* knegten voldoen. *Don* JAN zouden ze als Landvoogd ontvangen, terstond naa het vertrek der *Spaansche*, *Italiaansche* en *Bourgondische* knegten. 's Konings nazaaten, *Don* JAN, en zijne opvolgers, de bijzondere Stadhouders, Raaden en Amptenaars, zouden dit verdrag moeten bezweeren. Eindelijk nam de Koning voor zijne rekening, de penningen, ten tijde der beroerten, door de Staaten, geligt, van wie 't ook ware, met naame van de Koninginne van Engeland. Op het *Artikel Don* JAN VAN OOSTENRYK, zullen wij zien, hoe veele moeite het koste, Prins WILLEM DEN I in dit Edict genoegen te doen neemen, en hoe schandelijk het, door *Don* JAN, verbrooken werd.

Den

Den naam van EEUWIG EDICT, droeg insgelijks het besluit, in het Jaar 1667, door de Staaten van Holland genomen, waarbij het Kapitein-Generaalschap van het Stadhouderschap gescheiden, en het laatste vernietigd werd. Het was van den volgenden Inhoud:

„ De Staaten van Holland ende West-Vriesland, hebben naa „ voorgaande beschrijvingen, en naa rijpe Deliberatien, ende „ Communicatien, in de ordre van de Ridderschap ende Edelen, „ midsgaders in de respective Vroedschappen gehouden, bij „ eenpaarige overgifte ende concurrentie van alle de Leden, „ voor een *Perpetuel Edict* en Eeuwigduurend Wet, tot voor„ stand van de Vrijheid, midsgaders tot constitutie van de „ eenigheid ende van de gemeene ruste gearresteert en vastge„ steld, gelijk gearresteert ende vastgesteld word bij deezen, de „ Pointen ende Articulen hier na volgende."

„ *Eerstelijk*, dat de faculteijt van verkiezing of beschrijvinge „ in de ordre van Ridderschap en Edelen, midsgaders de no„ minatie ende verkiesinge van Burgemeesteren ende Vroed„ schappen, Schepenen en alle andere Magistraatelijke bedienin„ gen, in de Steden sal blijven aan de ordre ofte beschrevene „ Heeren van de Ridderschap ende Edelen, midsgaders aan de „ Steden Respective, soo als die aan haar bij oudt gebruik ofte „ bij Privilegien ende Octroijen is geconfirmeert, of geconce„ deert souden mogen worden, daar van bij deselve de vrije „ excercitie van dien conform de Wetten ende de Privilegien „ sal verblijven, sonder dat de voorsz. beschrijvinge, nomina„ tie ende verkiesinge, of eenig gedeelte van dien oijt of oijt „ daar van in 't geheel ofte ten deele aen *ijemant* sal mogen „ werden gedefereert ende overgegeeven."

„ 2. Dat insgelijcx de Ampten, Officien, Bedieningen en „ Beneficien tegenwoordich staande ter Collatie van de Heeren „ Staaten van Hollandt ende Westfriesland aen deselve sal ver„ blijven, sonder ijets daer van te mogen weder afgeeven; wel „ verstaende, dat hier onder niet begreepen werden de Militai„ re Ampten ende Bedieningen, die in de *Campagne* ofte Ex„ peditie te Water ofte te Landen souden mogen komen vacant „ te vallen, welcken aengaende Haer Ed. Groot Mogende, bij

„ ne-

„ nadere dispositie, al sulcken voet en ordere sullen beraemen,
„ niet alleen op de provisioneele bestellinge van dien, maer ook
„ op de begevinge ten principalen, als deselve ten meesten
„ diensten van de Lande sullen bevinden te behooren.

„ 3. Dat wijders Haer Ed. Groot Mog. niet alleenlijck haere
„ bewilliginge ende toestemminge noijt anders sullen geven,
„ maer oock de saeke ter Generaliteit, met alle efficatie, daer-
„ heenen helpen dirigeeren, ten eijnde oock bij de andere
„ Bontgenooten, ende sulxk bij eenpaarige bewilliginge of ge-
„ meene concurentie van deselve, door een Consonante Reso-
„ lutie van Haer Hoog Mog. gestatueert ende vast gesteld
„ moge werden, dat die geene, die oijt of oijt sal ofte suc-
„ cessivelijk sullen werden gebruikt tot *Capitein* of *Admiraal*
„ *Generaal*, of oock beijde de voorsz. Charges, of wel die
„ geenen aen de welke onder eenige ander titul het opperste
„ Commandement over de Militie te Water ofte te Lande
„ sal worden gedefereert, niete of al sullen mogen wesen of
„ blijven, *Stadhouder* van eenig Provintie ofte Provintien;
„ ende voor so veel de Provintie van Hollant en West-
„ Vrieslant belanght, dat niet alleen, niet die geene die het
„ opperste commandement over de Militie te Water ofte
„ te Lande toevertrouwt sal wesen, maar oock, *niemant*
„ *anders tot Stadhouder* van deselve Provincie gemaeckt
„ sal mogen worden; doch dat de voorsz. Charge in al-
„ le manieren sal sijn en blijven *gemortificeerd*; ende de Hee-
„ ren Gecommitteerde Raeden in de Respective Quartieren aen-
„ bevolen gelaeten, volgens hare Instructie, de nodige ordre
„ te stellen, en de vereischte voorsieninge te doen op de sae-
„ ken bij Absentie van Haer Ed. Gr. Mog. voorvallende, ende
„ waarop prompte dispositie vereijscht soude mogen werden.

„ 4. Dat tot volkomen vastigheid van het geene voorz. is,
„ en tot onderlinge gerustheid van de Eedelen en Steden, alle
„ de Heeren tegenwoordig in de ordere van de Ridderschap
„ beschreven of in de Vroedschappen verkoosen, en die noch
„ namaals, in de Ridderschap, of tot Vroedschappen verkoo-
„ sen zouden mogen worden, bij *solemneele Eede* zullen ver-
„ klaaren, de voorsz. pointen heiliglijk ende oprechtelijk te

„ sul-

„ fullen maintineeren, ook geenfints gedoogen, dat daar tegens
„ eenige indragt of infractie gefchiede, veel min oijt of oijt
„ eenige Propofitie doen, ofte doen doen, die daar tegen in
„ eenigen deele ftrijdig zoude moogen weefen, en dat voorts
„ ook den eedt van de Heeren ter vergaderinge van haer Ed.
„ Groot Mog. compareerende, daermede in de bondigfte en
„ krachtigfte forme zal werden geamplieert.

„ 5. Dat wijders mede tot meerder vastigheid van het voorfz.
„ *derde point*, het zelve uitdrukkelijk in de Inftructie, foo
„ voor een *Capitein*, als voor een *Admiraal Generaal*, fal
„ werden ingelijft ende gheeligeerde bij Eede verpligt, niet al-
„ leenlijk daer tegens oijt directelijk of indirectelijk eenig ver-
„ foek te fullen doen, veel min toeleg te maaken, directelijk of
„ indirectelijk; maer ter contrarie fulks bij andere buijten ver-
„ moeden gefchiedende, 't felven fullen tegengaen en het *Stad-
„ houderfchap*, foo hem ten eenigen tijde die digniteijt, bij
„ eenige Provintie mogte worden geoffereert, te fullen *refufee-
„ ren*, ende van de hand wijfen."

Hier op volgde het formulier van den *Eed*, die op voorge-meelde Articulen moest worden gedaan, zo door de Heeren van de Ridderfchap ende Edelen, als door de Burgemeesters en Vroedfchappen der Steden, als mede door de Heeren, compareerende ter vergaderinge van de Staaten van *Holland en West-Friesland*; zijnde van den volgenden Inhoud.

„ Ick beloove ende fweere het bovenftaande *Eeuwig Edict*,
„ midsgaders alle de Pointen ende Articulen, daer inne vervat,
„ heijligklijck ende oprechtelijk te fullen maintineeren, oock
„ geenfints te gedooghen, dat, daer tegens eenige indracht ofte
„ Infractie gefchiede, veel min oijt of oijt eenige Propofitie
„ of Advijs te zullen doen ofte geeven, noch ook te fullen
„ doen doen of doen geeven, die daer tegens in eenige deelen
„ ftrijdig fouden mogen wefen.

„ *Soo waerlijk moet mij God Almag-
„ tig helpen!*"

De

De Eed van den *Raadpensionaris*, in der tijd, was van deezen Inhoud:

„ Ick beloove, ende sweere het bovenstaande *Eeuwig Edict*, „ mitsgaders alle de Pointen ende Articulen daar inne vervat, „ soo veel in mij is, te sullen maintineeren ende staende hou„ den, sonder daer tegens oijt of oijt, directelijck of indirec„ telijk eenige Propositie ofte omvrage te sullen doen, veel „ min conclusie te formeeren.

„ *Soo waerlijk moet mij God Almag„ tig helpen.*"

„ Ende sal het bovenstaande Edict, in forme van Octroij, „ of *Eeuwigduurende Privilegie*, de Heeren van de Ridder„ schap ende Edelen, midsgaders de Borgemeesteren ende „ Vroedschappen van de Steden, Leden van Haer Edele Gr. „ Mog. Ordinaris vergaderinge, toegesonden worden, om 't „ selve in haere Respective Registers te doen registreeren, en „ voorts te besorgen, dat alle Heeren die namaels in haer luij„ der order beschreeven, ofte tot Borgemeester verkoosen, en„ de in de voorsz. Vroedschappen geasumeert sullen worden, „ daer op voor haere admisie, *den Eedt*, volgens het voor„ schreve Formulier komen afteleggen, en voorts haer daer na „ Presicelijk te reguleeren: gelijk ook het voorsz. *Edict*, in „ gelijcker wijze aen beijde de Hoven van Justitie, midsgaders „ aen de Officieren ende Geregten van de gemelde Steden toe„ gesonden sal worden, met last ende ordere om haer in 't ad„ ministreeren van Justitie, daernae, als de *voornaemste wet* „ *van den Landen tot voorstant van de Vrijheid*, midsgaders „ tot Conservatie van eenigheid, ende van de gemeene ruste „ gemaekt, puntueelijck, ende Exactelijk te reguleeren op den „ Eedt bij hen luijden in 't aenvaerden van hare respective Of„ ficien en bedieningen gedaen."

„ Aldus gedaen ende gearresteert ter vergaderinge van de „ hoog gemelte Heeren Staaten van Holland ende West-Fries„ land; in den *Hage*, onder hare Groote Zegel hier aengehan„ gen, den vijfden Augustus des Jaars *sestien honderd seven*

en

„ *en festig*, was geparapheert, *Johan de Wit.* Onderstond
„ ter Ordonnantie van de Staaten, en was getekent:

„ *Herbt. van Beaumont.*"

Aitzema verhaalt, dat niet weinigen, over het doen van den Eed, tot *vernietiging van het Stadhouderschap*, zeer gealarmeert waren, ziende dat dit bij de meerderheid, zonder tegenspreeken, doorging. Doch, zij durfden 'er zig niet tegen verzetten, omdat de meesten waren vooringenoomen, door de welklinkende woorden van *Vrijheid* en *Voorregten.* Men bevond, zegt hij, dat de meesten, die geroepen hadden, om Prinse *Willem den III* de Eminente Charges zijner Voorouderen op te dragen, de zulken waren, die in de Steden, buiten dat, niet aan de Regeeringe konden koomen. En zij, die dat voorrecht genooten, zweegen, en deeden wat zij wilden. Zommigen, echter, die tegen den Eed waren, hoewel zij op het Kussen zaten, moesten zwijgen, wilden zij niet uit de Vroedschappen geweerd, en aangezien worden voor vijanden van de *Vrijheid,* om welke te bekoomen, men zelfs den Koning van *Spanje* had afgezwooren. Allen deeden, diensvolgens, den Eed, uitgenomen een oud man te *Edam*, die zeide: *Ik ben oud en doof, en kan den Eed niet wel hooren; ik wil liever uitgaan.*

In *Overysfel*, *Gelderland* en *Vriesland*, stond men 'er sterk op, dat den Prinse zitting in de vergadering van den *Raad van Staate* gegeeven, en hem een Pensioen, van wegen den Staat, mogt worden toegevoegd; en dat de tijd, om hem te verkiezen tot *Kapitein* en *Admiraal-Generaal*, op den ouderdom van drie en twintig Jaaren bepaald, drie Jaaren mogt worden ingekort. Veel grooter was het ongenoegen, 't welk men in *Zeeland* betoonde, over dit besluit van *Holland*, zonder dat aan de Staaten van die Provintie, vooraf, daar van kennis was gegeeven; daar men voordeezen, zeiden zij, hadt voorgegeeven, den Prins van *Oranje*, in tijd en wijle, tot alle de hooge waardigheden zijner voorzaaten te willen bevorderen, en niets zonder *Zeeland* te zullen vastetellen. Alle deeze tegenstreevingen hadden ten gevolge, dat de Jonge Prins nog geene zitting in den *Raad van Staate* kreeg; waartoe anderzins, ge-

gelijk men meent, die van *Holland* ligtelijk zouden besloote. hebben. Van dit tijdstip af, nam de haat tegen den Raadpensionaris DE WITT eenen aanvang; om dat hij als de voornaamste bewerker daarvan gehouden werd.

Men hield zich aan het *Eeuwig Edict*, tot in het Jaar 1772. Door den voorspoed der *Fransche* Wapenen, raakten toen alle de Hollandsche Steden in beweeging, en het gemeen vertoonde de doorslaandste blijken, dat het den Prins van *Oranje*, tot de Stadhouderlijke waardigheid, wilde verheeven zien. In de meeste Steden, vondt men verscheiden Regenten, die, bij de verandering hun voordeel beöogende, door alle middelen en langs veele wegen, de smalle gemeente daartoe aanhitsten.

Dit alles hadt ten gevolge, dat de Regeeringen der meeste *Hollandsche* Steden besslooten, zig van den gedaanen Eed te ontslaan, en te stemmen voor de Stadhouderlijke Regeering. Door geene Stad, nogthans, werd hierroe, ter Staatsvergaderinge, een voorslag gedaan, dan alleen door *Rotterdam*; de Afgevaardigden van alle de andere Steden vergenoegden zich, met het doen van een verhaal, van het geen in de hunne was voorgevallen; met bijvoeging, dat de genomene besluiten hier door waren afgeperst: dewijl zij den voorslag, om *Willem den III* te benoemen tot Stadhouder, hielden strijdig te zijn tegen den gedaanen Eed. De Afgevaardigden van *Rotterdam* verzogten den Pensionaris BURGERSDYK, van *Leiden*, die, in afweezigheid van den Raadpensionaris DE WITT, en den Pensionaris VIVIEN, de vergadering waarnam, van het ingebragte, verslag te doen aan de tegenwoordige Leden. Hij voldeedt hier aan, des avonds van den 30 *Juny*; vooraf vraagde hij, „ *of men aan eenige Leden geene Vrijheid behoorde te geeven, om iets voorteslaan, daar zij verstonden 's Lands welvaart aan te hangen, alwaar 't schoon, dat het voorstaan daarvan streede met eenige* EDICTAALE WETTEN, *of vastgestelde besluiten?* Alle de Leden der Vergaderinge, schoon wel begrijpende waar op dit doelde, beantwoordeden die vraag met *Ja*.

Des nachts dan, tusschen den tweeden en derden *July*, begon een der Afgevaardigden van *Rotterdam*, eerst bewimpeld,

te.

te spreeken, van het vernietigen van 't *Eeuwig Edict*; zeggende in de volle vergadering, *dat hij, van wegen zijne Stad, iets voortedraagen hadt, daar 's Lands welvaard aan hing, en het geen, nogthans, de eer, het geweeten en de uitdrukkelijke Staatsbesluiten verbooden voortedraagen, ten ware hier toe bijzonder verlof gegeeven werdt.* De Edelen, die tegenwoordig waren, namelijk de Heeren VAN DUIVENVOORDE, VAN ASPEREN en VAN MAASDAM, oordeelden, dat men zig nader moest verklaaren. *Dordrecht* stemde het glad af. *Haarlem* was van oordeel, dat het *Rotterdam* geoorloofd moest zijn, het voorstel te doen. *Delft* zeide niet gemagtigd te zijn. *Leiden* berigtte, dat men wel merkte, dat *Rotterdam* op de vernietiging van 't *Eeuwig Edict* zag. Hier mede werd het masker der Veinzerije afgeworpen, en voorts, met eenpaarige stemmen, besloten tot de vernietiging van 't *Edict*. Zelfs werd, eerlang, het Boek, waarin de naamen van hun, die het *Edict* hadden vastgesteld, en ondertekend, verbrand. Dit geschiedde ook te *Amsteldam*, in de Raadkamer, niettegenstaande Burgemeester GILLES VALKENIER, 's daags te vooren, in de Vroedschap deezer Stad, nog gedreeven had, dat men het *Eeuwig Edict* in wezen behoorde te laaten, en den Prins, echter, tot Stadhouder aanstellen; of zelfs, van Stads wege, voor te slaan, om hem tot Graaf te verheffen. De Raaden NICOLAAS PANCRAS, KORNELIS GEELVINCK, JACOB JACOBSZOON HINLOOPEN en KORNELIS BAKKER, zouden, volgens het zeggen van WAGENAAR, hier ook voor geweest zijn. Doch, de voorzittende Schepen en Raad, HANS BONTEMANTEL, drong op de vernietiging van 't *Eeuwig Edict*; 't welk, zo als hij zeide, door den Griffier FAGEL, en iemand uit *Amsteldam*, bedoelende VALKENIER, uitgevonden en den Raadpensionaris DE WITT opgedrongen was, niettegenstaande de gemelde FAGEL, in het Jaar 1670, terwijl hij nog *Pensionaris van Haarlem* was, het had willen doen vernietigen, indien men den Prinse geene beslissende stem, in den Raad van Staate, wilde toestaan. Hierom, dus vervolgde hij, behoorde de Burgemeester VALKENIER ook niet tegen de vernietiging te stemmen: te minder nog, daar de Staaten de Leden ongetwijffeld van den Eed zouden ont-

 slaan.

ſlaan. Het gevolg was, dat, met eenpaarigheid van ſtemmen, het *Eeuwig Edict* aldaar vernietigd, en de Prins tot Stadhouder benoemd werd; doch wat aangaat den voorſlag, raakende het Graaflijk bewind, dit werd, door de meerderheid, met verachting, afgeweezen. Door de Afgevaardigden van *Amſteldam*, werd vervolgens, ter vergaderinge der Staaten van *Holland*, voorgeſlagen, of men geenen Stadhouder behoorde aanteſtellen? Waarop die van *Leiden* aanmerkten, dat men hier over de andere gewesten, met welke men eene *Akte van Overeenſtemming* gemaakt had, eerst behoorde te kennen; dat verhaasting gevaarlijk was; dat men vooral ook de Oktrooijen, op het beſtellen der Wethouderſchap, in en na het Jaar 1651, aan de Steden verleend, niet moest krenken. *Gouda* was ook van dit gevoelen. Nogthans bragt *Amſterdam* het zo verre, dat, op den 4 Julij, WILLEM HENDRIK, Prins van *Oranje en Nasſau*, 's morgens ten vier uuren, verklaard werd voor *Stadhouder* en *Admiraal Generaal* van *Holland*, na dat hij alvoorens van zijnen gedaanen Eed ontſlagen was. Als met een enkelen ſlag viel dus een gebouw, 't geen men meende, onwankelbaar te zijn gevestigd. Het *Eeuwig Edict*, geſtaafd met duure Eeden, en dus aangezien als eene Grondwet van den Staat, werd vernietigd, door eene Reſolutie van de Heeren Staaten van *Holland en Westfriesland*, genomen op Zondag den 3 Julij 1672, van deezen inhoud.

„ Op het gemoveerde van de Heeren Gedeputeerden, der „ Steden *Haarlem*, *Rotterdam* en andere Leden van haar Ed. „ Gr. Mog. Vergaderinge, hebben de Heeren van de Ridderſchap en Edelen, midsgaders de Gedeputeerden van de Steden, uit naame ende van wegen de Heeren Principaalen, „ goetgevonden en gereſolveert, gelijk bij haar Ed. Groot Mog: „ goetgevonden en gereſolveert werd bij deezen: dat om in „ deze kommerlijke tijden en zaaken, de Leden van deze vergaderinge te bekwaamen, tot het aanſtellen van een Stadhouder, deſelve Leeden malkander ſullen diſpenſeeren; gelijk ſij „ malkander, en alle, die het ſelve Eeuwig Edict ſucceſcivelijk „ hebben beſwooren, diſpenſeeren mits deſen van den Eedt, „ bij hen luijden gedaan op het Eeuwig Edict, bij Reſolutie „ van haar Ed. Groot Mog. in dato den 5 Augustus 1667 gear-

„ re-

„ resteert, stellende malkander in dezelve vrijheid en faculteit,
„ die haar tot het aanstellen en eligeeren van een Stadhouder
„ voor dato van het Eenwig Edict heeft gecompeteert."

Zie AITZEMA, VI. Deel, op het Jaar 1667, *Brieven van* DE WITT, IV. Deel. *Vaderl. Hist.* XIII, XIV Deel. SILVIUS' *Vervolg op Aitzemà*, I Deel, p. 350.

EDITA, eene hoogte, tusschen de *Eems* en *Hunsinga*, wordt reeds vermeld in het eerste Jaarboek van TACITUS, Cap. 37, 53 en 60, alwaar gezegd wordt, dat CÆZAR GERMANICUS, op zijnen eersten togt tegen de *Cheruscen*, de *tweede*, *dertiende*, *veertiende* en *zestiende Keurbende* van het Leger, nevens 10,000 man hulpbenden der Bondgenooten, met zijne Vloot, naar de *Eems* gevoerd heeft, en, kort daarna, met zijn geheel Leger, uit het Land der *Cheruscen* getrokken zijnde, dezelve Keurbenden heeft terug gebragt, op de zelfde wijze, als hij ze derwaarts hadt gevoerd, uitgenomen dat PUBLIUS VITELLIUS *de tweede* en de *veertiende* Keurbenden, te Lande, van de *Eems* naar de *Hunsinga* heeft geleid: het welk, immers indien de grond droog was, ligtelijk, zonder te overnachten, heeft kunnen geschieden. Maar dewijl het, op dien dag, nieuwe Maan was, na de Herfst-Dag- en Nachtevening, wanneer men het hoogste water van het geheele Jaar in de Noordzee heeft, het welk hedendaags, door de Schippers, de *Herfstspring*, of *groote Spring* genaamd word, door het opkoomen van een Noord Oosten wind (aldus schijnt hij genoemd te hebben den eenen of andere Noordelijken wind, niet juist die regt tegenover het Zuidwesten is, maar die vlak op de *Friesche Kust* aankomt) het Land schielijk onder water gezet werd; waardoor het Krijgsvolk, in het kort, weggerukt, en zo deerlijk voortgedreeven werd, dat deeze ellendige Keurbenden met het uitterste gevaar hebben moeten worstelen, om de *hoogten* (EDITA) te bereiken, en den nacht, zeer jammerlijk, zonder vuur en leeftogt, doorbrengen. Zij waren zo digt bij den *Hunsingstroom*, dat zij dien be-

bereikten, zo dra de dag het Land kenbaar maakte; 't welk, misschien, met de grootste Ebbe was: bij gevolg vierentwintig uuren, na dat zij van *de Eem* waren vertrokken; daar het, nogthans, blijkt, dat de zeekant van de *Hunsinga* naauwlijks vier gemeene *Duitsche* Mijlen van die Haven af is. Ook ziet men duidelijk genoeg, uit het gantsche verhaal, dat GERMANICUS, die, met de twee andere *Keurbenden*, en de Hulpbenden der Vloot, was vooruit gezeild, daar ter plaatze, vóór het opkoomen van het onweder, moet aangekoomen zijn.

Niet bezwaarlijk is het te gissen, dat deze hoogten EDITA geweest zij, geleegen ter plaatze, daar nu het Dorp *Leens* ligt, op een zeer hoogen grond, bijna 500 schreeden van de Haven, alwaar men zegt, dat VITELLIUS, door GERMANICUS, met de Vloot ontvangen is.

De naamsbetekenis zelve kan hier van tot een bewijs dienen. Want, daar het woord *Loe* of *Lie*, in onze taal, een *hoogte* betekent, toont zulks duidelijk de betekenis der spreekwijze, die nog hedendaags gebruiklijk is: *Loo*, en *op de Loon*, dat is, *op de hoogte* of *op de hoogten*, behalven veele andere van die zelfde betekenis. *Loen* en *Leen* of *Leens*, waren dus, bij de *Germaanen*. hoogten, schoon toen nog onbebouwd en onbewoond; zo dat onze LAANS, bij TACITUS, die geleerd had, de woorden der *Germanen* in het *Latijn* te vertolken, ten zijnen tijde, onder dien naam, waarschijnlijk, nog onbekend waren.

EDO, of EDE, wel van een Edel, doch geen oud of rijk Geslacht, begon, in *Rustringen Westersae*, omtrent het Jaar 1350, zijn hoofd op te steeken, om, tegen de *Friesche* Vrijheid, eene heerschappije op te rigten. Hij wist, door eene zonderlinge vriendelijkheid, de harten der menschen tot zig te trekken. Ten dien tijde begon het gezag der Jaarlijksche amptlieden in verval te geraaken, vermids de Edelen en meer vermogenden de mindere begonnen te trotseeren, en door onderdrukking zig tot gehaate *Aristocraten* op te werpen.

EDO bediende zig van die gelegenheid, lasterende die kleine Prinsen bij de smalle Gemeente, zeggende dat ze hun de hand niet

niet boden, maar den Adel en Rijkdom alleen begunstigden. Hij vertrooste hun met de hoop op een beter lot, en boodt zig aan, als hun Hoofdman, om hun ongelijk te wreeken. Dus won hij de genegenheid des Volks, en werd het Hoofd van een deel *Rustringers*. Zijn nieuw opgeraapt gezag, zwak onder eene vrije Natie, verzekerde hij, door sterkten, ten dien einde, gebouwd.

Zig hier mede niet vergenoegende, deedt hij veelen, in *Wangerland* en *Ofringen*, aan 't muiten slaan, en wierp zig op tot Heer van dezelve. Zijn gebied was, echter, niet volkomen; ook strekte het zig niet uit over de geheele Landstreek; de Adel en veelen, die de Vrijheid beminden, wilden hem niet erkennen. Een verder en omstandiger bericht van dezen EDO, vindt men bij SCHOTANUS, fol. 188, enz. Eenige Jaaren laatèr, bragt EDO den *Hollanderen* groote schade toe, door het neemen van hunne Schepen. Om dit voor tè koomen, gaf Hertog ALBERT VAN BEIJERÈN, als *Ruwaart van Holland*, den zijnen last, hem door list in 't net te krijgen. Een onverzaagde knaap, voor Schipper vaarende, ging straks op hem los, en voorgeevende, uit een ander gewest te komen, lokte hij EDO binnen zijn boord, vertoonde hem zijne waaren, en onder die vertooning hem aangrijpende, vaart hij met opgetoogen zeilen naar *Holland*. Dus luidt het verhaal van SCHOTANUS, fol. 203. Doch M. VOSSIUS spreekt 'er aldus van, in zijne Jaarboeken, pag. 446. EDO, Vorst der *Rustrien*, zegt hij, begon, omtrent het Jaar 1376, ten gevalle van de *Bremers*, die eenigen onwil tegen de *Hollanders* en *Zeeuwen* hadden opgevat, op hen ter Zee te rooven. Na dat hij gelukkig een Schip of twee van hun geroofd had, werd hij zo hoogmoedig, dat hij daarin, zonder ophouden, voortging; dus werd 'er besloten, hem openlijk den Oorlog aan te doen. Hertog ALBERT, zijne trotsheid niet langer kunnende dulden, beval zijnen Admiraal, op de best mogelijke wijze, daarvan wraake te neemen, en EDO, het zij levend of dood, in handen te krijgen. EDO had de gewoonte, wanneer hij eene *Hollandsche* Vloot zag, voor hem te magtig om haar 't hoofd te kunnen bieden, zig binnen zijne Blokhuizen te houden; doch

wanneer hij niet meer dan één of twee Scheepen vernam, dezelve aan te tasten.

De Admiraal, hier van bewust, in *Rusteren* gekoomen zijnde, hield zig, een anderen Heer te dienen, en van zijnen Vorst gezonden te zijn, om met EDO in het geheim te spreeken, en zijnen last aan hem te openbaaren. EDO, geen kwaad vermoedende, kwam, met een klein gevolg, den Admiraal te gemoet. De Admiraal kreeg hem niet in 't oog, of hij valt hem aan, met eenigen van zijn volk, welke hij in eene hinderlaage hadt geleid, en klampte hem aan boord, onaangezien zijnen kloeken tegenweer en sterke worstelingen, eer hij van de zijnen kon geholpen worden. Zonder iets meer te onderneemen (vermids de veiligheid der Scheepvaart alleen van zijn Persoon afhing) voerde hij hem naar *Holland*. Bijna vier Jaaren werd EDO in eene eerlijke bewaaringe gehouden, binnen *'s Gravenhage*, en niet los gelaaten, voor dat hij de schade, den *Hollanderen* en *Zeeuwen* toegebragt, vergoed had, met uittellinge van 14000 goudguldens; gantsch geene geringe somme in die tijden.

Zie SCHOTANUS, *Kronijk van Friesland*, fol. 203.

EDUARD, tweede Zoon van REINALD DEN II, laatste *Graaf van Nassau*, van dien naam, en eerste *Hertog van Gelder*, door hem verwekt bij ELEONORA, Zuster van EDUARD DEN III, Koning van *Engeland*, in het Jaar 1336. Van de wijze, op welke hij aan het bezit van het Hertogdom geraakte, zullen wij hier een kort berigt geeven. Door een ongelukkigen val van zijnen stoel, brak gemelde REINALD zijn hals, nalaatende twee Zoonen; de oudste van dezelve was REINALD DE III; de jongste, EDUARD, van welken wij hier spreeken. Door regt van eerstgeboorte, volgde REINALD zijnen Vader op, in het *Hertogdom Gelder* en *Graafschap Zutphen*. Onder de Regeering van REINALD, die toen weinig meer dan 10 Jaaren oud was, ontstonden, in dit Vorstendom, de Factien der *Heekerens* en *Bronkhorsten*. Door over-

daa-

daadige gunstbewijzen, toonde Hertog REINALD, de *Heekerens* ten hoogften te zijn toegedaan. Die van *Bronkhorst* konden dit met geen onverfchillig oog aanzien; dus zij een gewelddadigen haat opvatteden, zo wel tegen REINALD, als tegen de *Heekerens*. Deezen haat zogten zij te voldoen, door EDUARD aan te hitzen tegen zijnen broeder, en hem te doen aanzeggen, dat hij met zijn Vaderlijk Erfdeel niet te vreden was: zij vorderden van hem, dit met geweld te ftaaven. EDUARD werd alzo het hoofd van de oproerige Ridders, die met de *Bronkhorften* zamenfpanden. Het gevolg was, de hevige twist, die 'er ontftond, tusfchen den wettigen Hertog, en den anderen, die op eene onwettige wijze aan het bewind zogt te koomen. Uit dien twist werd geboren een zeer verderflijke Oorlog. De *Brabanders*, *Hollanders*, *Klevenaars* en de *Stichtenaars*, zagen, met vermaak, den ftrijd der twee Broederen, waardoor *Gelderland* op den oever van zijn verderf gebragt werd. In een tijdverloop van zestien Jaaren, durfde geen Boer de hand aan den ploeg flaan, of na zijne Landen omzien. Hofsteden, fchoone Dorpen en Vlekken, lagen woest; ja, zelfs de Steden leeden geen minder overlast. WALRAM, Heer van *Borne* en *Valkenburg*, de Heer van *Asperen*, en Heer JAN *van Arkel*, die het met REINALD hielden, drongen, op *St. Bartholomeusdag*, binnen *Thiel*, en verbrandden *St. Walburgs Tooren*, met 140 menfchen, die gezogt hadden, daarin hun leven te bergen; doch de vlam naar beneden flaande, nam het looden dak en het geheel gewelf weg, en wierden dus, met die ongelukkigen, in de Asfche geleid. Waar men zich wendde, men vernam niets dan moorden, hangen, verdrinken. Intusfchen koozen de *Gelderfche* Steden, de eene naa de andere, de partij van EDUARD, die ook zijne medeftanders van buiten had. Hertog JAN *van Braband*, de *Graaf van Kleef* en ADOLF VAN DER MARK, Bisfchop van *Munfter*, bleeven aan de zijde van REINALD; de eerstgenoemde was zijn fchoonvader, de tweede zijn behuwd-broeder, doch de broeder van den derden, *Engelbert van der Mark*, *Bisfchop van Luik*, hieldt de zijde van EDUARD. In het Jaar 1314, liet het zig aanzien, dat gantsch *Gelderland* een bloedbad zou worden, zo wel van wegens de woede van REINALD, als

door die van EDUARD. Zelfs waren de Kerken thans geene veilige wijkplaatzen; verscheiden voornaame mannen, zo aan de zijde der *Heekerens*, als der *Bronkhorsten*, werden in dezelve, door hunne tegenstreevers, vermoord. EDUARD veroverde het Slot *Bruinswaard*, in eigendom behoorende aan DIDERIK VAN LENT, die, door dagelijksche uitvallen, de Stad *Nijmeegen* veel schade gedaan had; allen, die daar in gevonden werden, deedt hij de hoofden voor de voeten leggen, en vervolgens dezelve staaken zetten. Voorts verwoeste hij de Adelijke Sloten van *Lent*, *Bommel*, *Zoelen*, *Avezaat*, *Thuijl*, *Appelthern*, *Loenen*, *Dornik*, *Lijnderen* en meer anderen. Inzonderheid werd hij daar toe aangezet door die van *Nijmeegen*, die aan EDUARD meer opdroegen, dan zij magt hadden te geeven, namelijk de Heerschappij over geheel *Gelderland*. Hertog REINALD, door zijnen zwager, den Graaf van *Kleef*, met geld en manschap ondersteund, overweldigde de Steden *Arnhem*, *Doesburg*, *Venlo*, *Thiel* en *Emmerik*, en ook *Lobeth*, op den drempel van de *Betuwe* geleegen. De bloedige en landverdervende Oorlog, tusschen de Broeders, duurde aldus tot in het Jaar 1361; wanneer REINALD, met behulp der *Heekerens*, eene groote magt verzameld hebbende, voor *Thiel* rukte, om die afgevallene Stad tot reden te brengen. EDUARD, om dit te verhinderen, trok hem te gemoet. Op den 25 Maij, raakten de Legers aan elkander. EDUARD kreeg de overhand, en zijnen Broeder, op het 28 Jaar zijns ouderdoms, gevangen, en met hem veele voornaame Edelen. REINALD werd eerst op het Huis te *Rozendaal*, bij *Arnhem*, en naderhand te *Nijenbeek*, digt bij den *Ysel*, tusschen *Deventer* en *Zutphen*, in hegtenis gezet, om aldaar als een gevangene, doch op een zagte wijze, zijne dagen te eindigen. Hij werd hier door zo dik en zwaarlijvig, dat 'er naauwlijks eene deur wijd genoeg voor zijn lichaam was: eene omstandigheid, door welke het ontvlugten hem ondoenlijk werd. Zie, verder het *Art.* REINALD DE III.

Op deeze wijze kwam *Gelderland* wederom in rust, en EDUARD aan de Hertoglijke waardigheid. Minder moeite koste hem zulks, om dat hij met zijne oude vijanden, die zig aan hem onderwierpen, handelde als met zijne Onderdaanen,

nen, en de wederstreevigen het Land deed ruimen. Hertog ALBERT *van Beijeren*, als Ruwaard van *Holland*, geduurende de krankzinnigheid van zijnen Broeder, herbergde de *Geldersche* ballingen. EDUARD verklaarde hem, om deeze reden, den oorlog, en daagde hem, in het vlakke veld, ten strijde. ALBERT verscheen, met een wel toegerust heir, ter bestemde plaatze, doch vondt 'er zijnen uitdaager niet. Hij viel daarop in *Gelderland*, verbrandde veele Dorpen en Huizen, en keerde, met grooten buit belaaden, naar *Holland* te rug.

In het Jaar 1362, troffen de beide Hertogen den Vrede: bij denzelven werd bepaald, dat EDUARD de Dogter van ALBERT, CATHARINA, zo dra zij tot huwbaare Jaaren zou gekomen zijn, ter Vrouwe zoude neemen. Kort daarop trok de *Brabander* naar *Gelderland*, om REINALD uit de gevangenis te verlossen. Hij veroverde de gantsche *Bommelerwaard*; doch werd, door EDUARD, uit dezelve wederom verdreeven; waarop de Vrede tusschen deze beiden volgde.

Naa den dood van Hertog JAN *van Braband*, was WENSELAUS, zijn Schoonzoon, en de Broeder van den *Roomsch Keiser*, Hertog van *Braband* geworden. In het Jaar 1371, werd deeze, door den Keizer, gemagtigd, om alle openbaare wegen, van straatschenders en ander geboefte, te zuiveren. Zeer ernstig bestrafte hij WILLEM, Hertog *van Culik*, door Gezanten, om dat deeze aan dit schuim eene schuilplaats verleende. WILLEM zond de Gezanten te rug, met dit kort antwoord, dat het hem niet raakte, of hun Heer zijn vriend of vijand was. De *Brabander* bragt terstond daarop volk bijeen, trok van *Brussel* op, en, bij *Maastricht*, over de *Maas*; vernielende alles tusschen *Rhijn* en *Maas*. WILLEM *van Culik*, dus onverwagt overvallen, riep alle zijne vrienden te hulp; een van dezelve was EDUARD, Hertog *van Gelder*, die zig thans in *Holland* bevond, ter voltrekkinge van zijn bovengemelde Huwelijk. Doch dit stelde hij uit, om zijnen Schoonbroeder te hulpe te koomen; te meer, om dat hij vreesde dat *Wenselaus* tot in *Braband* zoude doordringen.

De Hertog van *Gulik*, van de zijnen versterkt, trok op tegen *Wenselaus*. Op den 22 Augustus des Jaars 1371, raakten de Troepen handgemeen. In den eersten of tweeden aanval werd

WIL-

WILLEM, *Hertog van Gulik*, gevangen, en de zege verklaarde zig aan de zijde van den *Brabander*; doch terwijl de zijnen bezig waren, om de verslagenen te plonderen, viel EDUARD, met zo veel geweld, op hen aan, dat WENSELAUS den tijd niet had om zijne verstrooide benden weder in order te brengen.

Hij verweerde zig dapper; maar werd, echter, gevangen, en, nevens meer andere voornaame Heeren van zijn gevolg, te *Nymegen*, op 't *Slot Nydek*, in bewaring gesteld. Hertog WILLEM *van Gulik* werd WENSELAUS ontrukt, en genoegzaam alle de *Brabanders* gedood of gevangen. Onder de gesneuvelden bevondt zig HENDRIK VAN KUIK, Vader van Heere JAN VAN HOOGSTRAATEN, van wien verhaald wordt, dat hij den stang van 't paerd des Hertogs *van Gelder* afgerukt, en, als een tweede *Herkules*, 67 gewapende mannen, met een ijzeren Knods, zou hebben doodgeslagen; waarnaa hij, aan eene wonde in zijne heupe, dood bloedde. Andere mannen van aanzien, onder de gesneuvelde *Brabanders*, waren, WALTER VAN GELDOM; JAN VAN CALSTRE, FRANK VAN SWABEN, WALTER PIEPENROIJ, WILLEM VAN GLIMES, allen Ridders, en JAN VAN REDELGEM, Schout van *Brussel*. Onder de uitlandsche was GUIDO DE LIGNE, Graaf van *St. Paul*, die, zieltogende, onder de dooden leggende, eene doodlijke wonde ontving van eenen deugniet, die zig naderhand beroemde, een groot Heer, die hem *St. Paul! St. Paul!* toeriep, vermoord te hebben: om welke baldadigheid hij met de koord gestraft werd.

Men wil, dat Hertog EDUARD ook hier het leven verloor; doch de wijze hoe, word verschillende verhaald. Eenigen zeggen, dat hij, met een Buskogel, zou geschooten zijn; doch anderen spreeken dit, niet zonder reden, tegen, vermids EDUARD, in het Jaar 1371, sneuvelde, en de konst, om, door Buskruit, kogels uit een Bus te drijven, niet vroeger dan in het Jaar 1380, in algemeen gebruik gekomen is. Nogthans zou, volgens anderen, het gebruik van Bussen reeds vroeger bekend geweest zijn. De waarschijnlijkste gissingen, wegens zijnen dood, zijn deeze, dat hij, naa den slag, zeer vermoeid en verhit, zig op een steen hadt nedergezet om te rus-

rusten, en aldaar het opperdekzel van zijnen Helm afligtte, om beter adem te scheppen; dat zijn eigen dienaar, Jonker HERMAN BIER VAN HEEZE, dit ziende, hem, met eenen ijzeren bout, een zwaaren slag op het ontbloote hoofd gaf; en dat hij, twee dagen daarna, en wel op den 24 Augustus des Jaars 1371, aan de bekoomene wonde gestorven is. De reden van dit moorddadig feijt, zou geweest zijn, dat EDUARD de schoone Huisvrouw van Jonker HERMAN zoude verleid en misbruikt hebben.

Zijne Bruid, Vrouw CATHARINA VAN BEIJEREN, dit onverwagt voorval vernomen hebbende, droeg niet alleen rouw in het hart, maar ook, boven haaren mouw, dit Klaagversje gestikt:

„ *Het moet God zijn geklaagd,*
„ *Dat ik ben weduwe en maagt!"*

Geevende hier mede haare liefde voor, en hartenleed over den dood van EDUARD, te kennen. Met geen Vorst, van *Gelderschen* bloede, wilde zij vervolgens in den Echt treeden, maar verbond zig met den Jongen WILLEM VAN GULIK, Neef van Hertog EDUARD. REINALD, die tot hier toe gevangen hadt gezeten, werd ontslagen, en in zijne waardigheid hersteld.

Zie PONTANUS, *Geldersche Geschiedenissen*, II. Deel, fol. 125—148. VOSSIUS, *Jaarboeken*, p. 427, 428, 429, 433 en 434.

EDUARD, bijgenaamd LANGBEEN, de eerste van dien naam, onder de Koningen van *Engeland*, volgde zijnen Vader HENDRIK DEN IV, in het Jaar 1272, en regeerde tot in het Jaar 1307. Wat zijn Rijksbestier aangaat, 'er word van hem getuigd, dat hij was een wijs en stoutmoedig Vorst; doch al te wreed en bloeddorstig tegen zijne Vijanden. FLORIS DE V, die, ten tijde zijner Regeeringe, den Graaflijken zetel van *Holland* bezat, drong zeer diep in de gunst van EDUARD. 'Er is nog een brief voorhanden, van Graave FLORIS aan Koning EDUARD, waarbij hij den Koning kennis geeft van zijne over-

overwinning op de *Westfriezen*; als mede van de ontdekking van het Lijk zijns Vaders, geschreeven in het Jaar 1280. Ter beyorderinge van den Koophandel, waar van de *Engelsche Wolle* geenzins de geringste tak was, zogt FLORIS zig meer en meer met EDUARD te verbinden. Hoe vlijtig hij hier van zijn werk maakte, het verschil tusschen de Engelschen en Nederlanders, in het Jaar 1274, onstaan, was, echter, de oorzaak dat EDUARD den uitvoer der wolle, op dien tijd, uit zijn Rijk had doen verbieden; waardoor de *Hollandsche* weverijen genoegzaam stil stonden. De *Zeeuwen*, om de *Engelschen* dit nadeel betaald te zetten, namen veele van hunne schepen weg; waartoe de Oorlog, tusschen de *Engelschen* en *Vlamingen*, gelegenheid gaf. FLORIS, om het nadeel te voorkoomen, 't welk hier uit volgen moest, boodt, geduurende den tijd van twee Jaaren, de *Engelschen* den vrijen handel in zijne landen aan, mids de *Hollanders* en *Zeeuwen* ook in *Engeland* werden toegelaaten. Hoe veele moeite Graaf FLORIS ook aanwendde, 't liep, nogthans, aan tot in het Jaar 1280, eer de *Zeeuwen* vrijheid kreegen om in *Engeland* te handelen. Niet alleen werden de verschillen in dat Jaar beslist, maar ook eene onderhandeling aangevangen, tusschen EDUARD DEN I, en FLORIS DEN V, over een Huwelijk, tusschen ALPHONSUS, Zoon van den Koning, en MARGAREET, 's Graaven Dogter. In de maand Julij van het Jaar 1281, werd aan EDUARD de voorwaarde voorgesteld, waarop FLORIS zig tot de voltrekking verbond, zo dra zijne Dogter tot huwbaare Jaaren zou gekoomen zijn De hoofdzaaklijke inhoud was deeze: Aan MARGAREET zou de helft der Landen van Graave FLORIS, ter keuze des Konings, ten Huwelijk gegeeven worden, en indien de Graaf zonder Zoonen overleed, zou zij alles erven; ingevalle hem meer Dochters overleefden, zou deeze, uit de nalaatenschap van FLORIS, door Koning EDUARD, een behoorlijke bruidschat worden toegelegd Ook zou BEATRIX, de Gemaalin van FLORIS, na zijnen dood, door den Koning, van genoegzaame inkomsten moeten voorzien worden. Na de voltrekking van het Huwelijk, zouden ALPHONSUS en MARGAREET terstond in het bezit gesteld worden van zulk een gedeelte Lands, als de Koning zoude goedvinden, waar onder ook sterke Steden,

den, Sloten en andere vastigheden zouden begreepen zijn; van welke, echter, FLORIS de inkomsten zou blijven trekken tot aan zijnen dood toe. Indien de Graaf stierf, terwijl zijne Kinderen nog te jong waren, om eenige Regeering te aanvaarden, zou de Koning, midlerwijl, 's Lands bestier doen waarneemen. Het Huwelijk voltrokken, en de keuze van de helft des Lands geschied zijnde, zou het den Koning vrij staan, zijnen Zoon, niet alleen in deeze, maar ook in de andere helft des Lands, door de Edelen en de goede gemeente der Steden, te doen huldigen, en den inhoud van dit verdrag door hen doen bevestigen. Verder verbond zich Graaf FLORIS DE V, al zijn vermogen te zullen aanwenden, om het ook door den *Roomsch-Koning*, of ten minsten door de Rijksvorsten, te doen bekragtigen, en wijders alle zekerheid te geeven, welke de Koning vorderde, of voor zijne gerustheid nodig oordeelde. Indien, echter, de wetten en gewoonten dezer Landen niet gedoogden, dat deeze overeenkomst, voor altoos, stand greep, zou alles wat 'er beloofd was, voor ongedaan gehouden worden. Duidelijk bemerkt de Leezer, dat door de laatstgemelde voorwaarde, het gantsche verbond ontzenuwd werd; om reden, dat noch wetten, noch gewoonten, noch Edelen, noch de Gemeente der goede Steden, zonder wier voorkennis het gesloten was, konden stemmen in de bekrachtiging van hetzelve, veel minder noch in de huldiging van ALPHONSUS. Doch, behalven dit, werd dit verdrag kragteloos gemaakt, om dat BEATRIX, FLORIS eenen Zoon baarde, naderhand bekend onder den naam van Graaf JAN, die hem opvolgde in het Graaflijk bewind. Terwijl nog, in het Jaar 1284, over het Huwelijk van MARGARET, te *Haarlem*, gehandeld werd, bedagt FLORIS, die volstrekt scheen beslooten te hebben, zig met EDUARD te verbinden, de voorslagen van een Huwelijk, tusschen dit Kind en eene Dogter des Konings van *Engeland*. Om dit tot stand te brengen, zond EDUARD zijne gezanten herwaards. Op den 12 Augustus werd men het eens, dat Graaf FLORIS, aan zijne Dogter MARGARET, zou ten Huwelijk geeven, honderd duizend ponden zwarten Tournois; voor welke somme een vierde gedeelte van het *Hollandsche* Graafschap, ter keuze van den Koning, zoude verpand blijven,

tot

tot dat de Graaf, of zijne nakomelingen, die fomme, op éénen dag, zouden kunnen afleggen. 's Graaven Zoon, JAN, zou onder het oog des Koning opgevoed, en zo dra hij tot Jaaren zou gekoomen zijn, aan eene van 's Konings Dogteren uitgehuwd worden: wanneer Graaf FLORIS, aan de Prinfesfe, 4000, en aan zijnen Zoon 6000 ponden Tournois, Jaarlijks, zou toeleggen. Indien JAN zonder Kinderen overleedt, zouden zijne Landen op ALPHONSUS en MARGARET verfterven. De dood was de oorzaak, dat het laatfte Artikel niet kon volbragt worden; ALPHONSUS overleed, den 19 Augustus 1284, in den Ouderdom van elf Jaaren, en MARGARET eenige Jaaren laater, nog vóór haaren Vader. EDUARD en FLORIS werden dus genoodzaakt, ten opzigte van het Huwelijk van Graave JAN, eene andere verbintenis aantegaan, of ten minften de voorwaarden van het gemaakte verdrag merklijk te veranderen. In de maand April des volgenden Jaars, werden STEVEN, Deken der *Utrechtfche* Kerk, Ridder GERRIT VAN WATERINGEN, en SIMON, een Kerkelijke, ten dien einde, naar *Engeland* gezonden, en de voorwaarden, te *Haarlem*, reeds beraamd, te *London* in dezer voege veranderd.

Graaf FLORIS huwt zijnen Zoon, JAN, uit aan ELIZABETH, Dogter van Koning EDUARD, om 50,000 ponden zwarten Tournois, hem door den Koning te betaalen: te weeten, tien duizend ponden, wanneer JAN, voor dat hij den ouderdom van zeven Jaaren zal bereikt hebben, naar *Engeland* word gezonden; tien duizend ponden, wanneer hij zeven Jaaren oud zal geworden zijn; en de overige dertig duizend ponden, bij de voltrekking van het Huwelijk. De Graaf moet dan aan de Bruid eenen Bruidfchat van zes duizend ponden, en aan beiden 10,000 ponden zwarten Tournois, tot hun onderhoud, toeleggen. De Graaf zal het ontfangen geld moeten uitkeeren, ingevalle JAN of ELIZABETH, vóór de voltrekking van het Huwelijk, fterve. Indien vervolgens Graaf FLORIS fterft, en naa hem zijn Zoon, moest aan 's Graaven Weduwe, BEATRIX, 8000 ponden worden toegelegd. Stierf JAN of ELIZABETH, naa de voltrekking van het Huwelijk, zonder Kinderen, dan moest FLORIS de helft der ontvangene 50,000

pon-

ponden uitkeeren, en aan ELIZABETH, indien zij overbleef, den Bruidschat laaten behouden.

Doch de Koning keert niets uit, indien zij beiden zonder Kinderen overlijden; en blijft 'er een Kind na, 't welk sterft, vóór het bekoomen van zijns Vaders nalaatenschap, ook in dit geval moet FLORIS de helft der 50,000 ponden uitkeeren.

Sterft een van beiden, vóór het voltrekken van het Huwelijk, dan zal men, op gelijken voet, een Huwelijk sluiten, tusschen den overgebleevene en een ander Kind, van den Koning, of van den Graave.

Tot naakoming van dit verdrag, stelde FLORIS alle zijne roerende en onroerende goederen onder bedwang van den Paus, aan wiens Ban hij zig daarbij onderwierp. Ook bewilligde hij, dat de Koning van Engeland, de Graaf van *Vlaanderen* en Hertog van *Brabant*, hem en de ingezeetenen van *Holland* en *Zeeland*, Edelen, Knaapen, Geestelijken, Gemeenten en bijzondere Persoonen, mogten bekommeren en aantasten, tot dat aan het verdrag zou voldaan zijn.

De Landzaaten, zo even genoemd, of zo veelen uit dezelven, als de Koning daar toe zou kiezen, moesten zig voor de onderhoudinge daarvan verbinden. Dit alles werd, door EDUARD en FLORIS, plegtig bezwooren. FLORIS leide den Eed af, op den 2 van October van het Jaar 1285, in tegenwoordigheid van den *Engelschen* Gezant Mr. THOMAS SODENTHON, en van de Edelen ALBREGT VAN VOORNE en GERRIT VAN WATERINGEN, van Mr. GERRARD VAN LEIDEN, en veele anderen; waar mede dit verdrag zijn volle beslag kreeg. Het Huwelijk, echter, gelijk vervolgens nader zal blijken, werd eerst voltrokken naa den dood van Graave FLORIS.

Het bovengemelde verdrag werd getrouw nagekoomen, en de vriendschap, tusschen *Engeland* en *Holland*, was bestendig, tot in het Jaar 1290. Jonker JAN was, kort na dat het getroffen was, gezonden naar *Engeland*, alwaar hij den meesten tijd vertoefde; slegts eenmaal deedt hij, voor een korten tijd, eenen keer naar *Holland*. Op den bestemden tijd betaalde EDUARD de beloofde penningen aan Graave FLORIS. De vriendschap scheen daar door niet te zullen gebroken worden. Men be-

gunftigde elkander, over en weder, in den Koophandel. Om nog duidelijker blijken van zijne genegenheid te geeven, deed EDUARD den Stapel der *Engelsche* Wolle te *Dordrecht* plaatzen, alwaar, ten deezen tijd, een fterke handel werd gedreeven. Daarenboven vergunde hij, aan de *Hollanders* en *Zeeuwen*, groote voordeelen in zijn Rijk. De gefchillen, welke, nu en dan, tusfchen de Kooplieden, onftonden, werden fpoedig uit den weg geruimd. Zelfs werd de vriendfchap niet gebroken, door den twist om den *Schotfchen* Throon, in den Jaare 1292, op welken Graaf FLORIS insgelijks het oog gehad hadt. Doch de Oorlog, welken Graaf FLORIS, drie Jaaren daarna, tegen de *Vlamingen* voerde, veroorzaakte eene verkoeling van vriendfchap tusfchen hem en den Koning. FLORIS verzogt eenigen bijftand van EDUARD, die, onder verfcheiden voorwendzels, hem denzelven weigerden: hoewel de waare reden was, dat EDUARD gaarne zou gezien hebben, dat GUIDO *van Vlaanderen* zig met hem tegen *Frankrijk* verbond; waarin hij wel voorzag, niet te zullen flagen, indien hij aan het verzoek van FLORIS voldeedt. Om hier in te beter zijn oogmerk te bereiken, floot EDUARD een Huwelijk tusfchen zijnen Zoon, Prins EDUARD, en FILIPPE, Dogter van GUIDO *van Vlaanderen*. Hij verplaatfte den Stapel der *Engelsche* Wolle, van *Dordrecht*, gedeeltelijk naar *Brugge* in *Vlaanderen*, en gedeeltelijk naar *Mechelen* in *Brabant*. Dit hadt ten gevolge, dat de *Engelfchen* en *Vlamingen* zig op het naauwst verbonden; iets, het welk FLORIS niet dan met den uiterften weerzin kon aanfchouwen. EDUARD zond, in de daad, Heer JAN VAN KUIK, die in *Engelfchen* dienst was, naar *Holland*, om de gefchillen in der minne bij te leggen; doch dit was van geen gevolg. FLORIS, verbitterd op EDUARD, wegens het nadeel, welk hij, door het verleggen van den Stapel der Wolle, aan den Koophandel en de Tollen deedt, zogt gelegenheid, om met hem te breeken. Deeze werd hem gegeeven, door FILIPS, Koning van *Frankrijk*, die hem tot een onderling verbond deedt nodigen. Spoedig liet FLORIS zig daar toe overhaalen; op den 9 Januarij van het Jaar 1296 werd het te *Parijs* gesloten. Koning EDUARD hadt daar van geen berigt ontvangen, of hij werd in gramfchap tegen den Graaf ontftoken, en deedt, in de eerfte hitte

te van dezelve, Graave FLORIS weten, *dat hij zijnen Zoon* JAN *in begtenis zoude houden, indien het gemaakte verbond niet verbroken werd.* FLORIS antwoordde, daarop, *dat zijn Zoon in de magt des Konings was, welke denzelven naar welgevallen kon behandelen, zonder dat zulks, in de genomene maatregelen, verandering zoude maaken.* Van toen af meent men, nam EDUARD het besluit, om zig, met list of door geweld, van Graave FLORIS te verzekeren, en dat Jonker JAN, ziende de onverschilligheid zijns Vaders omtrent hem, zig daartegen niet zou verzet hebben. Op het *Art.* FLORIS DE V, zullen wij omstandig moeten spreeken, van de wijze, op welke hij gevangen genomen en vermoord werd; hier moeten wij alleen verhaalen, hoe EDUARD, na 's Graaven dood, zig gedroeg.

In de verwarring, door dit geval veroorzaakt, zogten eenige Edelen, terwijl Jonker JAN zig in *Engeland* bevondt, en nog naauwlijks den Ouderdom van vijftien Jaaren bereikt hadt, de Voogdijschap over hem, voor JAN *van Avennes*, te verzekeren. Van 'sGraaven dood gaf men terstond kennis aan EDUARD, met verzoek, dat hij den Jongen Graaf, ten spoedigste, wilde herwaards zenden, en doen verzellen van eenige manschap: op dat de vijanden, die zijnen Vader hadden omgebragt, hem niet overvallen, en op gelijke wijze mogten overmeesteren. EDUARD draalde niet om Jonker JAN in het bewind te stellen. Zijn Huwelijk was tot nog toe niet voltrokken. Zijne Moeder was, voor eenige weinige maanden, overleeden; reden genoeg dat, met het een en het ander, spoed moest gemaakt worden. Om de noodige toebereidzels, zo veel mogelijk, te verhaasten, zond de Koning Gezanten naar *Holland*, met verzoek, dat, uit ieder der voornaamste Landstreken, ten minsten drie Edelen, en uit ieder der goede Steden, ten minsten twee mannen, tegen *St. Maartensdag*, (11 November) eerstkomende, naar *Engeland* zouden worden afgezonden, om met JAN *van Holland*, Zoon en Erfgenaam van Graave FLORIS, over het voltrekken van zijn Huwelijk, ter bevestiginge van het verbond, eertijds door wijlen zijnen Vader gesloten, en over den toestand dezer Landen, te handelen.

De *Engelsche* Gezanten, herwaarts gekoomen, werden spoedig, met afgevaardigden uit de Edelen en Steden, te rug gezonden.

Deze Afgevaardigden werden aldaar, een geruimen tijd, opgehouden, geduurende welken verscheiden gewigtige zaaken, den Lande betreffende, verhandeld werden. Het Huwelijk van Jonker JAN werd voltrokken, den 7 Januarij van het Jaar 1297; waarna de Koning, aan zijnen Schoonzoon, betaalde, de 30000 zwarten Tournois, bij het verbond, met FLORIS gemaakt, bedongen.' Te gelijk benoemde hij twee persoonen, REMOND FERRER en RICHARD DE HAVERING, om de Morgengave van 8000 ponden, aan de Gravinne Jaarlijks toegeleid, in *Holland* in te vorderen, uit de inkomsten der Graaflijke Landerijen, Bosschen en andere goederen, in den *Hage*, en door het gantsche Land, tusschen de *Maas* en de *Zijpe* geleegen, indien dezelve zo verre konden strekken: doch ingevalle zij niet toereikende waren, uit andere Graaflijke goederen. Graaf JAN moest, vóór zijn vertrek, zijnen Schoonvader, bij Eede, belooven, bij zijne komst in *Holland*, FERRER en HAVERING tot zijne geheime Raaden te zullen aanstellen, en nimmer tegen hunnen Raad handelen (wat kan men eenen Jongeling van die, en zelfs van meerder Jaaren, niet al doen belooven?) dan met kennis en toestemming zijns Schoonvaders. Ook verbond hij zig, de geschillen, tusschen de *Hollanders* en *Vlamingen*, aan de uitspraak des Konings te zullen laaten. Uit alle 't welk duidelijk blijkt, dat EDUARD het gezag zig volkomen aanmatigde; en gewisselijk zou hij daar van, voor zig zelven, een nuttig gebruik gemaakt hebben, indien Graaf JAN de bekwaamheid hadt bezeeten, om hem meer in de hand te werken. Maar zijne lafhartigheid, en het korte tijdperk der Regeeringe, sneeden EDUARD daartoe de gelegenheid af. JAN overleed, den 10 November 1299, zonder, bij de Jonge Gravinne ELIZABETH, Kinderen verwekt te hebben. Zij bleef nog ruim twee Jaaren in *Holland*: niet om eenig deel, welk zij aan de Regeering hadt, maar om de inkomsten magtig te worden, die haar, bij Huwelijksvoorwaarde, waren toegeleid, en niet voldaan werden vóór het Jaar 1302. Zo dra zij deeze ontvangen hadt, keerde zij naar *Engeland*

geland te rug. De invloed, welken EDUARD DE I, op het bestier dezer Landen, hadt gehad, nam hier mede een einde.

Zie LARREIJ en HUME, *Historie van Engeland.* MELIS STOKE in FLORIS DE V en JAN DE I. *Vaderl. Hist.* III. Deel, enz.

EDUARD DE III, bijgenaamd WINDSOR, volgde zijnen Vader op den Throon van *Engeland.* Dewijl hij, op het oogenblik, als zijn Vader van de Kroon beroofd werd, slegts 14 Jaaren oud was, werd hij gesteld onder de Voogdijschap van zijne Moeder ISABELLA, van den Graave MORTIMER en den Bisschop van *Hereford.* Van hunne verrigtingen, als geene betrekking hebbende tot deze Landen, zullen wij hier niet spreeken, maar ons bepaalen tot den tijd, toen EDUARD zelve de Regeering aanvaardde; zonder ook daarbij gewag te maaken van zijnen krijg tegen de *Schotten*, of van zijne aanslagen, om zig als Koning van *Frankrijk* te doen erkennen. Wij bepaalen ons alleen tot die zaaken, welke ons Vaderland betreffen. Het geen hier, in de eerste plaats, onze opmerking verdient, is; dat EDUARD DE III, door hulp van *Holland*, op den Throon zijns Vaders werd geplaatst.

Naa dat EDUARD DE II, zo om zijne onbekwaamheid tot de Regeering, als om het verkiezen van slegte Raadsluiden, en de trouwloosheid der Koninginne, zig gevangen hadt moeten geeven, was zijne Gemalin ISABELLA, in het Jaar 1326, overgestoken naar *Frankrijk*, onder voorwendzel om bij haaren Broeder, Koning KAREL DEN IV, voor haaren Gemaal eene verzoening te bewerken; doch, in de daad, met oogmerk, om, met raad en hulp van haaren Broeder, zig van den Throon van *Engeland* te verzekeren voor haaren Zoon EDUARD, die, onder zeker voorwendzel, insgelijks naar *Frankrijk* was gezonden. Koning KAREL begunstigde heimelijk haare oogmerken, en beloofde, haar, onder de hand, met de Wapenen te zullen ondersteunen. Doch ISABELLA, iemand verlangende, die niet schroomde openlijk uittekomen, dat hij

haar gunstig was, keerde zig tot Graaf WILLEM DEN III, die zig toen aan het Hof van KAREL DEN IV onthield. Hij was aan haar vermaagschapt, als zijnde gehuwd met de Dogter van KAREL *van Valois*, Broeder van haaren Vader FILIPS, bijgenaamd *de Schoone*. Om evenwel WILLEM nog vaster aan zig te verbinden, sloeg zij hem een Huwelijk voor, tusschen den jongen EDUARD en 's Graaven Dogter FILIPPA; met kleine moeite liet WILLEM zig daartoe overhaalen. Weinig baatte het, dat Koning EDUARD zijnen Zoone ernstig verboden hadt, in geene voorslagen van dien aart, zonder zijne bewilliging, zig intelaaten. KAREL DE IV, niet voorziende, welk een keer de zaaken zouden neemen, en zig niet als een openbaaren vijand tegen EDUARD willende aanstellen, gebood zijne Zuster, zo ras dit verbond gesloten was, zijn Rijk te verlaaten. Van den Jongen EDUARD verzeld, begaf zij zig eerst naar *Valencijn*, en van daar naar *Holland*, alwaar Graaf WILLEM vast eenige benden hadt bijeen gebragt, om de Koningin naar *Engeland* te geleiden. JAN, *Koning van Boheeme*, die, in het Jaar 1326, met Graaf WILLEM, zeer naauw vereenigd was, bewoog eenige *Duitsche* Ridders, om derwaarts over te steeken. De Graaf onthaalde de Koningin, eenigen tijd, binnen *Dordrecht*, alwaar de ondertrouw, tusschen EDUARD en FILIPPE, geschiedde, en deed haar vervolgens, van zijnen Broeder, JAN van *Beaumont*, verzeld, in den *Briel* te Scheep gaan. Kort na haare overkomst, noodzaakte zij haaren Gemaal, de Kroon aan zijnen Zoon afteslaan. In het Jaar 1328, werd het Huwelijk, tusschen Koning EDUARD DEN III, en FILIPPA, voltrokken. Graaf WILLEM geleidde, in eigen persoon, zijne Dogter naar *Engeland*. EDUARD leide haar eene Bruidsgave toe van 13000 ponden zwarten Tournois Jaarlijks.

In het Jaar 1337, sloot EDUARD DE III met zijnen Schoonvader WILLEM DEN III, een verbond tegen *Frankrijk*; doch 's Graaven onverwagte dood, op den 7 Junij van dit zelfde Jaar voorgevallen, was oorzaak, dat EDUARD ter de vrugten niet van plukte, welke hij zig had voorgesteld. Deeze schade trachtte hij te vergoeden, door een ander verbond van onderlinge bescherminge, welk hij sloot, met zijnen Schoonbroeder, Graaf WILLEM DEN IV, zo ras deeze zij-

zen Vader WILLEM DEN III, in het Graaflijk bewind, opgevolgd was, op dezelfde voorwaarden, als met Graaf WILLEM DEN III. Deeze verbondt zich bij hetzelve, EDUARD, indien hij Keizer, Koning van Duitschland of Rijksstedehouder mogt worden, te zullen bijstaan en helpen, met duizend geharnaste mannen, die, op 's Konings kosten, in Neder-Duitschland dienen, en elk vijftien Florijnsche guldens ter maand zouden trekken. De Koning, daarentegen, zou den Graave doen betaalen, twee honderd duizend Florijnsche guldens, of de waarde van dezelve, zijnde dertigduizend ponden sterlings. Indien de Koning van Frankrijk, of iemant van zijnent wege, den Graave den Oorlog aandeed, zou hij nog duizend man, op 's Konings kosten, mogen neemen. Wijders beloofde EDUARD, geenen Vrede te zullen sluiten, zonder bewilliging van Graave WILLEM; ten minsten niet, zonder dat dit verbond in volle kracht bleeve. Nog verbondt hij zig, 's Graaven gevangenen, geduurende den Oorlog, te zullen lossen, en 's Graaven Paarden, die gedood of verminkt zouden worden, te betaalen, volgens de schatting der Graaven van Gelder, en van Huntington, of van twee andere goede mannen, wederzijds te kiezen; verbindende EDUARD daarvoor zijne roerende en onroerende goederen. Koning EDUARD, op gelijke wijze, zig met JAN DEN III, Hertog van Braband, en andere Nederlandsche Vorsten, verbonden hebbende, stak, in den Zomer van het Jaar 1338, van Engeland over naar Antwerpen, alwaar zijne Bondgenooten bij hem hunne opwagting maakten. Doch het besluit, om Frankrijk openlijk aantevallen, kreeg zijn volle beslag niet; de Bondgenooten hielden staande, dat, zonder bevel des Keizers, dit niet konde geschieden. Keizerin MARGARETE, Zuster van EDUARDS Echtgenoote, en dus ook van Graave WILLEM DEN III, wist te bewerken, dat de Keizer bewilligde in den voorslag van Koning EDUARD, om Frankrijk, met behulp zijner Bondgenooten, en zelfs van 't Rijk, te beoorlogen, en Kamerijk, 't welk door Frankrijk was bemagtigd, het zelve weder te ontweldigen. Zelfs EDUARD werd, door den Keizer, zijnen Schoonbroeder, tot Stedehouder van het Rijk aangesteld, met magt, om alle de Leden des Rijks in de Wapenen te brengen. Aan Graave WILLEM,

was insgelijks, door Keizer LODEWYK, zo veel gezag toegestaan, dat sommigen hem als Rijks-Stedehouder hebben aangezien. Doch wij gelooven, dat dit even onzeker is, als het verhaal, dat, door Koning EDUARD DEN III, als Rijks-Stedehouder, in het Jaar 1339, het Graafschap *Gelder* tot een Hertogdom zou verheven zijn. Wij ontkennen niet, dat zulks in dit Jaar geschied is; maar de Brieven, die daar van nog voorhanden zijn, en van welke een afschrift te vinden is, in het Eerste Deel van het *Groot Geldersch Plakaatboek*, fol. 1, 2 en 3, toonen duidelijk, dat dit geschied is, door Keizer LODEWYK zelven, en niet door zijnen Stedehouder, Koning EDUARD den III. De Brief zelve was gegeeven, te *Frankfort*, op den 18 Maart van het Jaar 1339, in het 12 Jaar der Regeeringe van gemelden Keizer LODEWYK.

Graaf WILLEM DE IV, in het Jaar 1345, in den strijd tegen de *Westfriezen*, gesneuveld zijnde, en geene Kinderen nalaatende, waren zijne naaste Erfgenaamen, zijne Zusters MARGARETT, Gemalin van Keizer LODEWYK, FILLIPPA, Gemalin van EDUARD DEN III; JOHANNA, Gemalin van WILLEM, Graave van *Gulik*, en ELIZABETH: doch ik vermoede, dat de twee laatste, vóór Graaf WILLEM, overleeden waren; althans blijkt het niet, dat zij eenige aanspraak op zijne nalatenschap gemaakt hebben. MARGARETT, als de oudste, was de naaste geregtigde Erfgenaame tot het bezit der Graafschappen *Holland* en *Zeeland*. Dit niettegenstaande, wendde EDUARD, terstond naa 's Graaven dood, zijne uiterste poogingen aan, om een gedeelte van dezelve, voor zijne Gemalin, te verzekeren: stellende eerst JAN VAN BEAUMONT, en daarnaa OTTO VAN KUIK, en andere aan, om daar voor te zorgen, en over de verdeeling der nalaatenschap te handelen.

Keizer LODEWYK draalde insgelijks niet, om voor de belangen zijner Gemalinne te waaken. De Graafschappen *Henegouwen*, *Holland* en *Zeeland*, en de Heerlijkheid *Friesland*, wilde hij als deelen van 't *Duitsche Rijk* hebben aangemerkt. 's Lands ingezetenen verklaarden zig voor MARGARETT, belovende zig meer goeds van het *Duitsche Rijk*, dan van *Engeland*. Op den 15 van de Maand Januarij des Jaars 1346, werd MARGARETT, door haaren Gemaal, met de

Graaf-

Graafschappen *Holland* en *Zeeland*, en met de Heerlijkheid *Friesland* verlijd; en men maakte, hier te lande, allen spoed, om haar, en haaren jongsten Zoon, ALBRECHT, te huldigen, voor dat Koning EDUARD voet in het land kon krijgen. Ook hadt dit ten gevolge, dat hij, een tijd lang, van zijnen eisch afzag.

Misschien zou hij, voor altoos, daar van hebben moeten afzien, indien niet Vrouw MARGARETT, door den twist met haaren tweeden Zoon, WILLEM, genoodzaakt was geworden, in het Jaar 1350, hulp bij Koning EDUARD te zoeken, en, aan hem de Regeering deezer Landen, onder zekere voorwaarden, voor een bepaald getal van Jaaren, afteftaan. Met haaren dood nam dit, echter, een einde, schoon hij bij zijnen eisch bleef volharden, tot in het Jaar 1364, wanneer de oorlog tegen *Frankrijk* hem noodzaakte, bij Hertog ALBERT VAN BEIJEREN, als Ruwaard van *Holland*, bijstand te zoeken; om hem daartoe te eerder te beweegen, deed hij volkomen afstand daar van. Hij overleedt in het Jaar 1377, het veertigste zijner Regeeringe.

LARREY en HUME, *Historie van Engeland*; de *Hollandsche Kronijken* van dien tijd; *Vaderl. Histor.* III Deel.

EDUARD DE IV, van dien naam, onder de Koningen van *Engeland*. In het Jaar 1461, op den 3 Maart, werd hij gekroond, te *Westmunster*, als opvolger van zijnen Vader RICHARD, welke, in het voorgaande Jaar, in den Slag bij *Waakefield*, gesneuveld was. Hij regeerde tot zijnen dood, die voorviel den 9 April van het Jaar 1483. Zie hier het geen hem en de Nederlanden, geduurende zijne Regeering, betreft.

Hertog KAREL DE I, naa den dood zijns Vaders FILIP DE N I, de Graaflijke Regeering aanvaard hebbende; bevestigde, op dien zelfden dag, het verbond van onderlinge bescherminge, kort te vooren, door EDUARD DEN IV en hem, als Graaf van *Charlois*, gesloten, en als Hertog van *Bourgondien* bevestigd. Op dien zelfden dag werd het versterkt door een verbond van onderlinge vriendschap. Vervolgens bediende hij zig van de me-

dewerking zijner Moeder, welke hij, te *Brussel*, met de *Engelsche* Gezanten, deedt handelen, over een verdrag van Koophandel, 't welk, op den 24 November van het Jaar 1467, voor den tijd van dertig Jaaren, gesloolten, en door KAREL en EDUARD werd bekragtigd. Alle deeze onderhandelingen, echter, liepen daar op uit, om zig gezamentlijk tegen *Frankrijk* te verbinden; ten welken einde, op den 14 Februarij van het volgende Jaar, een verbond tot stand kwam. Het gevolg hier van, was, dat Hertog KAREL Koning LODEWYK DEN XI tot den vrede noodzaakte.

In het Rijk van EDUARD, gebeurden, in het Jaar 1470, zeer groote veranderingen, door welke deeze Landen, op nieuw, in eenen oorlog werden ingewikkeld. Koning EDUARD was de Kroon verschuldigd aan het beleid van RICHARD, *Graave van Warwik*, die, thans verbitterd op EDUARD, zijne uiterste poogingen aanwendde, om ze hem wederom van 't hoofd te rukken. De eerste grond daartoe was geleid, door het Huwelijk van EDUARD met ELIZABETH WOODWILLE. En, indedaad, men moet bekennen, dat WARWIK reden had om verstoord te zijn op EDUARD, omdat de Koning zig van hem bediend had, om een Huwelijk voor hem in *Frankryk* te sluiten, met BONNE VAN SAVOYE; doch toen nu dit volkomen geklonken was, voltrok EDUARD zijn Huwelijk zo even gemeld. Naa zijne wederkomst in *Engeland*, moest WARWIK daarenboven den spijt verduuren, dat de vrienden der Koninginne, boven de zijnen, werden voorgetrokken. LODEWYK DE XI stookte onder deezen haat van WARWIK, en verbondt zig nader met hem. Het besluit werd raa genoomen, om Koning EDUARD te onttroonen, en HENDRIK DEN VI, die nog in de Toor zat, daar op te herstellen. Zelf haalde WARWIK den broeder van EDUARD, GEORGE, Hertog van *Clarence*, in zijne belangen over. WARWIK en CLARENCE voegden zig bij de misnoegden, die in het Hertogdom *Jork* het hoofd hadden beginnen opteesteeken. Met het Leger trokken zij dat des Konings te gemoete. EDUARD hadt de onvoorzigtigheid, terwijl men over een vergelijk handelde, zig door WARWIK te laten in verzekering neemen; en het was niet dan bij een onvoorzien geluk, dat hij, kort daarna, zijne gevange-

nis

als onkwam. Terstond daarop zig weder aan het hoofd van zijn Leger gesteld hebbende, behaalde hij een aanmerklijk voordeel op ROBBERT WELS, een' der voornaamste aanhangers van WARWIK. Deeze en CLARENCE, begaven zig straks te scheep naar *Frankryk;* doch te *Calais*, alwaar hij Bevelhebber was, weigerden de Burgers hem in te laaten. CLARENCE moest dan wederom Zee kiezen. Onder het zwerven op dezelve, beging hij den misslag, dat hij verscheiden *Hollandsche* en *Zeeuwsche* Koopvaardijschepen wegnam, en voorts in *Frankryk* opbragt. Ja zelfs de geheele Vloot van *Rochel*, die in *Holland*, *Zeeland* en *Vlaanderen* thuis hoorde, werd door hem bemagtigd. Hertog KAREL, hier over, zo wel op *Frankryk*, als op WARWIK en den Hertog *van* CLARENCE, verstoord; gaf openlijk te kennen, dat hij het aanhouden des Nederlandsche schepen, en het ondersteunen van WARWIK en CLARENCE, welke men te *Honfleur* ontvangen had, als een openbaare Vredebreuk beschouwde; doch LODEWYK DE XI, op dit alles weinig acht slaande, deed de Hertog, onder bevel van den Admiraal HENDRIK VAN BORSSELEN, Heere van *ter Veer*, eene Vloot uitrusten; deezen gelukten het, WARWIK uit Zee te jaagen, en, naa een hevig gevegt op het strand van *Normandijen*, de *Engelsche* schepen in brand te steeken.

Naardien EDUARD, door zijne vlugt naar *Holland*, aan WARWIK meerder ruimte hadt gegeeven, verzamelde deeze een Leger, 't welk, binnen kort, tot 60,000 man aangroeide. Hij stelde zig aan het hoofd van hetzelve, deedt HENDRIK DEN VI als Koning uitroepen, en beval eenen ieder, de wapenen tegen EDUARD optevatten.

EDUARD, die met een *Engelsch* schip en twee *Hollandsche* hulken, in allerijl, de vlugt genomen hadt, landde, gelijk eenigen willen, bij *Alkmaar*, of volgens anderen, op de *Reede van Texel*. Het eerste is waarschijnlijkst, om dat men gemeld vindt, dat de toenmalige Stadhouder van *Holland*, de Heer *van Gruithuizen*, zig te *Alkmaar* bevindende, den Koning beschermde tegen de vervolging der *Oosterlingen*, die hem, met drie Vaartuigen, zogten te overmeesteren; als mede, dat de Koning, door gemelden Stadhouder, naar den *Haag* verzeld, en van alle het nodige voorzien werd. Men voegt 'er nevens, dat

dat EDUARD met zulk een spoed uit zijn Rijk geweeken was, dat hij, van alles ontbloot, en zelfs geen geld bij zig hebbende, om den Schipper, die hem had overgevoerd, te voldoen, een rok, met kostbaar bont gevoerd, welken hij aan hadt, uittrok, en voor de vragt in betaaling gaf. Inmiddels had *Warwik*, HENDRIK DEN VI uit de gevangenis doen koomen, en op den Throon van *Engeland* geplaatst. KAREL, die, door de komst van EDUARD, in geene kleine verwarring was gebragt, hield zig als of hij zig de zaak niet wilde aantrekken; doch, vermids de Hertog zijnen Schoonbroeder, in *Holland*, eene schuilplaats verleende, en daarenboven eenen onderstand van 500 gouden Schilden ter maand toelelde, was zulks oorzaak dat de *Engelschen*, en bijzonder WARWIK, weinig geloof daar aan floegen. Ligt begreepen zij, dat Hertog KAREL, indien hij zig openlijk voor EDUARD verklaarde, de vereenigde magten van *Frankrijk* en *Engeland* zig op den hals zou haalen, en daarom alleen zig onverschillig toonde, of EDUARD DE IV of HENDRIK DE VI Koning was. Nogthans vondt EDUARD middel, den Hertog te overtuigen, dat LODEWYK DE XI voorneemens was, eenen inval in *Picardien* te doen; dat hij, zonder de hulp van *Engeland*, tegen *Frankryk* niet bestand was; dat hij van daar geenen bijstand had te wagten, zo lang hij op den throon niet hersteld was: want dat HENDRIK en WARWIK nooit zijne vrienden konden worden. Hertog KAREL, zijne eigene overtuiging met deze reden paarende, besloot, van toen of aan, met ernst, doch echter zo bedekt als mogelijk was, zijnen Schoonbroeder behulpzaam te zijn. In September van het Jaar 1471, was 'er een vloot van agttien schepen, bemand met 10,000 koppen, gereed, om EDUARD naar zijn Rijk over te voeren. Gantsch onverwagt, zo als het zig liet aanzien, verdween de Koning. De Hertog betoonde zig daar over ten uitersten verwonderd, en deedt straks een bevel afkondigen, bij 't welk, aan eenen iegelijk zijner onderdaanen, op straffe des doods, werd verbooden, hem de behulpzaame hand te bieden. Midlerwijl landde EDUARD in *Engeland*; hier speelde hij niet minder den veinsaard; hij wendde voor, HENDRIK den Throon te willen laaten behouden, en alleen bezit neemen van het Hertogdom *York*, als zijnde zijn Vaderlijk Erfgoed.

Doch

Doch naauwlijks hadt hij eenigen aanhang gekreegen, of hij toonde zijne waare bedoeling. Naa dat zijn broeder, de Hertog *van Clarence*, wederom in zijne belangen getreden was, verscheen hij, den 11 April, binnen *Londen*. De ongelukkige HENDRIK werd andermaal van den Throon gestooten, in de Tour gezet, en in de maand Junij omgebragt.

Op den 13 April, trok EDUARD te velde tegen WARWIK, op welken hij eene volkomene overwinning behaalde. WARWIK sneuvelde in den strijd, en zijn dood maakte de zegepraal van Koning EDUARD DEN IV volkomen.

De bovengemelde Stadhouder van *Holland*, werd, in het volgende Jaar, voor zijnen dienst, aan den Koning beweezen, voortreffelijk beloond. EDUARD verhief hem tot Graaf van *Winchester*, en gaf hem vrijheid, het wapen van *Engeland* in een der hoeken van het zijne te mogen voeren. Heer HENDRIK VAN BORSSELEN, Heer van *ter Veer*, werd niet vergeeten. Reeds in het voorgaande Jaar, was hij, door den Koning, tot deszelfs Raad en Kamerheer verkooren. Thans werd de Stad *Veere*, met bijzondere voorregten, door EDUARD begiftigd.

EDUARD, die, tot aan zijnen dood, het ongestoord bezit van den Throon behieldt, sloot, op den 12 van Julij des Jaars 1478, met MAXIMILIAAN en MARIA, een nieuw Verbond van vrijen Koophandel en Visscherij, tusschen *Engeland* en deze Gewesten, van gelijken inhoud, als eenige maanden te vooren, met de Kwartieren *Oostergo* en *Westergo*, in *Friesland*, tot stand gebragt was. Vier Jaaren daarna ging hij zoortgelijk verdrag aan met den Heer van het Eiland *ter Schelling*. Het Verbond van beschserminge met de *Nederlanden*, tegen *Frankryk*, bleef in kracht, tot op het overlijden van Koning EDUARD, 't welk voorviel op den 9 April des Jaars 1483.

Zie LARREY en HUME, *Historie van Engeland*; *Vaderlandsche Historie*, IV Deel.

EDUEN, een volk, woonagtig tusschen de *Loire* en *Saône*, alwaar thans het Bisdom *Autun* is. Zij waren het, die, met de

de *Eburonen* en *Avernen*, de wapenen tegen de *Romeinen* hadden opgevat; doch, door CAEZAR, met behulp der *Batavische* benden, beteugeld werden.

EDZARD, de eerste van dien naam, onder de Graaven van *Oostfriesland*, was de Zoon en Opvolger van Graave ULRIK. Hij was getrouwd met ELIZABETH VAN RIBERG, dus genaamd, naar een klein Graafschap, met een Steedje, in *Duitschland*, aan de Rivier de *Eem*, tusschen *Byleveld* en *Lipstad*. Hoe, en waarom hij in de *Groninger Ommelanden* viel; die van *Groningen*, door hongersnood, dwong, na hen verslagen te hebben, de Stad in te ruimen; Stadhouder van den Hertog van *Saxen* werd, over het land tusschen de *Lauwer* en de *Eems*; hem den oorlog aandeed, en de overwinning bij den *Dam* behaalde; naar *Embden* vertrok, en te *Groningen* te rug keerde; naar den Hertog *van Gelder* trok; zijn gesprek en afstand van *Groningen*, enz. hoe hij daarnaa, met de *Groningers*, den vijand het Land deedt ruimen; bij den Hertog *van Gelder* in verdenking geraakte; *Dokkum* innam; de *Brunswykſche* bezetting verjoeg; de *Groningers* en *Gelderſchen* den *Dam* deedt ruimen; dien weder verliet en naar *Oostfriesland* keerde; kennis kreeg van het verbond tegen hem gesmeed; door Keizer MAXIMILIAAN in den Rijksban gedaan, en weder ontslagen werd; hoe hij, eindelijk, met Hertog KAREL, in het Jaar 1516, zig verzoende, en tot Stadhouder van *Groningen* werd aangesteld; nevens alle de verwarringen, onder de *Saxiſche*, *Brunswykſche*, *Bourgondiſche* en *Gelderſche* overheerſchingen: van dit alles een uitvoerig berigt te geeven, een verhaal van te veel omslag zijnde, wijzen wij den Leezer tot de Kronijken van SCHOTANUS en WINSEMIUS, als ook tot PONTANUS, *Gelderſche Geſchiedenisſen*, door welke de weetgraage Leezer zijne nieuwsgierigheid zal voldaan vinden. Het volgende zal tot ons bestek genoeg zijn. EDZARD, een kloekmoedig en verstandig Vorst, was gebooren in het Jaar 1540. In de maand Januarij 1628, werd hij, te *Embden*, van eene hevige ziekte aangetast, die hem, den 15 Februarij van dat zelfde Jaar, de waereld deed verlaaten, volgens het verhaal der Geschiedschrijveren, met veele blijken van een godvrugtig gemoed. Vermids zijn oudste

Zoon

Zoon ULRIK niet volkomen bij zijne zinnen was, hadt hij bepaald, dat zijn broeder ENNO hem moest opvolgen: waar in zijne jonger Zoonen volkomen genoegen namen.

Zie de zo evengenoemde Schrijvers, en andere.

EDZARD DE II, Graaf van *Oostfriesland*, leefde en regeerde in het Jaar 1584, en dus in dien tijd, in welken de *Spanjaarden* de *Veluwe*, door hunne strooperijen, geheel ontrust hadden, en de Graaf van *Hohenlo* Zutphen belegerd hield. Om derhalven den vijand allen toevoer uit *Embden* aftesnijden, hielden de Staaten eenige Oorlogschepen op *de Eems*, die aldaar bemagtigden eenige Schepen, met Zout geladen. EDZARD kon niet nalaaten, daar over klagtig te vallen. De Staaten voldeeden aan zijne klagten, door eene belofte van de Zoutschepen te zullen ontslaan, doch onder voorwaarde, dat dezelve, noch den *Spanjaard*, noch zijnen aanhangeren zouden geleverd worden. Hier in werd door den Graaf bewilligd. Onder voorwendzel, echter, van onzijdigheid, hadt hij, in het volgende Jaar, een Keizerlijk bevel weeten magtig te worden, waarbij, aan de beide oorlogende Partijen, het verblijf in zijn Graafschap verboden werd. Vervolgens rustte hij eenige Oorlogschepen uit, voorgeevende, dat ze zouden dienen, ter beveiliginge van *de Eems*, en van den Koophandel van *Embden*: schoon men, hier te Lande en elders, van gedagten was, dat ze zouden gebruikt worden, om den vijand van mondbehoeften te voorzien, en zijne Havens voor hem open te houden. De Staaten, die insgelijks eenige Schepen op de *Eems* hadden, om den toevoer naar *Groningen* te verhinderen, deeden, in het naajaar, eenige *Embder* Schepen aanhouden, welke, door die van EDZARD, gantsch onvriendelijk, werden te rug gevorderd.

De Staatschen weigerden tot het ontslag: doch een opkomende storm, die de Schepen vaneen verstrooide, deed de *Embder* Schepen onverhinderd vertrekken.

De twist, tusschen de Staaten en Graaf EDZARD, hier over, klom tot die hoogte, dat SONOY, in de lente van het

het volgende Jaar, last kreeg, zig van *Embden* en andere sterkten daaromtrent te verzekeren. Doch de Graaf, ziende dat het ernst was, floot een verdrag met den Staat, waarbij hij zig verbond, in het toekoomende, den *Spanjaarden* geenen voorraad van krijgs-, of mondbehoeften te zullen toevoeren. Hier door werd de twist met hem bijgeleid.

Bor, *Nederlandsche Oorlogen*, XVIII en XXI Boek. Zijne verdere lotgevallen, tot aan zijnen dood, vindt men aldaar aangetekend.

Edzerd, een der 20 Dorpen van de *Friesche* Grietenij *Stellingwerf-Westeinde*. Zie ter idzert.

Ee, eene oude Rivier, die weleer haaren loop had voorbij *Oud Vlaardingen*; doch, zedert het Jaar 1421, met de *Maas* vereenigd is.

M. van der houve, I Deel, fol. 138.

Ee, insgelijks eene Rivier, in *Friesland*, vloeiende, ten Westen der Stad *Dokkum*, en van daar naar *Leeuwaarden*, alwaar zij, aan een der Stads Burgwallen, of Graften, den naam van de *Ee-wal* geeft.

Ee, een der dertien Dorpen van de Grietenije *Oostdongeradeel*, onder *Westergo*, 1 half uur van *Dokkum*, tegen het Oosten, en ten Noorden een quartier uur van het *Dokkummerdiep*.

Ee, een adelijk Huis, in de Grietenij van *Hennaarderadeel*, een quartier uur ten N. O. van *Ttens*.

Echtrop, weleer een Adelijk Huis, onder het Rechtsgebied van *Alkmaar*, tusschen *Bergen* en *Schoorl*. Niets meer dan de bloote naam is daar van overig.

Van der woude, *Chronijk van Alkmaar*, p. 128.

EEDE, een Dorp op de *Veluwe.* Zie EDE.

EEGHDEN, een Slot of Adelijk Huis, te *Hellendorp*, in *Zalland*, onder de Provintie *Overijsfel.*

EELDE, een Dorp in 't Landfchap *Drenthe*, onder het Dingfpil van *Noordevelt*, onder welks Klasfis de Predikant behoort. Niet verre van daar ligt de Buurfchap *Gelderwolde.*

EELSLO, een Dorp in *Friesland.* Zie ELSLO.

EELSMA, eene Edele State, in de Grietenije *Barradeel*, een kwartier uur ten N. O. van *Sexbierum.*

EELSWERF, een der Dorpen van de *Groninger Ommelanden*, in het Kwartier *Hunfingo.*

EEM, (Huis ter) in de Provintie *Utrecht*, onder het Kwartier van *Eemland.* Toen, in het Jaar 1629, de Graaven HENDRIK VAN DEN BERGH en MONTECUCULI in de *Veluwe* gevallen, tot *Amersfoort* genaderd, en, in hunne verbeelding, van die Stad reeds meester waren, terwijl Prins FREDRIK HENDRIK ijverig bezig was met het beleg van '*s Hertogenbosch*, en zij voorneemens waren, na de bemagtiging van het Huis *ter Eem*, in *Holland* te dringen, zond Graaf HENDRIK eenen Overfte derwaarts, om te beproeven, of hij 't zelve kon magtig worden. De Overfte, met zijn volk, voor dit Huis gekomen, eischte het op; doch de Kastelein beantwoordde hem met het Gefchut, en verbood hem nader te komen. De bezetting, zo van daar, als van andere plaatzen, was getrokken naar den *Bosch*, ter verfterking van het Leger; doch gefchut, kruid en lood was 'er genoeg voorhanden. Niet meer dan de Kastelein, met zijne Vrouw, Kinderen en bedienden, uitmaakende ten hoogften agt of negen perfoonen, bevonden zig in het Slot. Verfcheiden mutzen en hoeden, door het uitgetrokken volk achtergelaaten, plaatfte hij op ftaaken, en maakte met dezelve verfcheiden beweegingen: nu eens als of ze voorover boogen, dan weder of ze over de wallen keeken. Dit jaagde den Overfte

ſte zulk eenen angst aan, dat hij, zonder alvoorens van meerder volk voorzien te zijn, het Huis niet durfde naderen; te meer, dewijl de Kastelein niet ophield een hevig vuur te maaken. Eene nieuwe verſterking van Volk, den Bevelhebber der belegeraars, eeſlang toegezonden, deedt den Kastelein beſluiten, hem te verzoeken om in onderhandeling te treeden. Dit werd hem toegeſtaan. Hij gaat hierop naar buiten, en bedingt voor zig en de zijnen, met zak en pak en het volle geweer, te mogen uittrekken, en begeleid te worden tot *Naarden*, of tot *Amersfoort*.

Zo ras dit Verdrag geſlooten was, ſtelde de Overſte zijn Volk in order, om den braaven Kastelein, met zijne Burgers en Boeren, de eer van den doortogt te geeven. De Kastelein treedt, hierop, voor uit, en wordt gevolgd van zijne vrouw, één of twee Zoonen, een boeren knegt, en eene dienstmaagd, uitmaakende zijne geheele Bezetting. Op deeze vertooning, en verneemende dat 'er geen meer manſchap volgde, werd de Overſte, om deezen trek, hem geſpeeld door den Kastelein, die geen Krijgsman, maar een Boer was, dermaate in gramſchap ontſtoken, dat hij, op ſtaanden voet, hem wilde doen ophangen. Doch zijne Officieren bragten hem dit ontwerp uit het hoofd, preezen den Kastelein over zijne dapperheid, die grooter was, dan die van meenig Krijgsman, en betuigden, dat hij eerlijker had gehandeld, dan die van *Amersfoort*, die, zonder eenigen tegenweer, zig hadden overgegeeven. Bij zijne aankomst te *Utrecht*, werd de ſchrandere Kastelein eerlijk ontvangen, en ten bewijze dat weldoen belooning vordert, geduurende zijn leven, begiftigd, met een Penſioen, het welk hem, een reeks van Jaaren, door den Ontvanger KORNELIS VAN VELTHUIZEN, betaald werd. Op de tijding, dat *Wezel*, bij verraſſing, hun ontweldigd was, haastten zig de *Spanjaards* om de *Veluwe* en het *Sticht* te verlaaten.

De tijd, in welken dit Huis geſtigt werd, is onzeker; doch reeds in het Jaar 1252, werd het, door JAN VAN WOUDENBERG, verkogt aan GYSBERT VAN ABKOUDE. Vermids de rivier de *Eem*, door middel van hetzelve, geſlooten kon gehouden worden, was het van zo groot belang, dat Bisſchop JAN VAN ARKEL, in het Jaar 1354, ZWEDER VAN UITTER-

TERLOO den oorlog aankondigde, omdat hij het, met de Haven en Brugge, in zijne magt hield. Bij de verzoening, in dat Jaar getroffen, beloofde de Bisschop aan die van *Utrecht*, het *Huis ter Eem* niet te zullen verpanden, verzetten, of op eenigerleie wijze van het Sticht vervreemden, en 'er ook geenen Kastelein, of Slotvoogd opstellen, dan een Burger van *Utrecht*, of die ten minsten jaar en dag aldaar Burger geweest, en in Stad of Land gegoed was. Ook zou de Slotvoogd, door den Bisschop aangesteld, gehouden zijn, ten allen tijde, daarop zijn verblijf te houden. Staande de geschillen, tusschen die van *Utrecht* en *Amersfoort*, in den Jaare 1358, namen de eerstgenoemden het *Huis ter Eem* in; waarna Bisschop JAN VAN VERNENBURG de bovengemelde belofte deed, in het Jaar 1364. Bisschop FLORIS VAN' WELINKHOVEN, deed het, in het Jaar 1393, merklijk versterken. In 1458 werd het, door die van *Utrecht*, wederom bemagtigd, en, tegen *Amersfoort*, van eene sterke bezetting voorzien, doch, in 1481, door hen afgebroken en verbrand. Naderhand is het wederom opgebouwd, hoewel onzeker door wie. In het Jaar 1527, maakte MARTEN VAN ROSSUM 'er zig meester van, die 'er WERNER VAN GROL, Schout *van Harderwijk*, tot Kastelein op stelde. In 1530 kwam het van nieuws in de magt des Bisschops van *Utrecht*, door hulpe van den Graave van *Buuren*, die het bij verdrag innam. Door deze herhaalde rampen was het zodanig in verval geraakt en beschadigd, dat men, in den Jaare 1552, met toestemming van den Keizer, het besluit nam, de Vestingen te slegten. Zedert, echter, is het wederom gebragt in dien staat, in welken het, in den Jaare 1629, zig vertoonde.

Geweldig leed dit Huis, in het Jaar 1672, bij den inval der *Franschen*. Drie Jaaren daarna werd het, door de Staaten des Lands van *Utrecht*, opgedragen aan den Stadhouder WILLEM DEN III. Van tijd tot tijd is het, zedert, zodanig vervallen, dat, reeds in het begin dezer Eeuwe, van hetzelve niets meer overig was, dan eenige brokken muur en puinhoopen, die naderhand verkocht zijn.

Zie COMMELIN, *Leven van Fredrik Hendrik* I. Deel. fol. 57. PONTANUS *Geld. Geschied.* II. Deel. fol. 396 403. BURMAN, Jaarb. I. Deel. bl. 81. enz.

Eem, eene *Rivier* in *Nederland*, loopende voorbij *Amersfoort*, op of aan de *Zuiderzee*. Meermaalen heeft het aanleggende Land groot nadeel geleeden, door de overstroomingen dier Riviere, die, anderzins, van groot nut is voor *Amersfoort*, om, door middel van dezelve, de voortbrengzels van het gewest, inzonderheid Tabak, te verzenden naar *Amsteldam*; van waar op gemelde Stad gestadig Beurtschepen over en weder vaaren. In de Jaaren 1668 en 1669, hadden de Staaten *van Utrecht* een ontwerp beraamd, om den mond en een gedeelte van deze Rivier te verbreeden, en eenen Vaart te graaven, van de Stad *Utrecht*, tot in de *verwijdde Eem*; bij voorraad hadt men dien *de Eemvaart* genoemd: hij zou zo wijd en diep geweest zijn, dat volgelaadene Schepen, uit Zee, tot in een dok aan de paalen voor de poorten van *Utrecht*, zouden konnen komen. Een der voornaame aanleggers van dit werk, was de Heer HENDRIK MOREELSEN, ten dien tijde, Burgemeester dier Stad, die kragtdaadig ondersteund werd, door Jonker JACOB MEYSTER. Men hadt reeds de strekking van den vaart afgebakend; hij zou beginnen bij den *Plompentoren*, en voorts zijnen loop hebben dwars door het Land, omtrent 4 uuren gaans. Doch dit ontwerp, waarvan men de kosten niet genoeg bereekend had, viel, om deeze reden, wel haast in duigen. Ook zegt men, dat *Amsteldam* dit met scheele oogen aanzag, en bij de Staaten van *Holland* wist te bewerken, dat 'er een spaak in 't wiel gestooken werd. Zedert den Inval der *Franschen* werd het geheel ter zijde gesteld.

De algemeene zotheid, of bekende *Wind-Negotie*, welke, in het Jaar 1720, door den berugten JAN LAW, uit *Frankrijk* in de *Nederlanden* was overgebragt, en, dag aan dag, nieuwe plannen van ingebeelden winst deed ten voorschijn koomen, sloeg ook tot die van *Utrecht* over. Niet alleen de ingezeetenen der Stad, maar ook de opgezeetenen ten platten Lande, werden van die dwaasheid aangetast. Men beraamde een ontwerp van algemeenen Koophandel, de intekening op welken veel opgangs maakte. Zo groot was de drift en toeloop, dat de intekenaars, om den drang des volks, door de geschaarde gelederen van Ruiters en Voetknegten, moesten geleid worden, tót in de Zaal, in welke de koffers geplaatst waren, om de inteken-

kenpenningen te ontvangen. In het hoofd van het *Project*, waarin de verdieping en verwijding van den Vaart van *Utrecht* in de *Eem*, niet vergeeten was, werd gezegd:

„ Het is niet te twijffelen of een Generaale Compagnie zoude „ voor de Commercie deezer Landen niet ondienstig zijn ge- „ weest; doch vermids door veele Steeden, geduurende dien tijd, „ dat ter Generaliteit, over zulke eene Generaale Commercie- „ Compagnie gedelibereerd werd, niet min particuliere Assu- „ rantie en Commercie - Compagnieschappen opgeregt hebben, „ en nog daaglijks opregten: en daar genoegzaam bekend is, „ dat de Provintie van *Utrecht*, wegen haare schoone situatie, „ niet minder dan de andere Provintien, tot het Commerciee- „ ren bekwaam is, en nog meer worden zoude, wanneer het, „ Anno 1669, aan haar Ed. Mog. de Heeren Staaten van de „ Provintie van *Utrecht*, overgegeeven *Project*, tendeerende „ tot verdieping van de *Vaart van Utrecht in de Eem, en* „ *voorts tot in de Zuiderzee*, wierd geëxcuteert; zo is 't, dat „ in verwachting van Gods zegen, onder Protectie en met „ Permisfie van Haar Ed. Mog. de Heeren-Staaten der Pro- „ vintie, ook zal worden opgeregt, een Compagnie van Com- „ mercie en Assurantie, enz." Volgens een Artikel, zoude inlaag bestaan uit tien Millioenen. Het XVII *Art.* was van dezen inhoud.

„ De Bewindhebbers van deze Compagnie zullen, aan de „ Participanten, een uitdeeling doen van *zes* per Cent in 't „ Jaar, of zestig guldens per Actte, Jaar voor Jaar, en zulks „ voor dertig Jaaren agter een volgende, wel meerder maar niet „ minder, waarvan de eerste uitdeeling van zestig guldens per „ Actie zal gedaan worden primo Januarij 1722."

„ En vermids Haar Ed. Mog. de Staaten der Provintie van „ *Utrecht*, zedert de bovenstaande Pointen bij haar in delibera- „ tie zijn genomen, naauwkeurig hebben doen Examineeren, „ of het Project van 1669, en van vroegere Jaaren, *tot ver-* „ *dieping van de Vaart van Utrecht tot aan de Eem, en van* „ *de Eem tot in de Zuiderzee*, zoude konnen worden geëxe- „ cuteert, en dat bevonden is, dat het zelve niet alleen heel „ doenlijk is, maar ook dat het zoude strekken, tot merklijke

„ avantagie van deze Compagnie, en dat dezelve Vaart, in „ een tijd van twaalf maanden, zoude konnen geperfectioneert „ werden, zo is 't dat haar Ed. Mog. aan deze Compagnie heb- „ ben toegestaan, en de Compagnie heeft aangenomen het ver- „ diepen en navigabelder maaken van deze vaart, onder de vol- „ gende Conditien:

„ De Compagnie zal *de vaart van Utrecht*, *naar de Eem* „ lopende, lang zijnde 4644 Roeden navigabelder maken, mids „ makende 12 a 15 voeten diep, en 2 a 300 voeten breet.

„ Voorts zal de Compagnie de *Eem* tot in de *Zuider Zee*, „ mede 12 a 15 voeten diep maaken, om alzo, met de Zee- „ Schepen, tot voor de Stad *Utrecht* te komen".

„ De Landerijen, waar door deze vaart, volgens het ge- „ maakte of nader te maaken bestek lopen zal, zamen uitmaa- „ kende 232 Morgen, zullende haar Ed. Mog. naar den tegen- „ woordigen prijs dezelve taxeeren, naar verhoor der geregten, „ waaronder derzelve geleegen zijn, dewelke de Compagnie „ aan de Eigenaars zal vergoeden, en daar tegen genieten, alles „ wat uit de voorschreve Vaart zal provenieeren".

„ Daar tegen dispenseeren haar Ed. Mog. de Compagnie van „ de betaalinge der 5 Guldens per Actie, in 't voorgaande „ *eerste* en *derde Articul*, Jaarlijks, aan Haar Ed. Mog. „ te geeven, vastgesteld; willende haar Ed. Mog. nog deze, „ nog eenige andere belastinge van deze Compagnie, geduuren- „ de den tijd van haar 30 jaarig Octroij, vorderen.

„ Ook geeven Haar Ed. Mog. in vollen eigendom over aan „ de Compagnie alle de Landerijen, langs de voorschrevene „ wijder te makene Vaart, op 1600 Roeden na leggende, „ zo wel ter regter als ter linker hand tot der Do- „ maine van de Provincie van *Utrecht* behoorende, om de- „ zelve te Cultiveeren, te beplanten, veenen en uittegraven, „ zo als de Compagnie zal te raden worden; zullende die Lan- „ den op dertig Jaaren genieten vrijheid van alle Impositien".

„ Zo dan de Vaart geperfectioneert ende vaarbaar gemaakt „ zijnde, zal de Compagnie genieten, op dertig Jaaren, de „ Revenuen van de Tol, zo op gedagte Vaart te leggen, en „ welke ten minsten een half percent van de waardije der door „ passeerende Schepen en Goederen zal moeten bedraagen, of

zo

„ zo veel hooger, als goed zal gevonden worden; als mede „ het profijt van de Visscherije in dezelve Vaart: voorts Haven- „ Sluis en Bruggegeld, Veergeld, of wat voor Impositien an- „ derzints daarop mogten geleid worden; zullende de Com- „ pagnie mede de magt hebben, de nodige bediendens, als mede „ de Beurtschippers aan te stellen, alles voor den tijd van der- „ tig Jaaren, enz. enz". In het Jaar 1692, is van deze *Rivier*, enz. eene nauwkeurige kaart gemaakt, in 3 bladen, door den Landmeeter B. DE ROY, en door T. VAN DOESBURG, met de wapenen der Hoogheemraden, zeer fraai in 't koper gebragt. Doch alle deze hoogvliegende Ontwerpen zijn, ook hier, zo wel als elders, in ijdelen rook verdweenen.

EEMBRUGGE, (de Heerlijkheid) of TER EEM, groot 486 Morgen en 400 Roeden, grenst ten Oosten aan *de Haar*, ten Westen aan *Baarn*, ten Zuiden aan *de Slaag*, en ten Noorden aan *Bunschooten*. In het Jaar 1749, werd zij, door de Staaten der Provintie *Utrecht*, opgedragen aan den Stadhouder, Prins WILLEM DEN IV, benevens het hooge, middelbaare en laage Rechtsgebied. In het Jaar 1672, was, aan WILLEM DEN III, de zelfde opdragt geschied.

De Heerlijkheid heeft haaren naam ontleend van de *Brug*, die aldaar over de Rivier *de Eem* legt. Onder dezelve behoort het Dorp EEMBRUGGE, aan de Westzijde van de Rivier gelegen. Dit Dorp had, in vroegere tijden, Stads vrijheden, welke den Ingezetenen, door Bisschop JAN VAN ARKEL, wegens gedaane diensten, in het Jaar 1364, nader bevestigd werden. In het Jaar 1200, hadden zij reeds hun eigen Zegel. Lang daarnaa, in het Jaar 1576, werden, door FILIPS DEN III, hunne voorregtten, op nieuw, bekragtigd. Niet lang daar naa, schijnt *Eembrugge* den naam van *Stad* verlooren te hebben. Of zij ooit met wallen omgeeven geweest zij, is onzeker; doch dit niet, dat zij, in de binnenlandsche oorlogen, inzonderheid ten tijde van Bisschop HENDRIK VAN BEIJEREN, veel geleeden heeft. Haare Parochie-Kerk, door de *Gelderschen*, tot den grond toe afgebroken, werd naderhand, in het Jaar 1530, weder opgebouwd, op de plaats, door den

Stadhouder LALAING, op bevel van Keizer KAREL DEN V, aangeweezen, die zelve daartoe eenig geld gaf. Niet minder leedt dit Dorp in den *Spaanschen*, en vervolgens in den *Franschen* Oorlog. Ook heeft het water meermaal, en bijzonder in het Jaar 1702, het zelve groot nadeel toegebragt. Hoewel de gedaante eener Stad geheel is verdweenen, is het, echter, nog een zeer vermaaklijk Dorp. In het Kerkelijke is het vereenigd met *Baarn*. Men ontmoet hier een goed aantal Roomschgezinde ingezeetenen; deeze hebben eene Staatie, in een klein buurtje, *Zandvoort* genaamd, een half uur gaans van de *Eembrug*. De brug zelve pronkt met het Wapen der Staaten van *Utrecht*. In het Jaar 1748, telde men te *Eembrugge* agt en vijftig Huizen.

A. MATTH. *de Nobilitate*, p. 838, 842, *Hist. van het Bisdom Utrecht*, II Deel, bl. 221.

EEMKERK; bij anderen EEMSKERK genaamd, voorheen een Dorp, in de groote *Zuid-Hollandsche Waard*. Zie EEMSKERK.

EEMLAND, dus genaamd naar de Rivier *de Eem*, is het derde der vier Kwartieren van het *Sticht van Utrecht*; als mede een der vier Marschalksämpten. In of onder *Eemland* leggen de volgende Dorpen, Buurten en Huizen: *Aschat*; *Bunschoten*, voortijds met poorten en wallen omgeeven; *Baaren*; *Duyts*; *Donckelaar*; *Eembrugge*; *Emmenes*, *binnen en buiten dijks*; *Haar*; *Hamersveld*; *Hoogland*; *Zeldert*; *Leusden*; *Leusderbroek*; *Maren*; *Meersbergen*; *Renswoude*; *Stoutenburg*; *Snorrenhoef*; *Sevenhuizen*; *Soest*; *Soestdyk*; *Woudenburg*; *Vuursche*; *Tsfelt*. De Heerlijke Huizen zijn: *Lichtenberg*; *Prattenstein*; *ter Eem*, enz. Het verdient onze opmerking, dat GODELENDE, *Abtdisse van Elten*, geheel *Nardinxland*, en daar nevens, *Muyden*, *Naarden* en *Weesp*, met al het onderhoorige, te zamen met *Eemland*, in het Jaar 1280, aan Graave FLORIS DEN V verkocht, voor niet meer dan 25 *Utrechtsche* ponden; doch indien hij in gebreke van betaaling bleef, zouden

den de Landen weder aan haar te rug koomen. In het Jaar 1528, werd *Eemland*, door de *Gelderschen*, geplonderd, en *Soest* ten deele verbrand.

Hist. van 't Bisdom Utrecht, II Deel, bl. 215, J. TEWATER, *Utrechts Placaatboek*, II Deel, bl. 1204, VAN BEMMEL, *Beschrijv. van Amersfoort*, I. Deel, p. 231, enz.

EEMNESSEN, ook wel EMENES of EEMENES genaamd, een der voornaamste Dorpen van het Kwartier van *Eemland*, in het Sticht van *Utrecht*; zij worden verdeeld in *Eemnesse-binnen-* en *Eemnesse-buitendijks*. Als Graaf WILLEM *van Holland*, in 't Jaar 1345, met alle de magt van *Holland* en *Zeeland*, op *Utrecht* afkwam, wendden die van de *Eemnessen* zig tot hem, en namen den naam van *Oost-Hollanders* aan; doch, dit bekwam hun zeer kwalijk. Want naa dat Graaf WILLEM, een stilstand van Wapenen met de Stichtenaars geslooten hebbende, het Gewest hadt verlaaten, en vervolgens, in een gevegt met de *Westfriezen*, was gesneuveld, viel Bisschop JAN VAN ARKEL, zo dra de Wapenstilstand geëindigd was, met eene menigte volk, op de *Eemnessen* aan, doodde een groot deel van deeze nieuwe *Oost-Hollanders*, voerde veele gevangenen en grooten buit van daar, en stak het Dorp in brand. Drie Jaaren daarna, bij gelegenheid van een nieuwen Oorlog, tusschen de *Hollanders* en *Stichtenaars* ontstaan, begaven zij zig weder tot de eerstgenoemden; zelfs zwoeren zij den Bisschop af, en namen op nieuw den naam van *Oost-Hollanders* aan. De Graaf gaf hun tot Hopman *Melis van Mijnden*, een dapper man. De krijgszuchtige Bisschop, in *Holland* gerukt, en den aanleggenden oord veröverd hebbende, deedt eenen aanval op de *Oost-Hollanders*, die hem met den Degen in de vuist verwagtten. Het gevegt was hevig; en de zege zou zig niet zo ligt verklaard hebben voor den Bisschop, indien 't hem niet gelukt ware, *Melis van Mijnden* gevangen te neemen. De ontsteltenis was hier over zo algemeen, en de verslagenheid zo groot, dat zij bijkans allen verslagen werden. De weinigen, die het ontkwamen, werden, door den overwinnaar,

vervolgd, tot in het Dorp, waar van de *Utrechtenaars*, inmiddels, zig meester gemaakt hadden. De strenge behandeling, hun zedert aangedaan, was, onder andere, de reden, waarom zij, in het Jaar 1355, ten derde maale, den Bisschop afvielen, en ook nu wederom den naam van *Oost-Hollanders* aannamen. Niet beter zoude hun dit bekomen zijn, dan te vooren, indien niet de Vrede, tusschen Bisschop JAN *van Utrecht* en Graaf WILLEM *van Holland*, was gesloten. In het verdrag werd bedongen, dat die van *Eemnessen*, voor hunnen afval, niet gestraft, maar, onder zijne gehoorzaamheid, in genade zouden worden aangenomen. In een volgenden Oorlog, in het Jaar 1482, maakte zig Bisschop DAVID *van Bourgondien* meester van *Naarden*, en zou die Stad in brand hebben gestooken, ware hij, door de belofte van eene zeer aanzienlijke somme gelds, daarvan niet te rug gehouden. Terwijl hij daar mede bezig was, werd *Eemnes*, door de *Hollanders*, stormenderhand, veroverd. Alwie men 'er vondt, werd dood geslagen, en voorts het Dorp geplonderd en verbrand.

In dien tijd liep 'er niet meer dan één weg naar *Eemnes*; ook was het, ruim een mijl weegs, (op deeze grootte werd het door *Baarlandus* bepaald,) met volk uit *Amersfoort* en *Utrecht* bezet, met krijgsbehoeften wel voorzien, in eenen moerassigen veengrond, met putten en groeven uitgedolven. Dit echter belette niet, dat de *Hollanders*, door storm op storm te loopen, het Dorp meester werden.

Dit is het voornaamste, 't geen wij, in de Oude Kronijken, wegens *Eemnes*, vermeld vinden. Thans gaan wij over tot eene meer opzettelijke beschrijving van *beide de Eemnessen*.

De Heerlijkheid, dus genaamd, legt genoegzaam in het vierkant; zij grenst ten Zuiden aan de Heerlijkheid *Baarn*; westwaards aan de Landscheiding, tusschen het *Sticht* en *Gooijland*; Noordwaards aan de Zuiderzee, en aan de *Huizer Gemeente*; en Oostwaards aan de Rivier de *Eem*, langs welke zij, van het Dorp *Eembrugge*, tot aan de Zee strekt. Door middel van den *Wakkerdijk*, worden de *beide Eemnessen* vaneen gescheiden, en om deeze reden, *Eemnes-binnendijks* en *Eemnes-buitendijks* genaamd. *Eemnes-binnendijks* is groot drie honderd vierenzestig morgens en negenenzestig roeden; het andere, dertien honderd

derd en tweeennegentig morgens. In het Jaar 1674, werd deze Heerlijkheid, door de Ed. Mog. Staaten des Lands van *Utrecht*, gesteld onder het Hooge en Vrije Rechtsgebied van den Stadhouder, Prins WILLEM DEN III. Na deszelfs overlijden, in het Jaar 1702, keerde zij weder in den schoot van Haar Ed. Mog. Als eene Ambachtsheerlijkheid, met alle de regten, geregtigheden, inkomsten en voordeelen, daartoe behoorende: als, het aanstellen van Schouten, Gadermeesters, Secretarisfen, Kerkmeesters, Koster en Doodgraver, Gerechtsbode, Schippers op *Amsteldam* en *Amersfoort*; het verkiezen van Burgemeesters, Schepenen en Raaden; het benoemen en goedkeuren der Predikanten, werd zij, kort daar na, verkogt aan den Heer ISAAK VAN NOORDEN, voor de somme van twaalf duizend guldens, en drie duizend guldens daarenboven, voor het genot der gemelde Voorregten; bij deeze kwam nog de eigendom van een fraaij dubbel gestoelte, in de Kerk te *Eemnes-buiten-dijks*. Naa het overlijden van den Heere en Mevrouw VAN NOORDEN, in den Jaare 1735, werd de Heerlijkheid, in openbaare veiling, gekogt, voor eene somme van 30,000 guldens, door den Heere NICOLAAS HASSELAAR, na wiens overlijden de Ambachtsheerlijkheid is overgegaan op deszelfs Zoon, den Wel-Ed. Groot Achtbaaren Heere en Mr. PIETER KORNELIS HASSELAAR, Oud Burgemeester en Raad der Stad *Amsteldam*, Bewindhebber der O. I. Maatschappij, die dezelve nog heden bezit. Door het bouwen van een zeer aanzienlijk, ja genoegzaam Vorstelijk Huis, in een der aangenaamste oorden der Ambachtsheerlijkheid, heeft zijn Wel. Ed. Gr. Agtb. aan dezelve geen geringen luister bijgezet. Niettegenstaande gemelden verkoop, bleef, van het Jaar 1702 tot 1750, het hooge Rechtsgebied berusten in den boezem der *Staaten van Utrecht*; die, echter, in het laatstgemelde Jaar, goedvonden, hetzelve op te dragen aan den Heere Erfstadhouder, Prins WILLEM DEN IV, zo als, in het Jaar 1674, geschied was aan WILLEM DEN III. Het regt van de vrije Jagt was hier onder begreepen. Het middelbaar en laage Rechtsgebied behieldt de bovengenoemde Heer eigenaar.

Onder de lotgevallen der *beide Eemnessen*, die voortijds maar één Dorp uitmaakten, verdient nog te worden aangemerkt,

merkt, dat *Eemnes*, in het Jaar 1352, een Stad genaamd werd, volgens eenen brief van dat Jaar, van Burgemeesters, Schepenen en Raaden van *Eemnes*. Ja zelfs in een Octroi, door Keizer KAREL DEN V, in het Jaar 1532, aan die van *Eemnes-buitendijks* verleend, draagt het nog dien zelfden naam: gelijk blijkt uit de volgende

PRIVILEGIEN en *Statuten, door Keizer Karel, aan die van Eemnesbuitendijks, vergunt, om de Justitie en Politie, daarna te Regeeren, den* 20 *Octob.* MDXXXII.

„ KAARLE, bij der Gratie Gods Roomsch-Keizer, &c. allen den geenen, die deesen onsen brieven sullen zien, saluijt. Alsoo naar de translatie van den Temporaliteit der Landen van *Utrecht*, ons gedaan, wij, omme vooral te voorsien tot den welvaaren van denselven onsen Landen, diversche Ordonnantien gemaakt hadden, soo op die administratie van de Justitie in den platten Lande, als in onsen Hoogen Raade, hebben ons, die Burgemeesteren, Schepenen ende inwoonende van *Eemnesse* buijtendijks, meermaale te kennen gegeeven, hoe sij van onsen voorsaten verkreegen hadden diversche Privilegien, en oock onder anderen gemaakt seeckere Statuten, om de Jurisdictie van *Eemenes* in Justitie en Politie te regeeren die sij ons toonden, begeerende, die van ons, als haaren Erfheere, geconfirmeert ende bevestigd te hebben, daarop wij bij seekere onsen Commisfarissen hebben informatie doen doen, en oock genoomen het advijs van onsen Marschalk van *Eemland*. Al het welke in onsen Raade van *Utrecht* doorgesien ende gevisiteert zijnde, hebben, die selve van *Eemnesse* buijtendijks, naarstelijken vervolgt om brieven van denselven Privilegien ende Statuijten geëxpedieert te hebben. Doen te weeten, dat wij geneijgt zijnde ter beede en supplicatie, van de voorsz. onsen ondersaten van *Eemnes*, buitendijks, hebben bij goedvinden van onsen lieven ende getrouwen, die Stadhouder, eerste Raad ende andere Luijden van onsen Raade van *Utrecht*, den voorsz. van *Eemnesse* geconsenteert ende geaccordeert,

con-

consenteeren en accordeeren mids deesen die poincten en articulen hier naar volgende".

„ In den eersten, dat wanneer binnen onse Vrijheid van *Eemnesse*, buijtendijks, eenig vechtelis of openbaar twist valt, soo mogen, die Schout, Burgemeesteren, Scheepenen ende Raadsluijden, of twee van hen lieden, een vreede van onsen weegen gebieden aan beijde partijen, geduurende tot Sinte Lambrechts dage of tot dartien dagen, of tot belooken Paaschen toe, als dan naastkomende, en die voorsz. vreede mogen sij van onsent wegen vernieuwen en verlangen, van elk van den voorsz. termijnen tot den anderen, alsoo dikmaal tot dat de kijf of vechtelis alinge gesoent sal sijn, en deeze vreede sal tusschen haar Burgeren dueren en stade blijven, ook wanneer sij kwamen, soo wel buiten haar vrijheid als binnen, ende wie deese vreede niet en gave als men die eijschte, die verbeurde eerstwerf een Carolus Gulden, anderwerf twee Carolus Gulden ende de dardewerf drie Carolus Gulden; daarenboven sal men hem aantasten en gevangen leeveren onsen Marschalk binnen 24 uuren, en houden in slooten of gevankenissen op ons huis *ter Eem*, ter tijd toe, dat hij zijnen keur, ons en die STADT betaald en de vreede sal gegeeven hebben".

„ Voort, eenig man, die eenen doodslag deede binnen die voorsz. vrijheid, die verbeurde een keur van twee Carolus Gulden, en die den anderen een leempte deede, die verbeurde een keur van een Carolus Gulden, behoudelijk en van ons van dien doodslage en leempte al ons recht, naarvolgende de Ordonnantie bij ons, op het platte Land daar afgemaekt".

„ Indien eenig man den anderen een keurwonde deeden, die verbeurde een keur van tien stuivers, en die den anderen bloet reijsde, of een vuijstslag gave, die verbeurde een keur van agt stuijvers".

„ Voort eenige man die den anderen dief of moordenaar schelt, of loochent, of diergelijke oneerlijke woorden gave, die verbeurde een keur van vier stuijvers, en die den anderen daget uitten huijse, of van de Kerkhove te gaan, die verbeurde een Carolus Gulden, en die op een ander kijft of swaart trekt, die verbeurde een keur van vier stuijvers, ende die na den anderen sijn huijs staake of sloege, die verbeurde eene keure van

twe

twee Carolus Gulden. behoudelijk ons regt van huijsflootinge. Ende het selve recht sal gehouden worden in een man van buijten, die binne de Vrijheeden van *Eemnesse* misdeeden".

„ Soo wie de keure niet betaalen en mochte, of en woude, of geen goet te panden hadden, die soude men in onse voorsz. STADT brengen en houden als voorsz. is

„ Indien eenig burger van sijnen goeden ijmands man werde, anders, dan die onse ofte van onsen, nakomelingen, Erfheeren of Vrouwen 's Lands van *Utrecht*, die verbeurden tien Carolus Gulden; en daar en t' eijnden uitter STADSRAAD eeuwlijken te blijven".

„ Indien die Schout, Burgemeester of andere ijmand en sprake, van keure of andere saaken, en daar af goed bewijs van twee goede mannen waren, daar en sal hij geen onschuld voor mogen doen".

„ Van een vuijstslag of bloetreijse, die geen keurwonde en is, maar daar beneeden, en van alle twist, die tusschen die burgeren geschiet, die sullen ons Schout, Burgemeesteren en Schepenen mogen soeken, en die het aan hem niet blijven en woude, die verbeurde de eerste reijse een Carolus Gulden, die tweede reijse een halve gouden Reaal, en de darde reijse, als hij dat weijgerde, twee Carolus Gulden, ende daarenboven t'eijnden mag hem die Schout, met den Burgemeesteren, Scheepen en Raad aantasten, en leveren in onsen Slot *ter Eem*, tot dier tijd toe, dat hij sijne keure betaalt heeft, die soen houd, ende die beteringe voldoet tot onser ende partijen behoeven, die hem die Schout ende Schepenen overgeseijt sullen hebben".

„ Soo wie onmundige Kinderen goed aantasten wil, die sal te vooren die goederen doen beschrijven, ende bij goed suffisante borgeren voor Schout en Schepenen verseekeren dat goed niet te verargeren, en sal alle Jaaren goede rekening daar van doen voor den voorsz. Schout en Schepenen, in het bijweezen van den naasten vrienden, indien sij daarbij komen willen. Ende wie in eenige van deese gebreeke waare, die verbeurde een Carolus Gulden, alső dik als hij dat deede, en sal ook deselve Kinderen houden of besteeden op de minste kosten, naar goetdunken, van onsen Schout en Scheepenen voorsz. en ook van die naaste vrienden".

„ In-

„ Indien eenige Kinderen uitgeheijlikt worden, ende naar doode haars Vaders of Moeders dat erve opbeuren woude, die soude alsulk goed, daar mede sij uitgeheijlikt zijn, weder inbrengen, ende wie des niet doen wil, die sal geen erven opbeuren."

„ Voort eenig man, die Jaar en dag Burger geweest heeft, die en sal geen keurmoede geeven als hij sterft, ten waare of hij eijmand toebehoorden in eenige eigenschappe."

„ Alle goed dat binne die Vrijheid van *Eemnesbuitendijks*, leggende is, uitgenomen onse of onser nakomelinger goeden, sal mede gelden tot alle schattingen, die men in onser Heerlijkheit van *Eemnes* doen opheffen sal, om des gemeene Landsoorbaar, of om dienste, die sij ons doen sullen, ende waer eijmand, die binne haar Vrijheid, erve of erven, renten kochten, die soude wille keuren ende verbinden allen onraad ende onkosten mede te gelden, gelijk andere Burgeren van *Eemnesbuitendijks* voorsz. of onsen Schout ende Schepenen en souden daar niet overstaan noch zeegelen daar hij den eigendom ontvangen souden.".

„ Voort sullen ons die Burgemeesteren ende Gerechten van *Eemnesbuitendijks*, voortaan Jaarlijks betaalen tafelgeld, als sij schuldig en gewoonelijk zijn te doen.

„ En sullen ons, die onse ondersaaten, ende inwoonderen van *Eemnes* voorsz. ons dienen, ende Heervaart vaaren, als andere onse goede Luijden ende ondersaaten schuldig zijn te doen."

„ Die een Buurman van *Eemnesbuitendijks*, sal den andere om wereldlijke saaken, nergens in regten mogen aanspreken, of arresteeren, dan voor ons, voor onsen hoogen Raad, of voor onsen Schout en Schepenen, van die Banken van *Eemnes*, en soo iemand ter contrarie deeden, die verbeurde één Carolus gulden, tot profijte van onse Stadt, en dit boven de poene in onse Ordonnantie begreepen."

„ Van alle vechtelissen, die te *Eemnesbuitendijks* geschieden, daaraf sal die aanvechter af betaalen dubbele boeten of keuren, en die hem verweerd, die sal gelden alleene, die enkelde keure bove verklaarde."

„ Een

„ Geen Burgerlen fal toegelaaten werden, den andere te bespreeken met lijffettinge of fchellinge en vangenisfen."

„ Dat alle uitfettingen van gelden, binne *Eemnes* gefchiedende, gedaan fullen worden bij den Schout, Burgemeesteren en Schepenen, daarvan de Burgemeester, of andere, die den ontvang gehad heeft, fijn rekening doen fal in fijnen tijd, of binne zes weeken naar fijnen afgang in prefentie van den Schout, Schepenen en Raden, in der tijd wefende, daarover geroepen die oude Schepenen, die laast afgegaan waren: ende deede hij des niet, fouden elken dag, dien het overging verbeuren vijf ftuivers, tot onfen profijt."

„ Die Schout, Burgemeefter, Scheepenen en Raaden en fullen geen geld mogen verteeren binne onfe Gerechte, dat onfe Burgers ende onderfaten gelden fullen, uitgefeijt, dat deel van de keuren, die hun felven verfchijnen."

„ Dat die Schout, Burgemeesters, Schepenen en Raaden van *Eemnesbuitendijks* fullen mogen keuren of gebieden, haar Buurlijden, bij een Caralusgulden te verbeuren, foo dik als des van noden is; te weten van iets te geeven, of anders te doen, dat de gemeente aangaat, behoudelijk, dat fij niet keuren noch gebieden fullen moghen in projuditie van ons of van onfe Heerlijkheid."

„ Indien eenig Burger fijne wooninge verliete, in het Gerechte van *Eemnesbuitendijks* en elders ging woonen, ende Burger werde met zijne Kinderen, ende naderhand weder komen wilde, en fal hij noch fijne Kinderen, die met hem uitgegaan fijn, tot haar Burgerfchap niet weder ontfangen mogen worden, ten ware fij eerst hebben betaald zulk geld, als op haar goed, terwijl fij buiten waren, gefet is, en daar toe een Carolus gulden tot behoef der Kerke, maar haar Kinderen, die binne *Eemnes* blijven, fullen haar Burgerfchap behouden."

„ Indien die Marfchalk, of eenig ander Officier van 's Heeren wegen om faaken of delicten, daar geen lijf of lid aan verbeurd ware, eenige van de Burgers van *Eemnesbuijtendijks*, vangen, of haare goederen namen wilde, dan in faaken van Executien, fal men fulken perfoon en goederen mogen verbergen, om te regt te brengen daar het fal behooren."

„ Nie-

„ Niemant ſal, om Burgemeester, Schepen of Raad te werden, den Marſchalk geld geeven, voor hun ſelven, noch van 's Lands wegen, noch eijmand anders tot ſijnen behoeve; maar ſal die Marſchalk alle Jaaren, op 11000 Maagdendag, ſetten tien Schepenen, van den nutſten en bekwaamſte perſoonen, gegoed ten minſten tot eenen Akker Lands, binnen *Eemnes*, onder welke hij ook neemen ſal eenige van de oude Schepenen, ende die Eeden, volgende die Ordonnantie bij ons op het Regiment van den platte Landen van *Utrecht* gemaakt."

„ Sal ook die Marſchalk ten ſelven tijden alle Jaaren ſtellen eenen Burgemeester, en de twee Raadsluijden; ende bij advijſen van den Schout ende gerechte ſtellen, twee eerlijke mannen, tot Kerkmeesters, die 't eijnde van het Jaar gehouden werden reekeningen ende reliqua te doen; van heuren handelingen, in preſentie van den Paſtoor; Schout, ende die van den Gerechten voorſz. den Marſchalk van den *Eem* daar over geroepen."

„ Voort die geene die Burgemeester, Scheepen of Raad binne *Eemnes* weſen ſal, die ſal een paard houden, dat met eeren rijden, en des Lands reijſen mede doen mag, waardig weſende twaalf Carolus guldens, en dat binne een maand na dat hij geſteld word, ende waar eijmand, die ſijn paard verkochte of verloore, die ſal een ander weder koopen binnen een maand daarna."

„ Voort en ſal geen Burgemeester, Schepen of Raad wagen of paarden huuren, die men tot kosten van de Gemeente van *Eemnes* brengen ſal."

„ Die boete ende keuren, die uit ſaaken dezer Ordonnantie vallen, ſullen bij den Schout aldaar rechterlijk ingewonnen worden, daarvan hij tot onſen profijten opbeuren ende rekening doen ſal voor d'een helft, en die Burgemeester ſal van de andere helft Jaarlijkſche rekening doen, voor Schout, Schepenen en Raaden aldaar, onſen Marſchalk daarover geroepen zijnde."

„ Alle welke Statuijten, poincten ende articulen wij willen en ordonneeren, nu, en in toekomende tijden, ſoo in materie van Juſtitie, als roerende dat Regiment, van onſer Heerlijkheid van *Eemnesbuitendijks* onverbreeklijk onderhouden ende achtervolgd te werden, ſonder inbreuk of wederzeggen van

iemand, behoudens ons ende onze nakomelingen, Erfheeren ende Vrouwen, van den Landen van *Utrecht*, die kennisse, interpretatie, alteratie ende correctie van de selven, in het geheel of eensdeels van dien. Behoudens ook, dat die van *Eemnes* voorschreve, dese uijt onse Statuten ende Ordonnantien, binne drie maanden naastkomende sullen doen registreeren in de Griffie van onsen Hoogen Raade te *Utrecht*, volgende onse voorgaande Plakaaten. Ontbieden daarom en beveelen den voornoemden onsen Stadhouder, de eerste ende andere Luijden van onsen Rade van *Utrecht*, onsen Marschalk van *Amersfoort* ende *Eemland*, en allen andere onsen Officieren, Justicieren, Dienaaren ende ondersaten, soo hen dat aangaan mag, dat sij voorn. Schout, Burgemeesteren, Schepenen en Raaden, Burgers en mewoonende van *Eemnesbuitendijks*, en elk haarer, so veel hen aangaat, van desen onsen Statuijten en Ordonnantien, ende van al den inhouden van dien, doen en laten gedogen, rustelijk en vreedelijk genieten ende gebruijken, sonder nu of in toekomende tijden hen lieden daar jegens te doen, of te laaten geschieden eenig hinder, letsel ofte moeijenisse ter contrarie, want ons alſo belieft. Gegeeven binne onser Stad van *Utrecht*, onder onsen zegele van Justitie hier aangehangen, den 20 dag in Octobri, in het Jaar ons Heeren 1532, van onsen Keizerrijke het derde en onsen Koninkrijke van Spanie, Castilien en anderen &c. het seventienden, onderschreven bij den Keijser, ter relatie van den Stadhouder, de eerste en andere Raaden in den Hove van *Utrecht*."

Onderteekent

„J. D. BROEKHOVEN."

Onzeker is het, niet alleen, wanneer *Eemnes* Stadsgeregtigheden verlooren, maar ook wanneer het in tweën gescheiden is. Waarschijnlijk is het, dat *Eemnes*, in bovengemelde Privilegie, *Eemnes-buitendijks* genaamd, het oudste gedeelte is; ten minsten zo veel de Kerk aangaat, die bewesten den *Wakkerdijk*, bijna een uur gaans van de Zuiderzee, staat, en, in het Rekenboek der *Utrechtsche* Kerke, met onderscheiding van *Eemnes-binnendijks*, de Oude Kerk genaamd wordt.

Beide

Beide werden oudtijds begeeven, door den Abt van *St. Paulus* te *Utrecht*; doch de opdragt van het daadelijk bezit behoorde aan den Aartsdiaken. De Kerk van *Eemnes-buitendijks* was gewijd aan den *H. Nicolaas*, en voorzien van eene Vikarij, gesticht ter eere van den Almagtigen God, van de H. Maagd, en van den Martelaar *Vincentius*; eene tweede gesticht ter eere als boven van *St. Nicolaas*.

De inkomsten van dezelve Kerk waren:

Een stuk Lands in *Eemnesse*, Jaarlijks	f 24 - 0 - 0
Nog twee Vikarijen, waarvan de goederen onbekend.	
Een Vikarije met de fundatie.	- 24 - 0 - 0 -
Bij deeze kwam de lijst der goederen, welke de Broederschap van *St. Anna* heeft bezeeten.	
1 Dammaet Lands (*).	- 5 - 0 - 0 -
1 Half Dammaet geleegen in 't Molenland.	- 2 - 0 - 0 -
1 Rentebrief.	- 6 - 0 - 0 -
1 dito.	- 2 - 0 - 0 -
1 dito.	- 6 - 6 - 0 -
1 dito.	- 3 - 0 - 0 -
1 dito	- 2 - 4 - 0 -
1 dito.	- 2 - 0 - 0 -
1 dito.	- 7 - 0 - 0 -
1 Klein Hofje.	- 0 - 12 - 0 -
	f 36 - 17 - 0 -

Die

(*) *Een* Dammaet *is twee derde deelen van een Morgen Land, of* 400 *Roeden Rhijnlandsche maat.*

Die van de Broederschap van 't *H. Sacrdments*

5 Schaerwijen, elk omtrent 1 Dammaet.	*f* 17 - 0 - 0 -
1 Dammaet in de Meijssen mast.	- 9 - 0 - 0 -
1 Dammaet.	- 5 - 0 - 0 -
1 Halve Akker.	- 11 - 0 - 0 -
1 Stukje Lands.	- 0 - 12 - 0 -
	f 42 - 12 - 0 -

De Kerk van *Eemnes-binnendijks*, gebouwd in het Jaar 1439, is kleiner dan de eerstgenoemde: doch de toren is even zwaar en vierkantig, en heeft, binnen eenen trans, een' ongemeen laagen top, die men naauwlijks een spits noemen kan. In het Koor dezer Kerke, zag men eertijds de Wapens van den vermaarden Rechtsgeleerde, WILLEM VAN RAADELAND, gebooren te *Eemnes*, en overleeden in het Jaar 1612.

De inkomsten dezer Kerke waren voortijds:

Jaarlijks 40 loot zilver.	
1 Halve Akker Lands in *Eemnesse*.	*f* 18 - 0 - 0 -
1 Vierdedeel van een Akker.	- 9 - 0 - 0 -
1 dito.	- 6 - 0 - 0 -
3 Dammaet Lands gelegen in *Bunschoten*.	- 9 - 0 - 0 -
	f 42 - 0 - 0 -

Wij moeten hier aanmerken, dat iemand, deeze beide Dorpen gade slaande, veelligt, zig zal verbeelden, dat men, in het geeven van naamen aan dezelve, eenen misslag zal begaan hebben: om reden, dat de Kerk van *Eemnes-buiten*, indedaad *binnen*, en die van *Eemnes-binnen*, *buiten* den gemelden *Wakkerdijk* staat. Maar hier uit blijkt, dat, in deze benaamingen, niet op de *Kerken*, maar op de Landerijen gezien is, tot den grond van ieder Dorp behoorende; leggende die van *Eemnes-buiten*, voor den *Dijk*, en nader aan de *Eem*, en die van *Eemnes-binnen*, *achter* den gemelden *Dijk*. Zo lang de bewooners van deze beide Dorpen ééne Parochie uit-

maakten, was de eerstgenoemde Kerk de eenigste. Ook is de Gemeente van die van *Buitendijks* ongelijk grooter dan die van *Binnendijks*. Elk van dezelve heeft haaren Leeraar. Beide zijn Leden van de Klasfis van *Amersfoort*.

In het Jaar 1748, telde men te *Eemnes-buitendijks* 177, en te *Eemnes-binnendijks* 163 Huizen. De Roomschgezinden, die 'er zeer talrijk zijn, hebben een vrij aanzienlijk Kerkgebouw. Ten besluite merken wij nog aan, dat de beide Dorpen, ten allen tijde, één Rechtsgebied met elkander gemeen gehad hebben.

J. TE WATER, *Utrechts Placaatb.* II. Deel.
Oudh. van Utrecht, enz.

EEMSFORT; zie AMERSFOORT.

EEMSKERK, een der verdronken Dorpen in de *Zuidhollandsche Waard*.

EEMSKERK, voortijds een Adelijk Geslacht in *Zuid-Holland*, 't welk, waarschijnlijk, van het bovengenoemde Dorp, zijnen naam ontleend heeft; hoewel anderen, om de gelijkheid der Wapenen van *Heemskerk* en *Eemskerk*, beweeren, dat dit één en het zelfde Geslacht is. Sommigen, evenwel, maaken een duidelijk onderscheid, tusschen de Geslachten van *Eemskerk*, in de *Zuid-Hollandsche Waard*, en *Heemskerk*, bij de *Beverwijk*, in *Noord-Holland*. Zij meenen dat de gelijkheid der Wapenen veroorzaakt is, door aanhuwing of andere oorzaaken. Van het Geslacht van *Eemskerk* vind men gemeld: GERRARD *van Eemskerk*, Ridder, Heer van *Oosthuizen*, van de Kabbeljaauwsche Factie, binnen *Dordrecht*; hij leefde in het Jaar 1419. BARTHOUT *van Eemskerk*, Kanunnik te *Dordrecht*, overleeden in het Jaar 1447. JOHANNNE *van Eemskerk*, overleeden in 't Jaar 1455, gehuwd aan WILLEM VAN EGMOND, Heer van *Soetermeer*, Zoon van JAN VAN EGMOND, Schout van *Delft*, die, door de oproerige *Maaslanders*, werd gedood.

Eenen PIETER *van Eemskerk*, vinden wij vermeld, in de Jaaren 1400 en 1434; hij was toen zeer oud, en gehuwd met eene Vrouw uit den Huize van *Polanen*. Zijn Zoon, ADRIAAN, was getrouwd met eene Dogter van TIELEMAN OEM, en MARGRETA VAN SLINGELAND. Haar Broeder was, GODSCHALK OEM, Heer *van Wijngaarden*. Hun Zoon, TIELEMAN *van Eemskerk*, overleeden in 't Jaar 1472, had ter Vrouwe AGATA VAN DEN TEMPEL, gestorven in 't Jaar 1502; hij liet naa vier Kinderen, TIELEMAN, ADRIAAN, PETRONELLA en CATHARINA *van Eemskerk*. Deeze zijn de laatsten, welke wij, van dit Geslacht, gemeld vinden, behalven PIETER *van Eemskerk*, die overleed in het Jaar 1510.

Zie VAN LEEUWEN, *Bat. Illustr.* fol. 944, 945. *Zuid-Hollandsche Oudheden*, bl. 40.

EEMSTEIN, weleer een Klooster buiten *Dordrecht*, in het Jaar 1380, voor Reguliere Kanunniken gesticht, door een Burger van *Dordrecht*, RENOUT MINNEBODE genaamd; een man, waarvan gezegd word, dat hij zo rijk was, dat hij, buiten deze stichting, alleen bekostigde de reize, welke GERRIT VAN BRONKHORST, Kanunnik van *Utrecht*, naar *Rome* deed. Dit Klooster was vereenigd met het Kapittel van *Windesheim*; in de Kronijk daarvan word het genaamd *Salvators Klooster in Eemstein*. Na de doorbraak van de *Zuid-Hollandsche Waard* (1421) werd het verplaatst naar *Zwijndrecht*, alwaar het, onder dien zelfden naam, in stand bleef, tot in het Jaar 1577, wanneer het, door het gemeene volk, geplonderd, en ten gronde toe geslegt werd.

Zie *Oudheden van Zuid-Holland*, p. 146.

EENDRACHT, eene Rivier in *Zeeland*, stroomende, in 't Zuid-Oosten, voorbij de Stadt *Tholen*, en van daar voortloopende, tot aan *Braband*, alwaar ze d'*Eendracht* genaamd werd. Omtrent een half uur gaans bezuiden *Tholen*, spruit daar uit de

Schelde, en loopt, langs de Stad, voorbij de Heerlijkheid *Vosmaar*, tot bij *Filipsland*, alwaar zij zig, ten Oosten, in de *Slaak*, en ten Westen, in de *Mosselkreek* ontlast. Ook ontlast zig haar water in de Haven der Stad.

SMALLEGANGE, *Chronijk van Zeeland*, fol. 548.

EENDRUM, een der 49 of 50 Dorpen van het Kwartier *Hunsingo*, in de *Groninger-Ommelanden*.

EENHOORN, (WILHELMUS VAN), in leven een beroemd Godgeleerde en Predikant te *Arnhem*, alwaar hij, om zijnen ouderdom en zwakheid, in het Jaar 1752, *Emeritus* verklaard werd. De Heer van *Eenhoorn* begaf zig toen met 'er woon naar *Maarsfen*, alwaar hij, tot aan het einde zijns levens, bezig was met schrijven van boeken, die zijnen naam onsterflijk gemaakt hebben. Hij overleed aldaar op den 2 Feb. des Jaars 1759, in den Ouderdom van 69 Jaar. 's Mans afbeelding is, naar de Schilderij van *Quinkhart*, door J. HOUBRAKEN, in 't koper gebracht. Zijne werken zijn: *Welleeven, welsterven*; over de *Christelijke Liefde*; *Ouderdom*, enz. enz.

EENIGENBURG, een Dorp in *Noord-Holland*, onder *Alkmaar*. *Valkoog*, *St. Meerten* en *Eenigenburg*, maaken te zamen, zo wel een *krimineel* als *civiel* Rechtsgebied. *Eenigenburg* was een der vier Sloten, welke Graaf FLORIS DE V, in den Jaare 1287, deed bouwen, om de *Westfriezen* in toom te houden. Wijders moest het, volgens zijn oogmerk, dienen, om den weg naar *Westfriesland*, aan deeze zijde, voor de *Hollanders*, open te houden; doch na 's Graven dood, in het Jaar 1296, werd dit, met andere Sloten, en onder andere het Slot *te Wijdenes*, door de *Westfriezen*, vernield.

VAN DER HOUVE, *Handv. Chronijk*, I. Deel. fol. 141. *Vaderl. Hist.* III. Deel. bl. 44-99.

EENRUM, eene der Heerlijkheden, behoorende aan den Heer G. BARON ALBERDA DYKSTERHUIS, gelegen ten Zuiden van *Pietersbuuren*, in de *Groninger-Ommelanden*. Het Dorp *Eenrum* is een der aanzienlijkften in dien Oord. De Kerk pronkt met een hoogen Tooren, die voor de Schippers, welke over de *Wadden* vaaren, ten baake ftrekt. In dit Dorp houd de Klasfis van *Marne* haare vergadering.

EENSCHELT of ENSCHOT, een *Brabandsch* Dorp, in de *Meijerij van 's Hertogenbosch*, behoorende onder het Kwartier van *Oosterwijk*. In de fchatting van 1574, lastte dit Dorp, 122 gulden 19 ftuivers en 9 penningen. —— Het getal der Huizen word begroot op 59.

EENUM, een klein Dorp in de *Groninger-Ommelanden*, ten Noorden van *Werduin*, waarvan de Heerlijkheid behoort aan het Huis *Alberda*, ter onderfcheiding van een ander van dien naam, bekend bij den toenaam van *Alberda-Eenum*.

EEPE, een Dorp in *Gelderland*, onder het Kwartier van *Arnhem*. In de fchatting van het Jaar 1574, lastte *Eepe* 904 guldens, 12 ftuivers en 3 penningen. Onder het Schoutsampt van *Eepe* zijn mede onderhoorig de Dorpen *Oen* en *Vaafen*. De Gereformeerde Kerk aldaar word door één Predikant bediend. De Kerk is vrij oud; zij heeft eenen fpitfen Toren, waar van een gedeelte, door het onweder afgeflagen, naderhand weder opgebouwd is. Het getal der Gereformeerde-Ledemaaten, in het Dorp en deszelfs Buurtfchappen, word op ruim vierhonderd begroot. Van de Roomschgezinden, zijn 'er omtrent vijfentwintig Huisgezinnen. De bewooners deezes Dorps geneeren zig meest met den Landbouw, en het weiden van Schaapen. Ook groeit 'er veel Hop. 'Er zijn vijf of zes Papiermolens.

EERBOSCH, ten tijde van VAN DER HOUVE, een Slot of adelijk Huis, in *Gelderland*, te *Dieters*, in 't Rijk van *Nymeegen*.

EERDE, of EERDEN, voor deezen een sterk Kasteel, in *Zalland*, onder de Provintie *Overysel*, gelegen in het Dorp *Ommen*. In het Jaar 1380, werd het, door eenen EVERHARD VAN ESSEN, met een zeer slegt oogmerk gebouwd. Als uit eenen schuilhoek, viel hij, uit het zelve, op de reizende Kooplieden aan, die uit *Overyssel* kwamen, beroovende en plonderende dezelve; deed nu en dan een invai in *Overyssel* en *Zalland*, ja zelfs in de *Stichtsche* Dorpen. Om hem daar voor te straffen, trok FLORIS VAN WEVELINKHOVEN, met Jonker JAN VAN ARKEL, Heer ARNOUT VAN EGMOND en YSSELSTEIN, en anderen derwaarts, en belegerde het Slot *Eerden*. Vijf weeken lang stondt VAN ESSEN al het geweld des Oorlogs door; doch moest zig, eindelijk, met de zijnen overgeeven. De Bisschop deedt het Slot tot assche verbranden. Men zegt dat de balken en ander houtwerk zo hard en vast in een gewerkt waren, dat het een geruimen tijd duurde, eer alles verteerd was. M. VAN DER HOUVE spreekt van een ander Huis EERDE; dan of hij daar mede dit, als herbouwd, of wel een ander bedoeld hebbe, is met geene zekerheid te bepaalen.

M. VAN DER HOUVE, I. Deel, fol. 167; *Oude Hollandsche Cronijk*, fol. 404, enz.

EERNSNA, een geruineerde State of Slot, in de Grietenije *Dongeradeel*, onder *Oostergoo*.

EERNWOLDE, of *Eernewoude*, een Dorp in *Oostergoo*, in de Grietenije *Tietjerksteradeel*, 2 en een half uur ten Zuid-oosten van *Leeuwaarden*, bijna op de grensscheiding van deeze Grietenije en die van *Smallingerland*.

EERSTWOUD, of *Eerstwoude*, een Dorp in *Noord-Holland*, behoorende, in het Kerkelijke, onder de Klassis van *Hoorn*. Zie AARTSWOUD en HOOGWOUDE.

EERWOLDE; zie FERWOLDE.

Eerzel, een Dorp in *Staats-Braband*, ten Zuid Westen van *Eindhoven*, zo in het Burgerlijk als Kerklijk bestier, vereenigd met *Duizel* en *Steenzel*. Tot den Scheepenstoel geeft *Eerzel* drie, en de twee andere elk twee Scheepenen. Dit *Eerzel*, bij den oorsprong van de *Run*, voert, even als *Oerle*, den tijtel eener *Vrijheid*. Voorheen telde men aldaar meer dan driehonderd huizen; doch thans niet meêr dan zeven en zeventig. Veelerleie rampen hebben, tot deszelfs vermindering, moeten zamenwerken. In het Jaar 1581, geduurende de belegering van *Eindhoven*, door den Graaf van Mansfeld, werd het, door de *Spanjaarden*, uitgeplonderd. Weinig tijds daarna, sleepte eene besmettelijke ziekte veele bewooners in 't graf. In het Jaar 1694, werd dit Dorp, door de *Franschen*, in brand gestooken, om reden dat de Dorpelingen de Brandschatting weigerden te betaalen. Een dergelijk lot onderging het, in het Jaar 1711. Twee Jaaren daarna, stak een boosaartig Vrouwspersoon den brand in eenige huizen, waardoor de vlamme zodanig de overhand nam, dat 'er 43 huizen, door het vuur, verteerd werden.

Het bevat nog heden 492 morgens bouw- en weiland. In gevolge van 't gemelde verval, zijn ook veele huizen afgebrooken, en veele akkers verlaaten, omdat de eigenaars, door onvermogen, buiten staat waren, de lasten optebrengen. 's Lands Staaten hebben hierom, aan de nog overige, eenige vermindering van belastinge toegestaan. De *Kerk*, die tamelijk groot, en van een hoogen spitzen Toren voorzien is, staat een vierde uur van de huizen afgezonderd, midden in het bouwland. Zij heeft haar onderhoud uit de Tienden der Landerijen van dit Dorp, behoorende aan de Abtdij van *Epternach*, die mede het Predikants tractement daar van betaalen moet.

Zie *Beschrijving van Staats-Braband*; Bachiene, *Geographie*, bl. 598.

Eescharen, een Dorp in *Staats-Braband*, een kwartier uur bezuiden de Stad *Graave*. Met de Gehugten *Hal* en *Sangenboom*, maakt het éénen Dingbank van zeven Schepens uit.

EESE, eene *Havezaate*, een uur gaans ten Noorden van *Steenwyk*, rondsom in de *Veenen* geleegen, aan de Grenzen van *Friesland* en *Drenthe*. Het is eene Heerlijkheid en Schoutampt op zig zelve, behoorende aan het Geslacht der *Graaven van Rechteren*. Naa dit *Eese*, word de nabij geleegen Buurt, *Tsveen*, EESVEEN genaamd.

EESKOTEN, een zeer oud en slegt Heerenhuis, onder het gebied van *Otterloo*, in het Land-drostampt van de *Veluwe*.

EESTERGA, een Dorp in de *Zevenwolden*, in de Grietenije van *Lemsterland*, een half uur ten Noord-Oosten de *Lemmer*.

EESTRUM, een Dorp in *Oostergoo*, in de Grietenije *Tietjerksteradeel*, 4 uuren van *Leeuwaarden*, en een kwartier uur ten Noord-Oosten van het *Berggummer-Meer*.

Geograph. Woordenboek van Friesland, bl. 44.

EETEN, of EETHEN, een *Hollandsch* Dorp, aan de grenzen van *Braband* en *Gelderland*, leggende westwaart bij *Heusden*. *Eeten* en *Meuwen* zijn twee hooge vrije Heerlijkheden, beide behoorende aan den Heere en Mr ABRAHAM VAN BLEISWYK, Raad en Secretaris der Stadt *Gornichem*.

EETEN, een ander Dorp van dezen naam, gelegen in de *Baronnie van Breda*.

EEUSSUM, een adelijk Huis, in de *Groninger Omlanden*, te *Middelstum*.

EEUW, een Dorp in 't Landschap *Drenthe*, op den weg naar *Friesland*. In den Oorlog tegen *Spanje*, deeden de Staaten van *Overyssel* aldaar een Schans opwerpen, naderhand de *Zwarten Dijk* genaamd.

PICART, *Oudh. van Drenthe*.

EE-

EEWYK, een Dorp in *Gelderland*; zie EWYK.

EEXTE, een Dorp, behoorende onder 't Old-ampt, in *Groningerland*.

EEZE, eene adelijke Hofstad in *Gelderland*, onder het Regterampt *Doesburg*, bij *Almen*; het is een groot en deftig gebouw.

EG, weleer een water of Rijnspronk in *Kennemerland*, doch nu verdroogd en geheel verdweenen.

Zie L. SMIDS, *Schatkamer der Nederl. Oudheden*.

EGBERT MEYNERTSZ., een aanzienlijk Burger der Stad *Amsteldam*. Ten tijde der beroerten en vervolginge om den Godsdienst, was hij, nevens zijne Maagen, de zijde der Hervormde toegedaan, en deedt zig meer en meer kennen, naar maate hun getal aangroeide. De verwijderinge tusschen hen en de Roomschgezinden werd daaglijks grooter; zo dat zij eindelijk in oproer en muiterij uitborst. De Regeering, de Roomschgezinden toegedaan, daarover niet weinig bekommerd, trad met de *Onroomschen* in onderhandeling, en stond aan de zelven de vrijheid toe, buiten de Stad te mogen prediken. Volgens eene schriftelijke overeenkomst, buiten weeten en verzoek der *Onroomschen* gemaakt, werd hun vervolgens toegestaan, dit ook in de Stad te moogen verrigten, onder belofte van gehoorzaamheid aan de Magistraat; waartoe hun de Kerk der *Minderbroederen* ten gebruike werd toegestaan. Dit besluit, genomen op den laatsten September van het Jaar 1566, was ondertekend, van wegen de Burgemeesteren, den Raad, de drie Schutterijen, door de Secretarissen, Mr. FRANS VAN DELFT, en DIRK WOUTERS, die ook begeerden dat het door de *Onroomschen* zoud ondertekend worden, zo als geschiedde, eerst door de twee *Amsteldamsche* Predikanten, PETRUS GABRIEL en JAN ARENDSZ. Stilzwijgende gaan wij voorbij, het gedrag der *Lutherschen*, die alles aanwenden,

den, om de *Calvinisten*, gelijk zij hen noemden, bij de Regeeringe in haat te brengen. Intusschen had de Magistraat, bij dit verdrag (op eigen beweeginge en buiten verzoek der *Onroomschen*, gelijk gezegd is, opgesteld) niet veel goeds met hun in den zin, waarvan de blijken haast volgden. * Dit vooraf verhaald hebbende, komen wij tot EGBERT MEYNERTZ. Hij was zeer gezien bij de Burgerije, en een der vermaardste Redenrijkers van dien tijd. Tevens was hij Kapitein van de Burgerije; zijn Zoon, SEBASTIAAN EGBERTZ, vermaard Docter in de Medicijnen, werd naderhand Burgemeester. Als Kapitein van de Burgerije, had hij, door den voorzittenden Burgemeester, en andere Heeren, schoon tegen zijnen wil, zig laaten beweegen, om het bovengemelde verdrag te onderteke-nen, in den waan, dat het alleen geschiede om rust en vrede te bewaaren. Ook was, in het verdrag, uitdrukkelijk bepaald, dat niemand, ter zaake van de onderetekeninge, ten eenigen tijde, moeite zou worden aangedaan. Naa de komst van den Hertog van ALVA in het Land, en toen nu de vervolging, alomme, en dus ook te *Amsteldam*, ten strengste werd doorgezet, wilde EGBERT MEYNERTZ, met veelen van de zijnen, in 't Jaar 1568, zijn behoud in de vlugt zoeken. Maar de Burgemeesters JOOST BUYCK en SIMON COPS baden hem te blijven, met verzekeringe, dat hij niets kwaads behoefde te vreezen; voegende daar bij eene belofte van hem te zullen waarschuwen, indien 'er zig iet kwaaads openbaarde. Zelfs gaven zij hem, onder Stads Zegel, een getuigschrift, dat hij ter goeder naam en faam stondt, buiten opspraak van ketterije of eenig wanbedrijf. Daarop verliet hij zig: en wie zou op de verzekering en het woord van Burgemeesters niet vertrouwen? te meer daar BUYCK toen nog zo bekend niet was, als naderhand. Ingevolge van dit vertrouwen, sloeg hij den getrouwen raad van LAURENS REAAL in den wind, en weigerde zijnen eerlijken Zwager ten wille te zijn, en insgelijks te vlugten. Op den 2 Maart, 1568, werd hij, door den Onder-Schout, gevangen genomen; drie maanden bleef hij in hegtenis; daarnaa ter pijnbank gebracht zijnde, stond hij dien door. De beschuldigingen van den Schout, tegen hem ingebracht, werden ten eenemaale valsch bevonden; hierom verklaarde de Raad-

pen-

pensionaris Mr. ADRIAAN VAN SANDELYN, dat men hem behoorde te ontslaan. Maar de eerlijke Burgemeesters lieten hem zitten, en men gaf den verbitterden Schout, PIETER PIETERSZ, gelegenheid, de zaak voor den Raad der Beroerten te brengen.* Aan die beulen gaf hij te kennen, dat EGBERT MEYNERTZ verdagt was van *Lutheranerij*; dat hij het verdrag van het Jaar 1566, te *Amsteldam*, onderteekend had. Het gevolg was, dat hij, den 8 October, veroordeeld werd om onthoofd te worden. In de gevangenis kreeg hij het water, waar aan hij, den avond voor dat het vonnis zou worden uitgevoerd, overleed. De bloeddorstige Magistraat zogt den Artz, eenige uuren voor zijnen dood, te beweegen, om door krachtige middelen zijn leven tot den volgenden dag te rekken, wanneer men hem op een stoel op het Schavot zoude brengen, en alzo onthoofden. Doch de Docter antwoordde, dat hij geen God was, die 's menschen leeven in zijne hand hadt; en dat de gevangene, naar zijn oordeel, den middernagt niet kon haalen. Naa zijn overlijden, werd hem, in de gevangenis, het hoofd afgeslagen, en het Lijk, door eenige Cellebroeders, 's nachts, even als dat van eenen misdaadige; op 't Ellendige Kerkhof begraven. Vervolgens werden nog onthoofd OLLFERT HENRIKSZ, en PIETER DE WIT, om reden, dat zij, volgens hunne sententien, bij de Onroomschen in de Predikatien waren geweest. Geen wonder, dat Wethouders, die zo gehandeld hadden, bij omwenteling der zaaken, vreesden, niet beter gehandeld te zullen worden.

J. COMMELIN, fol 996, 999 en 1025.
HOOFT, *Nederl. Historien*, fol. 193.
BRANDT, *Historie der Reformatie*, I. Deel. L. BENTHEM, *Holl. Kerk. en Schoolstaat*, p. 334.

EGBERTUS; deezen naam voerde, onder andere, de vijfde Abt van *Aduwert*, die veel toebragt tot den opbouw van de Kerk der Abtdije, in welke hij vijftien Altaaren stichtte. Niet lan-

langer dan drie Jaaren, hadt hij de waardigheid van Abt bekleed, wanneer hij overleedt, den 7 Junij des Jaars 1255.

Oudheden van Groningen, bl. 222.

EGBERTUS, *Aardsbisschop van Trier*, wordt, bij de meeste, en wel de beste onzer oude *Hollandsche* Schrijvers, als W. PROCURATOR, M. STOKE, BEKA, HEDA, en den Schrijver van de *Oude Hollandsche Chronijk*, gehouden voor den Broeder van Graaf ARNOUD, en den Zoon van Graaf DIRK DEN II. De *Jaarboeken van Egmond*, DOUZA, VOSSIUS en anderen bevestigen dit. Op het gezag van zo veele geloofwaardige Mannen, zou men dit, zonder verder onderzoek, mogen aanneemen. Doch anderen hebben hieromtrent eenige twijffelingen ter baane gebracht. In de *Rijm-Kronijk*, uitgegeeven op den naam van KLAAS KOLYN, wordt hij genoemd de *halve Broeder* van ARNOUT, of ARNULF. Ware 'er geen ander bewijs, het weinig geloof, 't welk die Kronijk verdient, zou ons niet aan het twijffelen kunnen brengen. Maar BUCHELIUS, op het getuigenis van eenen KYRIANDER, berigt dat deeze EGBERT een man zoude geweest zijn van *Britsche* afkomst. Dit vordert eenig nader onderzoek: te meer, daar de geleerde SCHRIVERIUS zegt, dat hij, daarover geschreeven hebbende aan den Jesuit BROUWER, tot antwoord ontving, dat uit de ongedrukte schriften, behelzende de geschiedenissen van *Trier*, gebleeken was, dat EGBERTUS, *Aardsbisschop van Trier*, *gesprooten was uit Brittanje; dat hij tot Vader heeft gehad Graaf* DIRK, *en tot Moeder* HILLEGARDIS, *beide van den hoogsten Adel en Rijkdom in Brittanje.* Een ander, op Perkament geschreeven boek, zou mede getuigen, dat DIDERIK, de Vader van EGBERTUS, gesproten was uit het bloed der *Engelsche* Koningen. Hier door zijn eenigen in het denkbeeld gekomen, dat EGBERTUS geen *Hollander*, maar een *Engelschman* was; en gevolglijk geen Zoon van Graave DIRK DEN II. Wij hebben gezegd, dat onze meeste en beste oude Schrijvers 'er hem voor houden. Wie is het, die dit tegenspreekt? KYRIANDER, een man, dien men niet zou weten, dat hij in de waereld geweest

weest was, hadde BUCHELIUS zijnen naam niet genoemd; en dus geen getuige, dien men niet alleen niet tegen de meeste Schrijvers, maar zelfs tegen geen éénen DOUZA stellen mag. En genomen, hij was even geloofwaardig als DOUZA, dan zouden alle de anderen, inzonderheid M. STOKE, nog den voorrang behouden. KYRIANDER, 't is waar, kan geweeten hebben, wie te *Trier* Aardbisschop geweest is; maar alle onze *Hollandsche* Schrijvers hebben ook geweeten, wie de Broeder van Graave ARNOUT, en ook of hij *Aardsbisschop van Trier* geweest is. Maar, wat zegt KYRIANDER? dit, *dat hij de Zoon geweest is van Graaf* DIRK. Wat zeggen de ongedrugte geschriften? Dat zijn Vader was DIRK, en zijne Moeder HILDEGAARD; doch dit is nooit betwist, dat de Vrouw van DIRK DEN II, HILLEGAARD, of HILDEGAARD genaamd is geweest. Hoe gevallig zou het hebben uitgekoomen, dat juist in dien zelfden tijd, in *Brittanje*, een Graaf en Gravin zouden geweest zijn, die den zelfden naam voerden, en insgelijks eenen Zoon hadden, EGBERTUS genaamd, als die in *Holland*?

Maar zal men zeggen, KYRIANDER zegt evenwel uitdrukkelijk, dat de Aardbisschop EGBERTUS afkomstig was uit het bloed der *Britten*. Doch waar is het bewijs, dat KYRIANDER minder onfeilbaar was, dan alle zo even genoemde Schrijvers? Met dit alles, zou men het zeggen van KYRIANDER en het verhaal der ongedrukte Schriften, volgens BROUWER, kunnen toestemmen, en nog bewijzen, dat EGBERT de Zoon van DIRK DEN II geweest is. VAN LEEUWEN, in zijn *Batavia Illustrata*, *I. Deel. I. Hoofdstuk*, leert ons, gelijk ook anderen, dat ons *Batavie*, of ten minsten een gedeelte van hetzelve, van ouds, den naam van *Brittenland*, of *Brittia* gedragen heeft; en dit bewijst hij uit de getuigenissen van PROCOPIUS. H. DE GROOT, in zijne *Oudheid van de Nederlandsche Republiek*, had dit, al vóór S. VAN LEEUWEN, aangemerkt. Ter dienste van minkundigen, moeten wij hier nevens aanmerken, dat het Eiland *Brittia* bewoond werd van drieërlei Volken; *Ingeboorene Friezen*, *Sassen* en *Engelschen*. Dus zou het mogelijk zijn, dat EGBERTUS, schoon van *Engelschen* bloede, echter een *Bata-*

ver

ver zou hebben kunnen zijn, en niet genoodzaakt, zijne Geflachtrekening uit het Eiland *Britanje* te haalen. Op deeze wijze kan het gezegde van KYRIANDER, enz. zeer ligt ontzenuwd worden. Men kan hier nog bijvoegen, de aantekeningen van DIONISIUS VOSSIUS; hij zegt, dat de Schrijver van het leven van St. ADELBERT uitdrukkelijk getuigt, EGBERTUS gekend, en meermaal gezien te hebben; en dat een ieder verzekerde, dat EGBERTUS de Zoon was van Graave DIRK DEN II. Ik houde het, zegt VOSSIUS daar op, met het getuigenis van dezen man, en wij met hem.

MELIS STOKE maakt van hem gewag, van vs. 651 tot vs. 681. De inhoud dier dichtregelen komt hier op neder:

„ Nu hoort verder de Geschiedenissen. Deze Graaf DIRK, „ zo als gij, naar waarheid, gehoord hebt, was de twede, die „ Graaf van *Holland* genaamd werd. God, die alle zaaken be„ schikt, gaf hem, bij zijne Vrouw HILDEGAARD, Kinde„ ren van groote waarde, die hunne Ouders in deugden voor„ bij streefden. Eenen Zoon, ARNOUT genaamd, die zijnen „ Vader in 't Graafschap opvolgde; en daarnaa eenen anderen, „ EGBERT, die daarnaa, zo als ik heb geschreeven gevonden, „ Aardsbisschop van *Trier* was; van dezen zal ik iets, doch „ niet dan waarheid, zeggen.

„ Doe nu deze Aardsbisschop was, overdacht hij van waar „ voortgesprooten, en eerde daarom het Godshuis (Klooster) „ te *Egmond*, zo als zijne Voorouders mede gedaan hadden. „ Hij offerde, aan St. AALBREGT, een zeer schoon Gouden „ Kruis; een Casuifel van groote waarde; een kleed met wij„ de mouwen (almatick); een Kerkelijk Gezang- en Getijde„ boek; en andere goede Boeken; een kostbaaren Bijbel, met „ fraaije geschreeven letteren, en gouden slooten. ARNOUT „ zijn Broeder," enz. Doch dit dunkt ons genoeg, ten bewijze, dat deeze EGBERTUS waarlijk de Zoon en Broeder van Graave DIRK DEN II en van ARNOUT geweest is.

Zie verder de *Oude Holl. Cronijken.*

EGBERTUS; deezen naam voerde een Monnik in *Ierland*, die, uit Godsdienstijver, besllooten had, in het Jaar 686,

het Euangelium onder de ongeloovige *Friesen* te prediken; doch, door een zwaar onweder op Zee, daarin verhinderd zijnde, liet hij zulks over aan WILLEBRORD, en zijne gezellen. EGBERTUS overleed, in het Jaar 716.

Men vindt zijn Leven in het I Deel van 't *Batavia Sacra*, p. 53, enz.

EGEDE, eene Havezate, in *Overysfel*, na bij *Hellendorn*.

EGELENBURG, ('t *Huis te*) ſtond weleer in het Zuid-Oosten van het Dorp *Heilo*, onder *Alkmaar*. Voorheen droeg het ook den naam van *Ypeſtein*. In het Jaar 1749, is het tot een afbraak verkocht. Een ander Huis, van dien zelfden naam, weleer toebehoorende aan Mr. WILLEM BARDES, is ook niet meer in wezen."

EGGERT, (WILLEM) geboortig uit *Noord-Holland*, groot gunſteling van Graave WILLEM DEN VI, en de eerſte Heer van *Purmerend*. In de oude *Hollandſche* Kronijken, wordt zijn leven aldus verhaald.

„ Bij deezen Hertog WILLEMS tijden, was een vermaard „ man, uit *Waterland* gebooren, genaamd WILLEM EG„ GERT, zeer rijk van geld en goed, hebbende aan Hertog „ WILLEM, als die voor zijn Vader vlugtende was, veel geld „ ter leen opgeſchooten; waarom die uittermaate beminde, en „ maakte hem naderhand overſte Threſorier van den Lande van „ *Holland*. Hij was alleen een Schildboortig man, en geen „ Ridder; om zijnen naam onſterflijk te maaken, deed hij bij„ eenkoomen, alle de bewooners van *Purmerland*, en deed, „ aan het water *de Weer*, bouwen, een zeer ſterk Kasteel, en „ een klein Stedeken, dat hij den naam gaf van *Purmereinde*; „ welk Steedje en Slot, met het land van *Purmerland*, de „ Dorpen *Neck* en *Ilpendam*, hem naderhand geſchonken wer„ den door Graaf WILLEM DEN VI. En dus was deeze WIL„ LEM EGGERT de eerſte Stichter en Heer van *Purmerend*, „ zonder Ridder te zijn. En als hij hoorde de dood van zijn „ liefs Heere WILLEM VAN BEIJEREN, was hij uittermaa-

„ ten

WILLEM EGGERT.

„ ten bedroefd; hij leefde maar twee dagen daarna, en stierf op
„ het Slot te *Purmerend*. Hij liet éen Zoon naa, JAN EGGERT, en twee Dogters, ALYD, Heeren GERRITS wijf van ZYL, en JANNE, REINOUTS wijf van BRAKEL.
„ Dezen JAN EGGERT overmerkende, dat de Heeren HUIDE en PAYS geen ERVE is, heeft hij naa den dood, zijn Vaderlijk Erfgoed verkocht, aan veele en verscheiden persoonen; maar die Heerlijkheid van *Purmerende*, met de Dorpen *Neck*, *Ilpendam* en *Purmerland*, verkocht hij aan zijn Zwager GERRIT VAN ZYL, Ridder. Het geld daarvoor ontvangen hebbende, trok hij met al wat hij bezat naar *Vlaanderen*, en vestigde zijne woning binnen *Gendt*. Hij JAN EGGERT fondeerde te *Oudenaarden* een Nonne Klooster van de Orde der Regulieren; en een ander te *Gendt*.
„ Zijn behuwd Broeder, GERRIT VAN ZYL, verkocht de Heerlijkheid van *Purmerend*, naderhand, aan Heere JAN, Burggraaf van *Montfoord*.”

De naamlooze Schrijver, aangehaald door C. COMMELIN, in zijne Beschrijving van *Amsteldam*, p. 445, spreekt ook met grooten lof van dezen WILLEM EGGERT. Niemant, (zegt hij) wist den Graaf zo te leiden, die niets van waarde deed, buiten het goedvinden van WILLEM EGGERT; en niemant heeft den Graaf grooter dienst gedaan, dan hij. Want de Graaf, door zijne Jonkheid en pracht, in groote schulden vervallen, is door kloek beleid en vernuft van WILLEM EGGERT, in korten tijd, buiten schuld geraakt, ja zo verre gekoomen, dat hij voor een der rijkste Vorsten gehouden werd. Maar hoe diep hij in de gunst van den Hertog stond, des te grooter was de haat der *Hoeksche* en *Kabeljaauwsche* Ridders tegen hem, als niet konnende lijden, dat één Koopman, hoe wijs en getrouw hij wezen mogt, zo veel invloed op den Graaf had. De Graaf, zijne verdiensten naar waarde schattende, had zijne vier Zoonen Ridders geslagen; ja buiten lands trekkende, en wetende, hoe EGGERT van de Ridderschap gehaat was, sprak hun met deze woorden aan: *Ik beveele en recommandeere u lieden boven allen mijnen goeden vrind* WILLEM EGGERT: *ende sult hem wel bewaaren: en soo hem in mijn afweezen eenig ongeluk overkomt, ja al ware 't dat bij*

 ge-

gevalle, een pan, of tegel van de daken op zijn hoofd vielt en hem krenkte, dat sal u lieden geweten, en op u lieden verhaald werden. Des Hertogs dood was EGGERTS dood: want de Edelen en Ridders, nu de handen vrij hebbende, en des te meer op hem gebeeten, om dat hunne handen lang gebonden waren geweest, begonnen hem te trotseeren; den een ontzegbrief voor, en den anderen naa toe te zenden; en daar door is die goede man, van vreeze en mismoedigheid, gestorven. Nogthans verzekeren ons de Oude Kronijken, dat 'er meer dan twee dagen, tusschen het overlijden van deze beide, zijn verloopen. Ook zouden alsdan drie zijner Zoonen voor hem gestorven zijn. Graaf WILLEM stierf 30 Maij, en EGGERT 15 Julij.

Nog wordt aan dezen WILLEM EGGERT toegeschreven, de opbouw van het voornaamste gedeelte der Nieuwe Kerk, te *Amsteldam*; 't welk gebeurd is in het Jaar 1412. In dezelve ziet men ook zijn Grafschrift, ten N. van het Koor, op een houten balk, tusschen twee balken, met gouden letteren geschreven:

Anno MCCCCXVII, den XV dag van Julio, *sterf den eerbaare* WILLEM EGGERT, *Heer tot Purmerent, gedotijteert met twee Vikarijen, mede fundateur van deze Kerk, die begraaven is onder deze blaauwe Serk.* Aan den muur ziet men 's mans wapen, 't welk, voor weinige Jaaren, zo wel als gemelde letteren, op nieuw verguld is. Behalven den opbouw der gemelde Kerke, blijkt het, dat hij en zijn Zoon JAN, omtrent dezen tijd, dat is, kort voor zijnen dood, in de Oude of wel in de Nieuwe Kerk, een Collegie gesticht hebben, bestaande uit eenen Rector, vier of meer Priesters, en eenige Klerken, om, op de wijze der Kanunniken, de Getijden te leezen. Ook was, door eene zijner Dogteren, het Klooster der Oude Nonnen, met groote goederen, begiftigd.

Zie *Oude Hollandsche Kronijk. Kerklijke Oudheden van Noord-Holland*, bl. 289, 290, 131; het I. Deel, mijner *Amsteldamsche Jaarboeken*, bl. 149, enz.

EG-

EGGEHARDUS, volgens de Jaarboeken van PATTHÆUS, zou deze, in het Jaar 836, Graaf van *Walcheren* geweest zijn.

EGIHARDUS, of anders EGINHARDUS, en ook EINARDUS, was eerst *Kapelaan* of Secretaris van KAREL DEN GROOTEN, en werd naderhand bevorderd tot zijnen Opperkapelaan, of eersten Kanselier. Hij was aan het Keizerlijk Hof opgevoed, en getrouwd geweest met EMMA of IMMA, bij sommigen, doch ten onrechte, gehouden voor 's Keizers Dogter. Na den dood van Keizer KAREL, omhelsde hij den Geestelijken staat, en leefde zedert, gelijk men verhaald vindt, verscheiden Jaaren, met zijne Vrouw, zo kuisch als met zijne eigen Zuster, tot op haaren dood, die voorviel in het Jaar 833.

W. HEDA verzekert, dat hij, ten tijde van ALPHICUS, Bisschop van *Utrecht* geworden is. „Ik vind (zegt hij) geschreven dat EGENARDUS, omtrent dezen tijd, Bisschop geweest is; om wiens wille, zo als in de Historien gevonden word, LOTHARIUS, de oude, Zoon van LODEWYK DEN GOEDEN, in het 16 Jaar zijner Regeeringe in *Italien*, en in 't 7 Jaar daarvan in *Frankryk*, voor zijne eigen zaligheid, en voor die van zijne Vrouw en Kinderen, bevestigd heeft de Vrijheid, niet alleen door zijnen Vader, maar ook door de voorige Koningen van *Frankryk*, aan de *Utrechtsche* vergunt, gedaan binne *Aaken*."

In deze Vrijheid, waar van men een Afschrift vindt bij HEDA, word deze EGIHARDUS genaamd *Bisschop van 't oude Tregt*, dat is, van *Utrecht*. Maar BEKA zegt, dat BUCHELIUS hem onder de Bisschoppen niet geteld heeft. Alle de Oude Schrijvers, uitgezonderd HEDA, geeven hem, op dezen grondslag, geen hooger tijtel dan dien van *Abt* van eenige *Abtdijen*. Indien de Kronijkschrijver van de Abtdij van St. BAVO, te *Gendt*, de waarheid verhaald hebbe, heeft EGIHARDUS Keizer LODEWYK, bij wien hij alles vermogt, overleefd, en zou hij gestorven zijn, als Abt van *Gendt*, den 25 Julij Anno 843.

Deze EGIHARDUS was de Schrijver van het *leven van Karel den Grooten*, 't welk, voor de eerstemaal, in het Jaar 1521, te *Keulen* gedrukt is, op bevel en voor rekening van HERMANUS VAN NEUNAARE, Graave van *'t Roomsche*

 Rijk

Rijk, die het aan Keizer KAREL DEN V opdroeg. De *Jaarboeken* van EGINHARDUS, door den zelfden Graaf allereerst in 't licht gegeeven, zijn zedert herdrukt, in de Jaaren 1584 en 1613. Met meerder regt mag men derhalven EGINHARDUS voor eenen Abt houden, dan hem onder den rang der Bisschoppen plaatzen. Waarschijnlijk was hij zulk een Abt, die het gezag voerde, terwijl de zetel ledig stond. Bij voornaame Schrijvers, wordt hij, echter, als Bisschop erkend.

Zie *Batavia Sacra*, I Deel, bl. 556, enz.

EGILBOT, of EGILBOLDUS, DE XIII, Bisschop van *Utrecht*, was van geboorte een *Fries*. Hij had den naam van eene zonderlinge ootmoedigheid te bezitten; als mede godvrugtig en goedaartig te zijn. Niet langer dan zes of tien maanden zat hij op den Bisschoplijken Zetel, in den onrustigen tijd, geduurende welken *Utrecht*, door de *Normannen*, verwoest werd. Hij stierf, 25 September van het Jaar 901, en werd begraaven in *St. Salvators Munster*. Zijn voorzaat was ODILBALDUS, en zijn opvolger RADBODUS BOKKENBERG zegt, dat hij niet langer dan zes maanden geregeerd heeft, schoon HEDA hem twee Jaaren toeschrijft. De korte tijd van zes maanden, welken hij geregeerd heeft, zal, naastdenkelijk, de oorzaak geweest zijn, dat sommige uitheemsche Schrijvers, als MIRÆUS en MABILLON, hem op de lijst der *Utrechtsche* Bisschoppen niet geplaatst hebben.

Oude Kronijk van BEKA, M. S. S. SCHOTANUS; *Batavia Sacra*, I Deel, pag. 603.

EGISTUS, van sommigen gehouden voor den eersten Geloofsprediker onder de *Friezen*. Veelen, het zij uit ijver voor den Godsdienst, of door liefde tot hun Vaderland, hebben de glorie van beiden gezogt, in eene verbazende oudheid. Onder deze mag met regt genoemd worden M. HAMCONIUS, Historieschrijver van *Friesland*; deze zoekt ons diets te maaken, dat het Christen Geloof, ten tijde van NERO, in *Friesland* gepredikt, en dat EGISTUS, ten dien oogmerke, door PE-

TRUS,

TRUS, derwaarts gezonden werd, om het Euangelie te verkondigen. B. FIRMERIUS, geen minder beuzelaar dan hij, het zelfde willende bevestigen, voegt daar nevens, dat hij een van de 71 Discipelen, en aldaar geland was, 60 Jaaren na de geboorte van CHRISTUS. BARONIUS ftelt dit nog vroeger, op het Jaar 46. Dan het is bekend, uit geloofwaardige Schrijvers, dat niet EGISTUS, maar ELEGIUS, allereerst in *Friesland* gepredikt heeft.

EGMOND (*Huis te*) *op den Hoef*, was, in vroegere tijden, een zeer aanzienlijk Slot, en wel het grootfte in gantsch *Holland*. De Heeren en Graaven van *Egmond* plagten hier inzonderheid hun verblijf te houden, voor dat zij, het zij door Huwelijken, Erfenisfen, of door koop, bezitters van meer andere Heerlijkheden waren geworden. Heer ARNOUD VAN EGMOND en YSSELSTEIN, was, in het Jaar 1307, en daar omtrent, de voornaamfte Stigter van hetzelve. Hij deed het met eene wijde graft omringen, en eene vaart van *Egmond* na *Alkmaar* graaven. Nogthans zijn de grondvesten en eerfte aanleg van dit Huis van veel vroeger herkomfte, dan het gemelde Jaar; de eerfte waren reeds voltooid, en met het ander een aanvang gemaakt, door Heer BARREWOUT VAN EGMOND, die ftierf in het Jaar 1093. DODO VAN EGMOND, overleeden in het Jaar 1200, voltooide 't geen zijn Voorzaat hadt begonnen. LODEWYK, Graaf van *Loon*, getrouwd met Gravinne ADA, ftak den brand in het zelve, in 't Jaar 1204. WOUTER VAN EGMOND herbouwde het, drie Jaaren daarna, en ftierf in het Jaar 1208. De geleedene fchade werd herfteld, met bijvoeging van nieuwe getimmerten, door den gemelden ARNOUD, in het Jaar 1307; hoewel anderen dit aan RADBOUD toefchrijven. JAN DE I, Graaf *van Egmond*, overleeden in het Jaar 1516, verbeterde en vernieuwde het een en ander; geduurende den *Spaanfchen* oorlog is het geheel verwoest, en in dien ftaat gebracht, dat 'er niets meer van overgebleeven is dan eenige brokken van muuren. Deeze verwoesting moet inzonderheid worden toegefchreeven aan den fpijt, dien de *Nederlanders* gevoelden, dat LIAMORAAL, Graaf van *Egmond*, het Bondgenootfchap der Edelen verliet, en tot den Koning

 over-

overhelde; die hem echter, daarom niet spaarde; als mede, om dat zijne Zoonen de partij van *Spanje* bleeven aankleeven. Wat aangaat de Hooge Jurisdictie van dit Graafschap van *Egmond*, dezelve behoort aan de Graaflijkheid van *Holland*. De andere goederen en Heerlijkheden der Graaven van *Egmond*, zijn, ter voldoening van hunne schulden, bij stukken en brokken, verkocht, en daar door het Graafschap vernietigd.

In het Jaar 1740, en laater, was van het Huis niets meer te zien, dan eenige brokken van muuren, en een vierkante Tooren, waarin de Klok en het Uurwerk is, benevens de voorpoort en vierkante Kelder, die weleer tot een gevangenis gediend heeft. Jonkheer JOHAN EGIDIUS *van Egmond*, *van der Neijenburg*, heeft, in den Jaare 1744, twee vervallen Toorens laaten opmetzelen, en met spitzen dekken, die met Windwijzers voorzien zijn.

EGMOND; (*Baljuwschap van*) hier onder behooren *Egmond*, of *Egmond Binnen*; *Egmond op den Hoef*, en *Egmond op Zee*. Ten aanzien van het Hooge Rechtsgebied is daar onder mede begreepen, het *Egmonder-Meer*. Deeze landstreeken, met het gemelde *Meer*, paalen te zaamen, in het Noorden, aan *Wimmenum* en *Bergen*; ten Zuidoosten, met *Egmond*, aan het grondgebied der Stad *Alkmaar*; ten Oosten, aan *Heiloo*; ten Zuiden, aan *Bakkum*; en ten Westen, aan de Noordzee. Een der *Egmonden*, waarvan de algemeene naam is afgeleid, heeft, waarschijnlijk, zijnen oorspronk van het Watertje de EG of HEG, welk oudtijds uit de Duinen vloeide; ook plagt *Egmond binnen*, oudtijds, *Hegge* genaamd te worden, en ook *Ecks* of *Heckemonde*.

Naa dat de Heerlijkheid, ja zelfs het Graafschap van *Egmond*, vernietigd, en het hooge rechtsgebied in den boezem der Staaten te rug gekeerd was, is het, zedert het Jaar 1607, niet hooger dan eene Ambachtsheerlijkheid erkend en uitgegeeven; zo als geschiedde, in het Jaar 1722, wanneer *Egmond Binnen*, *Rijnegom*, *Egmond op den Hoef* en *Egmond op Zee*, met de *Duinen*, en de Graaflijkheids goederen, aan den Heer GERRIT *van Egmond*, *van der Neijenburg*, verkocht werden, voor vier en zestig duizend en vijfhonderd Guldens. Zijne Zuster, Vrou-

Vrouwe MARIA VAN EGMOND *van der Neijenburg*, Vrij-Vrouwe van *Petten*, bezat dezelve tot in het Jaar 1741, wanneer zij dezelve, bij erfmaakinge, naliet aan haars overleedenen Mans Broeder, Jonkheer JOHAN EGIDIUS VAN EGMOND, *van der Neijenburg*. Sedert is de Heer en Mr. KORNELIS VAN FOREEST, Heer van *Schoorl* en *Kamp*, Burgemeester en Raad der Stad *Hoorn*, eigenaar geworden van de *Ambachts-Heerlijkheid* der *Egmonden*; welke naderhand zijn overgegaan op deszelfs Zoon, Jonkheer HERCULES VAN FOREEST. De aanstelling van den Baljuw der *Egmonden* geschied door de Staaten van *Holland*. Te zamen maaken zij, zo wel in 't Crimineele, als in het Civiele, twee Jurisdictien uit, die doorgaans de *Beide Egmonden* genaamd worden. Een der twee Jurisdictien bestaat uit *Egmond-binnen*, *Rijnegom* en *Egmond op den Hoef*, welker zaamengevoegde Regtbank en Vierschaar nimmer van een gescheiden mag worden. De andere is die van *Egmond op Zee*. Voorheen werd de Crimineele Vierschaar der eerstgenoemde Jurisdictie gespannen in een gemeen Raadhuis, te *Egmond-binnen*; doch tegenwoordig geschiedt dit op 't Raadhuis te *Alkmaar*. Hij bestaat uit den Baljuw, zeven Leenmannen en één Secretaris, die door de Heeren Staaten wordt aangesteld. Deze zelfde persoonen spannen ook den Hoogen Vierschaar te *Egmond op Zee*.

EGMOND OP DEN HOEF, of EGMOND-BINNEN, door zommigen bij een genoomen, en door anderen onderscheiden, is niet alleen een zeer oud, maar was voortijds ook een groot en rijk Dorp, of Vlek, voorzien met een deftig *Kasteel*, en eene zeer groote en aanzienlijke Abtdije. Het eerste, gelijk wij gezien hebben, is reeds voor lang verwoest; en van het tweede zal ons het zelfde blijken. Gevoeglijkst zullen wij *Egmond-binnen* en *Egmond op den Hoef*, schoon voorheen naauwer dan thans vereenigd, afzonderlijk beschrijven. Wij maaken een begin met

EGMOND-BINNEN, een overoud Dorp, in het zuidelijk gedeelte deezer Landstreeke, omtrent een en een half uur van *Alkmaar* geleegen, is zijne opkomst verschuldigd aan de Abt-

dije van *Egmond*, welke wij afzonderlijk zullen beschrijven. Bij het Dorp stondt, in het Jaar 1164, een Parochie of Buurkerk, die thans, voor het grootste deel, vervallen is. Een gedeelte van het gebouw, staande tusschen den Tooren en het Koor, word nog ter oeffeninge van den Godsdienst gebruikt; door de Predikanten van *Egmond binnen*, en van *Egmond op den Hoef*, wordt aldaar de Dienst verrigt. Men vind 'er twee Linnebleekerijen: één aan Duin; en éene tusschen *Egmond op den Hoef* en *Rijnegom*.

EGMOND OP DEN HOEF, zaamengevoegd met de Buurt *Rijnegom* of *Rinnegom*, ligt van het eerste een klein half uur gaans ten Noorden, en 1¼ uur van *Alkmaar*. Men ziet hier nog overblijfzels van het bovengemelde Slot van *Egmond*. Naast aan het zelve staat de Kerk, die, in het Jaar 1633, op last der Staaten van *Holland*, gebouwd werd, op de zelfde plaats, daar weleer de Oude Kapel of Kerk gestaan heeft; gelijk blijkt uit het Jaartal 1431. Het gebouw is een Kruiskerk, met een fierlijk doorlugtig Toorentje voorzien. In het Koor leggen, op een houten Ledekantje, van onderen met koperen Lofwerk en den naam van het Hoog-Adelijk Geslacht van *Egmond*, de twee koperen levensgroote afbeeldzels van JAN, eersten Graaf van *Egmond*, en MAGDALENA VAN WAARDENBURG, zijne Gemalinne. De Tombe, tot welke deeze beelden behoord hebben, werd, met de voorige Kerk, door *Sonoij's* soldaaten, in het Jaar 1567, vernield, de beelden, met hunne bijhebbende fieraadjen, daaraf gerukt, en in een nabij gelegen sloot geworpen. Veele Jaaren daarna, heeft men dezelve opgebaggerd, en ter gedachtenisse in deze Kerk geplaatst. Ook ziet men in dezelve een Tombeplaat, omvangen in een marmeren rand, ter gedachtenisse van den vermaarden Heere NICOLAAS WITSEN, in leven Burgemeester en Raad der Stad *Amsteldam*, aldaar begraaven in het Jaar 1717. *Egmond op den Hoef* is daarenboven vermaard, als de woonplaats van den vermaarden Wijsgeer R. DES CARTES, die aldaar, een geruimen tijd, zijn verblijf heeft gehouden. Men vindt 'er een zeer goeden Papiermolen. Gelijk *Egmond binnen* en *Egmond op den Hoef*, ten aanzien van het Hooge Rechtsgebied, onaf-

scheid-

ſcheidbaar zijn, en in het Kerkelijke door één Predikant bediend worden, dus hebben ook die beide Dorpen een en den zelfden Rechtbank in 't Civiele; beſtaande uit Schout en vijf Scheepens: als twee uit *Egmond-binnen*, twee uit *Egmond op den Hoef*, en één uit *Rijnegom*. De Secretaris en één Bode worden beide door den Ambachtsheer aangeſteld. 'Er zijn twee Burgemeeſters; één van *Egmond binnen*, en één van *den Hoef*. Voor beiden worden, in de Quohieren, 1176 Morgens en 490 Roeden Lands aangetekend. Het getal der Huizen, in deeze Jurisdictie, was, in het Jaar 1749, 216 en twee Molens.

EGMOND OP ZEE, een klein half uur gaans beweſten *Egmond op den Hoef*, en West Zuidweſt van *Alkmaar*, is mede een oud, maar echter geen onaanzienlijk Dorp. Den aanleg daarvan wil men door Heer WALGER VAN EGMOND, die in het Jaar 1036 overleed, geſchied te zijn, met het bouwen van tien Huizen, welke hij, door eenige arme lieden, om niet, liet bewoonen, met vrijheid van de visſcherij, mids geevende den tienden visch aan de *Abtdij*.

Naderhand ſtigtte hij daarbij een Kapel, ter eere van *St. Angniet*. Door middel van de visſcherij, waarmede het, al vroeg, de *Abtdij*, het geheele Jaar door, van visch voorzag, is dat Dorp zodanig toegenomen, dat 'er, in het Jaar 1632, geteld werden 213 Huizen, en in het Jaar 1732, 257, doch in het Jaar 1748, ſlegts 248. Men heeft 'er een Raadhuis, een Weeshuis, en een Gasthuis. De voorgemelde Kapel, die naderhand tot een Kerk herbouwd werd, plagt een zeer fraaij geſticht te zijn; doch is, in laatere tijden, zo zeer vervallen, dat 'er maar alleen het middelſte deel van gebruikt word. Dit verval moet toegeſchreeven worden aan zwaare ſtormen en hooge watervloeden, waar door het gebouw ongemeen veel geleden heeft, en nog lijdt; ſtaande de Kerk ten grootſten deele in Zee. In het Jaar 1717, tusſchen den 24 en 25 December, werd de Tooren, die voorheen midden in het Dorp ſtondt, aan den Zeekant, voor een groot gedeelte, door onderſtutten en niet dan met groote moeite, door het leggen van een Rijs-dam, voor nederſtorten behoed. Op den 24 November

ber in het Jaar 1741, zwol de Zee zoo hoog, dat zij, met een enkelen vloed, 22 voeten gronds van het Dorp wegnam. Drie dagen laater, werden, door geen minder vloed, geduurende den vreezelijken storm, uit den Noordwesten, verzeld van een zwaar onweder, wederom 22 voeten van de Duinen afgespoeld; waar door een groot gedeelte van den Tooren, aan de Westzijde, instortte; het nog overgebleevene deel viel, op den 7 Februarij in het Jaar 1743, ter neder. Deeze Tooren was zo hoog, en een zo zwaar gebouw, dat hij voor een *Baak* in Zee verstrekte. Nogthans werd in de Kerk, nog tot in het Jaar 1745, gepredikt. Zedert werd de Godsdienst verrigt, op een Zolder van het Gasthuis, tot in het Jaar 1749; wanneer men, zo verre van Zee als mogelijk was, eene nieuwe Kerk in het Dorp bouwde. Bij aanbesteeding, werden de kosten berekend op 6500 guldens. De nieuwe Kerk is een net steenen gebouw, met een klein spitsje. Om het gemis der *Baak* voor de Zeelieden te vergoeden, was, reeds in het Jaar 1744, eenige roeden meer Zuidwaards, op een der Duinen, een groote *Kaap* gesteld, aanbesteed voor 2500 guldens. Dat, bij alle deeze rampen, de huizen, die digt aan Zee stonden, geen minder nadeel geleeden hebben, is ligt te vermoeden.

De Hooge Vierschaar van *Egmond op Zee*, word aldaar op het Raadhuis gespannen; gelijk ook de laage Regtbank, in welken de Schout, die te gelijk Secretaris is, met vijf Scheepenen, te regt zit. Voorts zijn hier drie Burgemeesters; drie Gasthuismeesters; drie Armbezorgers; drie Kerkmeesters; drie Excijsmeesters en vier Afslagers van de visch.

Het getal der bewooners van dit Dorp kan uit het volgende worden opgemaakt. Het getal der Visschuiten word geschat op 38; ieder van dezelve voert vijf man en één jongen, welke 228 persoonen uitmaaken. Daarenboven rekent men, dat 'er nog viermaal zo veel vrouwen en kinderen zijn.

EGMONDER-MEER, gelegen een half uur ten Westen van *Alkmaar*, zijnde eene bedijking van 480 Morgen en 58 Roeden Lands, waarin men telt bij de 20 Huizen.

Het bedijken en droog maaken van deeze *Meer*, werd aangevangen in het Jaar 1556; de Hertoginne van *Parma* hadt

daar-

daartoe Octroij verleend aan LAMORAAL, Graave *van Egmond*. Het Meer behoort mede onder het Hooge Regtsgebied van het *Baljuwschap der Egmonden*. De Heer van *Egmond* heeft het regt van aanstellinge van eenen *Dijkgraaf*; doch de *Ambachtsheerlijkheid* behoort aan de *Ingelanden*. De Predikanten van *Egmond Binnen*, *Egmond op den Hoef* en *Egmond op Zee*, staan onder de Klassis van *Alkmaar*.

EGMOND, (het *Klooster* of de *Abtdije van*) als een Convent gesticht, in het Jaar 889. De *Friezen*, eenige Jaaren daarna, eenen inval, in dit Gewest, doende, verbrandden het Klooster, gebouwd door Graaf DIRK DEN I, tot den grond toe, plonderden alles wat zij vonden, en voerden de Nonnen weg. DIRK DE II deed het gestigt, 't welk voorheen van hout was, van steen herbouwen, en stelde 'er Monniken in. De eerste Abt, in het Jaar 910, meent men geweest te zijn, zekere MONABOLD. De vijfde was Heer STEVEN VAN EGMOND, die men zegt overleeden te zijn in het Jaar 1083. De zevende, AMMELYN genaamd, werd, om zijn slegt gedrag, in het Jaar 1129, door den Bisschop van *Utrecht*, afgezet. LUBBERT VAN EGMOND wordt voor den zestienden Abt gehouden; hij overleed in het Jaar 1263. Men wil dat, ten dien tijde, dertig Monniken in het Klooster huisvestten. In het Jaar 1350 ontstond, tusschen de Abten en de Heeren van *Egmond*, een groote twist. De eerstgenoemden hadden aan het Klooster veele goederen onttrokken, welke de laatsten wilden vergoed hebben. Hier uit ontstonden roverijen, brandstichtingen en doodslagen. Nu eens smeulde het vuur van tweedracht; dan wederom sloeg het, in lichter laaije vlamme, ten dake uit. Dit duurde tot in het Jaar 1437, wanneer, door tusschenspraak van Hertog FILIPS *van Bourgondien*, en op bevel van den Paus, de partijen tot eene onderhandeling van verdrag traden. Bij vonnis van den Paus, 't welk tegen de gedagte van den Abt uitviel, werd de *Heerlijkheid* van de *Abtdij* afgezonderd, en van alle geestelijk gebied vrij gekend; als mede, dat de Landen, door de Heeren van *Egmond* in bezit genomen, aan hun zonden verblijven. Zo geweldig was het misnoegen, over dit vonnis, 't welk de *Abt* en zijne Monniken

deswegen opvatteden, dat het verdrag slegts korten tijd stand hield; doch al wederom tot hun eigen nadeel. Heer CLAAS *van Adrichem* was, in 't Jaar 1476, de 23. *Abt*, en hadt een harde tegenpartij aan JAN, natuurlijken Zoon van Hertog FILIPS *van Bourgondien*, Proost van *St. Donaas* te *Brugge*. Doch VAN ADRICHEM was hem te snedig, en ontkwam zijne laagen. DAVID *van Bourgondien* had die van *Utrecht* in den ban gedaan; doch de Paus magtigde den *Abt*, hem daar van te ontslaan. Eenigen tijd daar naa, zig begeeven hebbende naar *Zeeland*, om aldaar bij te woonen den Bruiloft van Heere WOLFERT VAN BORSSELEN, *van ter Veer*, dronk hij op denzelven, met de andere gasten, als om strijd, wijn, waarin men zout gemengd had. Dit perste hem wel dra, om den aandrang der natuure te voldoen: en dewijl hij lang uitbleef, vonden eenigen, daar over ongerust, hem dood zitten op het heimelijk gemak. Dit gebeurde in het Jaar 1481. De laatste *Abt van Egmond* is geweest GOVERT VAN MIERLO. Deze zeer rijke *Abtdij*, waarin de oude Graaven van *Holland* begraaven lagen, werd, in den Jaare 1572, geduurende de *Spaansche* onlusten, ten eenemaal verbrand, en de zeer uitmuntende Bibliotheek, bestaande in veele oude gedrukte en geschreevene Boeken, nevens kostbaare Kelken en Kerksieraadjen, met één woord alles; door de plonderzieke Krijgsknegten, onder bevel van SONOY, vernield, geroofd of aan de vlammen tot een prooi gegeeven.

Oude Kronijk van Holland; Kronijk van Egmond; Oudheden van Kennemerland; VAN LEEUWEN, *Bat. Ill.* GOUDHOEVEN, *Kronijk*, enz.

EGMOND, een aloud en vermaard Geslacht in *Holland*, in den Jaare 1486, door Keizer MAXIMILIAAN, tot den Graaflijken stand verheeven. Uit hetzelve zijn voortgekoomen, drie Hertogen *van Gelder*; eenige Graaven *van Buuren* en *Leerdam*, aan de doorlugtige Huizen van *Bourbon* en *Stuart*, enz. door Huwelijken, vermaagschapt. Naar alle waarschijnlijkheid zijn zij afkomstig van *Abten van Egmond*, en niet, zo

als

als BOKKENBERG stelt, uit de oude Koningen van *Friesland*. Ons gevoelen rust op de *Kronijk van Egmond*, geschreeven door JAN GERBRAND *van Leiden*, waarin gezegd word, dat de Heeren *van Egmond* eerst zijn geweest Voogden, Opzieners en Bestierders van de goederen van de Abtdije. Als Voogden waren zij in den beginne, even gelijk die van andere Abtdijen, enkel Rentmeesters; doch met het vermeerderen van den rijkdom der Abtdijen, groeide ook het vermogen der Rentmeesters; inzonderheid, naadat, in plaats van verscheiden Rentmeesters, slegts één Algemeene Ontvanger werd aangesteld. Onder den veel beduidenden tijtel van *Advocaten*, *Patroonen*, *Beschermheeren van de Abtdij*, vonden zij middel, om, in de gemelde hoedanigheid, zig al het gezag over de inkomsten, en het tijdelijk gebied der Landen en ingezetenen, daaronder behoorende, aantematigen. Op deeze wijze zijn, niet alleen de Rentmeesters van de Abtdij *van Egmond*, maar ook van verscheidene Abtdijen in *Duitschland*, Graaven en Vorsten geworden. De Heeren *van Egmond* erkenden den Abt voor hunnen Leenheer; doch het leedt niet lang, of zij begonnen hun zulks te betwisten; dit was de grond der oneenigheden, waarvan, in het voorige *Artikel*, gesproken is. De Heeren *van Egmond* vervoegden zig, met een smeekschrift, aan Keizer MAXIMILIAAN, wien zij onder 't oog bragten, dat het Graafschap *van Egmond* te klein van begrip was, en verzogten, dat de Keizer daarmede wilde vereenigen de *Stede* en 't *Slot Purmerend*, en de Dorpen *Purmerland* en *Ipendam*. Van hunnen kant booden zij aan, de gemelde Graaflijkheid, tot nu toe gehouden en verheeven bij den Abt *van Egmond*, voortaan bij hem en zijne Erven te verheffen, ten eeuwigen dage, bij hem en zijne nakomelingen, de Graaven en Gravinnen van *Holland*, en denzelven Abt te doen scheiden van alzulk leenrecht ende ander, als hij aan de voorsz. Heerlijkheid hebben mogt. De twist, tusschen de *Prelaten*, aan de eene, en de Heeren *van Egmond*, aan de andere zijde, over het Advokaatschap van de Abtdije, heeft voornaamlijk een begin genomen, onder den Abt LUBBERT VAN RYSWYK, kort na het Jaar 1200. Omstandiger hebben wij hier over gehandeld, in ons eerste Deel, onder het Art. ADVOCAAT DER KERKE, I D. bl. 347.

347, enz. Men beweerde, dat niemand dan de Graaf van *Holland*, Advocaat of Oppervoogd der Abtdije was. HENDRIK, de volgende Abt, was den Heere van *Egmond* gunstig. WILLEM WOUTERZEN, Heer van *Egmond*, werd het Advocaatschap en het Leen erflijk opgedragen: zo dat het, ook op zijne Dogters, Broeders en laatste naamagen, versterven zou. Dit was de eerste en voornaamste grondslag van de groote magt der Heeren van *Egmond*. Hertog ALBERT VAN BEIJEREN was den Heeren van *Egmond* meer geneegen dan den Monniken; hier door vermeerderde hunne magt. De Abt JAN VAN WEENT vondt zig genoodzaakt, niettegenstaande de tegenstreeving van den Paus, het Hooge Regtsgebied afteslaan, aan den Graave van *Holland*, die toen de volle Heerlijkheid opdroeg aan ARNOLD *van Egmond*. Graaf WILLEM DE VI vernietigde, bij een openen brief, de gifte van zijnen Vader, en bevestigde de Abtdij in alle haare oude Voorregten. Doch vervolgens in Oorlog zijnde, en vreezende, dat de Heer van *Egmond* eenige onlusten binnenslands mogt veroorzaaken, veranderde hij zijne laatste schikking, en gaf, aan JAN, Zoon van ARNOLD, de Heerlijkheid van *Egmond*, als een *erflijk Leen*. Dit geschiedde in het Jaar 1408.

Dewijl deeze nieuwe Erfheer den Monniken geene rust liet, vond de Graaf, in het volgende Jaar, zig genoodzaakt, als goede man, deezen twist, door bemiddeling, te doen eindigen, door het maaken van eene Leen-verdeeling, of Leenerkentenis, van het Slot en de Landerijen. Zijne uitspraak behelsde, dat de Heer van *Egmond*, het Land, waarop zijn Slot, eeuwen lang, gestaan had, en waarover de grootste twist gereezen was, te leen zoude houden van de Abtdije, doch op voorwaarde, dat de Abtdij het nimmer zig in eigendom zou konnen aanmatigen; en dat hij alle zijne overige Landen, als een Leen van den Graaf, zou bezitten: mids echter, dat de dienaars van de Abtdij niet zouden staan onder de Heeren van *Egmond*, ten ware zij iets in het Dorp misdreeven hadden. Onder FILIPS *van Bourgondien* keerde het Leenheerschap, nogmaals, van den Graaf van *Holland*, tot den Abt van *Egmond*. In het Jaar 1436, nam FILIPS de Abtdije,

dije, onder zijne bijzondere bescherming; doende den Abt en den Heer van *Egmond* een verdrag tekenen, waarbij bepaald werd, dat de Heer zijne goederen en Heerlijkheid *Egmond*, van de Abtdije, zou te leen ontfangen, op die zelfde wijze, als hij ze te vooren van den Graaf te leen ontvangen had; dat de Heer van *Egmond* het Advocaatschap bezitten, doch hij de Abtdije, als Advocaat, helpen zou, mids daartoe verzogt zijnde, en anders niet. Op eene listige wijze werd ondertusschen de Abt, daarbij, van eenige goederen ontzet; 't welk hem groote smart baarde. De verdere voorvallen zullen wij, op hunne bijzondere *Artikelen*, melden, en hier laaten volgen, de Genealogie der Heeren van *Egmond*, zonder met de fabelagtige vertellingen van BOKKENBERG ons op te houden. Wij maaken eenen aanvang van BERWOUT, die, door BOKKENBERG, DE II van dien naam genoemd werd. In het Jaar 1114, werd hij, door de *Westfriezen*, bij *Voorne*, verslaagen. Van zijne opvolgers kan met meer zekerheid gesproken worden, dan van zijne Voorzaaten. Hij liet na, bij N. Dogter van den Graave *van Vlaanderen*,

ALBERT, in de oude Kronijk DODO genaamd. Hij was de eerste, die met den Abt, over het Advocaatschap, in twist geraakte, om dat hij meende, dat het hem toebehoorde. Hij sneuvelde, bij *Schoorl*, in het Jaar 1168, en had, bij N. Dogter van N. Graave *van Henegouwen*, eenen Zoon,

WOUTER VAN EGMOND, Ridder, in het Jaar 1208, overleeden. Hij hadt den bijnaam van *kwade Wouter*, om dat hij een streng vervolger der Priesters en Monniken was, enkel uit heerschzugt. Hij verwekte, bij CLEMENTIA, Dogter van N. Graave *van Gelder*, zes Kinderen:

I. WILLEM, die volgt.

II. GERRARD, Ridder, in 1217, in *Palestina* gestorven. De Kinderen, door hem, bij SANDRINA *van Nassau*, verwekt, waren:

1. LAMBERT, in 1263, Abt van *Egmond.*

2. FLORIS, in 1263, Kastelein van *Medenblik.*

3. WOUTER, bij genaamd *Stoutekind.*

III. AREND, of ARNOLD, Schildknaap van HENDRIK, Abt van *Egmond.*

IV. HADEWY, getrouwd met WILLEM *van Teilingen.*

V. SYBRANT.

VI. WOUTER, Baljuw van *Kennemerland*, in 1276, door de *Friezen* verslagen.

WILLEM VAN EGMOND, Zoon van WOUTER, kwam in 't volle bezit der goederen van de Abtdij van *Egmond.* Zijne Vrouw was BADELOO, Dogter van den Heere van AMSTEL; hij verwekte bij haar;

GERRARD VAN EGMOND, die ter Vrouwe had, MABELIA N. en bij haar

1. WILLEM, die volgt.

2. DIRK, waar van, in een Handvest van Graave FLORIS DEN V, ten behoeve van DIRK *van Wassenaar*, gewag gemaakt word, en SOPHIA, die tot Man had, JACOB VAN WOUDE *van Warmont.*

WILLEM VAN EGMOND, Zoon van GERRARD, was, in' t Jaar 1296, een vervolger van de Moordenaars van Graave FLORIS DEN V. Hij belegerde *Muiden en Kroonenburg*, daar GERRIT *van Velzen*, met de zijnen, gevangen werd, en hielp dus de zaak van Graave JAN onderschragen. WILLEM overleed, in het Jaar 1304, nalaatende, uit ADA, Dogter van N. VAN MILAAN:

1. GERARD, die volgt.

2. HADEWY, die tot Man had HENDRIK, Burggraaf van *Leiden*.

3. MARIA, getrouwd met HENDRIK VAN BORSSELEN.

GERARD VAN EGMOND, stierf, vóór zijn Vader WILLEM, in 't Jaar 1300; bij ELIZABET, Dogter van N. VAN STRYEN, had hij verwekt:

I. WILLEM DEN GOEDEN, getrouwd met MARIA, Dogter van N. Graave van *Blankenheim*, overleeden zonder Kinderen, in het Jaar 1312.

II. WOUTER VAN EGMOND, die volgt.

III. NICOLAAS, Domproost te *Utrecht*.

IV. JAN, Stichter van 't Slot *Meerestein*. Hij was de Stamvader van de Heeren *van Egmond Meerestein*, die hier na volgen, en overleedt in het Jaar 1319.

V. ALIDA, getrouwd met JACOBA VAN LIGTENBORG, gestorven zonder Kinderen, in het Jaar 1311.

WOUTER VAN EGMOND, Zoon van GERRARD, overleeden in 't Jaar 1321. Bij zijne Vrouw, BEATRIX VAN DEN DOORTOOGT, bij *Naaltwijk*, overleeden in het Jaar 1351, hadt hij éêne Dogter en éénen Zoon:

MARIA, die men wil dat ten Man had HENDRIK VAN BORSSELEN, Heer van *ter Veer*, en

JAN VAN EGMOND, wiens Vrouw was GUIDYN, Zuster en eenige Erfgenaame van AREND VAN AMSTEL *van Ysselstein*, welke Heerlijkheid, alzo AREND zonder Kinderen

 stierf,

ſtierf, op GUIDYN, en dus aan den Huize van *Egmond* kwam. Hij overleed, in 1369. Zijne dertien Kinderen waren:

I. ARNOLD VAN EGMOND, die volgt.

II. JAN, gehuwd met JOHANNA VAN RAAPHORST, Dogter van DIRK.

III. GERRARD, Ridder, Baljuw van *Kennemerland*, en Kastelein van *Staveren*, getrouwd, eerst met WILHELMINA, Vrouwe *van Wateringen*, bij welke hij verwekte:

1. GERRARD VAN EGMOND, Heer van *Watering*, in het Jaar 1400.

2. JAN, en

3. WILHELMINA, die tot Man had WILLEM *van Naaltwijk*.

GERRARD trouwde, ten tweedemaale, met HENDRIKA VAN RODENBURG *van Weldam*, die hem baarde:

1. ALBERT.

2. GERRARD, wiens eerſte Vrouw was N. VAN ZEVENBERGEN, en de tweede CATHARINA, Dogter van HENDRIK UITTERLIER, bij welke hij naliet:

1. CATHARINA VAN EGMOND, getrouwd met HENDRIK VAN ZUILEN *van Nievelt*.

2. BELIA VAN EGMOND, getrouwd met ADRIAAN VAN EVERSDYK.

IV.

IV. WILLEM, Ridder, Heer van *Zoetermeer*, *Zegwaart* en *Zevenhuizen*, getrouwd met MACHTELD VAN HEMERT, bij welke hij verwekte:

JAN VAN EGMOND, Heer van *Zoetermeer*, Schout van *Delft*, alwaar hij, in het Jaar 1427, door de oproerige Boeren van *Maasland*, werd dood geslagen; hij liet na één Zoon,

JAN VAN EGMOND, die ter Vrouwe had AGNES van *Heenvliet*, en bij haar een Zoon,

WILLEM VAN EGMOND, Heer van *Zoetermeer*, die, bij JOHANNA VAN EEMSKERK, uit *Zuidholland*, onder andere Kinderen, had één Zoon,

WOUTER VAN EGMOND, die Heer was van *Benthuizen* en *Zoetermeer*, en bij JOSINA, Dogter van Heere ALBERT VAN SCHAGEN, werd Vader van twee Kinderen, in hunne Jeugd gestorven. Hij zelve overleeds, te *Rotterdam*, in het Jaar 1491.

V. OTTO VAN EGMOND, de vijfde Zoon van JAN VAN EGMOND en van GUIDYN, was Schildknaap, en had ter Vrouwe MABELIA, Dogter van JAN VAN ARKEL.

VI. ALBERT, Kanunnik *te Utrecht*.

VII. BEATRIX, getrouwd met GYSBERT, Zoon van HENDRIK *van Vianen* en van JOLENTA *van Kuilenburg*.

VIII. BARTA, gehuwd met Heer GERRIT *van Kuilenburg*.

IX. MARIA, getrouwd met FILIPS, Zoon van DIRK VAN WASSENAAR en MACHTELD OEM, Vrouwe van *Barendrecht*.

X. CATHARINA, die tot Man had BARTHOLOMEUS VAN RAAPHORST.

XI. ANTONETTA, Nonne in 't Klarissen-Klooster, te *'s Hertogenbosch*.

XII. MARIA, overleeden in 't Jaar 1345, hebbende tot Man gehad, N. Heer van *Rijsingen*.

XIII. BARBERA, van *Egmond*, Huisvrouw van WALRAVEN, Zoon van DIRK VAN BREDERODE en van BEATRIX VAN VALKENBURG.

ARNOLD VAN EGMOND, de oudste Zoon van JAN VAN EGMOND en van GUIDA VAN AMSTEL *van Tsselstein*, verwaard in de *Friesche* Oorlogen. Hij was Ridder, en, naa den dood van zijne Moeder, Heer van *Tsselstein*. Door hem werd de gracht om het Slot van *Egmond* verbreed; ook deed hij de Vaart graaven, van *Egmond* naar *Alkmaar*. Het is bekend, dat hij in grooten twist en tweedracht leefde, met den Abt van *Egmond*. In het Jaar 1394 stichtte hij, te *Tsselstein*, een Klooster voor Monniken van de *Bernardiner* Orde. Hij overleed, in het Jaar 1409, in den ouderdom van tweeënzeventig Jaaren. Zijne Vrouw, eene Dogter van den Graave van *Leiningen*, stierf, in hoogen ouderdom, den 24 April in het Jaar 1454, en werd, in *'s Hage*, begraaven. De Kinderen, uit hun Huwelijk voortgekoomen, zijn:

I. JAN VAN EGMOND, die volgt.

II. WILLEM, Heer van *Tsselstein*, getrouwd met ANNA VAN HENNIN, Dogter van WOUTER, Heere van *Bossut*, in *Henegouwen*. WILLEM stierf, zonder wettige Kinderen, in het Jaar 1451, en zijne Weduwe in

 he

het Jaar 1460. WILLEM liet na eene Bastaard-Dogter, BELIA, getrouwd met BARTHOUT RIETWYK, Schildknaap; en één natuurlijken Zoon, AREND van IJsselstein genaamd, die, bij BARBERA VAN BORSSELEN, verwekte dertien Kinderen.

JAN VAN EGMOND, bijgenaamd JAN *met de Bellen*, om dat hij, ten Oorlog trekkende, *zilveren Bellen* droeg. Hij leefde in grooten twist en tweedragt, met Graaf WILLEM DEN VI, en met den Abt van *Egmond*, ten wiens voordeele, gelijk wij boven gezien hebben, de Graaf een Vonnis had uitgesprooken. De twist, daaruit ontstaan, liep tot die hoogte, dat JAN *van Egmond*, naadat hij, tot driemaalen toe, voor 's Graaven Vierschaar gedaagd en niet verscheenen was, gebannen, en zijne goederen werden aangeslagen. JAN *van Egmond* en HENDRIK *van Rietwijk*, trokken hierop, met 200 gewapende mannen, naar *Tsselstein*, en belegerden het.

Heer JAN deed, door GYSBERT *van Mijnden*, gevangen neemen WILLEM SIMONSZ. *van Matthenes*, den 30 Abt *van Egmond*, overleeden in het Jaar 1451, met zijnen Prior HENDRIK *van Mijnden*, en ze voorts op het Huis *Roozendaal*, in Gelderland, in bewaaring stellen. Heer JAN *van Egmond* stierf, op zijn Slot te *Egmond*, in 't Jaar 1451, na dat hij de Heerlijkheid tweeënveertig Jaaren had bezeeten, en werd in de Kapelle aldaar begraaven. Hij hadt, te *Egmond*, gesticht een Kapittel van zes Kanunniken. Zijne Vrouw was, MARIA, Dogter van JAN, laatsten Heer *van Arkel*, en van N. N. eenige Zuster van REINALD, Hertog *van Gelder*, die zonder Kinderen stierf. Hij had bij haar twee Zoonen:

1. ARNOLD VAN EGMOND, die volgt.

2. WILLEM VAN EGMOND, Heer van *Tsselstein*, die insgelijks volgen zal. Behalven deezen liet hij naa, éénen Bastaard, PIETER *van Egmond*, Drossaart op de Veluwe, in het Jaar 1457.

Hertogen van Gelder, uit het Geslacht van EGMOND.

ARNOLD VAN EGMOND, Zoon van JAN en van MARIA *van Arkel*, werd, naauwlijks veertien Jaaren oud zijnde, in het Jaar 1423, op den 6 Julij, gehuldigd, als Hertog *van Gelder* en Graaf *van Zutphen*, uit hoofde dat zijn Oom, Hertog REINALD *van Gelder*, gelijk wij zo even gezegd hebben, zonder Kinderen gestorven was. In naame van Hertog ARNOLD, werd, kort daarna, tusschen hem en ADOLF, Hertog *van Kleeve*, en Graaf *van der Mark*, eene Huwelijksverbintenis en verbond van vriendschap gemaakt en gesloten, waar bij CATHARINA, Dogter van Hertog ADOLF, tot Bruid van ARNOLD verzekerd werd. Zijn Vader, Heer JAN *van Egmond*, werd, bij dit verdrag, met eenpaarige stemmen, uitgenomen die van het Kwartier van *Roermond*, welke meer geneegen waren voor ADOLF, Graave *van den Berge*, als Voogd verklaard van zijnen minderjaarigen Zoon, over het gantsche Hertogdom en Graafschap, op zekere daar bij bepaalde en vastgestelde voorwaarden, door welke de Staaten des Hertogdoms niet weinig bevoorregt werden. Als een zeer verstandig bedrijf, moeten wij hier opmerken, dat de Staaten gebruik maakten van zijne minderjaarigheid, en hem zulke voorwaarden voorschreeven en deeden bezweeren, waar door zijnen Voogd en hem de magt benomen werd, naa dat hij tot manbaare Jaaren zou gekoomen zijn, hen willekeurig te kunnen overheerschen, en zij bevrijd werden voor de noodzaaklijkheid, om met hem te twisten over de paalen van zijn gezag. Een kundig en oplettend Leezer zal ligt bevroeden, wat ik hier mede bedoele.

Twee dagen na zijne huldiging, bevestigde de Jonge Hertog, of liever zijn Vader en Voogd in zijnen naam, de Stedelijke Voorregten, en bijzonder die van *Nijmegen*. In het volgende Jaar 1424, werd, op raad der Staaten, het Huwelijk van ARNOLD *van Egmond* met CATHARINA *van Kleeve* voltrokken, niettegenstaande de Bruidegom nog geene 15, en de Bruid naauwlijks 9 Jaaren oud was. Zekerlijk hadt dit ten oogmerke, dat de band van vriendschap en onderlinge bescherminge, tusschen de Hertogen van *Gelder* en *Kleef*, daar door te vaster

zou

zou worden toegehaald. In dat zelfde Jaar werd ARNOLD, door Brieven van Keizer SIGISMUND, als Hertog van Gelder, en Graaf van Zutphen, en zijn Vader als Ruward erkend. Doch, in het volgende Jaar 1425, verleende de Keizer andere Brieven, ten voordeele van ADOLF, Hertog van den Berg. Men meende, dat de Keizer, door geld, daartoe was omgezet. Weinig stoorden zig ook de Gelderschen, aan de Keizerlijke brieven, waar bij hij hun beval, gemelden ADOLF te erkennen. Dit zijn bedrijf was echter oorzaak, dat vervolgens daar uit een oorlog ontstondt. In het Jaar 1426, werd JAN van Egmond, benevens eenige anderen, ter beloouinge van betoonde hulpe, tegen vrouw JACOBA van Beijeren, en haaren Gemaal, den Hertog van Glocester, door FILIPS van Bourgondien, Ridder geslagen. In dat zelfde Jaar verleende Hertog ARNOLD grooten bijstand aan den Utrechtschen Bisschop, ZWEDER van Kuilenburg, tegen de Stichtenaars. Heer JAN hielp hem Amersfoort overmeesteren; welke Stad, echter, kort daarna, door ROELOF DIEPHOLD, weder bemagtigd werd; die daarop van de Gelderschen vergoeding eischte, maar niet bekwam, vermids ARNOUD, door een verdrag met den Bisschop van Keulen, zig versterkte tegen Hertog ADOLF, en, met den aanvang van het Jaar 1427, met FILIPS van Bourgondien en ZWEDER van Kuilenburg, op nieuw zig verbond, om ROELOF VAN DIEPHOLT, met vereende magt, te keer te gaan, en hem uit het Utrechtsche Bisdom, hoewel tegen den wil van den Paus, te weeren. ARNOLD bedoelde daar bij, de verdrijving van ADOLF uit het Hertogdom van Gulik. Elders hebben wij de gevolgen van dezen Oorlog omstandiger beschreeven. Hier tekenen wij aan, dat ARNOLD zo verre zig daar mede inliet, dat hij zijne eigen zaaken verwaarloosde, en aan Gulik niet meer scheen te denken; waar uit Keizer SIGISMUND gelegenheid nam, om ADOLF VAN DEN BERG met dat Hertogdom te beleenen.

Hij bemerkte evenwel niet, dat hij, met den buitenlandschen krijg, zijn eigen nadeel berokkende, of hij sloot den vrede met R. VAN DIEPHOLT, en liet ZWEDER VAN KUILENBURG, op het voorbeeld van Hertog FILIPS, aan zig zelven over. Niet lang daarna werd, door bemiddeling van den

Graave van *Meurs*, en van den Bisschop van *Keulen*, een bestaand gemaakt, tusschen ARNOLD en ADOLF, voor den tijd van vier Jaaren. Doch de rustlooze ADOLF verbrak het, reeds in het Jaar 1430; hij eischte van ARNOLD het Hertogdom *Gelderland*, of verklaarde hem, ingevalle van weigeringe, den oorlog. ARNOLD, ziende dat hij, met ernst, zig daar tegen moest verzetten, sloeg het beleg voor *Buuren*, bemagtigde die Stad, als ook *Leerdam*, *Schoonderwoert* en *Haastrecht*: om reden dat Heer WILLEM VAN BUUREN zig als Veldheer van ADOLF had laaten aanneemen. ARNOLD schonk aan zijnen broeder WILLEM, Heere van *IJsselstein*, het bezit dier plaatzen. Sedert dien tijd is *Buuren* de eigendom gebleeven van die van *Egmond*, tot op het Huwelijk van ANNA *van Egmond* met den Prins van *Oranje*, in het Jaar 1551. Het geen ADOLF, door kragt van wapenen, niet kon magtig worden, meende hij, door dreigementen, te verwerven. In de maand Augustus des Jaars 1430, schreef hij zeer stoute brieven; ook zogt hij den Hertog van *Bourgondien*, door allerleije valsche streeken, in zijne belangen over te haalen. Doch hier tegen waakte ARNOLDS Schoonvader, de Hertog van *Kleeve*. Aan het Hof van den Keizer, wist ADOLF VAN DEN BERG, midlerwijl, te bewerken, dat Hertog ARNOLD aldaar gedagvaard werd, met de bewijzen, die hem tot den eigendom van het Hertogdom geregtigden. ARNOLD, met de bewijzen daartoe vervaardigd, nigt te vrede, sloeg het beleg voor eene vesting, *Burgen* genaamd, waarin ADOLF den meester speelde; welk beleg, echter, uit hoofde van het Jaarsaizoen, geen voorspoedigen voortgang had. FILIPS *van Bourgondien*, omtrent dien tijd, tot Erfheer van *Braband* verklaard zijnde, werd de Hertog van *Gelder* hier door gewikkeld in nieuwe moeilijkheden, hem berokkend, door JAN, Vrijheer van *Weesemaale*, Erf-Marschalk van *Braband*. Daarenboven werd ARNOLD, in het Jaar 1431, op aandrijven van ADOLF, in den Rijksban gedaan, en met alle zijne Steden, (uitgezonderd *Nymegen*) Vrijheeren, Leenmannen, enz., als vijand van het Rijk en vogelvrij verklaard, tot dat zij, met den Keizer, en met hunnen wettigen Heer, zo als SIGISMUND toen ADOLF noemde,

zig

zig zouden verdragen en hem aangenomen en gehuldigd hebben. Doch de *Gelderschen* stoorden zig daar aan zeer weinig, maar droegen zorge dat zij, ten aanzien der inkomsten van de Tollen op den *Rhijn*, niet benadeeld werden. Hertog ARNOLD gebruikte, van zijnen kant, bekwaame Mannen, die zijn regt op *Gelderland*, aan het Hof van den Keizer, en bij andere Vorsten, met de pen verdedigden. Om zig niet alleen vast te zetten in zijn eigen Hertogdom, maar zig ook van dat van *Gulik* te verzekeren, vernieuwde ARNOLD, in het Jaar 1433, het verbond van onderlinge bescherminge, met zijnen Schoonvader, en met zijne andere vrienden in het volgende Jaar. Van tijd tot tijd, tot in den Jaare 1437, bevlijtigde hij zig om zijne rechten, bij geschrift, tegen ADOLF, te verdeedigen en te staaven. Naa lang talmens, maakte Hertog ARNOLD, in 't Jaar 1438, eene erfscheiding, van deezen inhoud:

„ De Heerlijkheden van *Egmond* en *Ysselstein*, ende alle hun „ ooms, en vaderlijke goederen, van den Overgrootvader, „ Oom en Moeder van de *Arkels*, buiten den kring van *Gel-* „ *derland*, *Gulik* en *Zutphen* geleegen, zou WILLEM naar „ zig neemen; doch deszelver naaatenschap in *Gelderland*, en „ bijzonder het Slot *Oyen* met zijn toebehooren zoude AR- „ NOLD toe koomen, als mede de aanspraak op *Kleeve* en „ *Pierepont*; maar het verschil over *Mechelen*, hen beide in „ het gemeen aangaan. Het geld, hunnen vader JAN van *Eg-* „ *mond*, wegen de verpanding van *Hattem* te goed koomen- „ de, zoude WILLEM niet invorderen; dan die selve Stad na „ de dood van zijn Vader en op eene wijse als nu sijn Vader „ mogen blijven bezitten, ter tijd toe hem uit de eerste schat- „ ting over *Gelderland* uit te zetten; zoude zijn aangesteld „ 5000 Rhijnsche Goudgulden. De tijnsen, tienden, binnen en „ buitendijksche aanwassen, ende de overgang zo in de over als „ nieder Betuwe, eertijds *Geldersche* goederen, zoude WIL- „ LEM met zijne Erven van ARNOLD en zijnen Erven, zo „ vaak dat behoorde, op *Zutphensche* rechten te leen ontvan- „ gen; ook de bezwaarde en losbaare cijnsen; met zijne Er- „ ven mogen vrijkoopen en onbespeerd gebruiken; mids dat, „ de in de *Betouw* op nieuw opkoomende en van WILLEMS „ grond afgezonderde waarde (ten ware de kennelijk andere

„ toe

„ toebehoorden) ARNOLD volgen zouden. WILLEM zou„ de met zijne Erven, de tollen van *IJselaord* inbeuren, *Leer„ dam* behouden, ende zo lang hun Vader leefde, de bouwval„ lige huizen aldaar vermaaken, en daartoe het hout, als ook „ tot zijn brand, mogen kappen: dan, dit mogt ARNOLD, na „ doode van Heer JAN, hun Vader, voor 3000 Rhijnsche „ Goudguldens weder naasten, en intrekken, mids aan WIL„ LEM of zijne Erven een half Jaar te vooren daarvan de weet „ doende. WILLEM mogt het gebied van *de Voorn*, aan den „ Graave van *Meurs* verpand, weder aflosfen, ende zo lang „ inhouden tot ARNOLD, WILLEM zijn verschot en 3000 „ Goudguldens, aan de Graave van *Meurs* voorheen opleggen„ de, de Landkast van *Vooren* weder na zig naame. Ider zou„ de, met zijn goederen, ook zijn leenmannen te fijnen dien„ sten hebben; voorbehoudens, dat *Leerdam* alleenig zoude „ leenroerig blijven van *Gelderland*. Noch WILLEM, noch „ zijne Erven, zouden zig eenig regt aanmatigen, op de Land„ schappen, of daarin gelegen gronden van *Gelderland*, *Gulik*, „ *Zutphen*, *Kleeve*, *Pierepont of Oijen*, noch op de tollen „ van 't *Lobeth* of *Salt Bommel*, noch op het Geld van *Hat„ tem*, welke haar in deze scheiding niet was toegeweezen. „ Indien WILLEM, zonder echte geboorte, afstierf, zoude „ alle zijne Goederen ARNOLD en zijne nazaaten erven".

Dit verdrag was getekend, door de beide Broeders, en door hunnen Vader; hunnen Oom, WILLEM *van IJselstein*; FRANK VAN BORSSELEN, Graaf van *Oostervand*; JACOB, Heer van *Gaasbeek*, *Abcoude*, *Putten* en *Strijen*; REYNALD VAN BREDERODE, Heer van *Gennip*, *Vianen*, *Ameyden*; en de Heeren HENDRIK en JAN VAN WASSENAAR, mede met humne eigen Zegels bekrachtigd.

In het Jaar 1440, ontstond weder een hevig geschil tusschen de beide Broeders, over de Erven en Dijk-geregtigheid van *Driel*. Die van *Nymeegen* raadden Hertog ARNOLD, den twist te doen beslissen voor den Jaarlijkschen Bank van *Driel*, waartoe WILLEM zig niet ongeneegen toonde. Een weinig laater, deedt Hertog ARNOLD, aan die van *Driel*, verbieden, geene ongelden, of iet anders, zonder zijn verlof, te betaalen aan de Geestlijkheid van St. *Pauls*, te *Utrecht*. Doch alzo die

die van *Driel* niet alleen stonden onder 't gebied van ARNOLD, maar ook onder dat van WILLEM, keurden die van *Nymegen* dit af. Inmiddels besliste de Hertog van *Bourgondien* de zaak van *Mechelen*, ten genoegen van ARNOLD en WILLEM, en het liep aan tot het Jaar 1448, eer de *Drielsche* twisten een einde namen. *Driel* werd daarop, door ARNOLD, met nieuwe voorregten begiftigd.

Niets, ondertusschen, waren alle deze moeilijkheden, in vergelijking van de rampen, die ARNOLD, naderhand, door zijnen Zoon ADOLF, bestookt werden.

ARNOLD had, bij zijne Gemalin CATHARINA *van Kleef*, verwekt

ADOLF, die volgt, en daarenboven drie dogters:

MARIA, in het Jaar 1448, getrouwd met JACOBUS DEN II, Koning van *Schotland*, overleeden in het Jaar 1460.

MARGRIET, getrouwd met den Paltzgraaf FREDRIK, Hertog van *Simmeren*, enz.

CATHARINA, welke de *Gelderschen* gaarne getrouwd zouden gezien hebben aan FREDRIK, Hertog van *Brunswyk*; doch de dood verhinderde deze verbintenis.

Hertog ARNOLD overleed, den 23 Februarij van het Jaar 1473, in den ouderdom van 65 Jaaren.

ADOLF VAN EGMOND, Hertog van *Gelder*, Zoon van ARNOUD, van wien wij reeds omstandiger gesproken hebben, op 't *Artikel* ADOLPH *van Gelder*, I Deel, bl. 312, enz. en daarbij gemeld de schandelijke handelwijze, welke hij met zijnen Vader hield. In het Jaar 1463, was hij, door bewerking van FILIPS, Hertog van *Bourgondien*, getrouwd met KATHARINA *van Bourbon*, bij welke hij verwekte:

1. KA-

1. Karel, die volgt, en

2. Filippa, getrouwd met Reinier, Hertog van *Lotharingen* en *Bar*. Uit dit Huwelijk zijn de vermaarde Hertogen *van Guise* afkomstig.

Karel van Egmond, Hertog van *Gelder*, Zoon van Adolf en Katharina, had ter Vrouwe Elizabeth, dogter van Hendrik, Hertog van *Brunswyk-Lunenburg*, welke 33 Jaaren Weduwe was geweest, en, in 1538, zonder ooit Kinderen gehad te hebben, stierf. Karel hadt verscheiden onechte Kinderen, en onder deze Karel *van Gelder*, gehuwd met N. van Broekhuizen. Met zijnen dood, die voorviel in het Jaar 1538, zijn de Hertogen van *Gelder*, uit den Huize van *Egmond*, uitgestorven. Zie breder van hem op 't *Artikel* Karel van Egmond.

Egmond van Ysselstein.

Willem van Egmond, Heer van *Ysselstein*, *Leerdam*, *Schoonderwoert*, *Haastregt* en *Baar*, Ridder van 't Gulden Vlies, tweede Zoon van Jan *van Egmond* en Maria *van Arkel*, wiens naam reeds dikmaals gespeld is, op het *Artikel* van zijnen Broeder Arnold *van Egmond*. Hij stierf, in het Jaar 1483, op het Slot *te Graaf*, oud een en zeventig Jaaren. In het Jaar 1473, was hij, in naame van Karel, Hertog van *Bourgondien*, Stadhouder van *Gelder*. Zijne Gemalin was Walburg, dogter van Fredrik; Graave van *Meurs*; zij stierf in het Kraambedde, in het Jaar 1459, na dat zij hem reeds drie Zoonen en vier Dogters gebaard had:

1. Jan, eersten Graaf van *Egmond*, die volgt.

2. Fredrik, eersten Graaf van *Buuren*.

3. Willem, Heer van *Harpe*, die, in 't Jaar 1472, trouwde met Margreta van Ryswyk, Erfdogter van den Heere van *Boxmeer*, afkomstig van een jon-

jonger Heer van *Kuilenburg*; deze had, onder andere Kinderen,

ANNA *van Egmond*, Vrouwe van *Boxmeer*, enz. welke goederen zij ten huwelijk bragt aan haaren eersten man, WILLEM VAN POLAANEN, Graave van 's *Heerenberg*. Hij stierf in 't Jaar 1513. Naderhand hertrouwde zij met N. Graave van *Waardenburg*.

4. ANNA, die tot man had BERNARD, Graaf van *Bentheim*.

5. ELIZABETH, eerst getrouwd met GYSBERT BRONKHORST van *Batenburg*, die bij haar twee Dogters verwekte. Ten tweede maale trouwde zij, heimelijk, met Heer JAN VAN DER AA, Heer van *Broekhoven*, Drost van *Gornichem*.

6. WALBURGH, Nonne te *Redichem*, op de Veluwe, bij *Arnhem*.

6. MARGRIET, eerst getrouwd met N. VAN MERODE, Heer van *Petersheim*; daarna met GEURT TURK, Kastelein van *Buuren*, Stalmeester van WILLEM *van Egmond*, haaren Vader, en Kolonel onder FREDRIK, Hertog van *Beijeren*. Zij hadden te zamen twee Zoonen.

WILLEM VAN EGMOND had, vóór zijn bovengemelde Huwelijk, in stilte, getrouwd, MARGRETA, Dogter van EVERHARD, Heere van *Hoogwoude* en *Aartswoude*, natuurlijken Zoon van Hertog WILLEM *van Beijeren*, geteeld bij N. KYFHOEK. Hij won bij haar twee Zoonen:

1. GERRARD VAN EGMOND *van der Nyenburg*, wiens afstammelingen hier naa volgen; en

2. NI-

2. NICOLAAS, ongehuwd gestorven. Behalven dezen, had WILLEM nog twee onechte Zoonen, WILLEM en HENDRIK, Graaven van *Egmond.*

JAN, Graaf van *Egmond*, Zoon van WILLEM en WALBURG VAN MEURS, gebooren in het Jaar 1438. In 1465, werd hij, te *Jerusalem*, Ridder geslagen. Op zijne terug reize had hij het ongeluk, ziek zijnde, van zijne dienaars verlaaten te worden. Zekere JAN MELISZ, welken hij van de Galeijen verlost had, droeg hem, eenige mijlen, op de schouders. Tot een blijk van erkentenisse, werd hij naderhand Baljuw van *Egmond.* Terwijl JAN, in het Jaar 1481, Kastelein van *Gornichem* was, veroverde hij, door list, de Stad *Dordrecht*, en werd, in 't Jaar 1483, na den dood van JOOST VAN LALAIN, Stadhouder van *Holland.* In het Jaar 1484, kogt hij de Heerlijkheid van *Purmerende*, van BALTHASAR WOLKESTEIN. Vervolgens trouwde hij, in *'s Hage* MAGDALENA, Dogter van GEORGE, Graave van *Waardenburg.* Keizer MAXIMILIAAN verklaarde hem, in 't Jaar 1486, bij opene Brieven, tot Graaf van *Egmond*; en in het Jaar 1491, werd hij, nevens meer anderen, tot Ridder van 't Gulde Vlies gemaakt. Kort daarop kogt hij de Heerlijkheden van *Hoogwoude* en *Aartswoude*, welke, gelijk uit het voorige *Art.* blijkt, eerst bezeten waren bij zijnen moederlijken Grootvader. JAN, de eerste Graaf van *Egmond*, regeerde, als Stadhouder van *Holland*, den tijd van twee en dertig Jaaren; hij stierf, op zijn Slot te *Egmond*, in het Jaar 1512, in den ouderdom van zeventig Jaaren, en werd in de Kerk aldaar, onder eene verheven koperen Tombe, (waarvan we te vooren melding gemaakt hebben) begraaven. Zijne Weduw stierf, in 't Jaar 1538, en werd naast hem bijgezet. Hij had bij haar verwekt vijftien Kinderen, meest ongehuwd of jong gestorven, uitgenomen:

1. JAN, die volgt.

2. GEORGE *van Egmond*, Heer van *Hoogwoude*, Bisschop van *Utrecht*, en Abt van *St. Amand.* Zie beneden.

3. FILIPS *van Egmond*, Heer van *Baar*, in Italie, in 't Jaar 1529, ongehuwd gestorven.

4. WALBURG *van Egmond*, in 't Jaar 1522, in haar eerste jeugd, gestorven. Zij was gehuwd met WILLEM, Graave van *Nassau-Dillenburg*, bij wien zij naliet ééne Dogter,

MAGDALENA *van Nassau*, die ten man hadt, HERMAN, Graaf van *Nieuwenaar* en *Meurs*; zij stierf zonder Kinderen.

5. CATHARINA *van Egmond*. Nog zeer jong zijnde, werd zij besteed in het Klooster te *Loosduijnen*; doch tot Jaaren gekomen, verliet zij 't zelve, en trouwde, met FLORIS VAN BORSSELEN, Heere van *Cortegene* en *Pamele*.

6. ANNA *van Egmond*, Abtdisse te *Loosduinen*, Nonne geworden, in plaats van haare Zuster, volgens belofte van haaren Vader, gedaan aan Keizer MAXIMILIAAN; de Keizer vereerde, aan Graaf JAN, zijn schoonste paard, en deze aan hem zijne schoonste Dogter, tot den Geestelijken stand.

7. JOHANNA *van Egmond*, getrouwd met JORIS SCHENK VAN TAUTENBURG, Stadhouder van *Friesland*, gestorven in het Jaar 1530.

8. JOSINA *van Egmond*, trouwde, in het Jaar 1511, JAN VAN WASSENAAR, Burggraaf van *Leiden*, en overleedt, in 't Jaar 1523, nalaatende twee Dogters.

JAN, de tweede Graaf van *Egmond*, Heer van *Hoogwoude*, *Hardswoude* en *Baar*, Ridder van 't *Gulde Vlies*, Kamerheer van Keizer KAREL DEN V. Hij trouwde, te *Brussel*, in 't Jaar 1516, toen hij naauwlijks zeventien Jaaren oud was, met FRANSINA VAN LUXEMBURG, Zuster en Erfgenaame

van JACOB, Prinse van *Gaveren*, Heere van *Fiennes* en *Grietshuizen*, *Armentieres* en *Auxy*, alle plaatsen in *Vlaanderen* gelegen. Graaf JAN trok met KAREL naar *Spanje*, en verzelde dien Vorst, op zijne meeste togten naar *Italië*, *Duitschland*, *Engeland* en de *Nederlanden*, tot in het Jaar 1528; in welk Jaar hij, te *Ferrara*, ziek werd, en te *Milaan* overleed, op den 19 April. Zijne Weduwe stierf, 29 Jaaren na hem, in *Vlaanderen*, in 't Jaar 1557; nalaatende twee Zoonen en ééne Dogter:

1. KAREL VAN EGMOND; Heer van *Purmerend*, *Hoogwoude*, *Baar*, enz. Hij trok, in het Jaar 1538, met zijnen broeder LAMORAAL VAN EGMOND, naar *Spanje*, werd aldaar Kamerheer van den Keizer, met wien hij, in 't Jaar 1540, uit *Nederland*, door *Duitschland* en *Italie*, een togt naar *Barbarije* deed, ter bijwooning van 't ongelukkig beleg van *Algiers*. Op den terug togt met den Keizer, viel hij, te *Carthagena*, in eene zwaare ziekte, aan welke hij, vier dagen daarna, ongehuwd overleedt. Op den 7 December, werd hij, te *Murcia*, begraaven.

2. LAMORAAL, die volgt.

3. MARGRETA VAN EGMOND, in het Jaar 1549, gehuwd met NIKOLAAS VAN L'OTHARINGEN, Graaf van *Vaudemont*, en Stadhouder van *Limburg*. Zij baarde hem, in 't Jaar 1550, LOUISE, die, in 1575, de Gemalin werd van HENDRIK DEN III, Koning van *Frankryk*. Deze zeer schoone Vorstin stierf, te *Moulins*, in den Jaare 1601.

LAMORAAL, Graaf van *Egmond*, Zoon van JAN en van FRANSINA VAN LUXEMBURG, na den dood van zijnen ouder-broeder, verheven tot Prins van *Gaveren*. Zijne Geschiedenis en treurig uiteinde, zullen wij, hier na, in een bijzonder *Artikel*, verhandelen. Hij trouwde, den 8 Maij 1544, te *Spiers*, met SABINA VAN BEIJEREN, Dogter van JAN, Paltz-

Paltzgraave van *Spanheim*, Zuster van FREDRIK, Keurvorst van den Paltz. Hij verwekte bij haar twaalf Kinderen, van welke elf in leven waren, toen hij, te *Brusfel*, op het Moordschavot, zijn leven liet. Deze Kinderen waren:

1. ELEONORA VAN EGMOND, gehuwd met GEORGE VAN HOORN, Graave van *Houtkerken*, in *Vlaanderen*, broeder van FILIPS VAN HOORNE, Heer van *Heeze*, die, in het Jaar 1585, te *Quesnoi*, onthalsd word. Zij stierf in 's *Hage*, 1512.

2. MARIA, na haars Vaders dood, Nonne in de Abtdije ter Kamere te *Brusfel*. Zij was eene verstandige Princes, en schreef, vóor haare Moeder, brieven aan Koningen en Vorsten.

3. FRANSINA VAN EGMONT, ongehuwd gestorven.

4. MAGDALENA, getrouwd met FLORIS VAN STAVELE, Graave van *Herlies*, Heer van *Glaijen* en *Haverskerke*, in *Vlaanderen*. Zonder Kinderen gestorven.

5. MARIA CHRISTINA, getrouwd met EDUARD VAN BOURNONVILLE, Heer van *Capris*. In 't Jaar 1573 bevondt hij zig in het Leger des Konings, voor *Haarlem* en *Alkmaar*, en was aldaar 's Konings Financier. Zij trouwde, ten tweedemaal, met WILLEM VAN LALAIN, Zoon van ANTHONY, Graaf van *Hoogstraaten*; en voor de derdemaal met KAREL, Graaf van *Mansvelt*. Zij stierf in 't Jaar 1595, zonder Kinderen.

6. FILIPS, Graaf van *Egmond*, enz. Ridder van 't *Gulde Vlies*, en Stadhouder van *Artois*, gebooren in 't Jaar 1558, trok, op last des Konings van *Spanje*, naar *Frankryk*, om die van de Ligue tegen den Koning te helpen. Hij sneuvelde in den slag van *Ivry*,

den 14 Maart 1590. Zijne Vrouw was MARIA VAN HOORN, Zuster van den Graave van *Houtekerke*, die met zijne Zuster ELEONORA gehuwd was. Naderhand hertrouwde zij met CASPAR VAN GENEVE, Marquis van *Lalain*, Vader van de Baron van *Bastien*. Bij de *Pacificatie van Gend*, werd hij, nevens zijnen Broeder, hersteld in 't bezit zijner goederen, die voorheen waren verbeurd verklaard. Doch, vermids hij daar na aan de zijde des Konings bleef, werden dezelve, niettegenstaande zij zwaar belast waren, in *Holland* aangeslagen.

7. ANNA VAN EGMOND, Nonne in een Klooster bij *Utrecht*.

8. SABINIA VAN EGMOND, Vrouwe van *Beijerland*, gehuwd te *Delft*, in het Jaar 1595, met GEORGE, Graave *van Salins*. Deeze overleed, zonder Kinderen, in het Jaar 1600, en zij zelve in het Jaar 1614, in den ouderdom van 52 Jaaren, en werd te *Delft* begraaven.

9. IENNE of JANNA, Nonne ter Kamere te *Brussel*, naa den dood van haare Zuster MARIA; zij werd Prioresse van St. ELISABETH, te *Brussel*.

10. LAMORAAL, Graaf van *Egmond*, Heer van *Purmerend*, enz. studeerde een geruimen tijd te *Keulen*, onthield zig vervolgens, een tijd lang, bij den Jongen Hertog van *Kleeve*; reisde daarna naar *Frankrijk*, bij Koning HENDRIK, die, gelijk wij boven hebben aangemerkt, met zijn volle Nigte getrouwd was. Naa den dood diens Monarchs, keerde hij weder in *Braband*, en van daar in *Holland*, alwaar hij bleef, en een tijd lang, op zijn Landgoed woonde. Doch, met schulden overlaaden, vertrok hij weder naar *Frankrijk*, en trouwde aldaar eene Nigt van den Hertog *van Rohan*, genaamd MARIA PENTHIEVRE. Met zijne Echtgenoote,

be-

begaf hij zig naar *Henegouwen*, en is ten laatsten, na veel omzwervens, te *Brugge*, zonder Kinderen overleden. Om de groote schulden, met welke zijne goederen bezwaard waren, werden dezelve, nog bij zijn leven, verkocht. *Hoogwoude* en *Aartswoude*, kocht CORNELIS VAN MIEROP, Ontvanger van *Holland*. De goederen van *Egmond* werden aan verscheiden perceelen verkocht. Op deeze wijze kwam het Graafschap *Egmond*, met de Stede, het Slot en de Heerlijkheid van *Purmerend*, in het Jaar 1607, aan de Staaten van *Holland*.

II. KAREL VAN EGMOND, Prins van *Gaveren*, Ridder van het Gulde Vlies, trouwde MARIA VAN AUBIGNI, in *Artois*, Weduwe van ANTHONY VAN CROY, Heer van *Croij*. Bij deezen werd zij Moeder van:

1. LODEWYK VAN EGMOND, Graaf van *Egmond*, die volgt.

2. MAGDALENA VAN EGMOND, in 't Jaar 1613, getrouwd met ALEXANDER VAN LIGNE, Prins van *Chimaij*.

3. ALBERTA VAN EGMOND, in 't Jaar 1611, getrouwd met RENATUS VAN RENESSE, Graave van *Warfusé*, Burggraaf van *Montinake*; en

4. SABINA VAN EGMOND.

LODEWYK VAN EGMOND, Graaf van *Egmond*, Prins van *Gaveren*, Grande van *Spanje*, Ridder van het Gulde Vlies, trouwde MARGRETA, oudste Dogter van den Graave van *Barlaimont*, en verwekte bij haar:

FILIPS VAN EGMOND, Graaf van *Egmond*, Prins van *Gaveren*, Grande van *Spanje*, Ridder van *'t Gulde Vlies.* Hij was te *Brusfel* gebooren, en aldaar met groote ftaatfie ten Doop gehouden, door de *Infante* ISABELLA CLARA EUGENIA, in naam des Konings van *Spanje.*

De Graaven van Buuren.

FREDRIK VAN EGMOND, de eerfte Graaf van *Buuren*, de tweede Zoon van WILLEM *van Egmond*, en van *Walburg*, Gravinne *van Meurs.* Hij was Heer van *Tsfelftein* en *Leerdam*, en trouwde de Erfdogter van *Buuren* en *St. Maartensdijk*, ALIDA genaamd, Dogter van Heere GERRIT *van Kuijenburg.* In het Jaar 1482 werd hij, door Keizer MAXIMILIAAN, verheeven tot Graaf *van Buuren* en *Leerdam.* Hij ftierf in het Jaar 1500, en liet na:

1. FLORIS VAN EGMOND, die volgt.

2. WEMMER VAN EGMOND, Heer van *Tsfelftein*, die flechts een natuurlijken Zoon naliet, WILLEM genaamd.

3. Eene bastaard Dogter, getrouwd met LODEWYK VAN PRAAT, *van Moerkerken*, Baljuw en Kastelein van *Brugge.*

FLORIS VAN EGMOND, Zoon van FREDRIK, en van ALIDA *van Buuren*, naa den dood van zijnen Vader, Graaf van *Buuren* en *Leerdam*, en na 't overlijden van zijnen Broeder WEMMER, Heer van *Tsfelftein*, *St. Maartensdijk*, *Kortegene*, *Kraanendonk* en *Jaarsveld*, Ridder van *'t Gulde Vlies*, Stadhouder van *Holland.* Hij ftierf in den ouderdom van zeventig Jaaren, in 't Jaar 1519. Hij had ter Vrouwe MARGRETA *van Bergen*, Zuster van MAXIMILIAAN, en van CORNELIS, Heere van *Zevenbergen*, en van MARIA, Vrouwe van *Barbançon.* In de

de wandeling werd hij genaamd *Fleurtje Dunbier*. Hij liet na:

MAXIMILIAAN VAN EGMOND, die volgt, en twee Dogters.

1. ANNA VAN EGMOND, eerst gehuwd met JOSEPH *van Montmorencij*, Heer van *Nevele*, en daarna met JAN, Graave van *Hoorn*, en Heere van *Altena*, in *Holland*, den laatsten van zijn Geslacht, in 't Jaar 1540, zonder Kinderen overleeden. In haar eerste Huwelijk baarde zij vijf Kinderen, van welke, onder andere, bekend is FILIPS *van Montmorencij*, Graaf van *Hoorne*, na den dood zijns Vaders en Neve, Admiraal ter Zee, in 't Jaar 1568, te *Brussel*, met zijnen Neef, den Graave van *Egmond* onthalsd.

2. WALBURG VAN EGMOND, getrouwd met ROBBERT, Graave *van der Mark*, Heer van *Arenberg*, en van *Naaltwijk*, in *Holland*.

MAXIMILIAAN VAN EGMOND, Zoon van FLORIS, en van MARGRETA *van Bergen*, Graaf *van Buuren* en *Leerdam*, Heer van *St. Maartensdijk*, *Tsjelstein*, Ridder van '*t Gulde Vlies*, Stadhouder van *Friesland*, groot gunsteling van Keizer KAREL DEN V, zeer onverwagt te *Brussel* overleeden, in 't Jaar 1548. Zijne gemalin was FRANSINA, Erfdogter van LANNOI, gehuwd in 't Jaar 1562, nalaatende ééne Erfdogter,

ANNA VAN EGMOND, Gravin van *Buuren* en *Leerdam*, Vrouw van *Tsjelstein*, *St. Maartensdijk*, *Jaarsveld* en *Lannoi*, gebooren in 't Jaar 1533, en in het Jaar 1551, getrouwd met WILLEM DEN I, Prins van *Oranje*, Graaf van *Nassau*, beide oud 18 Jaaren. ANNA overleed den 24 Maart in 't Jaar 1548, oud 25 Jaaren, nalaatende twee Kinderen:

1. FILIPS WILLEM VAN EGMOND, Prins van *Oranje*.

2. MARIA VAN NASSAU, getrouwd met FILIPS, Graave van *Hohenlo*.

MAXIMILIAAN VAN EGMOND, liet nog na een natuurlijken Zoon; ALEXANDER genaamd, getrouwd met AGNES VAN HAAFTEN, Vrouwe van *Gaveren*.

Deeze MAXIMILIAAN, de laatste Graaf van *Buuren*, staat, in de groote Kerk in *'s Hage*, in een glas, achter het Koor, met zijne Vrouw, geschilderd. Zijne zinspreuk was, SANS AUTRE. Thans zullen wij laaten volgen, de afstammelingen van

JAN VAN EGMOND, als stichter van 't Slot *Meerestein*, en van ELISABETH VAN STRYEN.

JAN VAN EGMOND, *van Meerestein*, en ELISABETH *van Strijen*, lieten na,

GUIDO VAN EGMOND, *van Meerestein*, die volgt, en

WOUTER VAN EGMOND, *van Meerestein*; zie beneden.

GUIDO VAN EGMOND, de oudste Zoon, was gehuwd met N. VAN DOORTOGE, en liet na,

ALBERT VAN EGMOND, *van Meerestein*, Ridder, getrouwd met N. *van Tsselstein*, nalaatende,

(*a*) OTTO VAN EGMOND, *van Meerestein*, die volgt.

BAR-

BARTHA VAN EGMOND, *van Meerestein*, in 't Jaar 1438, getrouwd met DOUWE *van Rietwijk*.

(*a*) OTTO VAN EGMOND, *van Meerestein*, was getrouwd met N. VAN DER GOES, in *Gelderland*. Zijne Kinderen waren:

(*b*) ALBERT VAN EGMOND, die volgt, en

JAN VAN EGMOND, *van Meerestein*, getrouwd met N. DE BLOOT, Dogter van PHILIPS DE BLOOT.

(*b*) ALBERT VAN EGMOND, *van Meerestein*, verkocht *Meerestein*, aan de Reguliere Monniken van *Sion*, in de *Beyerwijk*. In volgende tijden, is dit Landgoed door het Zeewater vernield. Hij trouwde met zijn Broeders Vrouws Zuster, HAZE DE BLOOT, en behuwde met haar de Heerlijkheid *Keenenburg*. Hij liet na:

OTTO VAN EGMOND, Heer van *Keenenburg*. In het Jaar 1486, werd hij, te *Dordrecht*, door MAXIMILIAAN, Ridder geslaagen. Ook was hij tegenwoordig bij de verrassing van *Dordrecht*, door JAN *van Egmond*, in het Jaar 1481. Hij overleed in 't Jaar 1510, en was getrouwd geweest met CATHARINA VAN RAAPHORST, welke bij haar overlijden, drie Jaaren naa dat van haaren Man voorgevallen, naliet:

(*c*) ADRIAAN VAN EGMOND, die volgt, en

BARTHOLOMEUS VAN EGMOND, die ter Vrouwe had, ANNA VAN ALMONDE; hij stierf in 't Jaar 1559, en zijne Weduw in 't Jaar 1561. Hunne Kinderen waren:

1. ADRIAAN VAN EGMOND, getrouwd met AGNES DE BEER, van *Amersfoort*, over-

 lee-

leeden in 't Jaar 1604, nalaatende twee Zoonen:

1 OTTO VAN EGMOND, die, in 't Jaar 1587 en 1594, Drost van *Salland*, en getrouwd was met JOHANNA LONGES, zonder Kinderen overleeden.

2. ALBERT VAN EGMOND, die ter Vrouwe had ALYD VAN SCHEPELAAR, en naliet:

1. BARTHOLOMEUS VAN EGMOND, getrouwd met AGNES VAN LAAR, te *Deventer*, bij welke hij verwekte,

EGBERT VAN EGMOND.

2. ALBERT VAN EGMOND.

3. CATHARINA VAN EGMOND, Nonne te *Leuven*.

4. THEODORA VAN EGMOND, die tot Man had, PEDRO ANTONIO URSINI.

5. MACHTELD VAN EGMOND, overleeden te *Brussel*, in 't Jaar 1596.

2. OTTO VAN EGMOND, te *Wijk* dood gestooken, in het Jaar 1596.

3. JACOB VAN EGMOND, Ridder van het Duitsche Huis te *Utrecht*, en Commandeur te *Middelburg*, insgelijks in het Jaar 1596 overleeden.

4.

4. KASPAR VAN EGMOND, desgelijks Ridder van het Duitsche Huis, en Commandeur te *Maasland*, in 't Jaar 1595 overleeden.

5. CATHARINA VAN EGMOND, gehuwd met HUGO *van Treslong*, Broeder van LODEWYK; zij liet na 7 Zoonen en 4 Dogters.

6. ANNA VAN EGMOND, stierf te *Noordwijk*, in 't Jaar 1607, in den Ouderdom van 88 Jaaren.

7. ARNOLDA VAN EGMOND, getrouwd met PIETER PYNSSEN, te *Sassem*. Zij liet Kinderen na.

8. ALBERT VAN EGMOND, Ridder van de Duitsche Order, Commandeur te *Maasland*, gestorven in 't Jaar 1560.

9. FRANCOIS VAN EGMOND, ongehuwd dood geschoten.

10. JAN VAN EGMOND, stierf te *Parijs*, ongehuwd.

11. URSULA VAN EGMOND, in het Jaar 1562, Abtdisse te *Loosduinen*.

12. MACHTELD VAN EGMOND, Nonne te *Delft*.

(c) ADRIAAN VAN EGMOND, Heer van *Kenenburg*, woonde, in het Jaar 1524, met zijnen Broeder, in *'s Hage*, de begraafenis bij van JOHAN, Baanderheer van *Wassenaar*. Zijne Vrouw was HENRIKA, Dogter van JACOB HERMAN, van *Oestgeest*, bij *Leiden*, die bij hem Moeder werd van

(d) Or-

(d) OTTO VAN EGMOND, die volgt,

CORNELIA VAN EGMOND, gehuwd met JAN VAN SCHOOTEN. Zij stierf te *Haarlem*, in 't Jaar 1514, en liet Kinderen na.

(d) OTTO VAN EGMOND, Heer van *Kenenburg*, in het Jaar 1555, te *Brussel*, door Koning FILIPS, Ridder geslagen; naderhand werd hij Registermeester van *Holland*; in 't Jaar 1574, was hij Heemraad van *Delfland*. Alle de gunstbewijzen, welke hij van FILIPS ontvangen had, wederhielden hem niet, om vrijmoedig voor 's Lands Vrijheid uit te koomen, en daarin tot aan zijnen dood te volharden. Het vermaarde Verbond der Edelen hadt hij mede ondertekend. Hij was benoemd ter verwelkoming van CHARLOTTA DE BOURBON, als Bruid van WILLEM DEN I. Hij tekende de Unie van *Utrecht*, en naa dat hij tot meer andere gewigtige zaaken gebruikt was, stierf hij in 't Jaar 1585. Zijne Vrouw AGNES CROESINK baarde hem

1. KORNELIS VAN EGMOND, in 't Jaar 1561, te *Parijs*, ongehuwd overleeden.

(e) 2. JACOB VAN EGMOND, die volgt.

3. ADRIAAN VAN EGMOND, Ridder van de Duitsche Order, stierf op het Eiland *Maltha*.

4. GERRIT VAN EGMOND, Jongman gestorven, in 't Jaar 1572.

5. JAN VAN EGMOND, Baljuw van *Voorn*, stierf, zonder Kinderen verwekt te hebben, bij zijne Vrouw ANNA VYGH, in 't Jaar 1612.

(e) JACOB VAN EGMOND, Heer van *Kenenburg*, was Gouverneur van *Dixmuiden*, in *Vlaanderen*. In 't Jaar 1618, zonder

zonder Kinderen, stervende, maakte hij, bij Testament, zijne Heerlijkheid *Kenenburg* aan zijnen Neeve, OTTO *van Zevenster*, Baljuw van *Voorn.*

(*f*) WOUTER VAN EGMOND, VAN MEERESTEIN, tweede Zoon van JAN VAN EGMOND en ELISABET VAN STRYEN, had ter Vrouwe N. VAN BUUREN, en verwekte bij haar

ALBERT VAN EGMOND *van Meerestein*, Ridder, getrouwd met N. VAN DER BOUKHORST, en liet na

JAN VAN EGMOND *van Meerestein*, vermeld op het Jaar 1447. Zijne Vrouw was ELISABETH VAN DER WOUDEN, en hij bij haar Vader van

ALBERT VAN EGMOND, VAN MEERESTEIN, overleeden in hoogen ouderdom, in het Jaar 1509. Zijne Vrouw was HENDRIKA VAN SPANGEN, bij welke hij verwekt hadt:

ALBERT VAN MEERESTEIN, Kastelein *van Woerden*, gehuwd met ANNA VAN FORREST; zij overleed in 't Jaar 1540, nalaatende

(*g*) 1. JAN VAN EGMOND MEERESTEIN, die volgt.

2. ANTHONY VAN EGMOND VAN MEERESTEYN; stierf zonder Kinderen verwekt te hebben bij MARIA VAN BUNAU, gebooren in *Friesland.*

3. JACOB VAN EGMOND, VAN MEERESTEIN, Priester in de *Beverwijk.*

4. MARIA VAN EGMOND, VAN MEERESTEIN. Haare eerste Man was, JAN VAN HUGTENBROEK, Ridder te *Utrecht*; de tweede, JACOB

VAN

VAN CATS. Zij stierf in het Jaar 1555, nalaatende, uit haar eerste Huwelijk, één Zoon, ALBERT VAN HUGTENBERG.

5. ADRIANA VAN EGMOND, VAN MEERESTEIN, Prioresse van *Rijnsburg*.

6. ANNA VAN EGMOND, VAN MEERESTEIN, Nonne in 't *Geijn*, bij *Ysselstein*.

7. HENDRIKA VAN EGMOND, VAN MEERESTEIN, trouwde, in het Jaar 1542, met JACOB VAN DUIVENVOORDE, Ridder, Heer van *Warmont*, Zoon van JAN VAN DUIVENVOORDE. Zij stierf in 't Jaar 1606, nalaatende verscheidene Kinderen.

(*g*) JAN VAN EGMOND, VAN MEERESTEIN, was Kastelein te *Harlingen*, en overleed in 't Jaar 1546. Hij was getrouwd met AMELIA VAN GROMBACH, uit *Friesland*, en liet bij haar na,

(*h*) FREDRIK VAN EGMOND, VAN MEERESTEIN, die volgt.

ALBET VAN EGMOND, VAN MEERESTEIN. Niettegenstaande zijn Stamgenoot, de Graaf van *Egmond*, de wraak van FILIPS en ALVA niet ontgaan kon, schrikte hem dit, echter, niet af om voor de Vrijheid pal te staan. Hij was een der voornaamste Bevelhebbers over de Vloot van den Prinse van *Oranje*, met welken hij, door brieven, onderhandeling hield. Nevens eenen *Eelsma*, moeten zij op éénen tijd, het vermaarde verbond der Edelen getekend hebben. Door Prins WILLEM DEN I, in het Jaar 1572, tot Krijgskommissaris aangesteld zijnde, gaf hij blijken van beleid en dapperheid, bijzonder toen *Noirkarmes* voor had, zig, door verraad, van *Gouda* meester te maaken.

Hij

Hij had in Huwelijk SARA, natuurlijke Dogter van REINOUT VAN BREDERODE, en overleedt, zonder Kinderen naa te laaten, in her Jaar 1596.

(*h*) FREDRIK VAN EGMOND, VAN MEERESTEIN, ouder Broeder van ALBERT, en een Lid der zaamverbonden Edelen; door ALVA werd hij hierom gebannen, en zijne goederen verbeurd verklaard. Hij had, dit waren de beschuldigingen, tegen hem ingebragt, niet alleen het verbond onderteekend, maar ook, hoewel door eenige afgezondenen daartoe verzogt, geweigerd, daarvan aftegaan, en betuigd, bij die verbintenis te willen leeven en sterven. De overige beschuldigingen, hem aangetijgd, liepen hier op uit, dat hij onbeschoftelijk geleefd had, in het Reguliers Klooster, bij *Haarlem*; dat hij zig aldaar drie maanden onthouden, en andere verbondene derwaards gezonden had, om het te vernielen; dat hij was een groot begunstiger van de Ketters; dat hij aanleiding had gegeeven tot het prediken op het Huis *te Kleef*; dat hij de Predikanten huisvesting verleende; dat hij tegenwoordig was geweest, bij het mishandelen van een zeker Geestelijk persoon, in '*s Hage*; en eindelijk dat hij zig liet gebruiken, om de *Friesche* Edelen mede tot het verbond der Edelen te brengen. Hij overleed, in het Jaar 1615, in den ouderdom van 72 Jaaren. Zijne Vrouw was HECTOR *van Hoexvier*, wier Vader President *te Utrecht* was. Hunne Kinderen waren:

1. JAN VAN EGMOND, VAN MEERESTEIN. In 't Jaar 1599, bevondt hij zig op de Vloot van den Admiraal PIETER VAN DER DOES, op welke hij ongetrouwd overleed. Voor zo veel ons gebleeken is, was hij het laatste manlijk ooir van dezen tak van het Geslacht van EGMOND.

2. LUCIA VAN EGMOND, VAN MEERESTEIN, getrouwd met Mr. HUGO RUISCH, Raad in den Hove van *Utrecht*. Zij stierf in 't Jaar 1596, en hij in 't Jaar 1615, nalaatende PIETER en FREDRIK RUISCH, die,

na

na den dood van hunnen Oom JAN, Heeren van *Meerestein* werden.

Thans gaan wij over tot de afstammelingen van GERRIT VAN EGMOND; verwekt, gelijk wij gezien hebben, uit het heimelijk huwelyk van WILLEM VAN EGMOND, met MARGRETA VAN HOOGWOUDE, genaamd EGMOND *van der Nijenburg*.

WILLEM VAN EGMOND, *van der Nijenburg*, Heer van *IJsselstein*, *Leerdam*, *Schoonrewoerd*, *Haastrecht* en *Baar*, Ridder van het Gulde Vlies. Gelijk wij boven gezegd hebben, hadt hij uit een heimelijk Huwelijk, met MARGRETA VAN HOOGWOUDE, verwekt éénen Zoon, GERRIT, (die, door *Goutkoeven*, te onrechte, NICOLAAS genaamd werd), zo als te zien is, uit zekeren Perkamenten Brief, gegeeven en gezegeld te *Dordrecht*, in tegenwoordigheid van de Edelen en Ridderschap van *West-Friesland*; dewelke gehoord en verstaan hebbende, het verzoek en de verklaaring, door den voornoemden WILLEM VAN EGMOND gedaan, raakende de geboorte van den gemelden GERRIT, ten einde dezelve niet mogt worden gehouden als een bastaard, maar voor een schildboortig Edelman, uit een heimelijk Huwelijk gebooren; over zulks verzogt, aan de Ridderschap, den meer gemelden zijnen Zoon GERRIT, daar voor aanteneemen, even als of het geheime Huwelijk wettelijk en openbaar was bevestigd. Op verzoek van Heere WILLEM, bewilligde de Ridderschap gereedelijk in deeze beede: gelijk blijkt uit den genoemden Brief.

GERRIT VAN EGMOND, *van* of *tot der Nijenburg*, hadt voor zijn aandeel, uit zijns Vaders erffenisse, het Slot en de Landen van *Nijenburg*, in *Noord-Holland*, het welke, in het Jaar 1517, door de *Gelderschen* en *Friezen*, werd verbrand. Hij was getrouwd met N. VAN ZAANEN, en liet twee Zoonen na; de jongste was Priester te *Hillegom*, en de oudste

JAN VAN EGMOND, *van der Nijenburg*, Kastelein en Baljuw van het Slot van dien naam, van 't Jaar 1480 tot

1484.

1484. Schout van *Alkmaar*, in de Jaaren 1486, 1488, 1490; 1491 en 1492, en daar naa Burgemeester. Zijne Vrouw was JUDITH HEERMAN *van Oestgeest*. Hij stierf den 25 Maart 1523, en zij den 5 April van dat zelfde Jaar, laatende te zaamen na, zeventien Kinderen:

1. JUDITH VAN EGMOND *van der Nijenburg*, gebooren den 2 December 1485, getrouwd met AUGUSTYN *van Teilingen*, die te zaamen twintig Kinderen verwekten.

2. JACOB VAN EGMOND *van der Nijenburg*, gebooren den 15 Maij 1485. Hij was Monnik, en stierf in 't Jaar 1541.

3. GERRARD VAN EGMOND *van der Nijenburg*, gebooren den 17 Maij 1487, insgelijks Monnik; gestorven in 't Jaar 1560.

4. CATHARINA VAN EGMOND *van der Nijenburg*, gebooren den 6 December in 't Jaar 1488, was Klooster-Juffer in de Abtdij te *Rijnsburg*.

(a) 5. JAN VAN EGMOND *van der Nijenburg*, die volgt.

6. MARIA VAN EGMOND *van der Nijenburg*, gebooren den 9 April in 't Jaar 1491. Zij was Klooster-Juffer te *Rijnsburg*.

(A) 7. CORNELIS VAN EGMOND *van der Nijenburg*; zie beneden, naa de afstammelingen van zijn Broeder JAN.

8. WILLEM VAN EGMOND *van der Nijenburg*, gebooren den 17 Augustus in 't Jaar 1493. Hij was Schout van *Alkmaar*, en stierf den 18 Augustus in

't Jaar 1547. Driemaal was hij getrouwd geweest, en heeft na gelaten één Zoon,

ADRIAAN, die geene nazaaten gehad heeft.

9. FRANCOIS VAN EGMOND *van der Nijenburg*, gebooren den 25 September in 't Jaar 1494.

(B) 10. JAN VAN EGMOND *van der Nijenburg*, die insgelijks volgt op de Afstammelingen van CORNELIS.

11. GEERTRUY VAN EGMOND *van der Nijenburg*, gebooren den 30 Januarij 1497, was getrouwd met GILLIS *van Widdestijn*, Ridder, Kastelein van *Medenblik*.

12. JERONIMUS VAN EGMOND *van der Nijenburg*, gebooren den 16 Januarij 1498. Hij was Priester, en stierf in 't Jaar 1549.

13. CLARA VAN EGMOND, gebooren den 7 September in 't Jaar 1499, trouwde met ADRIAAN VAN DER HOOGE, uit *Zeeland*. Zij stierf in het Jaar 1545.

14. ANNA VAN EGMOND *van der Nijenburg*, gebooren den 12 Februarij in het Jaar 1401, stierf ongetrouwd, in 't Jaar 1520.

15. CATHARINA VAN EGMOND *van der Nijenburg*, gebooren den 24 October in het Jaar 1502, jong gestorven.

16. EVA VAN EGMOND *van der Nijenburg*, gebooren den 12 Januarij in 't Jaar 1505, getrouwd met CORNELIS SANDELYN, en gestorven den 17 December in 't Jaar 1533.

17. NICOLAAS VAN EGMOND *van der Nijenburg*, gebooren den 9 Februarij 1507, jong gestorven.

(*a*) JAN VAN EGMOND *van der Nijenburg*, het vijfde Kind uit het bovengemelde vrugtbaar Huwelijk, was gebooren den 8 Januarij van het Jaar 1490. Hij was Baljuw van *Nijenburg*, Dijkgraaf van *Geestmeer-Ambacht*, en Burgemeester te *Alkmaar*, in de Jaaren 1520, 1524, 1526, 1528, 1529, 1532 en 1536. Hij was getrouwd met SOPHIA *van Amerongen*, en overleed den 11 November in het Jaar 1555, nalaatende

1. AUGUSTYN VAN EGMOND *van der Nijenburg*, jong gestorven.

2. GERRARD VAN EGMOND *van der Nijenburg*, insgelijks jong gestorven.

(*b*) 3. JOHAN VAN EGMOND *van der Nijenburg*, die volgt.

4. JUDITH VAN EGMOND *van der Nijenburg*, gebooren den 5 October in het Jaar 1516.

5. GERRARD VAN EGMOND *van der Nijenburg*, gebooren in 1520, en ongetrouwd gestorven.

6. SNEL VAN EGMOND *van der Nijenburg*, gebooren den 26 April in het Jaar 1521.

7. ADRIAAN VAN EGMOND *van der Nijenburg*, gebooren den 25 Julij in het Jaar 1522, liet een Dogter na, MARIA, getrouwd met JACOB *van Foreest*,

8. ELISABETH VAN EGMOND *van der Nijenburg*, gebooren den 30 April in het Jaar 1525, getrouwd met CORNELIS VAN EGMOND *van der Nijen-*

 burg,

burg, haaren Neef. In de Huwelijksvoorwaarde, gemaakt den 24 Januarij in het Jaar 1547, wordt zij genoemd LYSBETH JANS.

10. VINCENT VAN EGMOND *van der Nijenburg*, gebooren den 10 September in het Jaar 1528.

11. GEERTRUY VAN EGMOND *van der Nijenburg*, jong gestorven.

(*b*) JAN VAN EGMOND *van der Nijenburg*, gebooren in het Jaar 1515, trouwde met MAGDALENA BASJENS *van der Hoolk*, die hem baarde:

1. DIRK VAN EGMOND *van der Nijenburg*, gebooren den 17 December in het Jaar 1537. Hij was President in den Hoogen Raad van *Holland*, en werd, in het Jaar 1586, door de Staaten, gezonden aan den Keurvorst van *Saxen*. Zijne Vrouw was DELIANA *van Blokhuizen*, bij welke hij geene Kinderen verwekte. Hij werd in *'s Hage* begraaven.

2. BARTHOLD VAN EGMOND *van der Nijenburg*, gebooren den 23 Maij in het Jaar 1539, was Burgemeester te *Alkmaar*, en stierf zonder Kinderen.

3. JAN VAN EGMOND *van der Nijenburg*, gebooren den 12 Maij, 1540, trouwde HAASJE CROOK, Dogter van HENDRIK CROOK, Burgemeester van *Amsterdam*; hij verwekte bij haar

SOPHIA VAN EGMOND *van der Nijenburg*, getrouwd met JAN DE KRAAMER *van Wassenberg*.

4. ELISABETH VAN EGMOND *van der Nijenburg*, gebooren den 13 September in 't Jaar 1543.

5.

5. NICOLAAS VAN EGMOND *van der Nijenburg*, gebooren den 18 December in 't Jaar 1544, getrouwd met JOHANNA *van Montfoort*, bij welke hij naliet:

MARIA VAN EGMOND *van der Nijenburg*, getrouwd met NICOLAAS *van Abbenbroek*.

6. CORNELIS VAN EGMOND *van der Nijenburg*, jong gestorven.

7. CORNELIA VAN EGMOND *van der Nijenburg*, mede jong gestorven.

(c) 8. CORNELIS VAN EGMOND *van der Nijenburg*, die volgt.

(c) CORNELIS VAN EGMOND *van der Nijenburg*, gebooren den 19 October in 't Jaar 1553. Hij was Burgemeester van *Alkmaar*, in de Jaaren 1600, 1601, 1604 en 1605, en trouwde met ELISABETH *van Kroonenburg*. Hij overleed den 26 Januarij in het Jaar 1606, nalaatende

1. GEERTRUY VAN EGMOND *van der Nijenburg*, gebooren in het Jaar 1589. Zij trouwde met den Heer *van Oudestein*, Raadsheer in den Hoogen Raad over *Holland*, *Zeeland* en *Friesland*.

2. MAGDALENA VAN EGMOND *van der Nijenburg*, jong gestorven.

3. THOMAS VAN EGMOND *van der Nijenburg*, jong gestorven.

4. JAN VAN EGMOND *van der Nijenburg*, jong gestorven.

(*d*) 5. THOMAS VAN EGMOND *vnn der Nijenburg*, die volgt.

6. JAN VAN EGMOND *van der Nijenburg*, gebooren in het Jaar 1602, was Burgemeester van *Alkmaar*, in de Jaaren 1646, 1647, 1655, 1656, en Dijkgraaf van het Hoog-Heemraadschap van de uitwaterende Sluizen in *Kennemerland* en *West-Friesland*. Hij trouwde met MARIA *van Cromvliet*, en verwekte bij haar,

NATHALIA VAN EGMOND *van der Nijenburg*, getrouwd met CHRISTIAAN MOL, Resident van wegens den Keurvorst van *Brandenburg*, bij den Staat.

(*d*) THOMAS VAN EGMOND *van der Nijenburg*, gebooren den 7 Maart in het Jaar 1592. Hij was Burgemeester van *Alkmaar* in 't Jaar 1634, en vervolgends meermaalen tot in het Jaar 1672, en verscheiden maalen Gecommitteerde in de Vergadering der Staaten Generaal, in den Raad van Staate, en in den Raad van *Noord-Holland*. Zijne Vrouw was WENDELINA VAN RAAPHORST, die bij hem Moeder werd van

CORNELIS VAN EGMOND *van der Nijenburg*, gebooren in het Jaar 1627, en getrouwd met GEERTRUY VYGH. Zij hadden te zamen deze volgende Kinderen:

1. WILLEM VAN EGMOND *van der Nijenburg*, gebooren den 8 Maij in het Jaar 1654. Hij was Raad der Stad *Alkmaar*, en Dijkgraaf van de *Schermer*.

2. HELENA VAN EGMOND *van der Nijenburg*, gebooren den 3 October in het Jaar 1656, jong gestorven.

3. THOMAS VAN EGMOND *van der Nijenburg*, gebooren den 23 Februarij, in het Jaar 1663, jong gestorven.

4. CORNELIA VAN EGMOND *van der Nijenburg*, gebooren den 1 September, in het Jaar 1664, jong gestorven.

(A) CORNELIS VAN EGMOND *van der Nijenburg*, tweede Zoon van JAN VAN EGMOND *van der Nijenburg* en van JUDITH HERMAN *van Oestgeest*, gebooren den 3 December, in het Jaar 1492. Hij was Raadsheer in den Hove van *Holland*, trouwde met MARIA *van Zwanenburg*, overleedt den 20 Januarij, in het Jaar 1562, en liet na

1. JOSINA VAN EGMOND *van der Nijenburg*, gebooren den in het Jaar 1522, gehuwd met ADRIAAN WENSSEN, Raad in den Hove van *Holland*.

2. GEERTRUY VAN EGMOND *van der Nijenburg*, gebooren in het Jaar 1524, jong gestorven.

(*a*) 3. JAN VAN EGMOND *van der Nijenburg*, die volgt.

4. NICOLAAS VAN EGMOND *van der Nijenburg*, gebooren in het Jaar 1527, jong gestorven.

5. NICOLAAS VAN EGMOND *van der Nijenburg*, gebooren in het Jaar 1527, jong gestorven.

7. APOLONIA VAN EGMOND *van der Nijenburg*, gebooren in het Jaar 1531, jong gestorven.

7. ADELBERT VAN EGMOND *van der Nijenburg*, gebooren in het Jaar 1534, Domheer en Scholaster van Oud-Munster, te *Utrecht*. In het bekleeden

van deezen post, verving hij de plaats van WILLEM *van Assendelft*.

8. LUCIA VAN EGMOND *van der Nijenburg*, gebooren in het Jaar 1535, is jong gestorven.

9. ANNA VAN EGMOND *van der Nijenburg*, die tot Man had REINIER KANT, Burgemeester van *Amsteldam*.

10. MAGDALENA VAN EGMOND *van der Nijenburg*, gebooren in het Jaar 1539, jong gestorven.

11. MARIA VAN EGMOND *van der Nijenburg*, getrouwd met FRANCOIS VALKENSTEIN, Ontvanger van *Holland*.

12. MAGDALENA VAN EGMOND *van der Nijenburg*, gebooren in het Jaar 1542, getrouwd met ADRIAAN VAN DER MYL, Heer van *Bleskensgrave*, *Dubbeldam*, President van het Hof van *Holland*.

13. GEERTRUY VAN EGMOND *van der Nijenburg*, gebooren in het Jaar 1546, jong gestorven.

(*a*) JAN VAN EGMOND *van der Nijenburg*, was gebooren in het Jaar 1526, en getrouwd met ELISABETH STEENSEL. Hunne Kinderen waren:

(*b*) 1. CORNELIS VAN EGMOND *van der Nijenburg*, die volgt.

2. ADELBERT VAN EGMOND *van der Nijenburg*, jong gestorven.

3. ADRIAAN VAN EGMOND *van der Nijenburg*, ge-

gebooren in het Jaar 1559, gehuwd met ANNA VAN DER MEER *van Beerendrecht*. Hij liet na

1. OTTO VAN EGMOND *van der Nijenburg*, gebooren den 12 Januarij, in het Jaar 1662, was Kapitein in dienst van den Koning van *Spanje*, en liet na 8 Kinderen.

   1. ANNA VAN EGMOND *van der Nijenburg*,

   2. ELSEBE VAN EGMOND *van der Nijenburg*.

   3. WILLEM VAN EGMOND *van der Nijenburg*.

   4. ELSEBE VAN EGMOND *van der Nijenburg*.

   5. MARIA VAN EGMOND *van der Nijenburg*.

   6. JAN VAN EGMOND *van der Nijenburg*.

   7. ELSEBE VAN EGMOND *van der Nijenburg*.

   8. JACOB VAN EGMOND *van der Nijenburg*, meest alle jong en zonder Kinderen gestorven.

(*b*) CORNELIS VAN EGMOND *van der Nijenburg*, wiens Vrouw was MAGDALENA *van Alkemade*; hij liet na

JAN VAN EGMOND *van der Nijenburg*, die trouwde met JOSINA GRAUWERT, welke hem baarde:

(*c*) 1. JUSTUS VAN EGMOND *van der Nijenburg*, die volgt.

2. MAGDALENA VAN EGMOND *van der Nijenburg*, zijnde met haaren Broeder een tweeling; haar Man was, CHRISTIAAN *van Alkemade*.

3. CORNELIA VAN EGMOND *van der Nijenburg*, getrouwd met FILIP, Baron *van Leefdaal*, Vrijheer *van Beck*.

4. GYSBERT VAN EGMOND *van der Nijenburg*, verdronken.

5. MARIA VAN EGMOND *van der Nijenburg*, stierf oud 10 Jaaren.

(*c*) JUSTUS VAN EGMOND *van der Nijenburg*, Heer van *Waardestein*, gebooren in het Jaar 1613, trouwde den 14 Augustus in het Jaar 1649, met EUSTATIA *van Quarebbe*, en liet na

WILLEM VAN EGMOND *van der Nijenburg*, overleeden in het Jaar 1683, getrouwd met N. STEMBOER.

(B) JAN VAN EGMOND *van der Nijenburg*, derde Zoon van JAN en van JUDITH HERMAN *van Oestgeest*, was gebooren den 23 Junij, in het Jaar 1495; trouwde eerst met JOHANNA *van Noord-Welland*, naderhand met MARIA EVERSDYK, en liet na, behalven ééuen Zoon, die te *Haarlem* woonde, en geene Erfgenaamen naliet,

1.

1. CORNELIS VAN EGMOND *van der Nijenburg*, gebooren in het Jaar 1530. Hij was Dijkgraaf van *Geestmer-Ambacht*, *Schage* en *Nijdorper Cogge*, midsgaders van de *Hondsbosſche*; Burgemeester te *Alkmaar*, van 't Jaar 1574 tot in het Jaar 1590. Op last van Prins WILLEM DEN I, deed hij, in het Jaar 1573, met gevaar zijns levens, tot ontzet van *Alkmaar*, Dijken en Dammen doorſteeken. Naderhand met Prins WILLEM buitenslands zijnde, werd hij, door ALVA, gebannen, en zijne goederen verbeurd verklaard en verkocht. Zijne Vrouw was, zijns Ooms Dogter, ELISABET VAN EGMOND *van der Nijenburg*, bij welke hij verwekte:

(*a*) 1. JAN VAN EGMOND *van der Nijenburg*, die volgt.

2. CORNELIS VAN EGMOND *van der Nijenburg*, ſtierf ongetrouwd.

(*a*) JAN VAN EGMOND *van der Nijenburg*, gebooren in het Jaar 1551, was Dijkgraaf van *Geestmer-Ambacht*, *Schagen*, *Nijdorper-Koggee*, Houtvester van *Egmond*, en verſcheiden maalen Burgemeester van *Antwerpen*. Hij trouwde MARGRETHA VAN DER DUYN, GERRITS Dogter, en ſtierf den 14 Junij, 1621, nalaatende:

(*b*) 1. GERRARD VAN EGMOND *van der Nijenburg*, die volgt

2. ADRIANA VAN EGMOND *van der Nijenburg*, die tot Man had, FLORIS VAN TEILINGEN, Burgemeester van *Alkmaar*. Zij overleedt den 5 Januarij, in het Jaar 1613.

3. JAN VAN EGMOND *van der Nijenburg*, gebooren in het Jaar 1579, trouwde met RENS-

BURG

BURG DU GARDIN, en overleedt in het Jaar 1621, nalaatende

1. MARGRETA VAN EGMOND *van der Nijenberg*, ongehuwd gestorven.

2. JAN VAN EGMOND *van der Nijenburg*, Bewindhebber van de O. I. C. in het Noorderkwartier, gebooren den 4 September, in het Jaar 1616. Hij trouwde MARGRETA *van Berkhout*, en had bij haar:

1. JAN VAN EGMOND *van der Nijenburg*, gebooren den 20 September in 't Jaar 1646. Hij was Burgemeester en Raad der Stad *Alkmaar*, Baljuw der *drie Egmonden*, getrouwd met HESTER *van Teilingen*.

2. MARGRETA VAN EGMOND *van der Nijenburg*.

3. ADRIAAN VAN EGMOND *van der Nijenburg*, Baljuw *van Nijenburg*.

4. CORNELIS VAN EGMOND *van der Nijenburg*.

5. DIDERIK VAN EGMOND *van der Nijenburg*.

6. JOHANNA VAN EGMOND *van der Nijenburg*.

(*b*) GERRARD VAN EGMOND *van der Nijenburg*, was Houtvester van *Egmond*; Hoog-Heemraad van de uit-

uitwaterende Sluizen; Burgemeester van *Alkmaar*, in het Jaar 1620; en verscheiden maalen daarna, tot in het Jaar 1633, als mede Gecommitteerde in den Raad van *Noord-Holland*, in 't Jaar 1622, 1623, 1626, 1627, 1630, 1631, 1634 en 1635. Hij trouwde met CHRISTINA BOELENS, en stierf in het Jaar 1636, nalaatende:

1. ADRIANA VAN EGMOND *van der Nijenburg*, gebooren den 12 Januarij, in het Jaar 1613, getrouwd met PAULUS *van Zwanenburg*, Burgemeester te *Leiden*.

2. DIRK VAN EGMOND *van der Nijenburg*; gebooren den 10 September, in het Jaar 1614; overleeden den 21 October, in het Jaar 1663.

(*c*) 3. JAN VAN EGMOND *van der Nijenburg*; die volgt.

4. CELIA VAN EGMOND *van der Nijenburg*.

5. ELISABETH VAN EGMOND *van der Nijenburg*.

6. JAN VAN EGMOND *van der Nijenburg*.

7. MARGRETA VAN EGMOND *van der Nijenburg*, allen jong gestorven.

(*c*) JAN VAN EGMOND *van der Nijenburg*; gebooren den 9 September in het Jaar 1618, was Heer van de Ridder-Hofstad *Vleuten*; Burgemeester van *Alkmaar*, in de Jaaren 1651, 1652, 1656, 1657, 1658, 1660, 1662 en 1664; verscheiden maalen Gecommitteerde in de Vergaderingen der Staaten Generaal, Raad van Staate, en in de Gecommitteerde Raaden van *Noord-Holland*.

land. Zijne Echtgenoote was, CATHARINA DE GRAAF, en deeze bij hem Moeder van:

(*d*) 1. GERRARD VAN EGMOND *van der Nijenburg*, die volgt.

2. KORNELIS VAN EGMOND *van der Nijenburg*, gebooren den 29 Maart 1648.

3. JAN VAN EGMOND *van der Nijenburg*, jong gestorven.

4. JAN VAN EGMOND *van der Nijenburg*, gebooren in 't Jaar 1650, en gestorven 1674.

5. CHRISTINA VAN EGMOND *van der Nijenburg*, jong gestorven.

(*d*) GERRARD VAN EGMOND *van der Nijenburg*, Zoon van JAN, trouwde met MACHTELD VAN FOREEST, en had bij haar:

1. JAN VAN EGMOND *van der Nijenburg*.

2. DIRK VAN EGMOND *van der Nijenburg*.

3. CATHARINA VAN EGMOND *van der Nijenburg*.

4. GERRARD VAN EGMOND *van der Nijenburg*.

Tot dus loopt verre het Geslacht der Heeren en Graaven van *Egmond*, zo verre wij het hebben konnen nagaan, en bekend is. Wij merken nog aan dat van den laatstgemelden Heer GERARD VAN EGMOND *van der Nijenburg*, of uit zijne Broeders JAN en DIRK, zullenmoeten zijn voortgekoomen, die Heer GERRARD VAN EGMOND *van der Nijenburg*, en hunne Zuster Vrou-

Vrouwe MARIA Weduwe van Heer DIRK VAN EGMOND *van der Nijenburg*, van welke wij hier vooren, op het Artikel van 't Baljuwschap van *Egmond*, gewag gemaakt hebben.

De Hoogleeraar J. W. TE WATER, in zijn *Verbond der Edelen*, van de Heeren van *Egmond* gewag maakende, zegt, in de aanteekeningen II stuk pag. 368 en 369. „ Het is overbe„ kend, dat de Heeren van *Egmond van der Nijenburg*, uit „ het aloude Geslacht van *Egmond*, hunnen oorsprong hebben, „ door GERRIT, Zoon van WILLEM VAN EGMOND, „ Stadhouder van *Gelderland*." Dit hebben wij, hier boven ten duidelijksten aangeweezen. Zijn Hooggel. voegt 'er nenevens: „ Men zegt dat in de *Beverwijk* een Bierstecker woond, „ die zijne afkomst uit de Graaven van *Egmond*, met goede „ bewijzen zoude konne aantoonen; gelijk de Heer *Paludanus* (Burgemeester te *Alkmaar* enz.) zegt zijn Ed. hem in het Jaar 1772, bericht heeft. Ik kan hier bij voegen, dat ik, voor ruim twee Jaaren, gesprooken heb, een Burgervrouw, wier Man, alhier te *Amsteldam*, toen op de Admiraliteijts Werf werkte, en die mij mede te kennen gaf, van Vaders zijde afkomstig te zijn, uit dit Doorluchtig Geslacht. Zij berichte mij, dat zij, reeds verscheidenmaalen bij zijne Hoogheid, den Heere Erfstadhouder zig vervoegd, en aan hoogst denzelven verzogt had, om zijne hulpe ter nasporing en opheldering haarer zaake: waarmede zij, echter, niets gevorderd was. Zij hadt, indedaad, eenige papieren en bewijzen, die het scheenen aanteduiden; maar het gebrek van eenige Doop- en Trouw-Cedels, stelde mij buiten staat, haar van eenigen dienst te kunnen zijn. Indien ik mij niet bedriege, is deze Vrouw, in het laatst afgeloopene Jaar 1784, zonder Kinderen, hier te *Amsteldam* overleeden, met die verzeekering voor zich zelve, dat zij een afkomeling der Heeren van *Egmond* was. De Heer TE WATER zegt verder, dat hij, eenigen tijd geleeden, ontdekt heeft, dat nog te *Bourdeaux* twee Broeders woonden van *Egmond*, Kooplieden aldaar, die het volle wapen van dit Geslacht voeren. Dit was ook het geval der Vrouwe, van welke ik zo even sprak. „ Mijne nieuwsgierigheid (zegt zijn „ Ed. wijders) dreef mij hier op eenig onderzoek te doen. Zij „ deeden mij, op de vraag, of zij uit het bekende Nederland„ sche

„ sche Geslacht der EGMONDEN voortkwamen, het volgen-
„ de bericht."

„ „ Wij weten niet, of wij uit het Geslacht der Heeren van
„ „ *Egmond* zijn, die in uwe Provintie wonen. Al wat wij u
„ „ konnen zeggen, is, dat onze Voorouders uit *Vlaanderen*
„ „ gekomen zijn, van waar zij naar *Gottenburg* in *Zweeden*;
„ „ vlugtten, wegens de vervolging van den Hertog van *Alba*
„ „ tegen de Hervormden. Wij hebben altijd hooren zeggen;
„ „ dat zij de voornaamsten, en als de Stichters van de Stad
„ „ *Gottenburg* waren.

„ „ Doch onze bewijzen zijn, door een brand, aldaar ver-
„ „ looren geraakt. Onze Grootvader, OLIVIR VAN EG-
„ „ MOND, was de eerste, die zig in *Frankrijk* met der
„ „ woon neêr geslagen heeft. Hij liet bij zijn dood, vijf on-
„ „ mondige Kinderen na. Onze Vader was de oudste, en be-
„ „ reikte toen zeventien Jaaren. De zorg voor zijn Huisge-
„ „ zin en Koophandel ontnam hem de gelegenheid, om on-
„ „ derzoek op zijne Voorouders te doen. Hij had een Neef
„ „ van denzelfden naam, mede in deeze Stad woonende; en
„ „ Consul van zijne Zweedsche Majesteit. Wanneer deze naar
„ „ Zweden reisde, verzogt hem onze Vader naar onze Voorva-
„ „ ders te willen onderzoeken. Die Consul was hier getrouwd;
„ „ met een Roomschgezinde Vrouw, bij welke hij twee Dogters
„ „ gewonnen heeft. Hier is niemand van de *Egmonden* meer
„ „ overig, dan wij" ". „ Ter voldoeninge van hun ver-
„ zoek, gaf ik aan die Heeren eenig verslag, van de gedrukte
„ Genealogien der *Egmonden*; en verzogt te mogen weten, hoe
„ de naam van hem geweest zij, die eerst uit *Vlaanderen* naar
„ *Gottenburg* vertrok. Dan zij schreeven den 20sten van Win-
„ termaand 1777; hier op niet te kunnen antwoorden; doch zij
„ zouden moeite doen, om zulks te ontdekken". Toen zijn
Ed., in het Jaar 1777, zijn tweede Stuk van het *Verbond der Edelen*, waarin dit, ter bovenaangewezen plaatze, wordt verhaald; uitgaf, leefde zijn Ed. nog in hoope.

Het wapen van *Egmond*, zijn *zès dubbelde Keepers*; *het Schild geheel vullende*, *eerst* van *Goud*, daarnaa van *Rood*. Doorwelke Keepers beduid worden, de zes Ridderlijke deugden; waarmede een braaf Edelman behoort voorzien te zijn.

EGMOND, of EGMONDT, en ook bij anderen gesteld *Egmont*; (GREGORIUS *van*) van welken wij boven beloofden, in een afzonderlijk Artikel te zullen handelen, was, gelijk wij daar gezien hebben, de derde Zoon van Graaf JAN *van Egmond*, en van MAGDALENA *van Waardenburg*. Op voorstel van KAREL DEN V, werd hij tot Bisschop van *Utrecht* benoemd, in het Jaar 1534, en twee Jaaren daarnaa, in die waardigheid, bevestigd, door Paus PAULUS DEN IV. Gedunrende zijn Leeven, hadt hij het Bisdom in vrede geregeerd. Volgens eenpaarig getuigenis, was hij geleerd en godvruchtig.

Als hij, in 't Jaar 1545, in gezelschap van 's Keizers Zuster, de Landvoogdesse MARIA, *Friesland* bezigtigde, werd hij, benevens haar, door JAN *van Hasselt*, Abt van *Marienhof*, op een prachtigen en vorstelijken maaltijd onthaald. Daarna zondt hij WILHELMUS LINDANUS en FRANCISCUS SONNIUS, beide naderhand onder het getal der nieuw aangestelde Bisschoppen en Kettermeesters bekend, als zijne Vikarissen, naar *Friesland*, om den Protestanten tegenstand te bieden. Doch zo wel de Geestelijkheid, als de Waereldlijke Rechter, verzette zig daar tegen, en verwierp de magt, waarmede SONNIUS door *Egmond*, voorzien was, als strijdende met de Vrijheden en Voorregten der *Friezen*. Van hem zijn nog verscheiden Kerklijke Ordonnantien voorhanden. De geleerde Minderderbroeder, TACITUS NICOLAUS ZEGERUS, roemt niet alleen zijne liefde voor de geleerden en armen; maar zegt ook, dat hij uitmuntte, boven veele andere Bisschoppen; dat men, met hem aan tafel zittende, hem nooit hoorde spreeken over het aanfokken van paarden of honden, of van het vermeerderen zijner schatten; maar dat zijne gewoonte was, altoos, in zijne dischredenen, iets voorttebreigen, uit de verhevene wetenschappen, en bijzonder uit de Godgeleerdheid. In het Jaar 1555, heeft hij, aan de Kerk van *Gouda*, het eerste Glas vereerd staande, nog heden, achter het Koor; het verbeeldt den Doop van CHRISTUS, door JOHANNES *den Dooper*; op den voorgrond ziet men GREGORIUS *van Egmond*, in zijn Bisschoppelijk gewaad, knielende: alles uitvoerig geschilderd, door den vermaarden DIRK PIETERSZ CRABETH.

GREGORIUS *van Egmond* overleedt den 26 November van 't Jaar 1559, en werdt begraaven in de Abdij van *St. Amand*. Zijn Zinfpreuk was: *Oeffent Godvruchtigheid.*

Zie verder *Batavia Sacra*, II. Deel.

EGMOND, (*Lamoraal*, Graaf van) was, gelijk wij boven gezien hebben, de tweede Zoon van Graave JAN *van Egmond*, en van FRANCOISE *van Luxemburg*. Naá den dood van zijnen broeder, werd hij Prins van *Gaveren*, *Steenhuizen*, Heer van *Purmerend*, *Hoogwoude*, *Aartswoude* en *Beijerland*, in *Holland*; van *Tiennes*, *Zotegem*, *Dondes*, *Armentieres* en *Auxy*, in *Vlaanderen*; Ridder van het *Gulde Vlies*, Stadhouder van *Vlaanderen* en *Artois*. Op den Ouderdom van twintig Jaaren, verzelde hij, in den Jaare 1541, Keizer KAREL DEN V, op den ongelukkigen togt naar *Africa*, en kwam, in het volgende Jaar, in *Italie* terug. In het Jaar 1544, was, op zijn Bruijloftsfeest, te *Spiers*, onder anderen tegenwoordig gemelde Keizer, en deszelfs Broeder FERDINAND. De meeste Vorsten van het *Duitsche Rijk* vereerden hem en zijne Bruid, SABINA *van Beijeren*, bij die gelegenheid, met hunne tegenwoordigheid. Na dat hij, te *Utrecht*, in het Jaar 1546, tot Ridder van '*t Gulde Vlies* geslagen was, verzelde hij FILIPS DEN II, op zijne Reize, door meest alle de Nederlandsche Steden; en na dus de aanneeming van dien Prins, tot toekoomenden Heer, in den Jaare 1552, te hebben bijgewoond, stak hij, met gemelden Vorst, over naar *Engeland*, ter gelegenheid der voltrekkinge van deszelfs Huwelijk, met Koningin MARIA. Van zijne dapperheid gaf hij blijken, in den slag van *St. Quintyn*, en in het volgende Jaar bij *Grevelingen*. Aan zijnen moed en bekwaamheid werd het inzonderheid toegeschreeven, dat KAREL, in die beide veldslagen, de overwinning op de *Franschen* behaalde. Van hier, dat hij, bij grooten en kleinen, de Verlosser van *Vlaanderen* genaamd werd. Ider, die het karakter van FILIP DEN II kent, zal zig niet verwonderen, als wij zeggen dat deze zo wel verdiende lof, de eerste bron van afgunst, in het bedorven hart van FILIPS tegen hem, geweest is. Althans is het zeker, dat AL-

VA,

VA, die waande, in de Krijgskunde, niemand, die hem gelijk was, te hebben, den spijt over dien Krijgsroem in zijnen boezem opkropte. Naa het sluiten van den Vrede, vertrok EGMOND, in het Jaar 1559, naar *Parys*, om in den naam van FILIPS, de Prinses van *Frankryk* in ondertrouw te neemen. FILIPS, in dat zelfde Jaar, uit de *Nederlanden*, naar *Spanje* gekeerd zijnde, liet hem als Stadhouder van *Vlaanderen* en *Artois*, en Lid van den *Raad van Staat*. Het leedt, ondertusschen, niet lang, of EGMOND geraakte, nevens de meeste *Nederlandsche* Grooten, in onmin met den befaamden Kardinaal GRANVELLE, wiens trotscheid, voor Edelen en Gemeente, ondraaglijk was. Nog meer werd hij hierom bij hen allen gehaat, als hij van FILIPS bemind was, en van de Hertoginne van *Parma* moest ontzien worden. Tot den haat, tusschen EGMOND en GRANVELLE, gaf de eerste aanleiding het volgende voorval. Vóór zijn vertrek uit de *Nederlanden*, hadt FILIPS, onder andere, den Landvoogden vergund, ter vervullinge van de openvallende Ampten, te benoemen een drietal van persoonen, waaruit de Koning eene verkiezing deedt. De Stadsvoogdij van *Hesdin*, opengevallen zijnde, stond aan den Graave van EGMOND, het maaken van eene nominatie van drie persoonen. GRANVELLE verzogt hem, als een vierden persoon daarop te zetten, den Heer van HELLEVOET, niet om hem te doen verkiezen, maar om hem daar door bij den Koning te doen bekend worden. EGMOND voldeedt aan dit verzoek; doch bevondt welhaast, dat zijne toegeevenheid, omtrent GRANVELLE, hem misleid hadt. Het tweede geval was, dat GRANVELLE, door den Paus begiftigd werd met eene Abtdij, na welke EGMOND, voor eenen zijner vrienden, gestaan had. Het gevolg van het een en ander was, dat EGMOND de zijde koos van den Prins van *Oranje*, schoon hij te vooren met hem in gevoelens niet overeenstemde. In het Jaar 1563, begaf hij zig in het verbond, door de Ridders van het *Gulden Vlies* beraamd, ter verdeediginge van 's Lands vrijheid, en dus tegen GRANVELLE, die een onderdrukker der vrijheid was. Naderhand, door den Raad van Staate, naar *Spanje* afgevaardigd, om den Koning den slegten en gevaarlijken staat van *Nederland* voortestellen, werd hij, bij zijne aan-

P 2 komst

komst aldaar, op eene listige wijze, met alle tekenen van eere ontvangen. FILIPS sprak menigmaalen met hem, en tragtte hem in zijne oogmerken in te wikkelen, en van de zijde van *Oranje* aftetrekken. Bij zijn vertrek werd hij rijklijk begiftigd. Bij zijne wederkomst te *Brussel*, meende men duidelijke blijken te bespeuren, dat men, door valsche vertooningen van eere en achting, hem aan het wankelen gebragt had. In den Raad verscheenen zijnde, deed hij het Koninglijk bevelschrift voorleezen; de voornaamste Inhoud was deeze: „Dat de Koning, „van wegen den oorlog van *Malta*, niet vóór het aanstaande „Jaar kon overkoomen; dat hij eene goede somme Gelds zou „overmaaken, tot aflossing van 's Lands schulden; dat de Her„togin van *Parma*, met den Raad, middelen zou beraamen „tot herstellinge der vervallene rechtszaaken, en dezelve voor„staan, op dat de Koning het oorbaarst besluiten en gebieden „kon; dat in het stuk van het geloove en het uitroeijen der „Ketteren, zijn geweeten hem niet toeliet, de minste verande„ring te maaken, maar dat men, in de vergadering, zou moe„ten overleggen, of 'er geene nieuwe straffen uitgedacht kon„den worden, om onkruid en wortel te gelijk uitteroeijen".

Intusschen vernamen de verbondene Edelen, uit onderschepte Brieven, door den Koning aan de Landsvoogdesse gezonden, dat de voornaamsten hunner reeds ter dood veroordeeld, en de oude voorregten waren verbeurd verklaard. Te *Dendermonde*, werd hier op eene Vergadering beleid, om te beraadslagen, wat in deze gevaarlijke omstandigheid van zaaken, best diende verrigt te worden. Ieder Lid der zamenkomste had het oog op den Graaf van EGMOND, als zeer ervaaren in zaaken van Staat en Oorlog. Doch hij verklaarde, den Koning getrouw te willen blijven, en te gehoorzaamen in alles, wat dezelve mogt onderneemen. Voorts was hij van oordeel, dat men zijne Majesteit, door zagte middelen, tot andere gedachten moest zoeken te brengen. Vrugteloos waren dus alle de middelen, welke de Edelen aanwendden, om hem in hunne belangen over te haalen. Vergeefsch was ook de raad van *Oranje*, met opzigt tot de aanstaande ongevallen, zeggende, *dat hij de brug zoude zijn, over welken de Spanjaarden in het land zouden koomen, en dien achter zig weder afbreeken.*

Men

Men verhaalt, dat EGMOND, bij deze gelegenheid, aan *Oranje* zoude gezegd hebben: *Goeden nacht, Prins zonder goederen*; en dat deze daarop ten antwoord gaf: *Goeden nacht, Graaf zonder hoofd*; welke beide gezegden, door de uitkomst, bevestigd zijn. Als eene eerste aanleiding, ter vervullinge van deze beide voorspellingen, kwam de Hertog van ALVA, in 't Jaar 1567, met een groote Krijgsmagt, in de *Nederlanden*. Prins WILLEM *van Oranje*, Graaf LODEWYK *van Nassau*, de Graaven VAN BERGEN, HOOGSTRAATEN, BREDERODE, en andere Grooten, waren, bij tijds, buiten 's Lands geweeken. Doch de ongelukkige Graaven van EGMOND en HOORNE, met nog eenige anderen, waren 'er gebleeven, en hadden hunnen Beul met staatsie ontvangen. Met een geveinsd en bloedgierig hart, werd hun, uitwendig, veele eer beweezen. De eerste verrigting van den Tiran bestond in de afvordering der Sleutels van *Gendt*, van welke Stad de Graaf van EGMOND Gouverneur was, en waarin *Spaansche* bezetting lag. Niet lang daarna, deed ALVA de Graaven van EGMOND en HOORNE, door zijnen Zoon FERDINAND, op het Kasteel van de Graaven van KUILENBURG, ter maaltijd nodigen; doch, naa den maaltijd, met hunne meeste bedienden, gevangen neemen, en, onder het geleide van 3000 Soldaaten, naar het Kasteel van *Gendt* voeren, alwaar zij, zonder eenigen toegang, bewaard werden. Zij verzogten, gelijk ook de uitgeweeken Heeren, uit kragt der voorregten van de Ridders van het *Gulden Vlies*, voor een algemeen Kapittel van hunne Orde, te regt gesteld te mogen worden; doch dit werd hun geweigerd. Alle de diensten, welke zij aan FILIPS, en zijnen Vader Keizer KAREL, beweezen hadden, kwamen nu niet meer in aanmerking; zo min als hunne ijver voor den Roomschen Godsdienst. Spoedig werd hun Proces opgemaakt. De beschuldigingen tegen LAMORAAL, Graaf van *Egmond*, bestonden in 88, en tegen FILIPS, Graaf van *Hoorne* in 63 Artikelen. Bloote achterdocht en louter vermoeden werd thans voor waarheid te boek geslaagen. Op den 27 van de maand Januarij, des Jaars 1586, had de Procureur van den Graave van EGMOND, aan den Hertog van ALVA aangebooden

een smeekschrift, waar van het Extract, met de Apostille van dezen Inhoud was:

„ Ende dat hij gheensins en soude willen achterhaald zijn
„ van aan uwer Excell. de voorsz. Requesten geaddresseert
„ gaande aan zijn M. gepresenteert te hebben, dan als aan
„ een Ridder van dezelve ordre bij zijn M. gheeommitteert,
„ voor den welken (ende niemant anders) de voorsz. Graave
„ moet gesteld worden te rechten en geadmiteert tot zijn on-
„ schuld, mids dien de selue Heer Graaue is notoirlijk een
„ Ridder van de seluer ordre, sonder dat hem het selue can
„ benomen oft hij daer af versteeken worden bij eenighe ap-
„ pointemente, geleijc men heeft gezogt te doene bij date van
„ den XX deser maant".

„ Geleijc de Exempelen en Acten sedert toegecomen des be-
„ weijsinge en vercleeringen geeuen als van den Heeren van
„ Nieu Casteel, Montaga, Descampes, de la Roche, Nolin
„ van den Gracie van Romen, van Grusjthuizen van Rauen-
„ stein, Desquerdes, de Rijsborch de Holtbordijn en meer an-
„ deren, dewelke allegader wesende Heeren van de Ordre, en
„ beschuldigd gedraagen te hebben, de waapenen tegen heure
„ Oversten, ende tegen het Land, en andere desgelijke saa-
„ ken, en hebben nochthans niet aangetast noch gehandeld ge-
„ weest, dan voor die Collegie van der seluer Ordre; soo dat
„ men nooit heeft geprocedeert, of doen procedeeren tegen
„ eenig Ridder, van de Ordre andersins. Ten ware immer dat
„ hij eerst bij vonnisse van den Hoofden en Ridders van der
„ Ordre, ware afgesteld van sijne Eere en geweerd uit de
„ Ordre".

„ Ende al waer 't dat alle het geene des voorschreven nu
„ cesseerde, en dat de voorsz. Heer Graue, niet en ware een
„ Ridder van de Ordre, nochthans en soude hij, volgens de
„ Privilegien van Brabant, ende de Contracten bij sijner Maje-
„ steit beswooren, voor geen andere Justien konnen getrokken
„ worden, dan voor de Ordinaris Rechters van Brabant, al-
„ daar de voorsz. Heere Graaue is woonende en Baenderheer,
„ alwaar ook zijn persoon aangetast ende gehouden is geweest,
„ als blijkt bij de Extracten van den seluen Tractaaten, hier
„ aen gehegt, volgende welke Privilegien en Contracten ook

„ geen

„ geen persoon aldaar ghehouden oft gevangen en magh ver-
„ voert worden noch uit den seluen landen getrokken. Mids
„ den welcken soo verseukt de voorsz. Remonstrant in alder
„ ootmoet dat om alle misverstandt te verheuden, uwe Excel-
„ lentie huer wil vercleeren ende doen blijcken oft zij is voor-
„ sien van ghenoegsamer commissien van zijner Majesteit, roe-
„ rende de saecken van de voorsz. Ordre. In welke gevalle bij
„ verseuck dat uwe Excellentie hem wil handelen nae de Statu-
„ ten ende Ordonnancien van de Ordre, volgens de verbinte-
„ nisse en rede die sij aen derzeluer Ordre schuldig is, ende in
„ dese procedeeren bij aduijse van de Ridderen van dezelue
„ sonder ander toetelaaten. Ende in so verre uwe Excellencie
„ niet gecommitteert en is, dat sij heur wil verdraghen van hem
„ te onderwinden oft kennisse te neemen van den feijten oft
„ saeken des voorsz. Graauen totter tijd toe, daerin anders sal
„ wesen voorsien, volgenden den seluen Statuten, oft bij ge-
„ breecken van dien souden den Suppliant benoodicht wesen
„ te protestesteeren van nulliteijt. Biddende uwe Excell. niet
„ anders dan uit goede te willen neemen, dese verthooningh,
„ verseuk, protestatie gemerkt hij andersints, niet en soude
„ kunnen bewaaren de rechten ende voordeelen den voorsz.
„ Heere Graaue zijnen meester competeerende, noch zijne las-
„ te voldoen".

De Apostille, op dit zo billijk en rechtmatig Request, luid-
de aldus:

„ Zijn Exc. seit en verkleert, dat sij van deesen saeke ken-
„ nisse heeft ghenomen ende neemt bij commissie van zijnde
„ Majesteit, als Ouerheer van dese Landen van herwaards ouer,
„ ende niet als hooft van der Ordre van den Gulden Vlie-
„ se. En daerom daerin sal voortvaren, gelijk verclaert is *bij*
„ *de acte ende vonnissen die sijn Exc. daer in heeft gegeeuen*,
„ ende sal den verthoonder hem vermijden van op dit punct
„ meer Requesten overgeuen. Gedaen te Brussel den 27 Jan.
„ 1588, ondertekend *Mesdach*".

Zonder ons op te houden met alle de stukken van dit wijd-
loopig Proces, zullen wij alleenlijk hier laaten volgen: 1. *Het
vonnis van den Graave van Egmond.* 2. *Eenige stukken uit
deszelfs verantwoording.* 3. *Zijnen Brief aan den Koning,*

na dat hem zijne Sententie was voorgeleezen. Dewijl deze stukken niet algemeen bekend zijn, zullen wij dezelve letterlijk overneemen. Het *Vonnis* was van dezen inhoud:

,, Gesien bij de Exc. des Hertogen van Alua, Marcgraave
,, van Coria, Stadhouder Gouverneur en Capitein Generael
,, voor den Coninck onsen Heer ouer zijne Nederlanden. Het
,, proces crimineel des Procureurs Generaels van zijnder Maje-
,, steit aanleggers, tegen de Graue van Egmond, Prince van
,, Gauere, gevangene en verweerdere. Gesien insgelijcx de in-
,, formatien ghedaen bij den voorsz. Procureur Generael metten
,, stukken Schriftuure ende Instrumenten bij hem overgegeuen,
,, midsgaders de bekentenissen des voorsz. geuangenen met zijn
,, verantwoordinghe eensamentlijck de Instrumenten en Schrif-
,, tuuren tot zijnder ontlastinge van zijnen wegen overgegeuen.
,, Gesien oock sijn fauten uiten seluen Processen spruijtende,
,, van gecommitteert te hebben *Crimen laesae Majestatis &*
,, *rebellionis*, favoriseerende ende wesende van den verbonden
,, en de onbehoorlicken conjuratie des Prince van Orangen en
,, de andere Heeren der Nederlanden, hebbende oock in zijn
,, beschut ende savegarde genomen de verplichte Edelen van den
,, verbonden, ende sijne quade diensten ghedaen in sijn Gou-
,, vernement van Vlaenderen, aengaende onsen heiligen Kersten
,, geloue, ende de beschuldiginge van dien teghen de Sectaris-
,, sen, oproerigh ende wederspannigh der heilige Catholijcke
,, Roomsche Kerken ende zijner Majesteit. Gemerct daeren-
,, bouen alle de gelegenheid der sacke. Soo heeft sijn Exc. op
,, alles rijpelijc ghelet, hebbende met die van den Raade ne-
,, vens hem wesende, vercleert, dat de voorsz. Procureur Ge-
,, nerael behoort te optineeren in sijne conclusien, vercleeren-
,, de, daerom, dat de voorsz. Graue heeft gecommitteert het
,, crijm van ghequester Majesteit ende over sulx sal worden
,, gheexcuteert metten sweerden, en sijn hoofd ghesteld in 't
,, openbaer om hooge om van elc ghesien te worden, alwaer
,, het sal blijven tot bij zijn Exc. anders sal worden gheordi-
,, neert, en dat tot exemplaire straffen van den misdaden des
,, voorsz. Grauen, beuelende dat niemant zo coene zij, van
,, 't selue afteneemen op ten hals, ende alle ende elcker zijner
,, goederen renrende ende onreurende, rechten, actien, gron-
,, den,

„ den, van wat natuure en qualiteit, die oock zijn; oock „ waer die zijn, of beuonden moghen worden, tot behoef van „ den Fiscus en Conninclijcke Kamer verbeurt. Welc Vonnisse „ is ghegeuen bij zijn Exc. den 4 Junij 1568, ende bij den „ Hertoghe geteekend ende toegezegeld, ende dat open ghe„daen hebbende in zijnder presentie in den Raed bij den Secretaris Praeto geleesen".

Het tweede, behelzende eenige uittrekzels uit de Verantwoording van den Graave van EGMOND, liep over de volgende onderwerpen, 1. *om den Raad van Financie, en geheimen Raad te voegen in den Raad van Staaten.* 2. *De zaamenkomst der Edelen te Hoogstraaten.* 3. *De Vergadering te Duffel.*

In het eerste werd gezegd: „ Seit de voorscreuen Graue, „ dat men tot grooten ongelijcke hun soeke te suspecteeren van „ Consperatie tegen zijne Majesteit, deweIck hij nooijt ghe„ feijt heeft, soo oock de Procureur Generaal niet en allegeert eenich feijt van conspiratie, ende can de voorsz. Graue „ niet begrijpen hoe oft waerom de voorsz. Procureur, hem „ vervoordert, zulke woorden tegen hem te ghebruijcken".

„ Want hij en heeft in den raedt van Staten niet geproponeert, dat de saeken van de Financien, aldaer behoorden bekent te wesen, dan tot goeder meijningen en tot meerder „ dienst van zijnder Majesteit, want sonder den Staet van de „ Financien te weeten, en cost men niet vastelijck sluiten in „ den Raedt van Staeten, ja als men de saeken wilde insien „ ten meesten diensten van zijnre M. soo en soude men niet „ van een kunnen ghescheijden, de affaire van den Raeden van „ Staeten en van de Financien.

„ Wesende te seer absurd, dat de voorsz. Graue door sulcen „ middel souden hebben gesocht zijn hant te leggen op 't gelt, „ om daermede t'zijnen appetijt te dienen, nadien sulke handelingen, als zijnder qualiteijt niet genoeg gelijckende, van „ hem noijt is gesocht, noch in eenighe zijner actien oijt „ beuonden geweest".

„ En sal oock niet beuonden worden, dat de voorschreuen „ Graue hebben willen aflaaten den Secreten Raadt, maar ter „ Contrarien heeft wel geproponeert ende gheraden zijnder Ma-

„ jesteit in Spanjen, dat, die van den Secreten Rade ende Fi-
„ nancien behoorden gheveugd te worden als assesseurs totten
„ Rade van Staaten, na dat de gelegenheid der saeken dat sou-
„ den verheijssen."

„ Ende voorwaer soud men soo in 't kwaade bedieden alle
„ goede Consideratien ende voorslagen, die men doet in eenen
„ Raedt bij manieren van goed duncken ende aduijs om den
„ dienst van de Prince ende weluaert van den Landen, wie sal
„ der wesen te vinden, die voordaene in den Raedt sal derren
„ opene zijn vrijenelen ende dat ten dienst van zijnder Maje-
„ steit vercleeren."

„ Aengaende Hoogstraeten, wel is waer, dat de Graue van
„ Swartzenborch wesende in de Nederlanden, heeft meer dan
„ eens bij zijne brieuen verzocht, aen den voorschr. Graue,
„ dat hij hem soude wille comen besoeken, eer hij weder naer
„ Duitschland keerden, mids welcke deselue Graue hem heeft
„ geuonden te Hoogstraaten, *bij wel weete van Mevrouwe de*
„ *Hertoginne van Parma* dewelcke de voorschr. Graue eerst
„ waerscoude, dwelc ghebeurden thien of tweelf dagen eer
„ de Requeste der Edelen wert ouergegeuen."

„ Maer daer en werd niet gehandeld, dan goede ciere ghe-
„ maekt, ende den Heere van Brederode en was doen al daer
„ niet, van den welcke de voorschreuen Grauen oock noijt
„ gehoord heeft, van dat hie met eenige andere verwanten wil-
„ de comen presenteeren eene Reqneste, hoe wel sij in die
„ tijden ende te voren dicwijls bij malcanderen hadden geweest,
„ van saeken van dijckagien, die sij te samen hadden."

„ Wel is waer dat des anderen daegs smorgens voor zijn ver-
„ trec, hen bij elkander vindende de Prince van Orangien, de
„ Graue van Hoorne, de Marcgraue van den Bergen de Graue
„ van Megen, de Graue van Hogstraaten de Graue van Egmont,
„ een van de deselue Heeren in 't diuiseeren seijden dat de
„ Heere van Brederode en eenige andere Heeren ende Edellie-
„ den hadden Requeste aan haere hoochheijt ouertegeeuen,
„ aengaende de Inquisitie ende Placaaten, dat sij hen ten dien
„ einde binnen X dagen soude vinden te Brussel."

„ Waer op de voorschreuen Graue seijde dat dit gaulijck be-
„ diet soude worden bij zijne M., en dat hij niemant van sijn
„ vriende

„ vriende raaden van dat gezelſchap te weſen, of daer toe hem „ te voegen, en dat hij *heure Hoochheijt des ſoude adverteeren*, ſo haest hij te Bruſſel ſoude komen (dewelc oock ſeijde de Graue van Megen) dewelck oock de Graue gecomen „ weſende te Bruſſel des aenderen daegs heeft gedaen, gelijc „ die van den Raet van Staete wel weten, zo hij oock meent „ dat de Graue van Megen ghedaen heeft."

„ Seit verder den Graue, dat hij te Duffel heeft gheweest „ bij last ende beuel van Mevrouwe de Hertoginne van Parma „ Regente, met een Inſtructie van haer Hoocheit, die eerst „ was voor de Vergaderingh, die men ghehouden ſoude hebben „ te St. Truijen, dewelc hij heeft nae geuolgt, ſonder die „ eenigzints te buiten te gaen, gelijc blijkt bij der Propoſitien „ geſchreuen bij zijn eigen hant, conform de voorſcr. Inſtructie en oock bij der antwoorde van de gheconfedereerde gegeuen de Regente, oock ſo vandt hem aldaer de Prince van „ Orangien bij beuel van haere Hoocheijt, maer de Graue van „ Hoorne was daer niet, al ſtaet het ſo in 't voorſchreuen Articule."

De Brief van den Graave VAN EGMOND, aan den Koning geſchreeven, na dat hem zijn Vonnis was voorgeleezen, was begreepen in deeze bewoordingen.

„ HEERE.

„ Ick heb deſen morgenſtont verſtaen het Vonniſſe dewelcke „ uwer Majeſteit belieft heeft teghen mij te doen geuen, ende „ hoe wel mijne meijninghe noijt en is geweest van eijt te tracteeren, oft te doen tegen den dienst van dijnre Majeſteit, „ thegen onſe waerachtige oude en Catholiſche Religie, nochthans neeme ick in pacientie 't gene mijne ghenadigen Godt „ belieft mij toe te ſenden. Ende ſoo verre ick deurende deeſe troubelen eijt gheraeden oft toegelaten hebbe, dat anders „ ſchijne, 't ſelue is altijt ghebeurt met een oprechte en goede „ intentie ten dienſten Gods ende van uwer Majeſteit, ende „ om de noodzaakiijcheid des tijds, mids welcen ick uwer Majeſteijt bidden mij 't ſelue te vergeuen, ende met mijner armer Huisvrouwe, Kinderen en Dienaaren medelijden te heb-

„ ben

„ ben en indachtig houdende mijne voorledenen dienften, op „ welck hoope ick mij gae beuelen in der barmhertichheijt „ Gods. Te Brussel bereet om te fterven desen V Junij 1568."

(Onderftond)

„ Lamoraal Graue van Egmondt".

Deeze en meer andere ftukken, vind men, in een Boek in 8°, gedrukt in de maand September, van het Jaar 1568, tot tijtel voerende: *de Bewijsinge van de Onschult van mijn Heere Philips, Baenreheere van Montmorencij, Graue van Hoorne enz.*

Tegens de bedrieglijcke gevangenneeminge, onbehoorlijcke aenhoudinghe, onrechtvaerdige rechtvorderinghe, valsche betichtinge, ongoddelijcke vonnissen ende tijrannische executie ten grooten ongelijcke daedlijcken aen sijn persoon ghedaen; groot, met de bijlaagen, of Authentike Stukken, 675 pag. Het Exemplaar, welk ik thans voor mij heb, heeft wel eer behoord aan den vermaarden Historiefchrijver GERARDUS BRANDT, naar uitwijzen van deszelfs handtekening en daar in gedaane Correctie.

Men zal zig niet verwonderen, dat het boven gemelde Vonnis, tegen den Graaf, met de eigen hand des Konings onderteekend was, als men nagaat, dat de oudste Zoon van dien Graaf, na dat zijn Vader op 't Moordfchavot gesheuveld was, verklaard heeft, dat de *Spaanfche* Koning aan den Hertog van ALVA Koffers vol blank papier, ondertekend met zijne hand, hadt medegegeven, en dat hij, op een dezer bladen, het Vonnis had doen fchrijven.

Men verhaalt, dat, wanneer de Gemalin van den Graave den Hertog kwam verzoeken, om het ontflag van haaren Gemaal, en hem te voet viel, die wreedaart, zonder eenige ontzetting, kon zien, niet alleen dat zo een aanzienlijke Vrouw zig voor hem vernederde, maar daarenboven den fpot met haar dreef, zeggende: „ *dat zij zig maar te vrede zoude houden; haar* „ *man*

J. Buys, inv. et delin. R. Vinkeles, sculp. 1785

SABINIA VAN BEIJEREN, VERZOEKT BIJ DEN HERTOG VAN ALBA PARDON VOOR HAAR' GEMAAL, DE GRAAVE VAN EGMOND.

„ *man ſtond morgen uittegaan*". Maar dit uitgaan was allerrampzaligst.

Men zegt dat EGMOND, toen hij reeds op het Schavot was, zig nog vleide met de hoop op genade. Toen, egter, ROMERO, het hoofd in de ſchouders haalende, hem te kennen gaf, dat 'er geene genade overſchoot, knielde hij manmoedig neder, en ſprak, onderſteund door den Bisſchop van *Yperen*, zijn Gebed, kuste een zilveren Kruisbeeld, hem door den Bisſchop toegereikt, en ontving den jongſten ſlag, na 't uitroepen van, HEER, *in uwe handen beveele ik mijnen geest!* EGMOND eerst, en daarna de Graaf VAN HOORNE onthalsd zijnde, werden de hoofden, twee uuren lang, op ſtaaken geſteld. Doch deze vertooning hadt zulk eene uitwerking op de gemoederen, dat zelfs de *Spaanſche* Soldaaten hunne traanen niet wederhouden konden. De bloedhond, in plaats van zig daar door gevreesd te maaken, haalde zig den haat van grooten en kleinen op den halze.

Het gantſche Proces van den Graave van EGMOND, vindt men achter het eerſte deel van LE CLERC, *Geſchiedenisſe der Nederlanden*. Zie oock BOR en HOOFT.

EGMOND, (JUSTUS VAN) een geestig Schilder, gebooren te *Leiden*, in het Jaar 1602. Het grootſte gedeelte van zijn Leven heeft hij in *Frankrijk* doorgebracht.

Zie HOUBRAAKEN, I Deel.

EGMOND, (THEODORUS VAN) was de Opſteller van eene *Latijnſche* Spraakkonst, of Grammatica, die te *Amſteldam*, in het Jaar 1580, gedrukt is.

Zie VAL. AND.

EGMOND, (NICOLAAS VAN) geboortig van *Egmondt*, was een *Karmeliter* Monnik, en Leeraar in de Godgeleerdheid te *Leuven*. Met ERASMUS heeft hij verſcheidene maal en ge-

geredentwist, over zaaken van Religie. Hij leefde nog in het Jaar 1521.

EIBERGEN, in *Gelderland*, onder de Heerlijkheid *Borkelo*, twee uuren gaans van daar, aan de grenzen van *Munsterland*. De Gereformeerde Kerk in dit Steedje word door één Predikant bediend. De Huizen van *Eibergen*, en andere Dorpén en open plaatzen, in dezen oord, hebben, ter wederzijde, een goot of grep, in welke men gewoon is, Koemist en andere vuiligheid te werpen, waar van men, in het voorjaar, zig bedient, om de Landen, te mesten. *Eibergen* word bestierd door vier Burgemeesters. Ten westen van daar ligt de Buurschap, *Oud-Eibergen*.

EIERLAND, een Eiland, leggende Noord-Oostwaarts van *Texel*. Waarschijnlijk heeft het dien naam ontvangen, van de *Eieren*, welke de Zeemeeuwen, die zig daar in menigte onthouden, op strand leggen. Voorheen was dit een klein Eilandje, op zig zelve, doch is, in de Jaaren 1629 en 1630, door het leggen van een dijk, over de tusschen beiden gelegene Schorren, met *Texel* vereenigd geworden. Door dezen dijk zijn de laage gronden, die wel eer met de Zee gemeen waren, allengs opgehoogd, en tot droogé Landen geworden, op welke veele Schaapen geweid worden. In het Jaar 1770, trachtte men deeze nieuw aangewonnen Landen te bedijken; doch, door een inbraak van den bijna voltooijden dijk, is dit, tot groote schade van de aanleggers, mislukt.

EIK, (GERRIT JANSZ. VAN DER) was, in het Jaar 1616, Burgemeester der Stadt *Delft*, en, in die waardigheid, in dat zelfde Jaar, een der Leden van de zeer aanzienlijke bezending, welke, door de Staaten van *Holland*, naar *Amsteldam* werd afgevaardigd, tot weering van scheuringe en verdeeldheid in de Kerklijke zaaken, die een merkelijken invloed op het Staatsweezen hadden. Op het *Artikel* van H. DE GROOT, zullen wij melding moeten maaken van de Redevoering, door hem, bij die gelegenheid, in de Vroedschap dier Stad gedaan.

EI-

EIKENDUINEN, een Buurt of Gehugt, in *Holland*, onder *'s Gravenhage*, of in *Haag-Ambacht*. De wooningen, of Boerehuizen, staan aldaar niet bij elkander, maar hier en daar verspreid, omtrent een klein half uur ten westen van den *Haag*, en een groot half uur ten oosten van *Loosduinen*, aan een zeer vermaaklijken bestraaten en met eene dubbele rij ijpen Boomen beplanten rijweg. Uit eenige omstandigheden, vermeld in een oud geding, gehouden voor den Hove van *Holland*, in den Jaare 1483, zoude men moeten besluiten, dat 'er eertijds meer Huizen hebben gestaan. Ten minsten is het zeker, dat die van *Scheveningen* en *Eikenduinen*, in alle lasten, impositien en omslagen, welke over den *Haag*, en *Haag-Ambacht* werden omgeslagen, een derde, en die van den *Haag* twee derden moesten draagen; als mede dat de Dorpen van den *Haag*, *Scheveningen* en *Eikenduinen*, *stonden en gemeen waren onder een Bailjuwschap en Schependom*. Waaruit dan verder zeker is, dat *Eikenduinen*, ten dien tijde, een Dorp geweest is: en zo werd het ook genaamd, in het Jaar 1571. Volgens een Schepen-kennis, van den 9 Maij 1464, had het toen zijn eigen Koorn-Molen. Volgens Quohier van 1632, was het getal der Huizen aldaar 37, en de Bouw- en Weilanden 1543 Morgen 563 Roeden, behalven de Tienden. In het Jaar 1660, telde men te *Eikenduinen* en half *Loosduinen*, 192 bewoonde Huizen.

Dit Dorp was reeds bekend, in het Jaar 1266. In eenen Latijnschen brief van dat Jaar, gegeeven door Vrouw MAGTELD, als fondatrice van de Abtdij aldaar, wordt het genaamd *Ecenduinen*; welke naam afkomstig schijnt te zijn van de *Eken* of *Eiken Boomen*, die aldaar in de *Duinen* groeiden. Want het is bekend, dat in overoude tijden, deeze geheele oord bestondt uit Wildernisfen en Bosschaadjen, welke zedert uitgeroeid en de *Duinen* geslegt zijn. In eene Sententie van den Hove van *Holland*, gedagtekend den 5. Julij, in het Jaar 1443, werd aan die van *Eikenduinen* vrijheid gegeeven, om hunne Landen te mogen verdelven, zo als zij voor meer dan honderd Jaaren gedaan hadden. Ook blijkt het, uit opgemelden Brief van Vrouwe MAGTELD, dat aldaar toen reeds een

Ka-

Kapel gestaan heeft. Dit geeft eenigen grond om vast te stellen, dat *Eikendúinen* ouder is dan *'s Gravenhage*.

De Kapel was gewijd aan de Maagd MARIA, als Patronesse, en werd, reeds in het Jaar 1326, tot een Parochie Kerk verheeven; doch, zo als nog heden, uit de overgebleeven fondamenten, is afteneemen, was zij van geen groote oudheid. De kundige Schrijver der *Nederlandsche Kerklijke Oudheden* zegt, op het Artikel van *Delfland*, „ dat deeze Kerk eertijds „ stond onder de Parochie Kerk van *St. Jacob*, in *'s Graven-* „ *hage*, daar de Pastoor der gemelde Parochie-Kerk zijne Ka- „ pellaanen na toe zond, en dat dezelve Pastoor alleen gereg- „ tigd was, om de Paasch-Communie, het Sacrament des Hu- „ welijks en het laatste Olijzel aan die van *Eckenduinen* te be- „ dienen." Doch de bewijzen voor dat gezegde ontbreeken 'er. Zeker is het, dat de *Kapellaan* van *Eikenduinen*, in vroegere tijden, een der vier Priesteren was, die de Kapel ten Hove bedienden, en op zijne beurt, als de Graaf of Graavin ten Hove was, het middagmaal aldaar genoot. Graaf WILLEM DE III echter toonde, dat zulks hem ten hoogsten mishaagde. Want als hij, in het Jaar 1326, aan NICOLAAS, Abt van *Middelburg*, vergunde om de Kapel te *Eikenduinen*, bij toestemming van den Bisschop van *Utrecht*, tot een Parochie-Kerk te maaken, en dezelve, door een zijner Kanunniken te laaten bedienen, bepaalde hij daar nevens, dat de Kanunnik, die in 't vervolg aldaar Parochiaan zoude wezen, zou moeten afstaan van het voorregt, om ten Hove te eeten; waarin de Abt ook bewilligde. Naadat dan deeze Kapel tot eene Parochie-Kerk verheeven was, werd zij vervolgens bediend, door een Kanunnik uit de Abtdij van *Middelburg*, wiens gebied, naar inhoud van gemelde giftbrief, zig uitstrekte, *van de Moersloot en de Stoeldam*, *westwaards tot Loesdune Lane*, *en voort alzo verre alze Haag-Ambocht gaat*. Of nu de eerste Kapel afgebroken en in derzelver plaats een Kerk gesticht zij, is onzeeker; maar dat de laatste van een hogen Tooren voorzien is geweest, zou ligt vallen te bewijzen. De Kerk met het Kerkhof besloegen, in den omtrek, de groote van 105 roeden, volgens het Kaartje van het Jaar 1556.

In de bijgeloovige tijden was deeze Kerk zeer vermaard.

Uit

Uit alle Oorden vloeiden de menschen, in groote menigte, te *Eikenduinen* te zamen, om 'er hunnen eerbied aan 't zogenaamde Kruis van den Zaligmaker te bewijzen.

Volgens gebruik, moesten de zulken, die ter bedevaart kwamen, eenig geld offeren. Uit deeze Offerpenningen werd weleer de Kapel, aan de H. Maagd gewijd, gebouwd.

Volgens Resolutie van de Staaten van *Holland*, van den 2 September 1580, werd deeze Kerk, als staande te nabij de Hoofdkerk van den *Haag*, afgekeurd, en bevolen, dezelve af te breeken, zonder dat de verzoeken of beloften van de Kerkmeesters van *Eikenduinen* in aanmerking genomen werden. De afbraak echter geschiedde eerst in het volgende Jaar. De Kerkelijke goederen, die vrij aanzienlijk waren, werden, ten behoeve van het gemeene Land, aangeslagen, en gesteld in handen van den Ontvanger Generaal van de Geestelijke goederen in *Holland*. Ondertusschen ontstondt hier uit groote moeite, om reden dat die van het Kruisgilde, en de H. Geestmeesters dezelve niet dan door dwang wilden afstaan.

Nadat de Kerk van *Eikenduinen* was afgebroken, werden de Ledemaaten vereenigd met die van *Loosduinen*, en hun het vrij gebruik dier Kerk toegestaan.

Schoon 'er van de Kerk en Tooren van *Eikenduinen* niets anders is overgebleeven, dan eenige brokken van de fondamenten, ziet men echter nog dikmaals menschen van de nabuurige Dorpen aldaar, als in Bedevaart, hunnen Godsdienst verrichten, kruipende op handen en voeten, rondom de puinhopen. Ook verkiezen veele ijverige Roomschgezinden, zo uit den *Haag* als daaromstreeks, liever daar, dan elders begraaven te worden.

De Riemer, *Beschrijving van 's Gravenhage*, I Stuk. fol. 17 enz. *Oudheden van Delfland. Staat der Nederlanden*, XVI. Deel.

Eikenstein, een oud adelijk Slot, in het Land van *Heusden*, nabij het Dorp *Wijk*.

EIKELENBERG, (SIMON VAN) werd gebooren te *Alkmaar*, den 16 Maart van het Jaar 1663; volgens het bijschrift onder zijn afbeeldzel, door *Houbraken* in het Koper gebragt, overleed hij aldaar, den 4 November, in het 1738. Indien dit bijschrift waarheid spreeke, moet hij een bekwaam Schilder en Dichter geweest zijn. Doch hier zullen wij hem doen kenken als een Historie en Oudheidkundig Schrijver, die door zijne kunde en liefde voor de waarheid zijnen Landgenooten grooten dienst beweezen heeft.

Het eerste werk, welk hij in het licht gaf, in den tijd toen hij nog de Schilderkonst beoeffende, en over het *Alkmaarder Hout* en de *Stadswateren* het opzigt had, voerde ten Tijtel *Gedaante en Gesteldheid van West-Friesland voor den Jaare* MCCC, *en tevens den ondergang van het Dorp* Vroone *aantoonende, dat de gemeene vertelling van eene belegering en verwoesting van eene magtige Stadt, die* Vroone *zou geheeten hebben, niet anders is dan een verdichtzel, gedrukt te* Alkmaar *in 't Jaar* 1714.

Bekend is het, dat de dwaalingen dikmaals voor echte waarheden worden aangenoomen, en als zodanig overgaan tot het nageslagt • te meer, wanneer mannen van naam deeze dwaalingen voorspreeken, en met eenigen schijn van waarheid bekleeden. Dit vind niet alleen plaats in zaaken, den Godsdienst betreffende, maar ook in de zulke, die alleen dienen ter naspooringe van de oudheid en opkomst van Landen en Steden, welke veeltijds duister zijn, en dus ligt voet aan de verdichtzelen verschaffen; vooral wanneer men bouwt op verouderde gevoelens, zonder agt te geeven op de gronden en of dezelve voldoende zijn. Dus is het de pligt van beminnaars van oudheden, niet de gevoelens van anderen, maar ook hunne eigen gronden natespooren, om zeeker te zijn, omtrent het geen zij aanneemen of verwerpen.

De Heer EIKELENBERG gaf duidelijke blijken van zijne overtuiginge omtrent deezen pligt, die in eenen Schrijver bovenal noodzaaklijk wordt vereischt. Want voorneemens zijnde, *Alkmaar en zijne Geschiedenisse* te beschrijven, (waarvan beneden zal gesprooken worden) en daarin niets willende toestemmen, dan het geene hij voor waarheid kon ter nederstellen,

zal

zal in de duifterheid, die hem omringde, geene kleine moeite gehad hebben, om het licht der waarheid te vinden. Gemakkelijk zal men zig hiervan een denkbeeld maaken, als men nagaat, hoe de beminnaars van beuzelarij eene zo groote Stad, als *Vroone*, gebouwd, belegerd en verwoest hebben; terwijl ondertusfchen deeze Stad nergens dan in hunne fchriften is te vinden.

Zij fchijnen, echter, niet te droomen, maar vertellen de een na den ander, dat aan den mond van de *Zaan* zou geleegen hebben, eene Stad *Vroone* of *Verona*, de Moederftad van klein *Friesland*, de Stoel des Oorlogs der *Romeinen*, *Normannen* en *Friezen*, voorzien met een uitmuntende Zeehaven.

Minder moeilijk is het, voor een ondoorzigtig Leezer dit aanteneemen, dan voor een naauwkeurig onderzoeker, het te ontkennen. Want om dit op grond van waarheid te kunnen doen, moest eerst onderzocht worden, de *ftaat* en *gefteldheid van West-Friesland*, voor het Jaar 1300. En dit is in het bovengenoemde werk, naar vereisch van zaaken, met groote kundigheid gefchied.

Nog zijn wij, aan den ijver van S. VAN EIKELENBERG, verfchuldigd de Nederduitfche Uitgaave van de *Chronijk van Egmond*, door Broer JAN *van Leiden*.

Als mede *Alkmaar en zijne Gefchiedenisfen* enz. zijnde eene naauwkeurige Befchrijving der gelegenheid, onlusten en wisfelvalligheden dier Stad, als ook eene befchrijving van de Oorlogen onder de Graaven, in en omtrent *West-friesland*, tot den Jaare 1300 voorgevallen; gedrukt te *Alkmaar* in het Jaar 1739, even als de twee voorigen in 4to.

EILANDEN. Deeze zijn zeer menigvuldig, in *Holland* en *Zeeland*. Doch vermids wij, op de bijzondere *Artikelen*, van dezelve moeten gewag maaken, zullen wij hier geen bijzonderheden aantekenen.

EILARDUS of EYLARD, was de veertiende Abt van *Aduwert*, eene beroemde Abtdij, in 't Westerkwartier van *Groningen*, in het Jaar 1305. Hij had den lof van milddadigheid en menschlievenheid. Bijzonder verwierf hij dien naam,

in een grooten hongersnood, in het Jaar 1315; de nood was zo groot, dat doode krengen en onkruid voor goede en aangenaame ſpijze gegeeten werden. De Abt deed een grooten ketel maaken, en daarin daaglijks voor de armen kooken, om hem in het leeven te houden. De ketel heeft men lang daarna in het Gasthuis te *Groningen* bewaard. Hij overleed den 21 April, in het Jaar 1329.

U. EMMIUS. SCHOTANUS. *Oudheden van Groningen.*

EILSHEMIUS, (PETRUS DANIELSZ) gebooren te *Embden*, in het Jaar 1595. Na dat hij zijne letteroeffeningen voleindigd hadt, werd hij Predikant in *Friesland*, eerst op een Dorp, en daarna te *Leeuwaarden*, van het Jaar 1623 tot in het Jaar 1632. Zijn Ampt met lof bekleed hebbende, werd hij beroepen in zijne Geboorteſtad, alwaar hij overleedt, den 14 October van het Jaar 1649. Men vindt zijn Graffchrift aldaar in de groote Kerk.

EILOF, (JAN) een vermaard Hopman, in dienst van den Staat, in het Jaar 1572. Prins WILLEM DE I bediende zig van hem, op raad van MR. PAULUS BUIS, om *Leiden* aan der Staaten zijde te doen overgaan. BUIS ontving hem met zijnen knegten binnen de Stad.

E. VAN METEREN, IV. Boek, fol. 66. enz.

EINDE; (JACOB VAN DEN) zie EYNDE. (JACOB VAN DEN)

EINDHOUTS; (ADRIAAN VAN) de reden van zijne Onthoofding, in het Jaar 1621, is reeds gemeld, op het Artikel van BOETBERGEN. (ELBERT VAN)

EINDHOVEN; zie EYNDHOVEN.

EISDEN, een Dorp en vrije Heerlijkheid in het Land van *Overmaas*, twee kleine uuren gaans ten Zuiden van *Maastricht*, aan de Rivier de *Maas*. Schoon dit Dorp door het tusschenbeiden liggend Graafschap *Gronsfeld*, van het Land *van Valkenburg*, is afgescheiden, behoort echter de Heerlijkheid, ten aanzien van de Burgerlijke Regeering, onder hetzelve.

Deeze vrije Heerlijkheid behoorde wel eer aan het Geslacht van *Amstenrade*; zijnde ARNOLD VAN AMSTENRADE, Heer van *Geleen*, in het Jaar 1560, ook geweest Heer van *Eisden*. Hij had bij zijne Gemalinne, ANNA Baronesse van *Groesbeek*, verwekt één Zoon, JOHAN WILLEM, en ééne Dogter, MARIA genaamd. JOHAN WILLEM werd Domheer van de Cathedraale Kerk te *Luik*, en deed van de vrije Heerlijkheid vrijwilligen afstand aan zijne Zuster, die tot Man had JOHAN WILLEM *de la Margelle*, een Edelman uit *Bourgondien*, die den 8 Augustus, van het Jaar 1626, na den dood van zijne Huisvrouwe, op nieuw daarmede beleend werd, mids betaalende 8100 guldens.

Hij liet dezelve naa, met eene verhooging van 11500 guldens, aan zijnen Zoon ARNOLD *de la Margelle*, Kapitein der Lijfwagt van den Koning van *Spanje*. Uit het Huwelijk van deezen Heer, met de Baronnesse DE OURY, is voortgekomen, ARNOLD THEODOOR *de la Margelle*, die Drossaart werd van het Hertogdom *Limburg*, en geleefd heeft tot in het Jaar 1688. Hij was getrouwd geweest met een Baronnesse uit het Huis van *Honsbroek tot Geul en Oost*, bij welke hij verwekte één Zoon, door hem genaamd ARNOLD THEODOOR AMOR. Deeze, die te gelijk Heer van *Eischen* en *Eupen* was, was de laatste van het Manlijk Oir van *Margelle*, die deeze vrije Heerlijkheid bezeeten heeft. Zijne eenige Dogter trouwde in het Jaar 1708, met haar Moeders Broeders Zoon, ANTHOON ULRICH, Graave van *Honsbroek tot Geul*, Heer van *Oest*, die overleed in het Jaar 1727, nalaatende twee Dogters, waar van de oudste, genaamd ISABELLA, zig in het Jaar 1724 in Huwelijk begaf, met Graaf *Maurits de Geloes*, Heer van *Fontenois in Condros*, wiens oudste Zoon, Burgemeester van *Luik*, nog Heer van deeze vrije Heerlijkheid is.

EKART, een Buurt van 19 Huizen, in *Staats-Braband*, en wel in den omtrek van *Eijndhoven*. De bewooners geneeren 'er zig met den Landbouw. Met *Strijp* maakte dit voorheen éöne Heerlijkheid.

EKESTEIN, of EIKESTEIN, een Adelijk Huis, nabij *Tjamsweer*, in *Groningerland*, behoorende aan het Geslacht van *Alberda*.

EKI, voor deezen eene plaats, op den Over van den Rhijnstroom, behoorende onder de goederen van HATTO, welke, in het Jaar 953, verbeurd verklaard werden, ten voordeele van de *Utrechtsche* Kerke. Op de grondvesten dier plaatze, vind men thans het Dorp *Eck*, waarvan boven gesprooken is.

ALTING. *Notit. Germ. Inf.* p. 11.

ELLINGA, een Adelijk Huis in *Friesland*, gelegen onder het Dorp *Winsum*, in de Grietenij van *Baarderadeel*, in het Kwartier van *Westergoo*.

WINSEMIUS, *agter zijn Chronijk*.

ELAHUIZEN, een der *Friesche* Dorpen in de Grietenije *Hemeluwer*, *Oldevaart* en *Noordwolde*, in het Kwartier van *Westergoo*. Dit Dorp heeft 75 stemmen.

ELBURG, de vijfde en laatste Stad, in het Kwartier van de *Veluwe*, liggende aan de *Zuiderzee*, tusschen *Harderwijk* en *Kampen*, bijna vier uuren van de eerste, en drie uuren van de laatstgenoemde Stad. De Oudheid deezer plaatze is met geene zekerheid te bepaalen; doch als men haare Gebouwen en Wallen gadeslaat, schijnt het, dat zij onder de *Geldersche* Steden de jongste is. Volgens PONTANUS werd zij onder de Regeering van Hertog WILLEM DEN IV, in het Jaar 1595, met muuren en vesten voorzien, door den Richter AREND VAN BOEKOP. Hertog WILLEM groote genegenheid voor *Elburg* hebbende

bende, had hem gelast, de Stad met Straaten, Bruggen, Markten, Poorten en Muuren te versieren. Om den Vorst en zijne eigen zinnelijkheid te voldoen, omving hij het Steedje in het vierkant, op zodanige wijze, dat de Beek 'er midden doorliep, drie van de Poorten zig naar de buitenweide uitstrekten, en de vierde naar de Zuiderzee.

In de Kerkstraat deed hij een verheeven gebouw oprechten, zijnde thans het Raadshuis met overwelfde Kelders, en opgaande trappen; van achteren voorzien van een Boomgaart, en ter zijde van een vertrek als een Keukenkamer, en daar tegen over drie gebouwen tot Paardestallen, om reden, dat de Burgers weinig in getal zijnde, buiten staat waren, den Vorst, die 'er menigmaal kwam om zig te vermaaken, wel te onthaalen. Hertog WILLEM, daar komende, vraagde aan den Rechter, die teffens zijn Rentmeester was, op wiens kosten hij dit gebouw ondernomen had? *Boekop* antwoordde: Op de beurs en tot gemak van mijn genadigen Heere. Dit antwoord behaagde den Hertog zodanig, dat hij de drie Huizen, die tot stallingen zouden dienen, en ook den zilveren beeker daar hij uit dronk, hem ten geschenke gaf. *Boekop* daarentegen, bood den Hertog een *Veluwsch* Paard aan, 't welk een Hert door de Brakken opgespoord, door zijn snellen loop achterhaalen kon.

Wat aangaat den naamsoorsprong dezer Stad, daar over is groot verschil onder de Geleerden. Alles wat daaromtrent gezegd word, is zo onzeeker, dat het niet der moeite waardig is, zig daar mede te vermoeijen. *Elburg* even als *Harderwijk*, ligt aan de Zuiderzee, en is dus de tweede Zeestad van *Gelderland*; van genoegzaamen Leeftogt, en inzonderheid van Visch, wilde Endvogels enz. rijklijk voorzien. Daarenboven wordt zij aan de Landzijde omvangen, van zeer goede Bouw- en Weilanden.

Ten tijde dat *Elburg*, in het Jaar 1480, onder de magt van MAXIMILIAAN *van Oostenrijk* stond, hebben die van *Zutphen*, aangevoerd door *Linteloo*, de Stad bij nacht overrompeld, de inwoonders gevangen genoomen en op groot rantzoen gesteld. In het Jaar 1521, werd bij *Elburg* een bloedige stryd aangevangen, tusschen de *Overijsselschen* en Hertog KAREL *van Gelder*, in het Dorp *Aperloe*. Die van *Elburg* waren groo-

grootendeels oorzaak, dat Hertog KAREL *van Gelder* de overwinning behaalde.

Zeven Jaaren daar na heeft deeze Stad, geduurende den Oorlog tusschen Keizer KAREL DEN V en gemelden Hertog, zig aan den Keizer overgegeeven, die 'er een Blokhuis deed bouwen. Geduurende den *Spaanschen* Oorlog, is *Elburg* verscheidenmaalen van Heer verwisseld, doch eindelijk onder het gebied der Staaten gebleeven. In het Jaar 1672 was in *Elburg* noch Soldaat, noch Krijgsbehoefte, noch iets, 't welk tot verdediging kon dienen. De geheele sterkte der Stad bestond in vier onbruikbaare Bolwerken, en eene ondiepe gracht. Een niet min ontaart Vaderlander, als ontrouw Burger, hadt van dit alles kennis gegeeven aan eenen *Hautain*, een Barbierszoon van *Wijk*, die in dienst van den *Bisschop van Munster* zijnde, door hem tot Overste bevorderd was.

Dezen kwam den 19 Junij met 600 Ruiters en Dragonders, voor de Poort van *Elburg*. De Burgers, onbekwaam om eenigen tegenstand te bieden, traden met hem in onderhandeling, en gaven de Stad aan hem over, onder beding van vrije Godsdienstoeffeninge, en behoud van lijf en goed; met voorbehouding voor een ieder van hun, buiten de Stad binnen den tijd van een half Jaar te mogen trekken, daar het hun goed dagt. De Magistraaten zouden blijven in hunne Ampten. Doch *Hautain*'s knegten hielden hun woord niet langer, dan tot dat zij 'er binnen waren: want behalven kost en drank voor de bezetting, persten zij de Burgers groote sommen gelds af. Bij den Uittogt dier plonderzieke beuden, moesten de Ingezeetenen, hoe zeer ze ook waren uitgeput, nog 12000 guldens brandschatting betaalen aan de *Franschen*, die in plaats van de *Munsterschen* binnen de Stad waren gekoomen; beloopende de somme, welke zij, toen de *Franschen* de *Nederlanden* verlieten, met de lasten der Dorpen moesten opbrengen, nog boven de 3000 guldens.

Met dit alles is *Elburg*, door den vlijt der Inwoonders, alle deeze rampen te boven gekoomen. Van tijd tot tijd hebben zij hunne Stad verbeterd, zo dat ze wel bebouwd en regelmatig verdeeld is. Men telt 'er bijna 300 Huizen. *Het Stadhuis*, schoon oud, maakt nog een goede vertooning; zo ook de

de *Stadswaag*. De groote Gereformeerde Kerk is al vóór de bemuuring der Stad gesticht, en word door twee Predikanten bediend. Een andere Kerk, doch kleinder, dient thans tot een School; ook is 'er een *Latijnsch School*, welke door een Rector bediend word. Nevens een Weeshuis, is 'er ook een Weduwen-Hof. Het *Feiten-Hof* is eerst in het Jaar 1740 gebouwd, en door de Stichteresse, Vrouwe MARIA FEYTH, met rijke inkomsten begiftigd.

De Regeering van *Elburg* bestaat gewoonlijk uit twee Burgemeesters, zes Schepenen en Raden, een Schout, en een Kollegie van twaalf Gemeensluiden. Men houd aldaar twee Jaarmarkten, ééne van magere en éénе van vette beesten. De Kermis valt daar gemeenlijk in October; op Dingsdag word 'er de Weeklijksche Marktdag gehouden.

ELCKERZEE, een klein Dorp en Heerlijkheid in *Zeeland*, op het Eiland *Schouwen*, redelijk groot, liggende Zuidwaarts aan *Ellemeet*, hebbende Kerk en Predikant. De Kerk heeft benevens, die van *Kerkwerve*, dit bijzonder, dat zij uit het Komptoir der Geestelijke goederen onderhouden word. Alle de overige Dorp-Kerken van dit Eiland mogten uit haare Parochien of Heerlijkheden of uit haar eigene goederen haar onderhoud zoeken. In het Jaar 1742, is deeze Kerk, op order van Gecommitteerde Raaden, ten kosten van de Provintie, bijna geheel vernieuwd, en fierlijker gemaakt, dan ze voorheen was. De Kerkenraad bestaat uit den Predikant, twee Ouderlingen en twee Diaconen. De Predikant wordt door een *Collegium Qualificatum* beroepen.

Deeze Heerlijkheid beslaat, zo steenschietens als in de breedte, 1090 gemeten 41 roeden. Voor het grootste gedeelte behoort zij aan den Heere Dr. JACOB DE WITTE, Burgemeester en Raad der Stad *Zierickzee*, wiens Voorvaders al voor lang Heeren van *Elckerzee* geweest zijn.

ELEMAN, (JOAN) was in het Jaar 1668, een der Leden van de *Leidsche* Regeering, en werd, benevens den Heer GERARD HASSELAAR, toen Oud-Burgemeester der Stad *Amsteldam*, door de Staaten van *Holland* gemagtigd, om Burge-

gemeesteren en Raaden der Stad *Naarden* de noodzaaklijkheid van het versterken dier Stad onder 't oog te brengen. Reeds in het Jaar 1666, was in de maand Februarij, bij hooggemelde Staaten besloten, hun gewest aan de Landzijde, door het verbeteren der vestingwerken van *Naarden*, *Woerden*, *Oudewater* en *Schoonhoven*, sterker te maaken, dan het tot op dien tijd geweest was. Uit hoofde van gezegde volmagt, voerde ELEMAN te *Naarden* het woord, en wees aan. „ dat *Amsteldam* slegts twee groote uuren van *Naarden* en *Gooiland* „ geleegen, ligtelijk over de *Veluwe*, die aan *Gooiland* paalde, „ te naderen was, zoo de vijand zig alleenlijk van den *Tsfel*, „ die niet zeer gedekt was, wist meester te maaken. Dat de „ *Tsfel* veel ondieper, en de *Veluwe* meer bebouwd was dan te „ vooren: waarom de vijand ligter over den stroom geraaken en „ onderhoud op de *Veluwe* vinden zou. Dat *Holland* nu „ naauwlijks anders, dan door de andere gewesten gedekt, zou „ openleggen, als de andere gewesten het versterken van de „ grenzen verwaarloosden. Dat men zelfs in 't Jaar 1618 ge„ zien had, wat 's Lands Kapitein Generaal, met weinig volk „ gesterkt, in de zwakke *Hollandsche* Steden had durven on„ derneemen. Dat in het Jaar 1650 's Lands Krijgsmagt langs „ den weg van *Naarden* tot voor *Amsteldam* gevoerd was. „ Dat *Holland* voor dergelijke aanvallen van binnen en voor „ alle anderen van buiten gedekt zou zijn, als men eenige Ste„ den aan de Landzijde versterkte. Dat de versterking van „ *Naarden*, *Amsteldam* in het bijzonder beveiligen zou, „ waarom men vertrouwde, dat de Stad geene zwarigheid „ zou maken, om 'er in te bewilligen." Hier tegen werden, van verscheidene kanten, zo veele zwaarigheden ter baan gebragt, dat de versterking van *Naarden* voor dien tijd agterwege bleef.

Zie AITZEMA, V Deel. bl. 496. WAGENAAR, *Vad. Hist.* Deel XIII. bl. 360. enz.

ELDEN, een Dorp in de *Over-Betuwe*, aan den Rhijndijk en de Vaart tusschen *Nijmegen* en *Arnhem*. De Kerk van *Elden* wordt met die van *Driel* door één Predikant bediend.

ELDRIK, een Boerschap in het Regterampt van *Doesburg*.

ELEMPT of ELMT, weleer eene Heerlijkheid in *Gelderland*, onder het Kwartier van *Roermond*.

ELENUS, (HIERONYMUS) een Rechtsgeleerde, geboortig in *Braband*, in de XVI Eeuw. Hij studeerde te *Leuven*, en maakte groote vorderingen in de Taalkunde, enz. Zijne Studien voleindigd hebbende, werd hij Hoogleeraar, eerst te *Leuven*, en daarna Advocaat te *Antwerpen*. Hij stierf al vroeg, in het Jaar 1576. Zijne Schriften vind men gemeld bij VAL. ANDREAS en anderen.

ELEONORA, Zuster van EDUARD DEN III, Koning van *Engeland*, tweede Gemalin van REINALD VAN NASSAU, laatsten Graaf en eersten Hertog van *Gelderland*. Zij trouwde met hem in het Jaar 1332. Dewijl zij opdrachtig en gezwollen van aangezigt was, namen eenige Hovelingen daar uit gelegenheid, haaren Gemaal diets te maaken, dat zij Melaatsch was. Hij, daaraan geloof slaande, deedt haar gantsch afgezonderd woonen; 't welk haar geen kleinen spijt veroorzaakte. Op zekeren dag, nam zij beide haare jonge Zoonen, EDUARD en REINOUD, bij de hand, trok over haar bloote lighaam aan, een hembd van de allerfijnste zijde, en daarover een Tabberd. Dus toegesteld, verscheen zij op het Hof te *Nymegen*, daar de Staaten des Lands, met haaren Gemaal, vergaderd waren. Zij liet het hembd en de Tabbert tot aan de schaamdeelen nedervallen, en sprak, met traanen in de oogen, in de volle vergaderinge, haaren Man aldus aan: „ Mijn Heer, ik ben hier „ gekomen, om ootmoedelijk te begeeren, dat 'er kennis „ moge genoomen worden van de gesteldheid mijns lighaams, „ of 'er eenige besmettinge aan is, dan of ik zo gaaf en fris „ ben, als eenig Vrouwspersoon zijn kan. Hier staan onze „ Kinderen; zulke vrugten hadden wij in meerder tal kunnen „ hebben, indien booze tongen hun vergif niet hadden uitge- „ spoogen. Misschien zal 'er een tijd zijn (wanneer het Vor- „ stelijk zaad met deeze twee spruiten uitgestorven zal zijn,) „ dat men onze scheiding zal beklagen". De Hertog zag nu met be-

rouw het bedrog van anderen en zijne ligtgelovigheid. Alle de Raadsheeren ftonden verbaasd. Haare voorfpelling bleef niet onvervuld: vermids haar tweede Zoon, EDUARD, de laatfte was, uit den mannelijken Stam van *Gelderland*. ELEONORA leefde nog elf Jaaren, als Weduwe, naa haaren man, ftierf in het Jaar 1355, en werd te *Deventer* begraaven. Men fchrijft haar de Stichting van veele voornaame gebouwen toe.

G. HAFF, *Hift. Gelriæ.* PONTANUS, fol. 129, 140.

ELEONORA VAN BOURBON, Prinfes van *Oranje*, Dogter van HENDRIK VAN BOURBON, Prins van *Condé*, werd gebooren den 30 April 1587. Zij trouwde, in het Jaar 1605, met den oudften Zoon van Prins WILLEM DEN I, van *Oranje*, FILIP WILLEM genaamd, en ftierf zonder Kinderen, den 20 Januarij 1619; zijnde haar Gemaal overleeden, den 20 Februarij 1618.

ELETHA, is een Dorp in 't Landfchap *Drenthe*; het heeft een fterk Slot, behoorende aan een aanzienlijk Geflacht, 't geen weleer eer den naam van *Luefoge* voerde. Dewijl de leden dezer familie de partij der *Gelikons* waren toegedaan, (volgens het verhaal van MINKO) werd hem eerst in het Jaar 1251, door de *Groenbergers*, veel leed aangedaan, en in 1256, moesten zij de verwoesting van hun Slot doorftaan. Thans voert het den naam van EELDE.

ELIGIUS, (St.) ook wel St. ELOY genaamd, was geboortig uit *Limofin*. Van handwerk was hij een Goudfmid, en maakte, door zijn konst, zig zeer aangenaam bij Koning DAGOBERT, die hem tot zijnen Schatmeester aanftelde. ELOY behartigde in dien tijd met ongemeenen ijver de voortplanting van den Christelijken Godsdienst, en bouwde verfcheide Kerken in *Limofin* en te *Parys*. In het Jaar 635, zond DAGOBERT hem naar *Bretagne*, om met den Hertog CLIPPIACUS een ftilftand van wapenen te treffen. Dit verrigt hebbende, werd hij, in het Jaar 640, Bisfchop van *Noyon*. In die waardig-

digheid was het, dat hij ongemeenen ijver betoonde, om de *Zwaben*, *Vlamingers* en *Friezen*, het Christendom te doen omhelzen. Hij stierf in het Jaar 659. Zijne Schriften vind men gemeld, bij DUPIN, *Biblioth. Eccl.* Zijn Leeven is zeer omstandig beschreeven door S. AUDOENUS, Bisschop van *Rouaan*; een uittrekzel daarvan vindt men in 't *Batavia Sacra*, I Deel.

ELIGIUS, (GERARDUS) een *Karthuizer* Monnik, te *Brussel*. Hij leefde nog in het Jaar 1620. VAL. ANDREAS, noemt hem *een ervaaren man in veele Weetenschappen, en ook in de Digtkonst.*

ELINGA, een State of Adelijk Huis, in *Friesland*, in het Dorp *Sexbierum*, onder de Grietenij van *Baarderadeel*, in het Kwartier van *Westergoo*.

ELINUM. Dezen naam leest men op verscheiden Penningskes, gevonden bij het Dorp *Voorburg*. HEDA en JUNIUS getuigen, in dat Dorp gezien te hebben, de overblijfzelen, ruïnen en onderaardsche Muragien van een zeer grooten omtrek, welke, door Beuzelschrijvers, gehouden worden, voor overblijfzels van een Kasteel, genaamd ELINUM, waarvan, volgens HEDA, Keizer AURELIANUS de Stichter zou geweest zijn. Doch hier voor heeft hij geen nader bewijs, dan dat ter zelfde plaatze, penningen gevonden zijn, waarop men leest den naam van AURELIAAN. In tegendeel blijkt het klaar uit VOPISCUS, dat AURELIANUS, naa dat hij Overste geworden was, van de zesde *Gallische* Keurbende, niet wederom hier te Lande geweest is. Ook zou men konnen bewijzen, dat op deze penningen, niet gestaan heeft AURELIANI, maar AURELI ANT. dat is, AURELIUS ANTONIUS, van welken ook uitdrukkelijk gewag gemaakt word, op den *Mijlpaal*, die vier uuren gaans van *Voorburg*, bij het Dorp *Monster*, gevonden is. Want, hoe ligt heeft het konnen gebeuren, dat eenige letters, op die penningen, namelijk de lange I. en de T, een weinig uitgesleeten, en de overige geheel verdweenen zijn? Bekend is het uit de *Romeinsche* Geschiedenissen, dat na dat MARCUS AURELIUS, door ANTONIUS PIUS,

voor

voor Zoon was aangenomen, hij den naam van ANTONIUS aannam, en 'er den toenaam van ELIANUS bijvoegde; even gelijk ANTONIUS den naam van zijnen Vader ÆLIUS HADRIANUS had aangenoomen. Veel waarschijnlijker is het dan, dat Keizer MARCUS het Marktvlek van HADRIANUS, ter eere zijns Vaders en Grootvaders, vergroot heeft, en daar aan den Geslachtnaam van ÆL. HADRIANUS en ook van ÆLIUM gegeeven heeft, dan dat zulks gedaan is, door Keizer AURELIANUS, aan wien HADRIAANUS noch ANTONIUS goed noch kwaad gedaan hadden. Niemand, die eenige kundigheid in de Geschiedenissen van *Rome* heeft, zal zig over de zamenvoeging van naam en toenaam verwonderen: zij weeten, dat gelijk TRAJANUS de Legerplaats, de Keurbende in de Volkplanting COLONIA, lang te vooren, ULPIA TRAJANA heeft laaten noemen, desgelijks Keizer MARCUS het Marktvlek *Voorburg*, FORUM AELIANUM ADRIANUM genaamd heeft, waar van de Stempelsnijder ELINUM heeft gemaakt. Zie hier van nader het Art. FORUM ADRIANI. Die intusschen begeerig is, al het zotte, dat hier omtrent ooit geschreeven is, te leezen, neeme ter hand PLEMPER, *Beschrijving van Alphen*.

ELISTA; (ELST) eene Hofstede van den eersten rang, in de *Betuwe*, welke Keizer HENDRIK DE II, weleer, tot een verblijfplaats voor zijnen Hofstoet hield; gelijk blijkt uit zijn Handvest van 't Jaar 1003. De Grootvader van KAREL DEN GROOTEN schonk dezelve aan de *Utrechtsche* Kerk. HEDA geeft deze Hofstede den naam van MARITHAIME, naar een zeker Slot, niet verre van daar geleegen. In het Jaar 1225, werd dezelve, bij ruiling, door den *Urechtschen* Bisschop, afgestaan aan de *Geldersehen*. Heden ten dage draagt ze den naam van ELST, liggende tusschen *Arnhem* en *Nymeegen*. Zie ELST.

ALTING, *Not. Germ. Inf.*

ELIZABETH, Dogter van Koning HENDRIK DEN VIII van *Engeland*, en van ANNA VAN BOLEIN of BOULAIN, werd

werd gebooren, den 2 September, van het Jaar 1533. Haar leeven, door den bekwaamen G. LETI befchreeven, is genoegzaam in ieders handen. Hierom zullen wij ons vergenoegen, eerst met haare algemeene Karakterfchets, en dan verflag doen van haare handelingen, welke opzigt hebben op de *Nederlanden.*

Zij was een fchoone en welgemaakte Vrouw; rijzig van geftalte; fijn van leest; rond en hoog van voorhooofd; blond van hair; hadt bruine klinfterende oogen, en fneeuw witte tanden; een heldere en zeer aangenaame ftem en uitfpraak; haar voorkomen was deftig, doch te gelijk vriendlijk, en haare gang en houding Majeftueusch. Zij fprak zeer goed *Latijn, Fransch* en *Italiaansch*; verftond ook het *Grieksch* en *Spaansch.* Zij antwoordde de Gezanten der Mogendheden in hunne eigen taal, uitgezonderd die der *Nederlanden*; met deze fprak zij altoos in 't *Latijn* of *Fransch.* Zij was eene groote béminnares van Geleerdheid, Kunften en Wetenfchappen. Doorgaans betoonde zij een vijandin te zijn van wreedheden, en ftrafte de misdaden, als de regten zulks gedoogden, zonder de doodftraf. Wat haar huislijk beftier aanging, daarin was zij haastig en opvliegendé, ontziende zig niet, haare Staat Jonkvrouwen, nu en dan, te flaan en te ftooten; doch overlaadde dezelve daarna met groote weldaaden.

ELIZABETH, fcheen gebooren om een Kroon te draagen, als zijnde rijk in de uitvinding van hulpmiddelen tegen alle rampen en zwarigheden; overlegzaam in alle zaaken, haar en haare onderdaanen betreffende. Na het doorftaan van de grootfte wederwaardigheden, ten troon gefteegen zijnde, vond zij het Rijk overlaaden met fchulden, weinig geld in 's Lands Schatkist, weinig Militie, en genoegzaam geene verweerbaare plaatzen. Dewijl *Engeland* met *Frankrijk* toen in Oorlog, en *Calais* verlooren was, waren de Grooten des Rijks zeer geneegen, haar met FILIPS van *Spanje* in 't huwelijk te doen treeden. Haare fchrandere Geest wist het laatfte te keeren, het eerfte te boven te koomen en genoegzaam in Vrede te regeeren. Als het eer of veiligheid raakte, werd bij haar niets ontzien; zij was prâgtig in kleederen, Juweelen en andere Kleinodien, altoos rijkelijk

lijk voorzien van Kanon, en andere Oorlogs behoeften. Voor 't overige verstandig spaarzaam, mijdende overtollige zaaken; bouwende liever goede sterke Oorlogschepen, dan prachtige Paleizen. Van haare Onderdaanen genoot ze zeer groote onderstanden; doch die besteedde zij alleen tot nut van het algemeen. Geene Mogenheid was 'er, die haare Vriendschap niet begeerde. Zij zelve had bekwaame Staatsdienaars, die, echter, zelden iets beschikten, dan met haar overleg, en nooit, zegt men, slaagden de zaaken voorspoediger, dan wanneer zij haare eigene gedachten volgde. Niemand haarer Amptenaaren mogt ooit meer gezag oeffenen, dan met zijne Instructien overeenkwam; waarop zij zelve naauwkeurig acht gaf. Zij was gewoon te zeggen, *dat het met de Instructien ging, als met een nieuw kleed, dat hoe langer hoe wijder wordt.* Ook was zij gewoon, zig van ervaarene en geleerde mannen te bedienen, als *Achterraaden*, die haar in alle gevallen en vraagen met hunne advijzen mondelijk en schriftelijk ten dienst stonden. Paus SIXTUS DE V, met wien zij drukke geheime briefwisseling hield, en die haar tegen *Spanje* sterk aanhitste, een Paus, ten uiterste bekwaam om iemands waarde te schatten, was met haar verstand en bekwaamheid ten hoogsten ingenoomen. Niets speet hem meer, dan dat zij eene Vrouw was, en dus naar zijn oordeel niet standvastig genoeg. Nogthans verbeeldde hij zig, dat indien zij zamen gehuwd waren, in staat te zullen zijn, de waereld te regeeren, ten minsten eenen ALEXANDER te voorschijn te brengen.

In het algemeen word tot lof haarer Regeeringe gezegd, dat zij nooit ten onrechte haare Staaten trachtte te vermeerderen; en dat haar bestier en gedrag invloed had op alle Staaten van *Europa.* Zij ondersteunde het Huis van *Valois.* Zij hielp de *Nederlanden*, en gaf het eerste weezen aan de Republiek. De oprichting van de *Unie van Utrecht*, word ten aanzien van derzelver eerste grondlegginge, aan haar doorzigt toegekend. Zij was het, die de wederspannige *Ieren* tot gehoorzaamheid bragt. Zij handhaafde de Heerschappij der Zee, met grooter roem, dan ooit te vooren geschied was. Zij voerde eenen openbaaren Oorlog tegen *Spanje*, veele Jaaren agter een, en liet nogthans een grooten schat na; bewijs genoeg, dat zij haare zaa-

ken

ELIZABETH
KONINGIN VAN ENGELAND.

ken wel wist te beſtieren. *Portugal* en *Poolen* ondervonden dikmaals de blijken haarer goedheid. *Deenemarken* en *Zweeden* verklaarden den Oorlog, en maakten vrede, volgens de ſchikkingen van ELIZABETH. Nimmer was een Koning meer bemind van zijne Onderdaanen; nooit was de droefheid, over den dood van een Vorst, grooter, ongeveinsder en algemeener, dan over den haaren. En, echter, had nooit Koning zig ſtrikter doen gehoorzaamen.

ELIZABETH dulde, geduurende haare Regeering, niet, dat haar Koninglijk gezag een hairbreed benadeeld werd, noch dat het Parlement zig bemoeide met zaaken, die haar als Koningin aangingen. Een enkel voorbeeld zij daarvan genoeg. Het Parlement wilde haar de wijze van haare Hofhouding voorſchrijven; maar zij antwoordde: *Dat zij geroepen waren, om de zaaken des Lands te overleggen, maar niet om haar Huisgezin te beſtieren; dat zo zij zig zelve daartoe niet bekwaam kende, het Parlement of anderen, die zij het dan best vertrouwde, om raad zou vraagen.* Met dit alles ontbreekt het niet aan Schrijvers, die haar Karakter op verre na zo fraai niet ſchilderen. Zij beſchuldigen haar, eerſtelijk, van ondankbaarheid tegen haaren behuwd-broeder FILIPS, Koning van *Spanje*, die haar van het Schavot en den dood bevrijd hadt, en alle de Juweelen van Koningin MARIA liet behouden: waartegen zij eerst den vrede brak; zijn geld, in de enge Zee, in beſlag hield; DRAAKE naar de *Indien* zondt, om daar te roven en te plonderen, en de *Nederlanders* tegen hem onderſteunde. Ten tweede leggen zij haar wreedheid te laste, tegen perſoonen, die over haar Huwelijk met den Hertog van ANJOU geſchreeven hadden. Anderen berispen in haar, dat zij te veel op had met haare ſchoonheid, en te veel geld verkwiste aan de Muziek en het Danzen, waarop zij verzot was. Ik zwijge van anderen, die haare Kuischheid zeer verdagt houden. Deze verhaalen dat wanneer de *Franſche* Gezant, SANCI, haar onderhield over een Huwelijk met Koning HENDRIK DEN IV, zij geantwoord zoude hebben: *Ik zou uwen Koning niet aanſtaan: niet om dat een man geen vermaak bij mij zou hebben, maar om andere redenen;* en dat zij, met een haare rokken opligtende, den Gezant haar bloo-

te been toonde. De Schrijver voegt 'er bij, dat de Ambasſadeur, op zijne knie vallende, haar been zou gekust hebben; waarover zij zig geſtoord toonde; doch dat SANCI daar op antwoorde, *dat wijl hij den Koning verbeeldde, gemeend had te moeten doen, het geen zijn meester, ware hij tegenwoordig geweest, zou gedaan hebben*: waarmede zij voldaan was. De meesten ſtemmen daarin overeen, dat zij gantsch niet kiesch was, omtrent het geen men den naam van Galanterie geeft, en gaarne Mansperzoonen zag, die omtrent haaren Perſoon en ſchoonheid gevoelig waren.

Wat haare Godsdienſtigheid betreft; de meeste Schrijvers, zo *Roomſchen* als *Onroomſchen*, beſchuldigen haar van gemaaktheid, waar van zij zig naar tijdsomſtandigheid wel wist te bedienen. REID, in zijne *Nederlandſche Oorlogen*, verhaalt, dat zij de *Nederlandſche* Gezanten vermaande, den *Roomſchen* Godsdienst niet te veranderen. En op eene andere plaats verzekert deze geloofwaardige Schrijver, dat zij, in bijzijn van ALDEGONDE en BUIS, zig liet ontvallen, *dat zij ten onrecht, om der Misſe wille, zo veel jammer veroorzaakten; dat zo de Koning hen niet dwong de Mis te gelooven, zij die konden aanzien als een Spel.* Genomen, zeide zij: *ik begon een klugt te ſpeelen*, (zij was, op dat pas, in 't wit gekleed) *zoud gij Conscientie maaken mij te zien?* Die haar naauwkeurigst hebben nagegaan, betuigen, dat zij een afkeer had van alle Predikatien, bijzonder als men daartoe gebruikte jonge en onervaarene Perſoonen.

Buiten de Vasten, kwam zij zelden om een Preek te hooren, en liet niet op de Zondagen, maar alleen op Hoogtijden prediken. UITENBOGAART, in zijne *Kerkl. Geſchiedenisſe* verhaalt, dat haare gewoonte was, als de Predikanten te verre van het ſpoor dwaalden, hun toe te roepen: *Blijf bij uw' Text.* De Bisſchopsgezinden, echter, maalen haar af, als zeer Godsdienſtig. BACON getuigt, dat zij vlijtig las, in den Bijbel en de Kerklijke Oudvaders, en voornaamlijk in AUGUSTINUS; dat zij, zelfs verſcheiden Gebeden, op onderſcheidene gelegenheden, had opgeſteld; dat zij den naam van den *Grooten God*, nooit dan met eerbied noemde, en 'er altoos bijvoegde: *mijn Schepper.* Als de naaste oorzaak van haaren dood, die voorviel den 24 Maart van het Jaar 1603, vinden wij het volgende ver-

verhaal, bij D'AUBERY: te weten, dat zij, in de hoogste drift van haare Liefde voor den Graaf VAN ESSEX, op zekeren tijd, aan dien gunsteling had gegeeven een Ring, met verzekering, wat hij ook mogt misdrijven, op vertooning van dit pand, het hem zou vergeeven worden; dat ESSEX, in zijn uiterste, dien ring vertrouwde aan de Echtgenoote van den Opper-Admiraal, die een geslagen vijand van den Graaf zijnde, zijne Vrouw verhinderde, dien ring te vertoonen; dat de Koningin, te vergeefsch wagtende naar dat teken, het niet vertoonen van hetzelve, toeschreef aan trotschheid, en in zijnen dood stemde; dat de Vrouw van den Opper-Admiraal, op haar doodbed, dit aan de Koningin bekende; dat ELIZABETH, na dien tijd, kon drinken, noch rusten; gaande gekleed te bedde leggen, en honderd maalen in eenen nacht opstaande; dat het gevolg van dit alles, was, de Teering, en eindelijk de Dood.

Gedrag van ELIZABETH *met de Nederlanden.*

Zeer onderscheiden, naar gelange der omstandigheden, was het gedrag dezer Vorstinne, ten opzigte van de *Nederlanden*. Eene in 't oogloopende jaloersheid, echter, kenmerkte hetzelve ten allen tijde: 't geen haar werd aangeboden, durfde zij niet aanvaarden; doch kon evenwel niet dulden, dat de Staaten hulp en heul bij anderen zogten. Haare drijfveeren werden bewoogen door haat tegen *Spanje*, en Jalouzij tegen *Frankrijk*. De Staatkunde leerde haar, dat zo een van beiden volstrekt meester van de *Nederlanden* was, hij voor haar een gevaarlijk nabuur zijn zou. De vreeze, echter, voor het belang van haare heerschappijen en Onderdaanen belette haar, 'er openlijk voor uit te koomen; en, waarschijnlijk, zou dezelve bij haar de overhand gehouden hebben, indien niet Paus SIXTUS DE V, op alle mooglijke wijzen, tot de ondersteuning der *Nederlanden*, haar had aangespoord, en zulks wel in een tijdstip, dat SIXTUS en ELIZABETH, over en weder, elkander in den Ban deeden, en dus de grootste vijandschap scheenen te oeffenen. Den Lezer, die begeerig is, de diepe Staatkunde dezer beide doorluchtige personaadjen nader te kennen, raaden wij het leezen van het Leeven SIXTUS DEN V, beschree-

ven door G. LETI, ten hoogften aan, en, ten opzigte van de *Nederlanden*, bijzonder het II Deel, als wordende in dezelve zaaken en gebeurtenisfen ontwikkeld, welke men bij niemand der *Nederlandsche* Historiefchrijvers vind aangetekend.

De Staaten, zig bevindende in de noodzaaklijkheid van onderftand van buitenlandfche Mogendheden, het zij dan van *Engeland*, of van *Frankrijk*, zonden, in het Jaar 1575, de Heeren VAN ALDEGONDE, J. VAN DER DOES, W. NIVEL, PAULUS BUIS en FRANCOIS MAALSON, om ELIZABETH, als gefprooten uit FILIPPA, Gemalinne van EDUARD DEN III, Dogter van Hertog WILLEM VAN BEIJEREN, Graave van *Holland*, de Provintien van *Holland* en *Zeeland* aantebieden. Boven hebben wij reeds gezegd, wat haar weerhield, deze aanbieding aanteneemen, namelijk de *Vreeze*. In het volgende Jaar deeden de Staaten haar verzoeken om een fomme Gelds. Zij weigerde dezelve, om reden, dat dit verzoek eerst aan *Frankrijk* gedaan was. Zij beloofde, echter, haare poogingen te zullen aanwenden, om bij FILIPS den vrede te bewerken; en zond met 'er haast een Gezant naar *Spanje*; die echter niets verrigtte. Op de begeerte des Konings, gebood zij zelfs, de Afgezanten van Prins WILLEM DEN I, haar Rijk te verlaaten. Nogthans onttrok zij zig niet geheel en al; zij gaf, nu en dan, aanzienlijke fommen, maar eischte ze, veeltijds, ontijdig te rug, waardoor zij de Staaten dikmaals in groote verlegenheid bragt. De toeleg van Don JAN VAN OOSTENRYK, om zig, met de Koningin van *Schotland*, door een Huwelijk, te verbinden, bragt haar tot andere gedachten.

De Staaten daarvan niet onkundig, zonden, in 1578, twee andere Gezanten. De Koningin, om eene naauwer vriendfchap met de Staaten te kunnen onderhouden, boodt toen aan, een Ordinaris Gezant herwaards te willen zenden, mids van hier ook een Gezant naar *Engeland* vertrok; op voorwaarde evenwel, dat zulks zo veel mooglijk was, in het geheim zou gefchieden. Beftendig vermaande zij echter tot Vrede, en geene verandering in den Godsdienst te maaken; met bijgevoegde beloften van een Millioen guldens aan geld, 5000 Voetknegten

ten en 1000 Ruiters. Het verbindſchrift, waarop het geld geſchooten werd, hield in dat het geſchiedde voor den dienst des Konings, om de Provintien onder zijne gehoorzaamheid te houden. Het geld kwam, maar het Krijgsvolk bleef achter. Zij bewerkte evenwel dat de Hertog JAN CASIMIR in dienst van den Staat werd aangenoomen, en met meerder volk herwaards kwam, dan men verwagt hadt: om reden dat zij door hem, den Aartshertog MATTHIAS en den Hertog VAN ALENÇON, op welken laatſten zij zeer verſtoord was, paal en perk zogt te ſtellen. Van MATTHIAS had noch ELIZABETH, noch de Staat iets te vreezen; en dewijl ALENÇON en CASIMIR niets dan hun eigen voordeel beoogden, waren zij elkander te veel in den weg, en ruimden dus beiden het land; de een vertrok naar *Frankrijk*, de andere naar *Duitschland*, laatende niets in 't land dan ſtroopende benden, waarvan men blijde was, ontſlagen te zijn.

Eindelijk beloofde ELISABETH, bij een nieuw verbond, geſlooten in het Jaar 1585, andermaal 5000 Soldaaten en 1000 Ruiters; onder voorwaarde, dat het Hoofd haars Legers, en nog twee *Engelſchen*, zitting en ſtem zouden hebben in den Raad van Staaten; dat met het einde van den Oorlog, haar de onkosten zouden worden goedgedaan; dat tot dien tijd toe, den *Briel*, *Vlisſingen* en *Rammekes*, onder bewaaring van *Engelſche* bezetting, haar in pandſchap zouden gegeeven worden. Op het *Art.* DUDLEY, Graave *van Leicester*, hebben wij gezien, hoe hij bij zijne komſte terſtond als Opperlandvoogd werd aangeſteld; hoe ſchandelijk hij zig daarin gedraagen heeft; en ook, op wat wijze men middel vond, zig van hem te ontdoen; en hoe men toen de toevlugt nam tot eigen verdeediging, onder de aanvoering van Prins MAURITS. Koningin ELIZABETH, die zig misnoegd kon veinzen, als het haar goed dagt, en over de geringſte zaak, in welke zij niet gekend was, verweet, in het Jaar 1594, op een ſchamperen toon, den Staaten de geſchenken, gegeeven aan JACOBUS, Koning van *Schotland*, wanneer zij, als Peters, over deszelfs Zoon ten Doop ſtonden. Zij noemde dit, dewijl de Staaten voorgaven, om geld zo zeer verleegen te zijn, eene ontijdige grootsheid, eischte haare ver-

schootene penningen terug, en dreigde, in geval van weigeringe, Vrede met *Spanje* te zullen maaken. Om haar eenigzins te vrede te stellen, zond men haar eenige Schepen en volk tegen *Spanje*. Doch als de Staaten naderhand dit zelfde aan *Frankrijk* deeden, nam zij het zo euvel op, dat zij dezelven te gemoet voerde, dat indien zij reeds de magt hadden, om groote Koningen bijstand te kunnen verleenen, zij haare hulpe wel konden ontbeeren; in toorn en zeer schampere bewoordingen, eischte zij met een haar geld te rug. Maar de groote BARNEVELD wist doorgaans middel, door zijn verstand en staatkunde, haare driften tot bedaaren te brengen. Haare goede trouw, het zij het aan haar zelve, of aan haare Ministers haperde, was niet zeer groot: want met weinige moeite zou men kunnen bewijzen, dat zij besolding vorderde voor 7000 man, daar 'er niet meer dan 800 gekoomen waren, en die men zelfs moest onderhouden. Hoe meer de voorspoed der Nederlanden toenam, hoe jaloerscher zig de Koningin aanstelde. De Staaten, om zo veel doenlijk was, haar in een goeden luim te houden, deeden haar eenigen onderstand, tot den togt naar *Cadix*; doch dit voorbij zijnde, begon zij den ouden deun te zingen, en vorderde geld. Aan de Gezanten verweet zij, dat de *Hollanders* al het voordeel van den Oorlog voor zig zelven hielden, en dat de onkosten liepen voor haare rekening. Bezwaarlijk zou het in dien tijd geweest zijn, haar te bevredigen, zo niet het gerugt van eene nieuwe toerusting in *Spanje* haar tot andere gedagten gebragt hadde. De vreeze daarvoor gaf aanleiding tot een verbond, tusschen *Engeland*, *Frankrijk* en den *Staat*, 't welk, in het Jaar 1596, gesloten, en twee Jaaren daarna, niet zonder groote moeite, vernieuwd werd. Schoon men erkennen moet, dat Koningin ELISABETH den Staaten merklijke diensten beweezen heeft, bestonden dezelve, echter, meer in raad, dan wel in daad; en schoon zij zig die beiden rijklijk deed betaalen, moest men nogthans, op bovengemelde wijze, met haaren grilligen aart worstelen, tot aan haaren dood.

ELIZABETH, Dogter van JACOB DEN I, Koning van *Engeland*, *Schotland en Ierland*, gehuwd met FREDRIK, *Paltsgraave Keurvorst aan den Rhijn*, beide naderhand gekroond

kroond als Koning en Koningin van *Boheemen*, doch ook beiden, naa den ongelukkigen Veldslag bij *Praag*, genoodzaakt het Rijk te ruimen. Zij namen toen hunne toevlugt tot de *Nederlanden*, alwaar zij ook Staatelijk ontvangen en onderhouden werden. Deeze ELISABETH bezat een veel mannelijker hart, dan haar Vader en Gemaal; welke de Kroon niet zou hebben aangenomen, indien zij hem daar toe niet gedrongen had. Zij hem in verlegenheid ziende, sprak hem dus aan: *Hoe! hebt gij een Konings Dogter ten Huwelijk durven vraagen, en durven beslaapen, en durft gij een Konings Kroon, nu die u wordt thuis gebragt, niet aanvaarden?* Zij beiden uit den *Paltz* naar *Boheemen* vertrokken zijnde, en zig te *Waldsesfel* bevindende, kwamen de Gezanten der *Boheemsche*, *Silesische* en *Moravische* stenden hen aldaar begroeten. In een gehoor, welk zij bij de Koningin hadden, bedankten zij haare Majesteit, dat zij haaren Gemaal bewoogen had, de Kroon te aanvaarden. Zij antwoordde daarop, in de *Fransche* Taal: „ 't Geen ik ge-„ daan hebbe, is gedaan ter Eere Gods, en tot welstand van „ den Protestantschen Godsdienst. Alles is door mij geschied „ met goede oogmerken; en in 't vervolg zal het aan mijnen „ wil noch genegenheid ontbreeken. Daarop mogen zig de „ Stenden verlaaten." Naa hunne komst te *Praag*, werden zij beiden, den 28 October in het Jaar 1619, gekroond, en zij, als Koningin, met aanzienlijke geschenken begiftigd. Maar hun Rijk was van korten duur; want, gelijk wij zeiden, naa den ongelukkigen Veldslag, namen zij de vlugt herwaards.

Op den zelfden tijd dat de ongelukkige Paltzgraaf haar ten Huwelijk verzogt, liet de Koning van *Spanje* het zelfde doen. Eenige *Engelsche* Grooten waren van oordeel, dat zij de aanbieding des Konings moest omhelzen; om reden, dat zij daar door Koningin kon worden. Maar zij gaf ten antwoord, dat zij liever eene Vrije Vorstin in *Duitschland*, dan eene Slavin in *Spanje* wilde zijn. Zij had eene zinspreuk gekoozen, die haar wel te stade kwam: *Mijn gemoed blijft onbeweeglijk.* Toen zij haare goederen en staaten hadt verlooren, gaf zij proeven van haare kloekmoedigheid. Uit dit rampspoedig Huwelijk zijn voortgekoomen, agt Zoonen en vijf Dogters; agt van deeze Kinderen zijn in de *Nederlanden* gebooren, niette-

genſtaande haar Gemaal nog maar 36 Jaaren oud was, toen hij ſtierf. Zie verder FREDRIK, *Paltsgraaf op den Rhijn*, enz.

ELISABETS-VLOED. Zie WATERVLOEDEN.

ELISABETS-CONVENT, was weleer een Klooſter in *'s Gravenhage*, en ſtond ter plaatze, daar thans de nieuwe Groenmarkt is.

ELLEKOM of ELLEKUM, een Adelijk Huis in *Gelderland*, in het Richterampt van de *Veluwe-Zoom*, nabij het Dorp *Velp*.

ELLEMEET, een Dorp in *Zeeland*, tusſchen *Elkerzee* en *Serooskerken* geleegen. Voorheen was het veel aanzienlijker dan tegenwoordig. De Kerk is, geduurende den *Spaanſchen* Oorlog, om verre gehaald, en nooit weder opgebouwd. 'Er is niets van overgebleeven, dan het Kerkhof, waar bij men nog ſommige der *Oude Vliedbergen* vindt. De Huizen ſtaan zeer ongeregeld, hier en daar verſtrooid. Een geruimen tijd heeft deeze Heerlijkheid behoord aan het Geſlacht van DE JONGE, te *Zierickzee*, en wel aan den Heer CORNELIS DE JONGE *van Ellemeet*, in leeven Ontfanger Generaal der Vereenigde *Nederlanden*; door wiens Dogter, MARIA DE JONGE *van Ellemeet*, getrouwd met ADOLF JULIUS, Baron *van Hufel*, geweezen Landdrost van *Zalland*, *Ellemeet* in het Geſlacht van dien Heer is overgegaan.

ELLEWOUDSDYK, ook wel *Elfsdijk* genaamd, een Dorp in *Zeeland*, en wel op het Eiland *Zuid-Beveland*, voorheen veel grooter en aanzienlijker dan tegenwoordig. Bij het zelve ſtond wel eer een pragtig Slot, behoorende aan den Heere van *Ellewoudsdijk*. Thans is van het zelve bijkans niets meer overig. Tegenwoordig behoort de Heerlijkheid aan het Adelijk Geſlacht van PERPONCHER SEDLINITZKY.

ELLICHT; zie VLEITINGEN, in *Staats-Braband*.

ELLINGEN, een Dorp in *Gelderland*; VAN DER HOUWE ftelt het onder *Arnhem*.

Zie zijn *Hand. Chronijk*, I Deel. fol. 84.

ELMP, een Dorp en Heerlijkheid in *Opper-Gelderland*, onder het Ampt van *Montfoort*, een uur gaans ten Oosten van *Zwalm*.

ELSEN, eene Buurt in het Landfchap *Twenthe*, behoorende onder *Rijssen*, een der negen Gerichten van *Twenthe*.

ELSHOUT, een Buurfchap, behoorende onder *Lekkerland*, in de *Alblasserwaard*.

ELSHOUT, een Dorp en Heerlijkheid in 't Land van *Heusden*, ten Zuid-Oosten van *Baardwijk*; het wordt door den Predikant van *Baardwijk* bediend.

ELSIUS, (PHILIP) geboortig van *Brussel*, was een *Eremijt* van de *Augustijner* Orde, geftorven in het jaar 1654. Hij heeft ten dienfte van zijne Orde gefchreeven, maar, bij gebrek aan een goed oordeel, 'er weinig dienst mede gedaan.

BAILLET, *Jug. des Scavans fur les Crit. Hist.*

ELSLO, een der dertien Dorpen van de Grietenij *Stellingwerf-Oosteinde*, geduurende de Regeering van het Huis van *Bourgondien*, gevoegd onder het Kwartier van de *Zevenwolden*, in *Friesland*.

ELSPEET, een Dorp in het Landdrost-Ampt van de *Veluwe*, onder het Schoutampt van *Barneveld*, een uur gaans ten Zuid-Oosten van *Nunspeet* geleegen. De Ingezeetenen, die tamelijk wel gegoed zijn, geneeren zig met den Landbouw, en plagten voor een fpreekwoord te hebben: *Wij hebben Edelman noch Bedelman.* De Kerk van *Elspeet*, die door één Predikant

bediend word, is tamelijk oud, en de Toren meest van Duifsteen gemaakt. Tusschen *Elspeet* en *Garderen* vind men het fraaije *Elspeeter Bosch*.

ELST, een tamelijk groot Dorp, in de *Over-Betuwe*, behoorende, met *Elten*, onder één Panderampt. *Elst* ligt aan de Vaart van *Nijmeegen* naar *Arnhem*, van beide Steden genoegzaam even verre. De Schepen moeten hier vertollen; zie boven op 't *Art.* ELISTA. *Elst* behoort thans aan den Hoog Edelen Heere CASPAR BARON VAN LYNDEN. Behalven de Gereformeerde Kerk, is aldaar eene Staatie van Roomschgezinden, die door een waereldlijk Priester bediend worden.

ELTEN, een Drostampt, 't welk voortijds onder het Graafschap *Zutphen* heeft behoord. Hertog KAREL *van Bourgondien* schonk het aan den Vorst van *Kleef*, in vergelding van veele gedaane diensten. MAXIMILIAAN *van Oostenrijk* heeft naderhand deeze gift bevestigd.

ELTEREN-KLOOSTER, weleer een Graaflijk Convent, op den *Witten* of *Elterenberg*, in oude brieven bekend bij den naam van ELTON. Het was weleer het oudste en rijkste Klooster in *Gelderland*, door milde giften voorzien van eene groote menigte Heerlijke goederen, aan het zelve leenroerig. De Stichter daarvan, was WICHMAN, Graaf van *Zutphen*, die het aan ST. VITUS wijdde. Ook onttrok hij het aan de waereldlijke magt, en stelde het, in het Jaar 970, onder bewind van het Bisdom van *Utrecht*; alle de giften, door hem daar aan gedaan, werden, in het Jaar 973, door den Jongen Keizer OTTO bekragtigd, en door hem nog vermeerderd met de gift van den Tol der Visscherij op het Dorp *Salon*. Sommigen verstaan hier door, *Sallik* aan den *Ysel*; anderen *Sellem* bij *Deutecom*. Keizer LOTHARIUS DE IV voegde, in het Jaar 1134, nog daar bij Jaarlijks twee Talenten, uit de schatting van *Doesburg*. ADELHEID, Dogter van WIGMAN, had tot Man BALDERIK, den dertienden Graaf van *Kleef*. Deeze verklaarde, na den dood van WIGMAN, volgens de *Saxische* Regten, alle die overmatige giften voor onwettig, om dat de Vader dezelve geschon-

ken

ken had, buiten toestemming van zijne Dogter. Keizer OTTO DE III dagvaardde Partijen voor zig te *Nijmegen*. BALDERIK en zijne Gemalin stemden aldaar, niet alleen in de gedaane giften; maar beschonken het Convent, nog daarenboven, met de halve inkomsten van *Emmerik*, *Arnhem*, *Putten*, *Apel*, *Hervelt*, *Redichem*, *Lienden*, *Brummen*, en ter *Huneppen*. Ook verkreeg *Elten* alle de Vrijheden, welke de drie Kloosters van *Esseneden*, *Guiden*, en *Quidlenburg* genooten; met het regt van alle Herten en Hinden te mogen jaagen, in de vier Bosschen van *Steenrewold*, *Overwicgij*, *Mulo* en *Subort*; ja zelfs van het vliegende wild. Her *Elteren-Klooster*, hoewel een Juffers-Convent, had insgelijks het regt van de Jagt. De Paus gaf haar vrijheid, eene Abtdis uit het midden van haar te mogen kiezen, mids zij bij elke aanstelling een pond zilver in de Schatkist bragten. Ook waren zij gemagtigd om eenen Advocaat aantestellen.

ANTHONIUS MATTHEUS noemt deze plaats, in 't meervoudige, *Altinae*; om reden dat 'er twee zijn, die deezen naam voeren: *Hoog Elten* op den *Elterenberg*, en *Neder-* of *Laag-Elten*, aan den voet van den Berg. Ook blijkt het, uit de Brieven van Keizer OTTO DEN III, dat digt daar bij een Bosch geweest is, 't welk den naam van *Eltena* voerde.

ELZENBURG, is eene Heeren Huizing, in *Staats-Braband*, in het Kwartier van *Maasland*, onder het Dorp *Berlikum* behoorende.

ELZENOORT, geleegen in onze Lieve Vrouwe Polder, onder het Rechtsgebied van *Veere*, op het Eiland *Walcheren*.

ELZEVIER. Vier beroemde Boekdrukkers heeft *Holland* voortgebragt, die dezen naam gevoerd hebben: BONAVENTURA, ABRAHAM, DANIEL en LODEWYK, allen niet minder beroemd om hunne Geleerdheid en Konst, dan de STEPHANI en PLANTYNS. Ook behoeven zij, voor deze mannen, niet te wijken, in de keuze van goede boeken, welke zij gedrukt hebben, zo min als in bekwaamheid, ten

op-

opzigte van al dat geen, 't welk den Boekhandel betreft. Met betrekking tot de fierlijkheid en netheid van Letteren, hebben zij hen verre overtroffen. De eenigfte, die hen daarin is nagevolgd, is de Heer ENSCHEDÉ te *Haarlem*, wiens Lettergieterij en Drukkerij thans door gantsch *Europa* vermaard is, en, zelfs door aanzienlijke Vorften, met goedkeuring en toejuiching, bezigtigd word. Dit merken wij aan, alleen met oogmerk om te doen zien, dat de konst en kiefche fmaak van Boekdrukken, met de ELZEVIERS, hoe groot hunne roem ook ware, niet is uitgeftorven.

Wat den arbeid van deze mannen aangaat; om 'er eene flaauwe fchets van te geeven, noemen wij alleen, hunnen *Virgilius* en *Terentius*, hun *Nieuw Testament* in 't *Grieksch*, behalven eenige anderen, met roode voorletters gedrukt, die Meesterftukken van de kunst zijn, en hun den naam verworven hebben, van de beste Boekdrukkers van *Europa* geweest te zijn. Meer dan eens hebben zij eene naamlijst uitgegeeven van de Boeken, bij hen gedrukt. De laatfte uitgaave van dezelve, door DANIRL ELZEVIER, is veel uitvoeriger dan de voorgaande, die te voorfchijn kwam, in 12, in 7 deelen, in het Jaar 1674. De laatfte van dit Geflacht was de Heer DANIEL ELZEVIER, overleeden te *Amfteldam*, in de maand October van het Jaar 1680.

EMANUEL, (*Don*) Zoon van *Don* ANTONIO, gekroond, maar fpoedig daarna verdreeven Koning van *Portugal*, door FILIPS DEN II, Koning van *Spanje*. EMANUEL had den meesten tijd zijns Leeven, met zijnen Vader, in Ballingfchap doorgebragt, en was voornaamlijk opgevoed in *Frankrijk* en *Engeland*. Eindelijk kwam hij, met zijnen Broeder, *Don* CHRISTOPHORO, in *Holland*, alwaar de Staaten Generaal hun bevordering en befcherming beloofden. Geduurende den tijd, dat Prins MAURITS, met het Leger van den Staat, te velde was, wist *Don* EMANUEL zig zodanig bemind te maaken, bij EMELIA, Zuster van Prinfe MAURITS, dat zij zig uit den *Haag* begaf, naar 't Leger voor *Breda*, om haars Broeders toeftemming te verzoeken; tot het Huwelijk met *Don* EMANUEL. MAURITS floeg dit af, tot zo lang dat haar be-

beminde zou beweezen hebben, wie zijne Moeder was, of geweest was; want men hield hem voor een Bastaard. Ook bezat hij niets om van te leeven, dan het geen hem van anderen geschonken werd; waarbij nog kwam, het onderscheid van Godsdienst. Zij eene volkomene weigering, ten minsten een lang uitstel, niet kunnende dulden, trouwde hem heimelijk, ten overstaan van eenige getuigen. Toen nu de Staaten en Prins MAURITS de onderlinge zamenwooning zogten te verhinderen, werd zij van een doodelijke krankte overvallen.

MAURITS, in *'s Hage* gekomen zijnde, was dermaate op haar verstoord, dat zij beiden, zonder dat hij een van hun wilde zien of spreeken, de provintien moesten ruimen. Zij zetten dan zig te *Wezel* neder, in het Jaar 1608. Na dat zij verscheiden Kinderen verwekt hadden, werd, door tusschenkomst van Gezanten enz. eindelijk eene verzoening tusschen MAURITS en EMELIA bewerkt. Aan *Don* EMANUEL, werd, van den Staat, een pensioen, van vijfhonderd Guldens ter maand, toegeleid; 't welk in de maand Februarij van het Jaar 1624, nog voor een Jaar verlengd werd, onder voorwaarde, dat hij niemand, dan zijne Domistiken, zou toelaaten, in zijn verblijf ter Misse te koomen. Vermids hij meer en meer begon te merken dat hij een onaangenaame Gast in Nederland was, trad hij in onderhandeling met ISABELLA CLARA EUGENIA, om binnen *Brussel* het einde van zijn Leeven af te wagten: ten dien einde deed hij afstand van zijne aanspraak op *Portugal*, en verkreeg, daarvoor, van Koning FILIPS, een Jaarlijks onderhoud. Zijn eene Zoon, *Don* GUILIELMO LORIS, werd Ridder van *Malta*; doch, na dat hij deze waardigheid, eenige Jaaren, hadt bekleed, verliet hij de Orde, en tradt in het Huwelijk. De andere begaf zig in een Klooster; doch naderhand, onder een gezogt voorgeeven, in *Holland* gekomen zijnde, deed hij, te *Delft*, belijdenis van den Hervormden Godsdienst. Eenigen tijd daarna, als Kapitein, eene Compagnie Ruiters aanvoerende, werd hij, te *Gelder*, gevangen, en wederom in een Klooster gestooken. In het Jaar 1643, het Klooster ontvlugt en weder te *Delft* gekomen zijnde, verklaarde hij, als Protestant te willen leeven en sterven. Alle de Dogters van *Don* EMANUEL bleeven bij

haa-

haare Moeder, en zijn in den Hervormden Godsdienst opgevoed. Prins MAURITS, in het Jaar 1625, overleeden zijnde, was EMELIA gantsch niet voldaan over het Testament, door haaren Broeder gemaakt. Uit hoofdigheid besloot zij het Land te verlaaten. Zij had eene Rente van 1000 Rijksdaalders Jaarlijks, op de Generaliteit; deeze maakte zij te Gelde, en kocht daarvoor een Kasteel en Heerlijkheid, niet verre van *Geneve*. *Don* EMANUEL, een Paspoort voor zig zelven en zijne Dienaaren bekomen hebbende, vertrok, na afscheid van de Staaten genomen te hebben, op den 24 April 1626, naar *Brussel*, en Prinses EMELIA, met haare Dogters, naar *Geneve*. Na haaren dood, trouwde *Don* EMANUEL met *Donna* LOUISA D'OSORIO, Kamerjuffer van de Infante ISABELLA. Hij overleed te *Brussel*, den 22 Junij 1638. De Prinses EMELIA had hem voorheen zo teder bemind, dat zij naar *Breda* trekkende, om haars Broeders toestemming te vragen, aan EMANUEL ter hand stelde, een Koffertje met Juweelen, met bijvoeging: „ Indien mijn Broeder mij ergens in bewaaring mogt stellen, „ kunt gij dit voor u behouden, om 'er van te leeven; en zo „ niet, kunt gij het mij weder ter hand stellen". Aan Prinse MAURITS verklaarde zij ronduit, wel getroost te zijn, als zij met hem maar getrouwd was, om armoede te lijden: „Mijne jonger Zusters, zeide zij, zijn alle getrouwd; en voor „ mij word niet gezorgd om een Huwelijk; dus zoude ik wel „ altoos ongetrouwd kunnen blijven; en dat is mijne meening „ niet".

't Geen MAURITS het meest op haar deed vergramd zijn, was, dat zij haar huwelijk door een Roomsch' Priester had doen inzegenen; en, daarenboven, de stoutheid had, van aan de Staaten te schrijven, dat zij dit gedaan had, om dat de *Roomschen* haare Kinderen anders voor onwettig zouden houden, en van het Recht op de Kroon van *Portugal* versteeken. Doch deze vuurige liefde moet naderhand merkelijk verkoeld zijnde, wijl zij zoo gereed van hem scheidde.

Zie E. VAN METEREN, GROTIUS en AITZEMA.

EMA.

EMANUEL PHILIBERT, Hertog van *Savoije*, bijgenaamd YZERHOOFT. Zijn Vader was Hertog KAREL DE III, en zijne Moeder BEATRIX *van Portugal*. Hij kwam ter waereld den 8 Julij van het Jaar 1528. Eerst was hij bestemd tot den Kerkelijken staat; doch, met den dood van zijne twee Broeders, werd hij geschikt om zijnen Vader op te volgen. Den ouderdom van twintig Jaaren bereikt hebbende, deed hij eene reize naar *Duitschland*. Keizer KAREL DE V sloeg hem, in 't Jaar 1548, binnen *Utrecht*, tot Ridder van 't Gulden Vlies. In verscheiden gelegenheden gedroeg hij zig als een dapper Krijgsman. In het beleg van *Metz*, werd hij Generaal van 't Keizerlijk Leger, en voerde, in die waardigheid, het bevel, in den Veldslag bij *St Quintijn*. In het Jaar 1557 was hij zijnen Vader als Hertog van *Savoije* opgevolgd, en verzelde, in het volgende Jaar, Koning FILIPS DEN II, naar *Engeland*, alwaar hem de Ridderorde van den Kousseband vereerd werd.

Naa dat Keizer KAREL DE V afstand van de *Nederlanden* hadt gedaan, in het Jaar 1556, werd hij tot *Gouverneur der Nederlanden* aangesteld. In dat zelfde Jaar, na dat de Vrede met *Frankrijk* was gesloten, in zijn Hertogdom hersteld zijnde, trouwde hij met MARGRETA, Dogter van FRANCOIS DEN I, Koning van *Frankrijk*, en Zuster van HENDRIK DEN II. Zijne dapperheid en voorzigtigheid gaf hem gelegenheid om zijne goederen te vermeerderen, gelijk zijne deugden hem tevens beroemd maakten. Door zijne Godsdienstigheid en zonderlinge liefde tot de wetenschappen, won hij de liefde zijner Onderdaanen. Het voornaamste, 't geen hij, ten dienste der *Nederlanden*, verrigtte, was dat hij FILIPS overreedde, om van zijnen eisch van den honderften en den vijftigsten penning afteftaan. Met het vertrek van den Koning naar *Spanje*, ontsloeg hij zig van de Landvoogdije.

Hij overleed den 30 Augustus van het Jaar 1580, nalaatende éénen Zoon, KAREL EMANUEL, die hem in 't Hertogdom opvolgde. Zijn Leeven is in het *Fransch* beschreeven, en gedrukt in 8vo, te *Amsteldam*, in het Jaar 1682.

EMANUEL VAN METERREN; zie METERREN. (EMANUEL VAN)

EMATIL; zie OPSLAG.

EMBDEN, (JAN GERRITS VAN) waarschijnlijk gebooren in de Stad, naar welke hij den toenaam voerde, op den 30 April, van het Jaar 1651. Als Leeraar onder de Doopsgezinden werd hij beroepen te *Appingadam*, in *Groningerland*, in het Jaar 1597, en, in 't Jaar 1606; te *Haarlem*. De twisten, die onder de Doopsgezinden in dien tijd plaats hadden, hem tegen den zin zijnde, verliet hij *Haarlem*, en begaf zig naar *Dantzig*, alwaar hij overleed, in het Jaar 1617. SCHYN, in zijne *Historie der Mennonieten*, maakt van zijne Schriften gewag.

Zie het Derde Deel, bl. 42.

EMBRICA VILLA; EMMERIK. Het is klaar, zegt HALMA, volgens ALTING, dat deeze plaats haaren naam heeft ontleend, van eenen EMBRICH of EMMERICH, een Man van aanzien, die Graaf, Schout, op zijn minst genoomen *Hoevenaar*, daar van was. Ik zou, zegt ALTING, Part. 2. pag. 47. niet durven verzekeren, dat het eene van de Koninklijke Hofsteden geweest is; hoe wel men vind aangetekend, dat Keizer LODEWYK de Godvrugtige, in het Jaar 828, daaromstreeks, eenigen tijd zijn Hof gehouden heeft. EMMERIK is thans een aanzienlijke Stad, aan den Regter Oever van den *Rhijn*. Eerst behoorde zij aan de *Gelderschen*, die haar van de Kerk van *Utrecht* te leen hielden, doch haar aan die van *Kleef* verpandden, en naderhand in eigendom afstonden. In de Handvesten van OTTO DEN GROOTEN, van het Jaar 970, en in die van OTTO DEN III, van 996, en van LOTHARIUS DEN II, van het Jaar 1134; als mede in de lijst van de Leenmannen van *Utrecht*, werd deeze plaats *Embrica* of *Embraca* genaamd. Een breeder verslag hiervan, kan de Leezer vinden, beneden op het *Artikel* EMMERIK.

EMBS; deezen naam geeven de *Hoogduitschers* aan de Rivier de *Eems*.

EMELIE-POLDER, eene der Hooge Heerlijkheden, behoorende aan den Heere Prinse van *Oranje en Nassau*, op *Hollandschen* Bodem gelegen, ten Zuiden van den *Biesbosch*.

EMELISSE, voortijds een aanzienlijk Dorp, in *Zeeland*, op het Eiland *Noord-Beveland*, met den vloed van 1530, onder het water bedolven.

M. V. D. HOUVE, *Hand. Chronijk.*

EMEREN, een Adelijk Huis, in *Gelderland*, behoorende onder het Dorp *Barneveld*, in het Landdrost-Ampt van de *Veluwe*.

EMESE; dus noemen eenige Schrijvers de Rivier, welke de Romeinen *Amasia*, en anderen *Emesa* noemden. HEDA noemt ze *Amasis*, en UBBO EMMIUS, *Amasus*. Zie EMETHA.

EMETILLE, of *Metil*, een Schans, gelegen tusschen *Zuidhorn* en *Midwolde*, bijna een mijl van *Groningen*. Graaf WILLEM LODEWYK *van Nassau* ontweldigde dezelve, in het Jaar 1589, den *Spanjaarden* en deed ze ongemeen versterken; doch dit niettegenstaande, heroverde *Verdugo* dezelve, in het evengemelde Jaar. Prins MAURITS, in het Jaar 1591, meester van *Deventer* geworden zijnde, begaf zig naar *Friesland*, met oogmerk om *Groningen* te bemagtigen; doch hier te veel tegenstand ontmoetende, vergenoegde hij zig met de overmeestering van *Delfzijl*, het Fort of de Schans van den *Opslag*, en de sterkte *Emetille*.

EMETHA. Van deeze plaats maaken de Abten van *Wierum* menigmaal gewag, in hunne Schriften, als van eene Hofstad, *Villa*, in *Fivelingo*. Zij is aldus genaamd naar de Rivier *Emesa*, (zie hier boven) als liggende aan een inham van de Rivier de *Eems*. Op deeze plaats plagten de *Romeinen*, met hunne Vlooten het Anker te laaten vallen. PTOLEMEUS telde, reeds ten zijnen tijde, deeze plaats onder de beruchtste Oorden van het *Over-Rhijnsche Germanien*. Bekend is het, dat het een aanzienlijk marktvlek was, zo lang de Haven of Ree bevaaren

ren werd. De Abt *Emo* zegt duidelijk, dat de welvaarendste plaatzen, in zijnen tijd, in *Fivelingo* geweest zijn: *Lopeshem*, *Emetha* en *Fermeshem*. Ook verhaalt de Onbekende *Monnik*, die de Chronijk van MENCO tot op het Jaar 1296 vervolgd heeft, dat als FOLCARD, de Opvolger van OUTGER, de vijfde Abt van *Werum* was, die van *Fivelingo* de gewoonte hadden, te vergaderen in het *Marktvlek*, verstaande daar door *Emetha*, om hunnen nieuwe Burgemeesteren den Eed afteneemen, op een vastgestelden dag, de *Verschijningsdag* of *Koningmaandag* genaamd, zijnde de tweede Maandag na Kersmis, thans genaamd de Maandag na *drie Koningen*; die nog heden ten dage te *Groningen* de eerste Regtdag in het nieuwe Jaar is. Op hun eigen gezag, tegen het goedvinden van de Algemeene *Friesche* Vergaderinge, besloten die van *Fivelingo*, behalven veele andere dingen, dit *Marktvlek* tot eene Stad te verheffen, en vergunden aan dezelve de hoogste Reggen, die door niemand dan den *Souverain* of Opperheer plaggen toegestaan te kunnen worden, als daar zijn. 1. Het *Stapelregt*, en zijnde ten dien einde, in het Jaar 1219, tot een Stapelplaats, een groot gebouw opgerigt. 2. Het *slaan der Munte*; welke *Embder Munt* (*Emethensium*), langen tijd, gangbaar geweest is, zijnde de *Embder* Guldens ook bekend bij den naam van *Fivelinger Mark*. 3. Eene *Doorlugtige Schoole*, over welke EMO allereerst het bestier had. 4. *Gemeenschappen* of *Gilden*, waar van de *Gildenkamp* nog overig is. Dit alles, echter, werd door de *Groningers* en die van *Hunsingo*, volgens besluit van eene algemeene Vergadering te *Groningen*, in het Jaar 1232 gehouden, om verre gestooten. 't Geen 'er nog van over bleef, raakte van zelfs te niet, doordien de stroom zo veel slik in de Haven opwierp, dat dezelve geheel verstopt werd, en gelijk MENCO zegt, droog geworden zijnde, met stroo en mest gevuld is. Omtrent dien zelfden tijd, werd ook de *St. Andries Kerk*, door een ongelukkigen brand, in de asch gelegd. Aldus kreeg de plaats, van nieuws, de gedaante van een gering *Dorp*. Bij wijze van onderscheidinge, heeft men het naderhand den naam van *Wester Embden* gegeeven, en wel inzonderheid, toen, in het Jaar 1300, het *Kasteel* en *Dorp Embden* meer begon bekend te worden. Dit lag aan den Oostkant van de Rivier-

vier de *Eem*, zijnde een Erfgoed van het Geslacht van VAN EMBDEN, naderhand aangegroeid tot eene vermaarde Koopstad, behoorende onder *Oost-Friesland*, en alomme bekend, om de schuilplaats, welke de vervolgde Protestanten aldaar vonden.

EMILIA of EMELIA, Dogter van Prins WILLEM DEN I. en van ANNA *van Saxen.* Boven op het *Artikel* van DON EMANUEL, haaren Gemaal, hebben wij van haar reeds verslag gedaan.

EMINGA of AEMINGA, een Slot, of Adelijk Huis, in de *Friesche* Grietenij *Wonseradeel*, onder *Westergoo*, in het Dorp *Parrega*, aan de Vaart, tusschen de Steden *Bolswert* en *Workum*.

EMISGOE, EMISGONIA, EISGA. Volgens den Geleerden ALTING, betekent dit woord, Landen gelegen aan de Rivier de *Eems*; welke Landen, volgens 's mans verklaaring, op verscheidene wijzen verdeeld worden; vooreerst in *Ooster* en *Wester Emisgoe*; het *Ooster* wederom in het *Opper-* en *Nederkwartier*, en het Nederkwartier eindelijk in *Emisgoe*, genomen in eene ruime of naauwe betekenis. Het *Neder*, of *Laage Emisgoe*, word, in eene ruime betekenis, door KAREL DEN GROOTEN beschreeven, als strekkende aan de Noord-Zee, tusschen den *Eems* en de *Jada*, die hij *Edoos moeras* noemt, in den brief van den 11 Julij, van het Jaar 788, en waar bij de Grenzen van het Stift *Breemen* bepaald werden. ADAM VAN BREEMEN noemt dit zelfde Kwartier, het Kwartier, het Graafschap van *Friesland*. Door gifte van Keizer HENDRIK DEN IV., heeft de Aardsbisschop van *Bremen*, naa dat EGBERT *de Sax* gebannen was, dit Graafschap, hoewel slegts voor een korten tijd, bezeeten. *Neder Emisgoe* (*Emisgonia*), word, in eene naauwer betekenis, nog hedendaags genaamd *Eemland*. Het *Opper-Ooster Emisgoe*, is, volgens EMO, een klein gedeelte van *Munsterland*, waarin ligt het Dorp *Asschendorp*. Eindelijk *Wester-Emisgoe*, 't welk bij ALFRIDUS genaamd en door hem gesteld

word aan den flinker Oever van de *Eem*, tusfchen *Fivelingo* en *Reijderland*, ter plaatze daar nu het *Oldampt* is, en alwaar de Op- en Ingezetenen langs de Rivier woonden, zo lang zij van den *Dollert* onbefchadigd bleeven.

ALTING, *Germ. Inf. p.* 2. *fol.* 50.

EMMAUS, weleer een Klooster in *Gelderland*, onder het Schoutampt van *Ermel* of *Ermele*. Meer andere Kloosters van dien naam vondt men voortijds in de *Nederlanden*; doch, gelijk meest alle de overige gewijde gestigten, zijn ze, zedert de vastftelling der Kerkhervorminge, vernietigd, of tot andere gebruiken gefchikt.

EMMELOORD, een Eilandje, of eigenlijk een gedeelte van het Eiland *Schokland*, zijnde van het ander gedeelte, *Ens* genaamd, afgefcheiden door een Dijkje, de Landfcheiding genaamd, 't welk dwars door *Schokland* van het Oosten naar het Westen loopt, en niet door een Sloot, zo als zommigen willen. Voorheen voerde het den naam van *Emmelwaard*, of *Emmelwerd*; ook wil men dat het thans bewoonde gedeelte den naam van *Maanhuizen* zou gedragen hebben. Zommigen leiden den naam van *Emmeloord* af van *Hamelland* of *Eemland*, waarvan *Schokland*, ten Zuiden door de Zuider-Zee is afgefcheiden. Dit Eiland is even als *Schokland*, rondom bedijkt, doch niet zwaar, zo dat het dikwils gevaar van Overftroomingen loopt. Wanneer de Inwooners dit ongeval te gemoet zien, fteeken zij gemeenlijk den Dijk door, om hunne Landerijen voor fchade van eene fchielijke overftrooming te beveiligen. Dit is nodiger, dewijl de grond hier zeer moerasfig is, en door den zwaaren flag van het water ligtelijk wegfpoelt. Het water met minder drift ingelaaten, wordt naderhand, door middel van *Duikers*, geloost.

EMMELOORD, werd, volgens de Quohieren van het Jaar 1632, begroot op 100 Morgen Lands; en te gelijk 47 Huizen op de Lijst der Verpondinge gebragt. De Huizen, wier aantal eer verminderd dan vermeerderd is, ftaan op werven, opgehoogd van koemest. Door middel van paalen en planken, moeten

ten zij, in geval van hoog water, tegen inftorten voorzien worden. Veele woningen der Opgezeetenen zijn in het midden afgefchooten, en worden door twee Huisgezinnen bewoond. De Kerk, die op dergelijken grondflag gebouwd, en voor de overftrooming insgelijks niet beveiligd was, brandde, in het Jaar 1749, met 34 Huizen, tot den grond toe af. De Predikdienst moet 'er verrigt worden door den Predikant van *Ens*. Doch vermids 'er geene Gereformeerden, dan de Koster en zijne Vrouw woonen, gaan deeze te *Ens* ter Kerke. Dit is de reden, waarom de Kerk niet weder opgebouwd werd. Alle de bewooners zijn den Roomfchen Godsdienst toegedaan.

Zommige van deeze Eilanders drijven handel in Graanen, op *Hamburg*, *Overijsfel* en *Amfteldam*; doch de meesten geneeren zig met den Vischvangst, in de *Noord-* en *Zuider-Zee*. In het Noordlijk gedeelte van *Emmeloord*, ftond weleer, buitendijks, een Kaap of Dagbaak, ter plaatze, alwaar in vroegere tijden eene Kerk geftaan heeft. *Emmeloord* maakt, met het Eiland *Urk*, ééne Ambagtsheerlijkheid, behoorende aan de Stad *Amfteldam*; zie URK.

Uit hoofde der groote gemeenfchap van *Emmeloord* met *Ens*, zijn de Provintien *Holland*, *Friesland* en *Overijsfel*, federt het Jaar 1710, overeengekoomen, om gelijklijk te dragen in de kosten, die ter bewaaringe van *Ens* nodig zijn: om reden, dat aan het behoud van dat Eiland veel geleegen ligt, ter beveiliginge van de Vaart op de *Zuider-Zee*. In het Jaar 1711, werden Burgemeefteren van *Amfteldam*, bij Refolutie van den 13 Julij, door de Staaten van *Holland* gemagtigd, om een gelijk *Ankergeld* wegens *Emmeloord* te vorderen, als de Provintien *Friesland* en *Overijsfel* heften wegens *Ens*; namelijk 30 ft. van ieder Schip, 't welk aldaar het Anker werpt, en niet aan eene der drie Provintien behoort.

EMMEN of EMME, van ouds EMNE, een vrij aanzienlijk Dorp, in het Landfchap *Drenth*, in het Dingfpil *Zuidevelt*, bijna 6000 fchreeden van *Koeverden* gelegen. In het Jaar 1228, werd het, door de *Twentenaars*, geheel uitgeplunderd. *Emmen*, *Oderen* en *Romswinkel*, maaken te zamen één Schoutsampt.

ampt. Dit Dorp was voorheen de gewoone vergaderplaats van de Klasſis; doch de Klasſis van *Emmen* is naderhand verplaatst naar *Slein.* Niet verre van dit Dorp ontmoet men een klein Meirtje, het *Emmer-Meir* genaamd. Ook ziet men aldaar het *Emmerbosch;* als mede den *Emmerdijk*, *Meir*, *Bosch* en *Dijk*, hebben hunnen naam van dit Dorp ontleend.

PICART, *Oudh. van Drenthe.* BACHIENE *Geogr.*

EMINGA, (BOTTO), oorſpronklijk uit een oud Adelijk *Friesch* Geſlacht, waarvan die van *Camminga* het Wapen hebben aangenomen. BOTTO was de Zoon van MENNO, en van EELK JAERLA. Hij ſtond bekend, als een lid der verbondene Edelen, en werd, om die reden, door ALVA, gedagvaard te *Antwerpen.* Waarſchijnlijk is hij, al vóór het Jaar 1572, overleeden, dewijl zijne Zoon en Dogter toen reeds onder Voogden ſtonden.

EMINGA, (HESSEL) Zoon van IDS EMINGA en van WICK HEEMSTRA, had ter Vrouwe WICK HERMANA, bij welke hij Kinderen verwekte, die, waarſchijnlijk, in den Roomſchen Godsdienst gebleven zijn. Zijne agter klein Dogter is gehuwd geweest aan RUURD BURMANIA, die een *Jeſuit* was. Volgens het getuigenis van GELLIUS SNECANUS, mag men echter gelooven, dat HESSEL den Proteſtantſchen Godsdienst omhelsd had. Doch het zij hij *Roomsch* of *Gereformeerd* was, zeker is het, dat hij een lid was van de Edelen, die het *Verbond* en *Smeekſchrift* ondertekend hadden, en daarom mede door ALVA te *Antwerpen* gedagvaard was. Zekerlijk is hij aldaar niet verſcheenen: want hij overleed eerst den 8 Julij in het Jaar 1605, naa zijne Vrouw, die reeds den 19 October in het Jaar 1592 geſtorven was. Hij werd, naast haar, te *Goutum* begraaven.

EMINGA, (SIXTUS of SYDS) volgens zommigen een broeder van BOTTO, doch volgens anderen van HESSEL. Hij behoorde mede onder de Bondgenooten, en was even als de

bovengemelde ingedaagd. Van hem zijn Kinderen en nakomelingen na gebleeven.

EMINGA, (SJUK) Broeder van HESSEL. Ten tijde der beroerten, volgde hij de zijde van den Prins van *Oranje*, zogt zijne veiligheid buiten de Provintie *Friesland*, en werd, in het Jaar 1568, door den Spaanschgezinden Raad, openlijk gebannen. Hij keerde echter naderhand te rug, en werd, in het Jaar 1580, bij voorraad aangesteld, tot Grietman van *Datumadeel*. Van zijne dertien Kinderen, gewonnen bij FOUWEL HOLDINGA, zijn de meesten vóór hem, zonder Kinderen gestorven. De oudste Zoon, IDS EMINGA, was Kolonel, en trouwde met WOMK MOKKEMA. De tweede, TJAARD, werd, in het Jaar 1602, Hopman, en had in Huwelijk, ELIZABETH COENDERS, uit het bekend Geslacht van COENDERS VAN HELPEN, in *Groningerland*. SJUK EMINGA, was overleden in het Jaar 1586.

TE WATER, *Verbondschrift der Edelen*.

EMMEKLAAR, eene vrije Heerlijkheid in *Eemland*, groot 661 Morgen, leenroerig aan de Provintie van *Utrecht*. In het Jaar 1749, werd daar mede beleend de Heer EVERARD WITTERT.

EMMERIK, waarvan reeds eenig gewag gemaakt is, op het *Artikel* EMBRICA, is eene sterke en wel betimmerde Stad, in het Hertogdom *Kleef*, aan de regter zijde van den *Rhyn*, niet verre van de Grenzen van het Graafschap *Zutphen*, vijf mijlen van *Wezel* gelegen. Schoon deze Stad niet meer onder de bescherming, noch onder het bezit van den Staat der *Vereenigde Nederlanden* behoort, kunnen wij, echter, om reden, hier na te melden, dezelve, zonder 'er melding van te maaken, niet voorbijgaan. Geduurende de *Kleefsche*, *Guliksche* en *Bergsche* verschillen, tusschen *Brandenburg* en *Paltz-Nieuburg*, ontstaan, over het regt van Erfenis, werd dezelve, om haar voor het *Spaansch* geweld te beveiligen, door den Staat, in verzekering genoomen, en met

een aanzienlijk Garnizoen bezet; dit bleef aldaar leggen, tot in het Jaar 1672. Voortijds behoorde EMMERIK, zo als op het *Artikel* EMBRICA gezegd is, aan *Gelderland* en *Utrecht*.

Zommige Schrijvers geeven aan deeze Stad eene zeer hooge Oudheid; zij bepaalen die zelfs tot 56 Jaaren voor CHRISTUS Geboorte: den Stichter daarvan noemen zij AMBIORIKS, een Vorst der *Eubronen*, tijd- en lotgenoot van INDUCIOMARUS, Koning der *Treviren*, die zig gezamenlijk verzetteden tegen de *Romeinen*, en, in het afzijn van JULIUS CAEZAR, eene groote overwinning op dezelve behaalden. In den ſtrijd ſneuvelde de Vorst der *Treviren*; waardoor de geheele buit kwam in handen van AMBIORIKS, die, zo men wil, daarmede vergenoegd, zig naar de overzijde van den *Rhijn* begaf, en aldaar deze Stad bouwde, gevende haar den naam van AMBRIK, naderhand in EMMERIK veranderd. Uit verſcheiden echte gedenkſtukken, kan, met weinig moeite, beweezen worden, dat EMMERIK, ſchoon tot den gemelden tijd niet opklimmende, zeer oud is. Doch, vermids wij, als *Nederlanders*, thans minder betrekking daartoe hebben, dan wel voorheen, zullen wij ons daarmede niet ophouden, maar een kort verſlag doen van 't geen tot ons oogmerk dienſtig is.

Hertog REINALD DE IV van dien naam, vondt, in het Jaar 1379, goed, in plaats van zijn Losgeld aan den Hertog van *Kleef* te betaalen, de Stad EMMERIK geheel en al aan ADOLF afteſtaan; langs dien weg geraakte zij onder de magt van *Kleef*, en bleef onder dezelve, tot in het Jaar 1609; want na dat, in dat Jaar, JAN WILLEM, Hertog van *Gulik*, *Kleef* en *Berg*, zonder Kinderen overleeden was, maakten verſcheiden Vorſten aanſpraak op zijne Landen; hier door, gelijk reeds gezegd is, ontſtondt groote twist over de Erfopvolging. *Keur Brandenburg* en *Paltz-Nieuwburg* ſtelden zig terſtond in het bezit van dezelve, en verzetteden zig, met alle hunne magt, tegen de *Roomschgezinde* Vorſten. Dit ging eenigen tijd vreedzaam in 't werk, en wel zo lang, tot dat de Paltz-Graaf WOLFGANG WILLEM, om de Erfgoederen alleen te bezitten, beſloot, de Euangeliſche Religie af te zweeren en tot den *Roomſchen* Godsdienst overtegaan; alleen met dat oogmerk dat hem de Roomſche Vorſten de hand zouden

den bieden. En, in de daad, dit mislukte hem niet geheel; *Spanje*, wiens belang daarmede verknogt was, verleende hem grooten bijstand.

De Keurvorst van *Brandenburg*, JOHAN SIGISMUND, zijn belang mede niet uit het oog verliezende, voor den *Lutherschen*, den Hervormden Godsdienst hebbende aangenomen, zogt hulp bij de Protestantsche Vorsten in *Duitschland*, gelijk ook bij de Staaten der *Vereenigde Nederlanden*. De *Staaten*, hoewel zij met *Spanje* een bestand hadden getroffen, vonden, echter, ongeraaden, stil te zitten, en de *Spanjaards* zo na aan hunne Grenzen te laaten komen. *Spanje* ging voor, en bragt zijne Wapenen in die Landen, op naam van den Hertog van *Nieuwburg*. De Staaten volgden dit voorbeeld, en voerden hun Volk insgelijks derwaarts, op naam van den Keurvorst van *Brandenburg*. Dikmaals bevonden zig de Legers zeer nabij elkander, zonder dat het een aan het ander leed deed: de *Spaanschen* schroomden de *Staatschen* aantevallen. Op naam van NIEUWBURG, veroverde de Markgraaf VAN SPINOLA, *Orsoy*, *Wezel* en andere plaatzen. Prins MAURITS, daarentegen, bemagtigde *Emmerik*, *Rees*, *Grol*, *Kalkar*, enz. De Steden, met *Spaansche* knegten bezet, liet MAURITS ongemoeid; op de zelfde wijze handelde SPINOLA met de zulke, daar Staatsche Bezetting in lag. Op raad van Prins MAURITS, deeden de Staaten EMMERIK omringen met een zwaaren Wal, zeven Bolwerken, zes Ravelijns, een Schans met vier Bolwerken, en twee Hoornwerken, aan de Overzijde van den *Rhijn*, die den naam kreeg van het *Oranje Fort*. Voorts werd in de Vesting geleid eene sterke Bezetting, op voorwaarde, in dien de Keurvorst van *Brandenburg*, na het eindigen der verschillen, *Emmerik* weder in handen begeerde te hebben, dat alvoorens alle de gemaakte kosten zouden moeten vergoed worden, die, met der tijd, zo hoog liepen, dat den Keurvorst daartoe de lust en vermoogens ontbraken. Hierom bleef *Emmerik* bezet met der Staaten Krijgsvolk. Het gemelde *Oranje Fort*, aangeleid ter bescherming van de Stad, die, aan de zijde van den *Rhijn*, slechts een enkelen Muur had, werd, door den *ouden Rhijn*, en het graaven van een Graft, de *nieuwe Rhijn* genaamd, zodanig afgespoeld, dat de Staaten, in het Jaar 1618,

raadzaam oordeelden, het geheele Fort te sloopen. Doch vermits de Stad, daardoor, aan die zijde, zodanig verzwakt was, dat zij bezwaarlijk een aanval konde doorstaan, werd hierom, op bevel van de *Staaten Generaal*, voor de aannadering der *Franschen*, in het Jaar 1672, in plaats van gemelde *Fort*, eene *Redout*, en, voor de Stadsmuur, eene Batterij opgeworpen. De Graften werden verdiept, de Borstweringen verzwaard, de Wallen opgemaakt met paalen, Schanskorven en 19 Stukken Geschut voorzien. Het Magazijn was van alles rijklijk verzorgd; maar, gelijk in dien tijd overal iets ontbrak, zo ging het ook hier. Niettegenstaande alle de gedaane kosten, ontbrak het *Emmerik* aan genoegzaame Bezetting; het geheele Garnisoen, toen de *Franschen* voor de Stad kwamen, bedroeg, in alles, geen 700 man, die nog daarenboven meest al nieuw aangeworvene troepen waren. Van dit gering aantal, werd nog 100 man afgezonden, naar het Huis *Ulst*, twee uuren van *Emmerik* geleegen. Op de tijding, dat *Orsoy*, *Rhijnberk* en *Wezel*, zig aan de magt van *Frankrijk* onderworpen hadden, gaven de *Gedeputeerden te Velde*, duidelijk voorziende, dat zulk eene geringe Bezetting onbekwaam was, de Stad te kunnen verdedigen, aan dezelve last, om uittetrekken naar *Rees*, en naar het Huis te *Ulst*. Tevens bevolen zij, alle de Artillerij, Wapenen en leeftogt, zo spoedig mogelijk was, te vervoeren naar *Schenkenschans*. Deeze order werd gegeeven op den avond van den 7 Junij. Ten 9 of 10 uuren gaf de Major, bij het geven van het Wagtwoord, hier van kennis aan de Serjanten. Met het aanbreeken van den dag, werd de groote Krijgsraad bijeen geroepen. Thans werd het gerugt binnen *Emmerik* verspreid, dat de *Franschen* reeds het beleg voor *Rees* geslagen hadden. Ook kwamen van daar veele Vlugtelingen herwaarts; 't geen, binnen *Emmerik*, geene kleine ontsteltenis veroorzaakte. Want de Bezetting, die even klein van moed, als in getal was, verbeeldde zig, dat het stof, het geen zij zag, doch, door het aandrijven der Beesten veroorzaakt werd, door de nadering der *Fransche* Dragonders, ten Hemel werd gedreeven. De vreeze, welke hier door ontstondt, onder de belegerde Soldaaten, was zo groot, dat zij allen, des Voormiddags, de vlugt namen, met agterlaating van alle het Geschut, en andere Krijgsbehoeften. De Magistraat, hier door in

den

den grootsten nood gebragt, zondt afgevaardigden aan den Prins *van Condé*, met verzoek om als onzijdigen te mogen worden aangemerkt, en ook om *Sauvegarde*. CONDÉ weigerde dit, en dreigde, het Geschut voor de Poorten te zullen brengen, indien zij zig niet overgaven. Dus van den nood eene deugd maakende, traden de Afgevaardigden in onderhandeling, en gaven zig over, op dezelfde voorwaarden, als *Wezel* genoodzaakt was geweest aanteneemen. Met den avond van den 8 Junij, trokken de *Franschen* daar binnen. Niettegenstaande, bij de gemaakte Voorwaarden, bedongen, en ook toegestaan was, dat de inwoonders hunnen Godsdienst, Kerken en Schoolen zouden behouden, werden, echter, de *Gereformeerden* van hunne beide Kerken beroofd. De grootste werd tot een Gasthuis bekwaam gemaakt; van de andere maakten zig de *Roomschgezinden* meester; gedoogende zelfs niet, dat de Ljjken der Protestanten in dezelve mogten begraaven worden.

In de Vredehandeling, tusschen den Keurvorst van *Brandenburg* en LODEWYK DEN XIV, werd beloofd en vastgesteld, dat *Emmerik*, en alle de Steden in het Land van *Kleef*, aan zijne Keurvorstelijke Doorlugtigheid zouden worden ingeruimd, zo als daarna geschiedde. Aldus werd de Stad *Emmerik*, niettegenstaande zij den Algemeene Staaten zo veel gelds hadt gekost, en zo menigmaalen voor de aanvallen en de overmeestering der *Spanjaarden*, voor moord, brand en plondering beveiligd was, aan derzelver magt ontrukt, en, zonder de minste vergoeding, gesteld in de handen van den Keurvorst van *Brandenburg*, wiens nazaat, de tegenwoordige Koning van *Pruissen*, dezelve nog heden bezit.

Thans oordeele de Leezer, of wij gehouden waren, wegens *Emmerik* eenig gewag te maaken. Tevens oordeele hij over de naauwkeurigheid van zekeren *Franschen Journalist*, die eenige verminkte uittrekzels van de Eerste Deelen deezes Werks gemaakt hebbende, de goedheid gehad heeft te zeggen, dat wij, in dit Werk, van Steden en Plaatzen spreeken, die niet tot de Republiek der Vereenigde Nederlanden behooren.

Of verdient het, in de *Nederlandsche Geschiedenissen*, tot eer van den Staat, niet gemeld te worden, dat een Stad als *Emmerik*, en meer andere Plaatsen, den algemeenen vijand, door magt van wapenen, ontweldigd, aan den Staat gebragt, of aan deszelfs wettige Eigenaars in handen zijn gesteld geworden: zo als, in het Jaar 1598, geschiedde met *Emmerik*, toen Prins MAURITS deze Stad den *Spanjaarden* ontweldigde, en wedergaf aan den Hertog van *Gulik* en *Kleef*; en gelijk ook ten tweedemaal gebeurde, in het Jaar 1600?

Zie TESCHENMACHER, *Annal. Cliv.* pag. 145, 146. VAN DEN ZANDEN, *Nederl. Oorl.* VALKENIER, *Verwart Europa*, p. 427 enz. 431, 432.

EMMERINGEN; zie AMERONGEN.

EMMIKHOVEN, eene Plaats, door S. VAN LEEUWEN, onder de Dorpen en Heerlijkheden in het Land van *Altena*, onder *Holland* gerekend, maakt thans, met *Ganswijk* en *Waardhuizen*, ééne Heerlijkheid uit, waar van Heer is Mr. PIETER BELAARTS, *Oud-Raad en Burgemeester te Dordrecht.*

EMMIUS, (UBBO) *Nederlandsch Geschiedschrijver*, gebooren te *Greta*, een Dorp in *Oost-vriesland*, alwaar zijn Vader, genaamd EMMO DIKEN, Leerling van LUTHER en MELANCTHON, naderhand Predikant was, in het Jaar 1547; zijne Moeder was, ELISA, Dogter van EGBERT TJARDA, Burgemeester te *Norden.*

Nog naauwlijks den ouderdom van negen Jaaren bereikt hebbende, werd UBBO gezonden naar *Embden*, alwaar hij bleef tot zijn agttiende Jaar. Toen vertrok hij naar *Breemen*, alwaar hij genoot het onderwijs van JOHANNES MOLANUS. Naa een tweejaarig verblijf, zijn afscheid genomen hebbende van *Breemen*, onthield hij zig eenigen tijd te *Norden*, en trok drie Jaaren daarna, naar *Rokstok*, alwaar hij zig verder deed onderwij-

zen

zen door DAVID BRUCCUS. UBBO vijfentwintig Jaaren oud zijnde, verloor zijnen Vader. Dit sterfgeval deedt hem van *Rokstok* naar *Norden* wederkeeren. Drie Jaaren daarna begaf hij zig naar *Geneve*, alwaar hij zijne Studien, onder BEZA, en andere vermaarde Mannen, nog verder voortzette. Bij zijne wederkomst te *Norden*, werd hem aldaar de plaats als Predikant en Rector aangeboden. Doch beschroomd van aart zijnde, en in het bijzijn van menschen weinig durvende spreeken, verkoos hij, in het Jaar 1579, alleen de plaats van *Rector* aanteneemen. Door zijne bekwaamheid, trok hij een groot getal Leerlingen, en bragt de School in bloeijender stand, dan zij tot nog toe hadt genooten. Sterk hieldt men bij hem aan, ter ondertekening van de *Augsburgsche Confessie*; doch hij, hier toe niet konnende besluiten, werd, in het Jaar 1587, afgezet. In het volgende Jaar werd hij als Rector te *Lier* beroepen. Hier maakte hij een zo grooten opgang, dat de School te *Norden* daar door geheel te niet ging. In het Jaar 1594, beriepen hem de Wethouders van *Groningen* als Rector in hunne Stad. Twintig Jaaren bekleedde hij dien post, met den grootsten ijver en getrouwheid, en tot genoegen zijner aanstellers. Ten bewijze hier van dient, onder andere, dat bij de oprichting van de nieuwe Academie, hij tot Hoogleeraar in de Historien en *Grieksche* Taale werd benoemd. Hij overleed aldaar, den 9 December van het Jaar 1625. EMMIUS was een man van groote geleerdheid, en bezat een voortreffelijk oordeel, zo wel tot het waarneemen van zijn Ampt, als tot het schrijven van geleerde Werken, aan welke hij, met onvermoeiden ijver, arbeidde. Doorgaans was hij de Raadsman van WILLEM LODEWYK, Graave van *Nassau*, Stadhouder van *Friesland*, en *Groingen* wiens driften hij menigmaal wist tot bedaaren te brengen. Zijne bijzondere vrienden waren THUANUS, SCALIGER, HEINSIUS en andere Geleerden van zijnen tijd; dit alleen maakt eene genoegzaame Lofspraak uit.

THUANUS schroomde niet, aan hem te schrijven, dat hij, naast die van BUCHANANUS, geene schriften geleezen had, die bij die van EMMIUS konden haalen, zo in getrouwheid en vrijheid van gedachten, als in sierlijkheid van stijl, enz. CONRINGIUS zeide openlijk, dat EMMIUS, voor geenen Schrij-

Schrijver der oudheid, in fraaiheid van ſtijl, in ſtaatkunde, in oordeel en netheid, behoefde te wijken. J. SCALIGER, noemt zijne *Frieſche Hiſtorie* OVERTREFFELYK, en verklaart, dat EMMIUS allen, die vóór hem geſchreeven hebben, te boven gaat.

EMMIUS was, in het Jaar 1581, getrouwd met TEDE TJABBER, die in het Kraambed overleed, nalaatende één Zoon, die op den ouderdom van negentien Jaaren ſtierf. Hij trouwde, ten tweedemaale, met MARGRETA VAN BERGEN, van *Embden*; deeze baarde hem één Zoon, en eene Dogter, ELIZABETH genaamd.

De Schriften van EMMIUS zijn, *Hiſtoria rerum Friſicarum*, beginnende met den Jaare 1449, en eindigende met 1564. *De Agro Friſiæ inter Amaſum & Lavicum, deque Urbe Groninga. Deſcriptio Chorographica Friſiæ Orientalis. De ſtatu Reipublicæ & Eccleſiæ in Orientali Friſia. Antiquitates Friſiorum. Rerum Romanarum Chronologia. Opus Chronologicum abſolutem, connectens Hiſtorias Eccleſiaſticas cum Politicis; adjecta Imperatorum ſerie & Genealogiis præcipuorum principum. Vita Guillielmi Ludovici, Comitis Naſſovici. Græcia vetus. De Græcorum Rebuspublicis. Græcorum res geſtæ. Græcia Illuſtrata*, waarin gevoegd zijn, de drie naast volgende Werken: *Sacra Eleuſiniana. Vita Davidis Gregorii. Verſcheiden Schriften tegen Daniel Hofman.* 's Mans afbeeldzel is door van LAMSWEERDE, in het koper gebragt. Ook is door hem geſchreeven, het Leeven van MENSO ALTING.

N. MULLERUS, *Lof- en Lijkreden over* U. EMMIUS in het Latijn, gedrukt in 8vo.

EMMIUS, (WESSEL) Zoon van UBBO, was in zijn leeven, een geagt Predikant te *Groningen*.

EMO, was eerst Paſtoor in het Dorp *Hunzinge*, en daar na eerſte Abt van het Klooſter *Bloemgaarden*. Hij is de Schrijver van de *Chronijk*, die begint met het Jaar 1203, en eindigt met

met het Jaar 1237, en vervolgd is door MENCO, tot in het Jaar 1273. Men kan die vinden, in het III Deel der *Analecta* van MATTHÆUS. EMO overleed in het Jaar 1237.

Zie *Oudheden van Groningen*, bl. 386–399, in 8vo.

EMOND, bijgenaamd VAN DINTER. Hij leefde in de XV Eeuw. Eerst was hij Geheimschrijver van vier Hertogen van *Braband*, en naderhand Kanunnik te *Leuven*. Hij overleed te *Brussel*, Ao. 1448. Van hem heeft men nog, de *Historie der Hertogen van Braband*, en verscheiden andere *Genealogische* werken.

EMPEL, een Dorp in *Staats-Braband*, gelegen aan de *Maas*, een half uur gaans oostwaart van de Schans *Crevecoeur*. Wanneer of door wien dit Dorp als eene Heerlijkheid is uitgegeeven, is onbekend; doch het is bekend, dat de Abtdij van *St. Krispijn* in *Henegouwen*, weleer eigenaar daar van geweest is, die naderhand de plaats verkocht aan de Graaven VAN MEGEN. De tegenwoordige bezitter daar van, is de Heer JOHAN WILLEM HANNES.

Bij dit Dorp zijn nog eenige overblijfzels te zien van een zeer oud Slot, 't welk door de Heeren van *Empel* weleer bewoond werd. Zommigen houden daar voor, het oude *Castellum Toxandria*, waarvan in oude Schriften, zo menigmaal, gewag gemaakt word. Het Dorp zelve bestaat uit drie onderscheidene Buurten. De Kerk-buurt draagt inzonderheid den naam van *Empel*. De Huizen in deeze Buurt staan largs den *Maasdijk*. De tweede Buurt word de *Gewanden* genaamd, leggende Oostwaard aan de zelfde Rivier. De derde buurt, naamelijk *Meerwijk*, ligt aan de *Dieze*, tusschen den *Bosch* en *Crevecoeur*, tegen over het *Hollands* Dorp *Engelen*. De tegenwoordige Heer van *Empel* heeft hier, vóór eenige Jaaren, een nieuw Heeren-Huis gebouwd, 't welk zijn uitzigt op de laatstgenoemde Rivier heeft. Door de laatstgenoemde Buurt, loopt de gewoone weg naar *'s Hertogenbosch*.

De

De Kerk van *Empel* ſtaat op den Dijk. In het Jaar 1673 hadden de *Franſchen*, na dat zij, in het voorige Jaar, de omleggende Schanzen overmeesterd hadden, deze Kerk moedwillig in brand geſtoken, bij gelegenheid van het uittrekken uit *Crevecœur*. De Gouverneur van *den Bosch*, KIRKPATRIK, had een goed aantal Krijgsknegten na EMPEL gezonden, die zig op het Kerkhof verſterkte; met oogmerk, om den *Franſchen* den weg naar *de Graaf* afteſnijden. Doch, door een onverwacht toeval, deze onderneeming mislukkende, baanden zig de *Franſchen* den weg derwaard; en leiden, in den doortogt, de Kerk in Koolen. Niet lang daarna, werd zij weder opgebouwd, ſchoon kleinder dan voorheen. Op het midden van het dak ſtaat een klein Toorentje. De Godsdienst word in dezelve verrigt, door den Predikant van *Rosmalen*, 't welk met *Empel* gecombineerd is.

De uitgeſtrektheid van *Empel* beſlaat 1248 Morgen Lands, beſtaande uit een laagen kleigrond, en dus beter geſchikt, tot Wei-, dan tot Bouwland. De Veefokkerij en Hooijbouw maakt grootendeels het beſtaan der bewooners uit, ſchoon 'er ook Visſchers en goede Dijkwerkers zijn. De Regeering beſtaat uit den Drosſaart, zeven Schepenen en één Secretaris; die allen worden aangeſteld, door den Heer van EMPEL.

Staat van Staats-Braband. BACHIENE, *Geog.*

EMUM. Dus noemt EMO, in zijn Chronijk, en ook zijn opvolger MENCO, een zeker Dorp tusſchen *Wirdum* en *Emetha*, in *Fivelingo*. Waarſchijnlijk is 'er een ſchrijffout i deezen naam begaan: het zal moeten zijn ENUM, tegenwoordig een klein Dorp, liggende vier mijlen van *Groningen*.

ALTING, *Not. Germ. Infer. Par. II. p.* 50.

ENDE, (JOOST VAN DEN) naar alle waarſchijnlijkheid gebooren te *Zirickzee*. Toen, in het Jaar 1574, de *Spanjaarden* eenige Kromſteevens te *Rozendaal* gereed maakten, om de *Zeeuwen*, en voornamelijk *Zirickzee* te beſpringen, bood VAN DEN ENDE zig bij Prins WILLEM DEN I aan, om die Vaar-

tui-

tuijgen te willen aantasten en te verdelgen. Hij hiertoe verlof bekoomen hebbende, wagtte zo lang, dat dezelve, in de ſtreek bij *Rozendaal*, gereed lagen, en met tweehonderd *Waalen*, van het Regiment van MONDRAGON, bezet waren.

Hier van kondſchap bekomen hebbende, omſingelde hij dezelve, tastte ze aan, veroverde en plonderde die allen. Veele *Spanjaarden* en *Waalen* lieten daarbij hun leeven. De overige zogten hun heil in de vlugt.

MONDRAGON, twee Jaaren daarna, voor *Zierikzee*, volgens zijne gewoonte, dapper bezig zijnde, en, met verlies van weinig volk, de Schans, aan het hooft dier Stad gelegen, hebbende ingenoomen, trok van daar, met eenige Sloepen, en andere Vaartuigen, naar *Brouwershaven*. Kapitein VAN DEN ENDE, wien de wagt in die Stad betrouwd was, bemande mede eenige ligte Vaartuigen, ontmoette MONDRAGON, bij *Kerkwerve*, en geraakte met hem, in een hevig gevegt. MONDRAGON, het ongeluk treffende, van aan den grond te raaken, werd, door VAN DEN ENDE, aangeklampt. Alle de *Spanjaards* ſprongen in het Water. De *Zeeuwen* volgden hun voorbeeld, en doodden, met hunne Roerkolven, meest alle de *Spaanſchen*. Omtrent deezen tijd bragt VAN DEN ENDE zijne Huisvrouw, in een Schuitje, uit *Zierikzee*; 't welk niet zonder eene ſchermutzeling geſchiedde. Dewijl hij, in alle togten en aanvallen, de voorſte was, trof hem, op zekeren dag, het ongeluk, dat hij, half naakt, met een rondas en deegen in den vuist, naar de Wallen loopende, met een kogel door het lichaam geſchooten, en op pieken naar huis gedragen werd. Hij hieldt nog het bed aan zijne wonden, toen *Zierikzee*, op den 29 van de maand Junij, des Jaars 1576, aan de *Spanjaards* werd overgegeeven. Hij ſtierf, echter, kort daarna.

Leven van WILLEM DEN I, bl. 85. *Bataviſche Romein*, volgens de door mij verbeterde uitgave, bl. 95.

ENDEGEEST, (*Huis te*) in *Rhijnland*, liggende een

half

half uur gaans ten Noordwesten van *Leiden*. Voorheen was dit een prachtiger Slot, dan tegenwoordig: schoon tot den grond toe afgebrooken, en weder vernieuwd, heeft het alsnog zijne oude gedaante behouden. Het heeft twee agtkante, en twee vierkante Toorens; de eerste derzelve pronkt met eene agtkante Koepel en een doorlugtig Lantaarnspitsje. Over een steenen brug, gaat men, door eene fraai gebouwde Poort, naar het binnenplein, 't welk rondsom pronkt met eene verwulfde Gallerij, rustende op ronde Pilaaren. De vermaarde R. DESCARTES, heeft, eenigen tijd, daarop zijn verblijf gehouden.

Thans word dit Huis bewoond, door den Graaf van GRONSVELD, Heer van *Werkendam*, enz.

ENDENBURG, een Heerenhuis, in *Gelderland*, en wel in de *Neder-Betuwe*, in het Dorp *Rijswijk*.

ENG, (*Den*) eene Ridder-Hofstad in het Neder-Sticht van *Utrecht*, een kwartier uur gaans ten noordsoosten van het Dorp *Vleuten*.

ENG, (BERNARD UIT DEN) was een der Ridders, die Graaf FLORIS DEN V, in het Jaar 1272, tot den togt tegen de *West-Friezen* hadden aangeraden, en op denzelven, nevens veele anderen, het leeven liet.

Vad. Hist. III Deel, bl. 17.

ENGELAND, (*Oud* en *Nieuw*) zijn twee Polders, die het regt van eene Ambachtsheerlijkheid hebben, in 't Land van *Putten*.

ENGELBERT, Prins van *Kleeve*, en Ruwaart van *Utrecht*, Graaf van *Nevers*, was de derde Zoon van JOHANNES, eersten Hertog van *Kleeve*, en van ELIZABETH, Dogter van JAN VAN BOURGONDIEN, Jonger Broeder van JOHANNES, den tweeden Hertog van *Kleeve*. Hij werd geboo-

booren, den 16 September van het Jaar 1462. In het Jaar 1481, werd ENGELBERT, door JAN, Burggraaf van *Montfoort*, en door de Steden *Utrecht* en *Amersfoort*, in hunnen twist, tegen Bisschop DAVID VAN BOURGONDIEN, aangezogt, om hen tegen denzelven te beschermen. Zij zonden, ten dien einde, gemagtigden aan zijnen Broeder, Hertog JAN, die hem te kennen gaven, dat, „ om het ongelijk, hun „ door den Bisschop, tegen beloften, zegel en brieven, woord „ en eed, aangedaan, hen de nood geraden had, en hunne „ belangen vorderden, tegen den Bisschop, de kragtdaadigste „ maatregels te beraamen; dat zij niet twijffelden, of men „ zou, met groote reden, een anderen tot het Sticht mogen „ kiezen of postuleeren, biddende den Heere Hertog van *Kleeve*, daar zij geneegen waren, zijnen broeder, Jonker ENGELBERT, boven al voor een Postulaat te verkrijgen, dat „ zijne genade hen daarin behulpzaam zoude zijn".

De sterkste drijver van dit stuk, was de Burggraaf van *Montfoort*. Hij, en de twee gemelde Steden, beloofden, bij het Tractaat, geslooten tusschen hen en Hertog JAN, te zullen te weege brengen, dat de *vijf Kappittels* binnen *Utrecht*, bij raade van hunne geleerde en ervaarene Mannen, zouden overleggen de bekwaamste wegen, om de Postulatie met grond te doen. Jonker ENGELBERT zou, in 16 of 18 dagen na de tekening van het accoord, binnen *Utrecht* koomen, daar men hem, door een Wijbisschop, zo verre zou doen wijden, als tot de Postulatie nodig was. Twee of drie dagen na zijne komst, zouden de *Kapittels* overgaan tot de *Postulatie*, en na dezelve zou de *Postulaat* zweeren, en bij bezegelde Brieven belooven, het Sticht bij zijne Rechten te zullen bewaaren. De Steden, en alle de Ridders, die het met *Montfoort* hielden, zouden hun vervolgens trouwe en hulde zweeren en belooven. De Ridders en Steden zouden het bewind hebben, over alle de Renten en Inkomsten, van het Sticht, om den *Postulaat* uit dezelve te onderhouden; en indien deeze niet toereikende waren, zouden zij het te kort koomende vergoeden. Zij beloofden wijders, hem en de zijnen, in alles kost en schadeloos te zullen houden. Konde men Bisschop DAVID beweegen tot

Refignatie, dit zou gefchieden, buiten fchade en kosten van ENGELBERT. Men zou elkander allen bijftand doen in den Oorlog, en de eene zonder den anderen geenen vrede maken. ENGELBERT zou geene ballingen of gevlugten mogen aanneemen, zonder toeftemming van den Burggraaf, of andere vrienden, die men, te *Utrecht* en *Amersfoort*, benoemen zou; maar, in tegendeel, behulpzaam zijn, dat de ballingen en voortvlugtigen in regten werden overwonnen; van het gewin, welk men daaraf, in regten of bij verdrag, kreeg, zou hij genieten den vierden penning. De partij, die geholpen werd, zou de troupen gebieden en onderhouden, uitgezeid zo lang ze waren op den Bodem van den geenen, die den anderen te hulpe kwam. Deze waren de voornaamfte voorwaarden van het Tractaat, 't welk getekend werd in het Jaar 1481, op den dag van *Maria's Ontfankenis*, en bij MATTHEUS, in de *Analecta*, Tom. II, pag. 252, geheel te vinden is.

ENGELBERT deed zijne Intrede te *Utrecht*, op Kersavond van het zelfde Jaar, onder een grooten toeloop en luidrugtig gejuich van het Volk. Terftond liet hij, op zijnen naam, Gouden en Zilveren Muntfpecien flaan, die in den beginne goed en deugdzaam waren, doch waar mede de Muntmeesters naderhand zo veel bedrog pleegden, dat niemand dezelve wilde ontfangen. ENGELBERT ftelde aan het hoofd zijner Brieven: *Wij Engelbert broeder te Cleeve, en ter Mark, Ruwaart en Befchermer des Lands van Utrecht.* Ook tragtten hij en zijne vrienden te bewerken, dat 'er eenige befchuldigingen, tegen Bisfchop DAVID, werden opgefteld. Schoon de Kapittels daar toe niet ongenegen waren, verklaarden, echter, de Rechtsgeleerden, dat de Kerklijke wetten zulks verboden. Intusfchen dat men daar mede bezig was, ontving men, te *Utrecht*, een Brief van Paus SIXTUS DEN IV, waarbij alle de geenen, die DAVID ongehoorzaam waren, met den Ban gedreigd worden. ENGELBERT en zijn aanhang appelleerden daar tegen. De Geestelijkheid, volgens inhoud van den Ban-Brief, den dienst willende ftaaken, was zulks oorzaak, dat ENGELBERT en zijne vrienden, ten getale van 300 man, naar de plaats van het *Dom-Kapittel* liepen, en vervolgens

gens zwoeren, de Geestelijkheid, tot één toe, te zullen ombrengen, indien zij weigerden, den Godsdienst te verrigten. Om den dood te ontgaan, overtraden dezen het bevel van den Paus. In het Jaar 1484, namen de misnoegden Bisschop DAVID VAN BOURGONDIEN gevangen, en zonden hem, naakt uitgeschud, op een boeren wagen, naar *Amersfoort*. Maar de kans nam spoedig een anderen keer. In de maand Julij van dat zelfde Jaar, kwam MAXIMILIAAN *van Oostenrijk*, verzeld van *Hollanders*, der *Kabbeljaauwsche* zi de toegedaan, den Bisschop te hulpe. *Utrecht* werd door hem veroverd, en gedwongen DAVID in zijne waardigheid te herstellen. Volgens voorwaarden van het verdrag, hadt de Hertog van *Kleeve* die van *Utrecht* en *Amersfoort*, met zijne manschap, ondersteund, en, in den grootsten nood, zelfs een gedeelte van zijn gouden en zilveren Tafelgereedschap geleend, om het te verpanden. MAXIMILIAAN dreigde, hem met een talrijk leger te zullen komen straffen, en zijn Land te verwoesten; en het was niet, dan door bemiddeling van eenige nabuurige Vorsten, dat hij daarvan afzag, en, met een goede somme Rozenobels, zig liet bevredigen.

De Hertog bragt zig hier door in drukkende omstandigheden. Voor den Ruwaart was geen ander uitzigt, dan naar *Kleeve* te rug te keeren, zo als hij ook, kort daarna, deed. Hij trouwde, in het Jaar 1489, CHARLOTTA, Dogter van JAN DEN II, *van Bourbon*, en begaf zig naar *Frankrijk*. TESSHENMACHER verhaalt, dat CHARLOTTA, in het Jaar 1496, overleeden is, en dat ENGELBERT stierf in het Jaar 1521. Doch de *Fransche* Schrijvers verschillen hier van grootelijks, zeggende, dat hij overleed den 6 November des Jaars 1506, en dat zijne Weduwe, na zijnen dood, Nonne te *Fontevraud* geworden zijnde, geleefd heeft tot den 4 December 1520. Men heeft reden om te gelooven, dat de laatste, in dit opzigt, naauwkeuriger zijn dan de *Kleefsche Jaarboek-Schrijver* Want van het geen hij wijders laat volgen, als na den dood van CHARLOTTA en van DAVID *van Bourgondien* gebeurd, namelijk, dat ENGELBERT toen tot Bisschop van *Utrecht* zou verkooren zijn, vindt men, bij niemand der *Utrechtsche* Geschiedschrijvers, iets gemeld.

Indien deze waarheid verhaalen, moet zijn dood kort gevolgd zijn op zijne wederkomst, met *Fransche* hulp, in *Gelderland*. Want in dat zelfde Jaar, en wel in de maand van October, ontmoet men hem, onder den naam van Graave *van Rethel*, in het beleg van *Welp*, vier uuren van *Wageningen* gelegen.

Zie *Vaderl. Histoie*, IV Deel, bl. 347; als mede den oorsprong dezer Gebeurtenissen, *Utrecht* betreffende, bij BURMAN, *Utrechtsche Jaarboeken*, III Deel.

ENGELBERT DE II, Graaf *van Nassau*, oudste Zoon van Graave JAN *van Nassau*, en van MARIA, Gravinne *van Loon* en *Honsberg*. Graaf JAN *van Nassau*, te *Dillenburg*, den 3 van de maand Februarij, in 't Jaar 1475, overleeden zijnde, behield ENGELBERT, volgens deszelfs uiterften wil, als de oudste Zoon, alle de Landen en Heerlijkheeden, aan deze zijde van den Rhijn, en onder dezelve de goederen, in *Brabant* en *Holland* geleegen. JAN, de tweede Zoon, ontving tot zijn aandeel, alle de Landen, aan geene zijde van den *Rhijn*. Na den dood van zijnen Vader, werd dus ENGELBERT, de tweede van dien naam, Graaf *van Nassau*, *Vianden*, *Dietz*, enz. Heer van *Breda*. Hij trouwde met LIMBURG, of CUYMBURG, Dogter van KAREL, Markgraave van *Bade*, en van ANNA *van Oostenrijk*, Zuster van Keizer MAXIMILIAAN. Door deezen werd hij aangesteld, tot Stadhouder en Kapitein Generaal over alle de *Nederlanden*, en verheeven tot de waardigheid van Ridder van het *Gulden Vlies* in het Jaar 1473. Bij zijne Huldiging, als Heer van *Breda*, schonk hij, aan de Stad en Baronie, veele bijzondere Voorregten, en bevestigde de zulke, die zij voorheen reeds bezeeten hadden.

Hoewel een dapper en kundig Krijgsman, werdt hij, echter, in den Oorlog, tweemaal gevangen genoomen: eerst in den beruchten Veldslag bij *Nancij*, in het Jaar 1477, waarin Hertog KAREL DE STOUTE het leeven liet; voor groot losgeld, door de Stad *Breda* opgeschoten, bekwam hij thans zijne Vrijheid. Zijne tweede gevangenneeming viel voor, in den Veldslag bij *Blangis*, tegen de *Franschen*, op den 5 Augustus, in

in 't Jaar 1479. Thans werd hij, door zijnen Broeder JAN, gelost, voor tagtig duizend Franken, die hem nog eens zo veel toezondt. 'Er word verhaald, dat Koning KAREL DE VII zig had laaten verluiden, dat hij Graaf ENGELBERT op zo hoog een losprijs zoude ſtellen, dat zijne vrienden, met korven op den rug, dat geld zouden moeten gaan bedelen; dat ENGELBERT, het geld dubbel ontvangen hebbende, met veele Edelen voor den Koning verſcheen, hebbende ieder een Bedelkorf op den rug, waar in de 80,000 Franken verdeeld waren. De Koning gevraagd hebbende, wat dit betekende, kreeg tot antwoord: SIRE, *mijns wetens, is nooit een Fransch Koning op een leugen bevonden; en om uwe Majeſteit niet tot een leugenaar te maaken, dragen wij deeze Bedelkorven.* Hij vraagde verder aan den Koning, of het hem behaagde, om het losgeld te dobbelen, het zij kwijt of dubbel te betaalen. ENGELBERT, eenige dagen daarna, den voornaamſten Adel van *Parijs* ter maaltijd genodigd hebbende, vraagde hem de Koning, waarom hij hem was voorbij gegaan; waarop hij tot antwoord gaf, van zo geringen ſtaat te zijn, dat hij geenen Koning durfde nodigen; maar indien zijne Majeſteit ongenodigd op zijnen Maaltijd geliefde te komen, hij zulks voor de grootſte eer zou achten. De Koning even ſpottende als de Graaf van *Nasſau*, liet daarop door gantsch *Parijs* een verbod uitgaan, geen brandhout aan hem te mogen leveren of verkoopen, op dat alzo zijne ſpijzen gezoden noch gebraaden zouden konnen worden. Dan hij, daar mede in het minst niet verlegen, gebruikte, in plaats van gemeen brandhout, andere ſtoffen, ſpaarende Kaneel noch andere kostbaare houten.

De Koning, over zijnen edelen en ſpottigen aart ten hoogſten voldaan, ſcholdt hem niet alleen zijn losgeld kwijt, maar gaf hem daarenboven een Jaarlijks inkomen.

Met den Graave van ROMOND, won hij den ſlag bij *Guinegate*, en deed geduurende zijn leeven MAXIMILIAAN en de *Nederlanden* groote dienſten. Te *Brusſel* deed hij bouwen het Huis *Nasſau*, en werd, door koop, eigenaar van de Stad, Landen en Heerlijkheeden van *Diest*, *Caggelume*, *Sichem*, *Meerhout*, *Voorst*, *Hollede* en *Seelhem*. Hij gebruikte daartoe

een gedeelte van de goederen, hem van zijne Moeder aanbestorven.

In het Jaar 1490, op den 20 van de Maand *Augustus*, had Graaf ENGELBERT, binnen *Breda*, doen houden, een Ridderlijk steekspel, waartoe veele Ridders en Edelen genodigd waren. Geduurende die vermaaklijkheden, ontstond binnen de Stad, aan de Vischmarkt, één hevige brand, die met zo veel geweld voortsloeg, dat binnen weinige uuren, meer dan 170 Huizen in de assche gelegd werden.

Graaf ENGELBERT DE II overleed te *Brussel*, op den 31 Maij, van het Jaar 1504, zonder wettige Kinderen; nalaatende alleen een Bastaard, JAN genaamd, door hem verwekt bij KATHARINA VAN HAAFTEN. Zijne Gemalin was reeds in het Jaar 1500 gestorven. Beiden werden begraven te *Breda*, in de Kapel, aan de Noordzijde van het Koor der *Parochie-Kerk*, onder eene zeer prachtige Tombe, naderhand opgericht, op last van Graave HENDRIK *van Nassau*, en vervaardigd door den Konstenaar en Beeldhouwer, MICHIEL ANGELO DE BUONARTA, van Albast, of Oostersch doorschijnend Marmer.

ENGELBERT DE I, Graaf van *Nassau*, Heer van der *Lek*, *Polanen*, *Breda* enz. was de Grootvader van ENGELBERT, Graave van *Nassau*, zo even gemeld. ORLES, in zijnen Geslachtboom van den Huize van *Nassau*, zegt, dat hij in groot aanzien was, en gantsch *Nederland* beheerde; dat hij overleed in het Jaar 1442. Deze, zegt men, was de eerste uit zijn Geslagt, die een vast verblijf hieldt in de *Nederlanden*, en wel te *Breda*. De reden hier van kan geweest zijn, zijn Huwelijk met JOHANNA VAN DER LECK, Erfdogter van Heere JAN VAN POLANEN, *Leck* en *Breda*, met welke hij gehuwd was, in het Jaar 1404. In eene oude, met de hand geschreevene Chronijk, leest men deeze regels:

„ Graeft ADOLFF sijnde deeser waerelt overleden,
„ Sonder after te laeten Mannelijck Oer,
„ Is Graeff ENGELBRECHT sijn Broeder doen getreden,
„ In 't Regiment, wesende een recht Succesoer.

„ Hij

„ Hij trouwde eene welgeboren Frouw met gedogen:
„ Een eenige Erfdochter, rijck en seer vermogen;
„ Van JOHANNEN Heer van der *Leck* ende *Polanen*,
„ Quamen dees Heerlijkheden, met *Breda* dat schoon Lant,
„ Aen het Huis van *Nassau* vermeert aen Onderdaenen,
„ Die sij geregeert hebben met wijsheit en verstant,
„ Door Justitie, welc dees Landen deede floreeren
„ En dese geheele Stam hielde in eeren.
„ Dese Graeff verweckte bij sijne Gesellinne,
„ Drij edele Soonen, oijck een Dochter fier en schoen,
„ JAN, HENDRIK, OTTO; MARIA werd Gravinne
„ Vertrouwt Graeff JAN *van Nassau Wijsbaden* coen,
„ Dees Graeff, geregeert hebbende soe wij lesen,
„ Sesentwintig Jaar, met lof en eer gepreesen,
„ Is verscheiden uijten leven, door des doods gevaar,
„ Legt tot *Breda* begraven in een Tomb eerbaer.
Anno 1442.

Verscheiden stukken, hem en zijne Regeeringe van het Land en van de Stad *Breda* betreffende, vindt men in het *vierde Boek* van de *Beschrijving der Stad en Lande van Breda.*

ENGELBERT, (KORNELIS) gebooren te *Leiden*, in de zestiende Eeuw, werd, tot mannelijke Jaaren gekomen zijnde, een vermaard Schilder. In zijne Geboortestad en te *Utrecht*, zijn nog veele goede stukken van hem voorhanden. Hij had twee Zoonen, die zijnen Schildertrant ongemeen kragtig navolgden. De jongste verliet voor eenigen tijd de konst; doch vatte dezelve naderhand weder op. Hij begaf zig naar *Engeland*, alwaar Koning HENDRIK DE VIII hem niet alleen werk genoeg gaf, maar ook zonderlinge gunst betoonde.

PHILIS, *Leeven der Konstschilders.*

ENGELBERT, een Dorp in de *Groninger Omlanden*, bijna een half uur ten Oosten van *Groningen*. Eertijds was dit, in het Kerklijke, gecombineerd met *Middelbert*; maar al sedert

veele Jaaren zijnze van een gescheiden, en ieder van een Leeraar voorzien.

ENGELBERTUS LEIDENSIS, of ENGELBERT *van Leiden*, door GERRARD *van Nijmeegen*, *Grammaticus* genaamd, werd gebooren te *Leiden*, doch onzeker wanneer. In de schriften van *Wesselius*, word hij genaamd het *licht der Waereld*; en in een Brief van hem, aan ENGELBERT geschreeven, in het Jaar 1490, noemt hij hem MAGISTER. Ook vindt men, in de *Opuscula* van WESSELIUS, een Brief aan den Deken van *Naaldwijk*, JACOB HOEK, waarin hij ENGELBERT, zijn Meester en Leeraar noemt.

ENGELEN, een Dorp en Ambagt in het Land van *Heusden*, liggende een klein uur ten Noorden van *'s Hertogenbosch*, niet verre van de Schans *Crevecoeur*. Voor heen lag aldaar de *Engelen Schans*, die in 't Jaar 1672 nog in wezen was, en toen, door TURENNE, veroverd werd; doch de grond daar van is naauwlijks te zien. Het Land daaromstreeks, laag en broekachtig zijnde, word daarom *Engelen Meir* genaamd. In het Ambagt zijn, volgens de verpondingslijsten, 45 Huizen. Men ziet 'er een klein Kerkje met een spitzen Toorn, die voorheen veel grooter en zwaarder was. Maar in de Spaansche tijden veel geleeden hebbende, moest de Kerk (die haaren eigen Predikant heeft,) verkleind, en de Tooren worden afgebrooken. *Engelen* behoort aan den Heere MARTINUS VAN BARNEVELD.

ENGELENBERG, een Adelijk Huis in *Gelderland*, in het Regterampt van de *Veluwe*, onder het Schoutampt *Brummen*.

ENGELENBERG, (ALEXANDER SCHIMMELPENNING VAN DER OIJE, *Heer van*) Buitengewoon Afgezant van den Staat aan het Hof van *Engeland*, in het Jaar 1689. Zie SCHIMMELPENNING.

EN-

ENGELENDAAL, of het Convent van onze *L. Vrouwe in Engelendaal*, eertijds een Klooster of Priorij van Reguliere Kanunniken, te *Leiderdorp*. Het voerde dien naam, om dat eenige bijgeloovige Monniken verspreid hadden, de Engelen aldaar te hebben hooren zingen. Op dit vertelzel gaf Bisschop FREDRIK VAN BLANKENHEIM, in het Jaar 1400, aan eenen PIETER VAN DE POEL, vrijheid tot het oprichten van het Klooster. Zeven Jaaren daarna werd *Engelendaal* vereenigd met *Windesheim*. Het bleef in stand tot op de *Spaansche* beroerten, en werd toen ten gronde toe geslegt.

Zie *Kerkl. Oudh. van Rhijnlandt*, bl. 286.

ENGELMUNDUS, (ST.) een *Engelschman* van afkomste en een Reisgenoot van ST. WILLEBRORD, met wien hij in de *Nederlanden* kwam, en aan de *Kennemers* het Euangelium verkondigde. Na veel werks, ten dienste der Kerke, verrigt te hebben, werd hij ziek te *Velzen*, van welk Dorp hij, bij sommigen voor Patroon gehouden werd, overleed aldaar, en werd 'er staatelijk naar lands en tijds gebruik begraaven. Zijn sterfdag word gevierd, op den 21 Junij. Zie van hem breeder, *Batavia Sacra*, I Deel, bl. 155 enz. *Oudh. van Kennemerland*, pag. 327. OPMEER, *Historie der Martelaaren*, I Deel.

ENGELSMAN, (JAN JANSZOON) was in het Jaar 1618, Burgemeester te *Hoorn*, en werd, in die waardigheid, met andere afgevaardigden, gezonden naar *Utrecht*, om Prins MAURITS te onderstennen, in het afdanken der *Waardgelders* in die Stad.

Vaderl. Hist. Deel X. bl. 227.

ENGEREN, een der Dorpen in 't Land van *Heusden*.

VAN DER HOUVE, I Deel.

EN-

ENGERSUM, een Adelijk Huis, te *Uithuizen*, in de *Groninger-Omlanden*, onder het Kwartier *Hunsingo*.

ENGH, (DEN) eene Riddermatige Hofstad, in het Nederslicht van *Utrecht*, onder het Kerspel *Vleuten*. Door de Staaten des Lands van *Utrecht*, werd het Huis *den Engh*, op den 27 October 1536, voor eene Riddermatige Hofstad verklaard. Veele Jaaren heeft dit Huis behoord aan het Geslacht van *Uten-Engh*, 't welk zijnen naam daarvan schijnt ontleend te hebben, en al vroeg, in de XIII Eeuw, bekend geweest te zijn. Men houd het voor zeeker, dat dit Geslacht, 't geen weleer in het Sticht gebloeid heeft, afkomstig was uit het Geslacht der Heeren van *Woerden*; door het Stamwapen dezer beide Geslachten wordt dit nader bekragtigd. Het Wapen van *Woerden* was, *een gouden Veld met drie roode Ruiten, boven twee en onder één:* waarvan dat van *Uten-Eng* alleen daar in verschilt, dat het Veld van Zilver is. In den aanvang der XV Eeuwe, behoorde het Huis den *Engh* aan ELIZABETH UTEN-ENGH, oudste Dogter van Heer NICOLAAS. Vermids zij stom en haarer zinnen onmagtig was, zo werd met raad en goedvinden haarer *Mombers*, het Huis opgedragen aan haaren Oom, AMELIS UTEN-ENGH, op den 9 April in het Jaar 1423, na wiens dood het kwam aan deszelfs Zoon, BEERND VAN UTEN-ENGH, die daar mede beleend werd, den 14 Augustus, in het Jaar 1425. Deeze kort daarna overleeden zijnde, kwam het Leen, den 21 Augustus, in het Jaar 1426, op zijnen Zoon, AMELIS UTEN-ENGH, die, nog bij zijn leeven, daarvan afstand doende, werd Heer van den *Engh*, BEEREND UTEN-ENGH, Zoon van AMELIS, den 21 December, in het Jaar 1466; en na hem den 5 April in het Jaar 1505, zijn Zoon BEERREND UTEN-ENGH, die het weder naliet aan zijnen Zoon AMELIS UTEN-ENGH, welke den Leen-Eed deed, den 6 Februarij, in het Jaar 1530. Van hem is het verstorven op deszelfs Dogter, PHILIPPOTA UTEN-ENGH, den 6 September, in het Jaar 1538; zij droeg de Ridderhofstad, kort daarna, over aan haaren Oom, AMELIS UTEN-ENGH Deeze stond dezelve, den 21 September, in het Jaar 1546, weder af aan zijnen Broeder, BEERND

UTEN-

UTEN-ENGH, die den 25 Maij, in het Jaar 1582, het Leen naliet aan zijnen Kleinzoon, welke dien zelfden naam voerde. Hij, zonder Kinderen ſtervende, werd daarmede beleend zijne Zuster, ANNA UTEN-ENGH, die getrouwd was met FREDRIK VAN ZUYLEN *van Nijevelt*, Heer van *Aartsbergen*. Als Man en Voogd zijner Huivrouwe, werd hij daarmede beleend, den 26 Junij, van het Jaar 1600. Na zig van zijne Militaire Ampten ontdaan, en het Huis *den Engh* merkelijk verbeterd en vergroot te hebben, zette hij zig daarop metter woon ter neder. De Hofſtad bleef in het Geſlacht van VAN ZUYLEN *van Nijeveld*, tot in het Jaar 1658, wanneer dezelve overging in dat van RUYSCH. In 't Jaar 1678, droegen JACOB TAATS *van Amerongen*, en LUCIA RUYSCH, echte Lieden, dit Huis op aan CORNELIS VAN EGMOND, *van der Nijenburg*. In het Jaar 1761, werd daar mede beleend, de Heer en Mr. JAN CYPRIAAN VAN EWYCK, Heer van *Themaat*, Oud Schepen der Stad *Amſteldam*.

ENGHUIZEN, een Adelijk Huis in *Gelderland*, in de nabijheid van het Dorp *Hummel*, behoorende aan den Baron JACOB ADOLF VAN HEEKEREN.

ENGLUM, een der twaalf Dorpen van de *Frieſche* Grietenij *Menaldumadeel*. Vóór de tijden der Reformatie, behoorde de Kerk onder het Dekenſchap van *Sexbierum*. De Predikant van *Englum*, is thans Lid van de Klasſis van *Leeuwaarden*.

ENGLUMBURG, een Kaſteel in het Westerkwartier der *Groninger-Omlanden*, in de nabijheid van het Dorp *Saaxum*.

ENGWIER, een *Frieſch* Dorp, in de Grietenij *Wonſeradeel*, onder het Kwartier van *Westergoo*; in het Kerklijke is het gecombineerd met *Wons*, en behoort onder de Klasſis van *Bolswerd* en *Workum*.

ENGWIERUM, een der Dorpen van de Grietenij *Oost-*

dongeradeel, een half uur gaans Zuidoostwaart van *Ee*. Het heeft drieëntwintig stemmen.

ENGWERD, voorheen een Klooster in *Friesland*, in de Grietenij *Rauwerderhem*, in het Dorp *Rauwerd*.

ENKEVOORT, (WILLEM) de 69ste Bisschop van *Utrecht*, een opvolger van HENDRIK VAN BEIJEREN, afkomstig van *Maastricht*, hoewel geboren te *Mierlo*, een bijzonder vriend van Paus ADRIAAN DEN VI. PONTANUS en HEUTERUS, misleid door LAMBERTUS HORTENSIUS, noemen hem MICHAEL ENKEVOORT. Hij was een Neef geweest van WILLEM, een Man die aanzienlijke Ampten binnen *Utrecht* bekleedde. WILLEM was eerst Kanunnik te *Antwerpen*; naderhand Proost van *St. Salvators-Kerk* te *Utrecht*, ten tijde toen ADRIAAN DE VI Kardinaal werd. Deeze Paus geworde zijnde, verhief hem tot Bisschop van *Tortosa*, in *Spanje*. In het Jaar 1523 werd hij Kardinaal-Priester van *St. Johan en Paulus*; en eindelijk Bisschop van *Utrecht*, door aanstelling van Paus CLEMENS DEN VII. Den tijd van 7 Jaaren hadt hij zijne woonplaats te *Rome* gehouden. Bij het veroveren van die Stad, werd hij door de *Duitschers* gevangen genomen, en moest 30,000 Dukaaten voor losgeld betaalen. Hij eindigde ook aldaar zijn leven, in den ouderdom van 70 Jaaren, in het Jaar 1534; schoon anderen zijnen dood twee Jaaren laater stellen. Zeker is het ondertusschen, dat zijn opvolger, GEORGIUS VAN EGMOND, in het Jaar 1534 is aangesteld.

Zie VAL. AND. *Batavia Sacra*, II Deel. Aantekening op het *Utrechts Bisdom*, I Deel, bl. 536, enz.

ENKHUIZEN, de derde Stad in den rang, van het *Noorder-Kwartier*, en de veertiende onder de stemmende Steden van *Holland*; gelegen aan de engte van de Zuider Zee, die aldaar naauwlijks drie mijlen wijd is, tegen over *Stavoren*, in *Friesland*; drie uuren gaans ten Noord-Oosten van *Hoorn*,

en

en omtrent zo verre ten Zuid-Oosten van *Medemblik*. Voor de Stad legt een groote *Bank*, het *Enkhuizer Zand* genaamd. Behalven dezen, zijn 'er nog meer ondiepten, die de aankomst der Schepen zeer bezwaarlijk maaken.

Zeer verſchillende zijn de gedachten der Geleerde Nederlanders, over den *naamsoorſprong* dezer Stad. Het gevoelen van BOXHORN, die den naam van *Harinkhuizen* wil afleiden, ſchijnt van de waarheid meest af te wijken. Volgens mijne gedachten, om de denkbeelden van anderen niet op te noemen, komt J. F. PETIT het naast aan de waarheid; hij meent de reden daar van te vinden, in de plaatzing der *enge* en *enkele Huizen*, die 'er in den aanvang gebouwd waren, en wel zodanig, dat 'er eertijds geen Dorp was, waarin de Huizen zo *eng* bij elkander, en in zo klein getal gebouwd waren. JUNIUS, in tegenſtelling hier van, was van gedagten, dat men den naam dezer Stad moet afleiden van de *enkele Huizen*, die daar ſtonden, voor en aleer het nog een Dorp was.

Even onzeker is de oudheid dezer Stad. Sommigen houden de *Noormannen*, andere wederom, altoos ingenomen met het denkbeeld van een hooge oudheid, zelfs de *Romeinen* voor de Stichters van *Enkhuizen*. Zij, die meer ervaaren zijn in de Nederlandſche Oudheden, berichten ons, dat men, lang naa het Jaar 1100, eerst van de Zuider Zee heeft beginnen te ſpreeken; en dat het water, tusſchen *Enkhuizen* en *Stavoren*, zeer naauw plagt te zijn. Zij zeggen, dat *Enkhuizen* veel voorland had, 't welk, als onbedijkt leggende, door het aanklotzen van het water, door den tijd zodanig is afgekabbeld, dat het meeste gedeelte van dat voorland is weggeſpoeld. Men bewijst dit, met aan te toonen, dat 'er Huizen, ruim een Gootelings-ſchoot verre buitendijks geſtaan hebben, doch die nu overdekt zijn, door eene droogte, welke men ten Zuid Oosten van het Hoofd vindt, *het Enkhuizer Zand* genaamd. Ook meent men, dat hier de Kerk en de eerſte Huizen geſtaan hebben, om reden dat deeze plaats, nog heden, den naam van het *oude Kerkhof* heeft.

De gedachten van hun, die willen dat *Enkhuizen*, omtrent het Jaar 1000, geſtigt werd, hebben geene genoegzaame vastigheid.

heid. Wel is waar, dat men, reeds op het Jaar 1248, deeze plaats een Stad van *Friesland*, (*Oppidum Frisiae*) genoemd vindt; doch in 't vervolg zal het blijken, dat dit met de waarheid niet kan overeenstemmen. MELIS STOKE maakt van *Enkhuizen* gewag, op het Jaar 1296; zeggende, dat de *Westfriezen* toen aldaar gelegerd waren; dat JAN VAN AVENNES langs of door *Enkhuizen* trok, om het *Slot van Medemblik* te ontzetten; en de Dorpen, en waarschijnlijk ook *Enkhuizen*, in den brand stak. In het Jaar 1346, werdt deeze plaats nog geen Stad, maar het *Ambagt*, of de *Banne* van *Enkhuizen*, genaamd. In 't Jaar 1355, werd dit Ambagt, door WILLEM VAN BEIJEREN, met *Gommers Kerspel* vereenigd, en tot ééne Stad gemaakt, welke hij wilde dat *Enkhuizen* zoude genaamd worden. Het Rechtsgebied der Stad werd toen insgelijks bepaald, en *Gommers Kerspel* gehouden als het westeinde der Stede. In het Jaar 1361, werd de eerste Haven der Stad gegraaven. Zedert dien tijd, nam de plaats merklijk toe in grootte, en werd, door de *Hollandsche Graaven*, met veele voorregten beschonken.

Meer dan eens is deze Stad vergroot, de laatste maal in het Jaar 1590. Sommigen bepaalen de uitgestrektheid van dien tijd, op 1350 *Enkhuizer* of *Dregterlandsche Roeden*. Doch CENTEN, in zijne *Historie*, geeft haar eenen omtrek van 1506 Roeden, en 3 Voeten. In het Jaar 1732, werden 'er geteld, 2605 Huizen, en het getal der Ingezeten en bepaald, tusschen de 10 en 11,000. In het Jaar 1739, beliep de verponding aldaar *f* 7683 : 13 : 8.

Al van vroege tijden is deze Stad, tegen het geweld der Zee, met sterke Dijken beveiligd, en voor al met den Wierdijk, die met een vasten muur, uit Zee opgehaald, de *Oosterhaven* insluit. Aan de Landzijde is *Enkhuizen* voorzien van zeven Bolwerken; zes van dezelve leggen binnen den *Zeedijk*: het zevende, welk daar buiten ligt, is met steen opgehaald; voor hetzelve legt een *steenen Beer*, die den hoogen Zeedijk aan het Bolwerk vasthegt. Behalven het ijzeren Geschut, zijn deeze Bolwerken voorzien met 35 zwaare fraaije metaale stukken. De Stad heeft zeven Poorten; drie aan de Landzijde, als de *Kee-*

ten

tenpoort; de *Wester* of *Koepoort*, in het Jaar 1730, merklijk verbeterd; en de *Noorderpoort*, en vier aan den Waterkant, ter afflu:tinge van de Haven: als, de *Blaauwpoort*; de *Zuiderpoort*; de *Wilgenburgerpoort* en *Denneburgerpoort*. Aan de Haven der Stad, bij het *Wilgenburger Bolwerk*, ftaat nog de *Oude Keeten-poort*, thans *Domburg* genaamd, zijnde een zwaar en aanzienlijk gebouw, met een fraaij Koepeltoorentje en Uurwerk voorzien. Niet verre van daar ziet men den *Engelfchen* of *Oostindifchen Tooren*, mede een oud en zwaar gebouw.

Onder de KERKLIJKE Gebouwen, munten aldaar uit, de drie Gereformeerde Kerken, als de *Wester*, *Zuider*, en *Kleine Kerk*. De tijd, wanneer de eerstgenoemde gefticht werd, is onzeeker. Sommigen ftellen dit op 't Jaar 1350 of 1371, en anderen op het Jaar 1427. Volgens eenigen werd zij voltooid in 't Jaar 1462. Voor het Koor deezer Kerke ftaat een fierlijk houten affchutzel, weleer verfierd met koperen Pilaaren, die in het Jaar 1573 zijn weg genoomen, en gebruikt tot het gieten van gefchut. De *Zuider-Kerk*, eertijds toegewijd aan *St. Pankras*, ftond, vóór het Jaar 1422, buitendijks. Maar in dat Jaar, gaf Hertog FILIP verlof, dezelve te mogen afbreeken, en binnendijks eene andere te timmeren; in het Jaar 1423 of 1424 werd hier mede een begin gemaakt. Men wil, dat de muuren deezer Kerke zo diep onder als boven den grond ftaan. De hooge en fierlijke Tooren werd in het Jaar 1450 aangevangen. De Kerk praalt met het Graf van den vermaarden BERNARDUS PALUDANUS, op den 3 April, in 't Jaar 1633, te *Enkhuizen* overleeden. De *Kleine Kerk*, eertijds de Kerk van het *Augustijner* Klooster, ftaat niet verre van de *Zuider-Kerk*. In het Jaar 1645 werd zij ten dienfte der Hervormden bekwaam gemaakt. Des Zondaags word daar in gepredikt, en in de week Catechizatien gehouden. Vóór de tijden der Hervorminge, waren hier verfcheidene Kapellen en Kloosters: als, *St. Gommers Kapel*; de Kapel van *St. Anthonij*; van *St. Jan*; van *St. Eucherius*. Ook hadden de Minderbroeders aldaar een Huis, bekend onder den naam van het *Terminarie-huis*. 'Er was een *Augustijner Klooster*; een ander van *St. Ur-*

fula; van *St. Clara*; van *St. Cecilia*; van *St. Agnes*; en het *Klarisfen-Klooster*. Maar na de invoering van de Reformatie, zijn de meeste van deeze gestichten tot andere gebruiken bekwaam gemaakt, of in Burgerhuizen veranderd. De Gereformeerde Gemeente, die 'er zeer aanzienlijk is; word bediend door vijf Predikanten, benevens tien Ouderlingen en veertien Diaconen. Sedert het Jaar 1589, zijn dezelven toegevoegd twee Kommisfarisfen Politiek uit de Magistraat. Het Traktement der Predikanten is 1000 guldens, en 100 guldens daarenboven voor Huishuur. De Klasfis van *Enkhuizen* is de vijfde in rang, onder die van *Noord-Holland*; zij bestaat uit 22 Predikanten. Tot de Klasfis behooren twee stemhebbende Steden, *Enkhuizen* en *Medemblik*. Behalven de 22 Predikanten verschijnen in deeze Klasfikaale Vergaderingen, 18 Ouderlingen, als 2 uit *Enkhuizen*, en de overige uit de daar onder behoorende plaatzen. Viermaalen in 't Jaar, telkens op eenen Donderdag, worden deeze Vergaderingen gehouden te *Enkhuizen*, in de Kerkenraadskamer der *Westerkerk*: als 1. *Belooken Paasch*. 2. *Belooken Pinxter*, 3. Anderhalve week voor de Sijnode; en 4. in October. Voorheen was hier ook eene *Waalsche Gemeente*.

De Lutherschen hebben 'er eene Kerk, staande op de *Noorder-Boerenvaart*, die door één Predikant bediend word. Geheel strijdig met de verdraagzaamheid, was de handelwijze, die, in den Jaare 1624, ten hunnen opzigte werd gehouden. Het leenen van een plaats, tot het houden hunner Vergaderinge, werd toen nog, op eene boete van 50 ponden, verboden; en de Prediker en Voorzanger, die de Vergadering bediend hadden, verweezen, ieder in eene boete van 4 ponden. In het Extract uit het *Protocol*, in het Jaar 1718, door den Lutherschen Predikant JACOBUS WEHARD, gezonden aan Dom. J. H. MANNE, tot het zamenstellen van zijne Aanmerkingen, over de *Reformatie* van LUTHER, word hier van geen gewag gemaakt, maar alleen gezegd, dat in gemelde Jaar aldaar Vergadering werd gehouden, en Request bij de Magistraat ingeleverd ter verkrijginge van vrije Godsdienstoeffeninge; maar dat het zelve onbeantwoord bleef. Welke de reden geweest is, dat dit in het Kerklijk Protocol niet vermeld staat, of het door den af-

schrij-

ſchrijver verzweegen zij, is mij onbekend. Vast gaat het, dat men deeze bijzonderheid vind, in de *Keuren van Enkhuizen*, bl. 370. In het gemelde Extract zien wij, dat in het Jaar 1635, op herhaalde Requesten van de Kooplieden, door de Magiſtraat werd toegeſtaan, de beroeping van FREDERICI TATINGHOF, als Predikant, wiens Vader, met deszelfs Huisgezin, de eerſte geweest is, de Leere van LUTHER toegedaan, die, in het Jaar 1596, uit *Tonningen*, zig aldaar had nedergezet; hij geneerde zig met de Vetweiderij, en het koopen en verkoopen van Hoornvee. Wijders blijkt het, ter bovengemelde plaatze, dat TATINGHOF, op den 26 Januarij, in het Jaar 1635, predikte in de *Verwerij* van LANTIUS, ſtaande toen dat gebouw op den zelfden grond, op welken naderhand de Kerk gebouwd is. Bovengemelde Dom. WEHARD, bepaalde het getal der Ledemaaten, in het Jaar 1718, tusſchen de 3 en 400.

Voorheen hadden hier de *Mennoniten* twee bijzondere Vergaderingen, als ééne van de *Vlamingen* en de andere van de *Waterlandſchen*; doch, gelijk op meer andere plaatzen, zijnze zedert tot ééne Gemeente vereenigd, welke door één Leeraar bediend wordt.

De *Roomschgezinden* hebben 'er drie *Kerkhuizen*, en ieder van dezelve zijnen bijzonderen waereldlijken Prieſter; twee van dezelve behooren tot de *Janſenisten.*

De verdere Godsdienſtige Gebouwen en Geſtichten zijn: Het *Oude Mannenhuis*, 't welk te gelijk een *Proviniershuis* is. Eertijds diende hiertoe het geweezen Klooster van *St. Clara.* Het tegenwoordige is een deftig nieuwerwetsch Gebouw, ſtaande onder beſtier van agt Regenten. Het *Gast-* of *Ziekenhuis*, weleer het *St. Cecilien-Klooſter*, ſtaat mede onder het beſtier van agt Regenten en zes Regentesſen. Een gedeelte van het zelfde Klooſter dient thans tot een *Leproozen-Huis.* Verder zijn 'er twee *Weeshuizen*; het een voor Burger Kinderen beneden de 13 Jaaren; en voor die daar boven zijn. Het Oude Weeshuis, weleer het Klooſter van *St Urſula*, ſtaat onder beſtiering van agt Regenten en zes Regentesſen. Het tweede Weeshuis, voorheen het *Auguſtijner Klooster*, en in 't jaar 1603,

 tot

tot het tegenwoordig gebruik bekwaam gemaakt, heeft mede een gelijk getal Regenten en Regentesſen.

De *Latijnſche School*, een aanzienlijk Gebouw, pronkende met een deftigen Voorgevel, werd omtrent of in het Jaar 1549 gebouwd. Tegenwoordig is deeze *School* verdeeld in drie Klasſen, en word beſtierd, door een' *Rector*, *Conrector* en *Preceptor*.

Onder de WAERELDLIJKE *Gebouwen* verdient allereerst genoemd te worden, het *Stad-* of *Raadhuis*, ſtaande op de *Breede Straat*, op denzelfden grond, daar weleer het oude *Raadhuis* plagt te ſtaan. Doch dit was veel kleiner dan het tegenwoordige: want 'er werd, aan de Zuidzijde, één Huis, en aan de Noordzijde, eene geheele rij Huizen afgebrooken, om het *nieuwe Stadhuis* te vergrooten. Het oude Gebouw werd voltooid, in het Jaar 1460, en bleef in ſtand tot in het Jaar 1688. Men mag van het nieuwe zeggen, dat het, in aanzien en bouworder, de meeste Stadhuizen der *Hollandſche* Steden overtreft. De *Waag*, die weleer op de Breedeſtraat plagt te ſtaan, werd aldaar, in het Jaar 1394, doch, in het Jaar 1557, de *nieuwe Waag*, thans nog in wezen, aan de Vischmarkt gebouwd. Het agterſte gedeelte daarvan word tot een *Stads Excijnshuis* gebruikt. In een Bovenvertrek houden de Heelmeesters hun *Kollegie*.

Het *Admiraliteits* of *Prinſen-Hof*, en de *Munt* van *West-friesland*, welke laatſte een zeer fierlijk oud Gebouw is, ſtaan bij elkander, in de Wester-Straat. Voorheen hadt de Pater van het *St. Urſula-Klooſter* hier zijne Wooning, toen het *Patershof* genaamd. Het Kollegie van de Admiraliteit word beurtelings, dan hier en dan te *Hoorn*, gehouden. Zo ook verandert de *Munt van West-Friesland*, om de tien Jaaren, dan te *Hoorn*, dan te *Enkhuizen*, en daarna te *Medemblik*. In het Jaar 1603, werd de *Munt*, de eerſte maal, na *Enkhuizen* overgebragt. In dezelfde ſtraat ſtaat het gemeene Lands *Gevangenhuis*, en wel naast het *Oude Mannenhuis*. Digt aan de *Noorderpoort*, is *'s Lands Geſchut* en *Klokgieterij*, een aanzienlijk zwaar gebouw.

Het

Het *Oost-Indisch Huis* is mede een aanzienlijk ouderwetsch deftig gebouw, ftaande op den *Wierdijk*, gefticht in het Jaar 1630. Het *Westindiesch Huis*, ftaande in de Paktuinftraat, is mede een breed aanzienlijk Gebouw, 't welk agter aan de nieuwe Haven uitkoomt. Voor de *Bank van Leening*, is hier geen openbaar gebouw; het regt van *Lombard* houden, wordt, vóor een zeeker getal van Jaaten, verpagt.

De eene *Schutters Doelen*, die aldaar op den *Sijbrandsdijk* ftaat, en nog in wezen is, is een fraaij en ruim Gebouw.

De REGEERING deezer Stad beftaat uit een Kollegie van twintig *Vroedfchappen*, en één van de *Wet*, of *Magiftraat*, zaméngefteld uit den Hoofdfchout, vier Burgemeefteren en zeeven Schepenen. Deze Kollegien zijn tegenwoordig drie Secretarisfen toegevoegd; fomtijds heeft men 'er ook wel twee *Penfionarisfen* gehad. De *Vroedfchappen*, die, in oude Schriften, en zomtijds nog heden, den naam van *Raaden* draagen, zijn van ouds af tot het getal van *twintig* bepaald geweest, en moeten beftaan, uit de aanzienlijkfte en vermogendfte Burgers, bekend onder den naam van *Rijkdommen*. Het is duifter, door wie dezelven, oudtijds, werden aangefteld. Dan op den 20 Maart, in het Jaar 1523, werden, door Keizer KAREL DEN V, de *oude* en *nieuwe Burgemeefters*, voor die reize alleen, gemagtigd, om uit de *wijfte*, *nutfte* en *bekwaamfte* Poorters, te kiezen 20 perfoonen, ten minften dertig Jaaren oud, uit welke zij zouden kiezen, *drie Burgemeefteren*, om nevens den *Oud-Burgemeefter* één Jaar te dienen. Bij affterven van één dezer twintig Raaden, werden de overige gemagtigd, eenen anderen in zijne plaats te kiezen. Bij dit zelfde Handvest was bepaald, *dat geen Vader en Zoon, en geen twee Broeders of Zwagers, te gelijk als Vroedfchappen, zouden mogen dienen.* Naderhand, onder de Regeering van de Hertoginne *van Parma*, verzogten die van *Enkhuizen*, vrijheid, om *twee Zwagers* tot *Vroedfchappen* te mogen kiezen. Het is onzeker, of de Hertoginne, al of niet daar in bewilligd hebbe. In het Jaar 1572, na dat *Enkhuizen* aan der Staaten zijde was overgegaan, werd, volgens het verhaal van VAN METEREN, aldaar goedgevonden, twintig nieuwe Raaden te kiezen, boven de 30, en onder de 60 Jaaren oud, doch onder die geene Zwagers, of

Zusterlingen, bij het leeven hunner Vrouwen. Bij de verandering in de Regeering van *Holland*, onderging de Vroedschap, doorgaans, aldaar het zelfde lot als in andere Steden. Dit zelfde geschiedde op den 28 van de Maand Maij des Jaars 1749, wordende toen aldaar, door Hun Ed. Mog. de Heeren Commissarissen zijner Doorl. Hoogh. Prins WILLEM DEN IV, de twintig Leden van de Vroedschap bedankt; doch agttien van dezelve weder hersteld. Een van de twee gelicentieerde Heeren, namelijk de Heer en Mr. CORNELIS FRANCOIS DUIVENSZ, Oud-Burgemeester dier Stad, werd, op den 1 Maart, in het Jaar 1751, op voorstel van gemelden Heere Prinse, in plaats van den Heer en Mr. JAN DRUIF, weder als Raad hersteld; waarover, bij de gantsche Burgerije, ongemeene vreugde betoond werd.

Wat aangaat het *Schoutampt* te *Enkhuizen*; volgens de aantekeningen van BLAAUWHULK, te vinden in BRANDTS *Historie van Enkhuizen*, bl. 71. werd de *Schout* aldaar eertijds gekooren door Burgemeesteren, met toestemming der Vroedschappen. Nu en dan werd daarbij deeze Voorwaarde bepaald, „ dat hij met *Burgemeesteren* ééne hand zou zijn tot „ bevordering der Rechtzaaken; dat hij niemand kwellen zou, „ noch iets doen tegen het goedvinden van Burgemeesteren; en „ dat hij zig van Scheepenen Vonnissen, op geenen anderen „ Regter zou mogen beroepen; alles op verbeurte van zestig „ gulden, tot onderhoud der Stede." Niet 't onregt, ondertusschen, zou men uit de Handvesten dier Stad kunnen besluiten, dat de Schout voorheen door den Graaf, of zijne Stadhouders werd aangesteld (zie de zelve bl 16 en 41). Hij wordt aldaar, en op andere plaatzen, 's Graaven Schout genoemd. Naderhand, en wel in Stadhouderlooze tijden, werd hij, op voorschrijving van Burgemeesteren, aangesteld, door de Staaten van *Holland*, voor den tijd van drie Jaaren, en daarna in zijn Ampt bevestigd, of van eenen anderen opgevolgd.

De Burgemeesteren, thans vier, waren, naastdenkelijk, in vroeger tijden slegts twee in getal. Doch, in een Handvest van den 1 Julij, in het Jaar 1423, word al van drie gewag gemaakt. Zij waren toen bekend onder den naam *Poortmeesters*; volgens Hand-

Handvest van Hertog ALBERT, van den 17 Maart, in het Jaar 1397, werden zij door den Schout en Poorters verkooren. Eerst op den 28 November, in het Jaar 1512, werd, bij Handvest en Privilegie van MAXIMILIAAN en KAREL, het getal van drie Burgemeesteren, op vier gebragt, met bepaaling dat een van de vier twee Jaaren zou aanblijven en de drie andere Jaarlijks vernieuwd worden. De verkiezing geschied aldaar op deze wijze. De President Burgemeester en twee Secretarissen komen, in den namiddag, des daags te vooren, op het Stadhuis, en stellen de naamen der eerlijkste en gegoedste Burgers op 72 Biljetten, op ieder drie. Deeze Biljetten, door alle vier Burgemeesteren nagezien zijnde, worden toegevouwen geslooten, in het geheim Kasje van Burgemeesteren, en tot den volgenden dag, zijnde den 1 Januarij, bewaard; wanneer de Burgemeesteren en Schepenen, ten twaalf uuren op den middag, in de Vroedschapskamer bijeenkomen. Na dat het gebed gedaan is, worden de Biljetten naageteld, en door den President Burgemeester den Schepenen aangeboden. De zeven Schepenen trekken ieder een Biljet; en de eenentwintig Perzoonen, wier naamen op die Biljetten geschreeven staan, op het Stadhuis ontbooden zijnde, kiezen terstond uit de overige zestien Vroedschappen, drie Burgemeesteren; die, beëedigd zijnde, uit de vier afgaande, eén Oud-Burgemeester nevens zig verkiezen.

De *Schepenen*, die, gelijk wij gezegd hebben, zeven in getal zijn, wierden bij een Handvest van Hertog WILLEM VAN BEIJEREN, in het Jaar 1355, gemagtigd, om met en benevens den *Schout*, geduurende den tijd van een geheel of half Jaar, *Keuren* te maaken. Doch hier bij dient men in aanmerking te neemen, dat ten deezen tijde, te *Enkhuizen*, nog geene Burgmeesters, (die, in meest alle de Steden, laater zijn aangesteld, dan de *Schepenen*) schijnen geweest te zijn, die, nevens den Schout en Schepenen, *Keuren* maakten. Volgens Ordonnantien van MAXIMILIAAN en FILIPS, van den 30 November des Jaars 1488, en 20 December 1492, werd de Kiesdag van Schepenen aldaar mede op den 1 Januarij bepaald. Ook geschiedde deeze verkiezing, doorgaans, door den Schout; doch, in het Jaar 1666, werden, op verzoek van Burgemees-

teren en de Vroedschap, door 's Lands Staaten, de nieuw aangekomene Burgemeesteren, daar toe gemagtigd. Dit hieldt stand, tot aan het Stadhouderschap van WILLEM DEN III, die, geduurende zijn bestier, de verkiezingen deed, uit een dubbel getal, zo als, met de aanstelling van WILLEM DEN IV, weder plaats greep, en nog in gebruik is. Op deeze Nominatie van veertienen, moeten, volgens het Octroij van den 17 Februarij 1666, door de afgaande Burgemeesters, gesteld worden, *veertien van de capabelste ende gequalificeerste ingezeetenen, gebooren Hollanders, en sedert zes Jaaren Poorters der Stad; doende Professie van de waare Gereformeerde Religie, of ten minsten dezelve toegedaan.* De Leezer houde ons ten goede, dat wij van de verschillen, terwijl wij dit schrijven, onder de leden van Regeeringe, zo hier als elders ontstaan, voor 't tegenwoordige, geen het minste gewag maaken. Bezwaarlijk zou dit kunnen geschieden, zonder te vervallen tot het melden van personeele geschillen, van welke wij een diepen afkeer hebben. Liever bespaaren wij dit tot eene voegzaamer gelegenheid, wanneer de gemoederen meer zullen bedaard zijn, en de herstelling van de verwarde zaaken onzer Republiek eene onbelemmerder ontvouwing zal gedoogen.

Verder heeft men hier één of twee Pensionarisfen; drie Secretarisfen; één Thesaurier en één Fabrijk; voorts vijf Weesmeesteren; vijf Kommisfarisfen, die het opzigt hebben over de verpagting van de *Bank van Leening*; enz. vijf Kommisfarisfen van *Huwelijks Zaaken*, of, zo als zij hier genoemd worden, van den *Egten Staat*, enz.

Onder de VOORREGTEN deezer Stad, verdient, in de eerste plaats, genoemd te worden, het *Recht der Paalkiste*, volgens het welke, van de Schepen, een zogenaamd *vuur* en *paalgeld* moet betaald worden: de *Zeetonnen*, *Zeebaakens*, *Vuurbakens*, en het geene verder daartoe dienstig is, worden daar uit onderhouden. Dit regt werd aan *Enkhuizen* verleend, op den 9 Februarij des Jaars 1573, door Prins WILLEM DEN I, die, om *Amsteldam*, 't welk toen nog de zijde van *Spanje* hieldt, te straffen, dit regt aan die Stad ontnam, en aan *Enkhuizen* schonk. Ook werd deeze Stad, door 's Lands Staaten, schoon *Amsteldam* toen reeds Satisfactie

had

had aangenomen, op den 8 Januarij van het Jaar 1578, in dit regt bevestigd. Op het *Art:* AMSTELDAM hebben wij reeds melding gemaakt, van de oneenigheden, welke daar door, tusschen die beide Steden, ontstonden.

Na de verandering in de Regeering der Stad *Amsteldam*, in het gemelde Jaar 1578, wendde de nieuw aangestelde Magistraat alle moeite aan, om dit oude Regt der Stad wederom te bekoomen; dit, echter, was vrugteloos. Kort daarna, evenwel, kwamen de beide Steden overeen, dat *Amsteldam* de Vuurbakens onderhouden, en *Enkhuizen* de Zeebaaken en Tonnen leggen en stellen zou; en dat ieder Stad haar aandeel in het *Vuur-* en *Baken-geld* zou genieten. In de Jaaren 1562 en 1563, zijn de Steden *Amsteldam*, *Alkmaar*, *Hoorn* en *Monnikendam*, met *Enkhuizen* overeengekomen, omtrent de vernietiging van het regt van EXUE, ten aanzien van de Burgers, die, over en weder, in deze Steden, hunne woonplaats zouden neemen. 't Geen wij met opzigt tot de Regeering reeds gezegd hebben, zou mede onder de Voorregten konnen gebragt worden. Ook behooren daar onder de Privilegien van Graaf JAN DEN I; van Vrouw MARGRETA; van WILLEM DEN V; van Hertog ALBERT; van den Proost van *West-Friesland*, in het Jaar 1398, waarbij gezegd werd, dat geen Deken van *Hoorn*, en Proost van *Westfriesland*, eenig onderfaet van *Enkhuizen*, 't zij Geestelijk of Waereldlijk, om eenigerhande misdaad, buiten de vrijheid van de Stad mogt dagvaarden, enz. van Graaf WILLEM DEN VI; van JAN VAN BEIJEREN; van FILIP VAN BOURGONDIEN; van den Koning van *Denemarken*, in 't Jaar 1448 verleend, om als de tweede Stad, naast *Staveren*, in de *Sond* te moogen vaaren, mids, Jaarlijks, daar voor betaalende, een stuk laaken van KAREL, Graave van *Charlois*; van MAXIMILIAAN en FILIPS van *Oostenrijk*, in 't Jaar 1483 en 1492, waarbij, onderanderen, het Rechtsgebied van de Stad ruimer gesteld werd, dan het te vooren was; van CHRISTIAAN DEN II, Koning van *Deenemarken*, in 't Jaar 1509, waarbij, aan hunne Schippers, op *Noorwegen* vaarende, en daar Schipbreuk lijdende, word toegestaan, de wrakken te mogen bergen en doen bergen, enz.

van KAREL, Hertog van *Oostenrijk*, en van FILIPS DEN II; en eindelijk van WILLEM DEN I, van 't Jaar 1577. De Heerlijkheden, welke aan deze Stad behooren, zijn de stede *Grootebroek*, en de Dorpen *Boven-Karspel*, *Lutjebroek* en *Hoog-Karspel*, *Hem* en *Venhuizen*, *Oost* en *West-Friesland*, 't geheele Eiland *Texel*, enz.

De GILDEN, die, wanneer zij, volgens de wetten, gehandhaafd en in stand gehouden worden, mede onder de Burgerlijke voorregten zouden konnen gebragt worden, zijn die van de *Linnenwevers*, *Houtzagers*, *Metzelaars*, *Bakkers*, *Scheepstimmerlieden*, *Lakenkoopers*, *Glazemaakers*, enz.

Een aanmerkelijk gezag had, te deezer Stede, de SCHUTTERY, in voorgaande dagen, en bijzonder ten tijde der *Spaansche* beroerten, en ook nog laater. In het Jaar 1572, zaten vier leden van dezelven in den Raad. FILIPS DE II, hoe trots ook van aart, schaamde zig niet, aan de 72 der voornaamsten en Hoofden van de *Schuttery* van *Enkhuizen* te schrijven. Ook kan men nog bewijzen, dat een Brief, aan LEICESTER geschreeven, zo wel door de *Kapiteinen der Schutterij*, als door de *Burgemeesteren* onderteekend was. Voortijds had de Schutterij, twee, doch thans niet meer dan ééne *Doele*; de oudste werd, in het Jaar 1549, genoemd het *Grootschool.* Wanneer de Schutters daarin vergaderden, waren zij sierlijk uitgedost; zij droegen lange tabberden, en op den mouw een zilveren Handboog, en de jonge Schutters een zilveren Vogelroer. In het Jaar 1665, was, door de Magistraat, een *Drilmeester* aangenomen, om de gewapende Burgerij, de Leden van Stad en Staat, in den Wapenhandel te ondewijzen. In het benarde Jaar 1672, werden aldaar twee *Drilschoolen* opgerigt. Doch na dien tijd, geraakte de Schutterije aldaar, even als in meest alle Steden, in deerlijk verval. Hoe zeer men, in onze dagen, van het nut eener geoeffende Schutterije overtuigd is, schijnen, echter, zommige leeden van de Magistraat de zaak anders te begrijpen Nogthans is hunne tegenstreeving niet magtig genoeg geweest, om de drift der Ingezeetenen, ter weder opbeuring der vervallene zaak, en vooral de loffelijke oeffening in den Wapenhandel, te keer te gaan. Eerst openbaarde zig aldaar een *Genootschap*

van

van Liefhebbers, aan wien, door de Regenten van het *Oude Mannen en Vrouwenhuis*, de Zaal van dat huis vergund werd, om zig in dezelve in het behandelen der wapenen te oeffenen. De anders denkende Regenten verzetteden zig daar tegen; maar het gevolg hier van, was, dat hunne tegenſtand den ijver des te meer deed ontbranden, en de ſmaak, bij veelen, die eerst onverſchillig waren, gemeen werd, en, van tijd tot tijd, ongemeen is toegenomen. De tien Kompagnien, te *Enkhuizen*, die een getal van 800 gewapende Manſchappen uitmaaken, zijn bijkans in ſtaat, de wapens met roem te kunnen hanteeren, ter beſchaming van hunne tegenſtanders.

'T WAPEN der Stad *Enkhuizen* beſtaat uit *drie zilveren gekroonde Haringen*, en tusſchen dezelven *twee gouden Starren*, *op een Hemelsblaauw veld*, wordende doorgaans door eene Maagd vastgehouden.

Behalven dat de Kamer der Oostindiſche Maatſchappij den KOOPHANDEL te *Enkhuizen* merklijk heeft doen toeneemen, was de *Haringvangst*, al van ouds, en is nog heden de Hoofdneering. Zedert het Jaar 1420, of daaromtrent, hebben de Ingezeetenen zig ſterk daarop toegelegd; 't welk ten gevolge had, dat de Zeevaart hier in merkelijken bloei was. Doch het een en ander is 'er merklijk verminderd. 'Er zijn Jaaren geweest, dat van *Enkhuizen* alleen 450 *Haringbuizen* in Zee ſtaken; en men heeft ook Jaaren gehad, dat 'er niet meer dan 60, en nog minder, uitzeilden. De Oorlog en andere bijkomende omſtandigheden moeten als de oorzaak hier van gehouden worden. Want, aan den ijver en de werkzaamheid der Ingezeetenen kan zulks niet worden toegeſchreeven. De vermindering der Scheepvaart, zo als het doorgaans gaat, hadt ten gevolge de ververmindering van den Scheepsbouw, en van al wat daartoe behoort. Hoe ſpoedig dit een algemeen verval moet veroorzaaken, toont de ondervinding maar al te duidelijk, in het voorbeeld van zulke Steden, daar de *Handel* en *Zeevaart* geheel ſtil ſtaat. Daar men zig enkel met burgerneeringen en hanteeringen moet vergenoegen, heeft de ijverige Ambachtsman wel een beſtaan, maar ook niet meer; de ſchamele armoede kan aldaar niet naar behooren onderſteund worden. Nog in het Jaar 1614; was de Koophandel en Zeevaart te *Enkhuizen* in zeer

bloeien-

bloeienden ſtaat; zelfs nog in het Jaar 1634, en in laatere Jaaren. Maar de Oorlogen met *Frankrijk*, en bijzonder met *Engeland*, ſchijnen aan deeze takken van beſtaan ongeneezelijke wonden te hebben toegebragt.

Gelijk *Enkhuizen* voorheen op haaren Koophandel en Zeevaart mogt roemen, dus had deze Stad ook reden om roem te dragen op *voornaame Mannen*, die binnen haare muuren gebooren of als Burgers daar geagt en geëerd waren, en zo in Geleerdheid, als in Konſten en Wetenſchappen uitmuntten; die hun goed en bloed, voor Stad en Vaderland, ten besten gaven, en den vijand merklijk nadeel toebragten. Onder alle deeze mogen wij noemen, Mr. RUARD TAPPER; WILHELMUS SEGERUS; REINARUS JOHANNIS; THEODORUS LANGIUS; HEERTJE YSBRANDSZ; Mr. FRANCOIS MAALSON; LUCAS JANSZOON WAGENAAR, Dr. BERNADUS TEN BROEKE, anders PALUDANUS; JOHANNES ANTONIDES VAN DER LINDEN; CORNELIS BOISINS; de RUISKENSEN en SEMEINSEN; E. VAN DER HOOF en CENTEN, enz. Onder de *Helden* en Zeevaarenden, verdienen inzonderheid genoemd te worden: GERRIT ENTSZ; FREDRIK SYMONSZ; WILLEM JANSZ; HERMAN ENTSZ; JAN GERBRANTSZ JAN REINIERSZ; JAN PIETERSZ. PROOST; JACOB PIETERSZ; WYBRAND SCHRAM; FREEK FREEKSZ; HENDRIK JANSZ. SCHRAM; HILLEBRAND GERRITSZ QUAST; JAN HUIGEN VAN LINSCHOOTEN (ſchoon. gebooren te *Haarlem*) MEYNERD PULTROMSZ; FREDRIK VAN WESTPHALEN, DAVID VLUG, en veele anderen.

Geſchiedenisſen der Stad.

Vóór het Jaar 1296 of 1297, vind men van deeze Stad geen gewag gemaakt: en geen wonder; de beginzels dezer plaatze waren klein, beſtaande niet dan in kleine Hutjes, bewoond van geringe menſchen, die weinig hadden, en ook weinig begeerden: zij waren vergenoegd met een bakoven, en met Schuitjes, daar zij mede overvoeren. Maar toen, omtrent ge-

gemelden tijd, de *Westfriezen*, door den Bisschop van *Utrecht*, waren opgerokkend, en zij *Wijdenes* hadden ingenomen, *Enigenburg* ter aarde gesmeeten, en *Medemblik* in brand gestoken, is JAN VAN AVENNES tegen hen te velde getrokken. In eigen persoon, rukte hij, met een heirleger, in *Friesland*, en zond de Heeren VAN ARKEL en VAN PUTTEN naar *Enkhuizen*, (toen niet onder de *Hollanders*, maar onder de *Vrije Friezen* behoorende) welke het, binnen weinig tijds, overmeesterden en verbrandden. In het Jaar 1309, trof deeze plaats een dergelijk zwaar onheil. De *Hollanders* deeden eenen inval in *Friesland*, plonderden *Gaasterland*, en het Kwartier van *Westergoo*. De *Westfriezen*, kort te vooren door de *Hollanders* te onder gebragt, waren daarbij tegenwoordig; onder deeze bevonden zig ook de *Enkhuizers*, die wreeder gehandeld hadden dan eenige anderen. Om dit te wreeken, deeden de *Friezen* eenen inval in *Westfriesland*, stroopten allerwege, en betaalden die van *Enkhuizen* dubbel de geleedene schade. Naa dat zij dit leed ondergaan hadden, ontdekten zij, wie de *Friezen* daartoe hadden aangezet. Zij bedienden zig van Huurlingen, die de Huizen der aanstookers in brand staken. Eenigen van dezelve werden betrapt, en bekenden, wie hen gehuurd hadden. Dit was oorzaak, dat de *Friezen* een tweeden togt tegen de *Enkhuizers* ondernamen, aldaar bijna 45 Huizen in brand staken, en met grooten buit te rug keerden. *Enkhuizen*, geduurende de twisten tusschen de *Hoekschen* en *Kabbeljaauwschen*, thans in magt en aanzien merklijk geklommen, koos partij en verklaarde zig voor de *Kabbeljaauwschen*. Het volk van Vrouw JACOBA overviel, in het Jaar 1426, op klaaren middag, met een Scheepsvloot, de Stad, deed, met groote wreedheid, meer dan 100 van de aanzienlijkste burgers van de tafels opstaan, en terstond, in koelen bloede, onthoofden; dan dit bedrijf vergolden hunne medeburgers, kort daarna, aan anderen. Niet alleen met deeze, maar ook met andere rampen, werd deze Stad, van tijd tot tijd, bezogt.

In den geweldigen Watervloed, van het Jaar 1515, leedt *Enkhuizen*, zo wel als gantsch *Holland*, groote schade; niet alleen veele Huizen, maar ook de Bolwerken, een gedeelte der

der Stadsvesten, werden daar door weggespoeld. In het Jaar 1537, leed *Enkhuizen* zwaren overlast van de *Gelderschen.* Hertog KAREL VAN GELDER had, in dat Jaar, vijf zwaare Schepen doen toerusten, sterk met volk bemand, en meende daar mede, zig van deze Stad, bij verrassing, meester te maaken. Doch de afloop van het water was oorzaak, dat de *Gelderschen* de Haven niet konden bereiken. Naa dat zij, een geruimen tijd, voor Anker geleegen hadden, begon de wind zig te verheffen, en noodzaakte hun, de Stad te verlaaten, en elders hun fortuin te beproeven. Wat de *Kerklijke* Geschiedenissen dezer Stad betreft; reeds in het Jaar 1558, waren 'er eenige Mannen, die betoonden eenigen smaak te hebben voor de *Reformatie*, en afkeerig te zijn van de Leerstellingen der *Roomsche* Kerke. CORNELIS KOOLTUYN was een van hun, welke in dat Jaar niet schroomden, 'er zig openlijk tegen te verzetten. Omtrent dien zelfden tijd, begon Heer JAN, Pastoor aldaar, zig insgelijks tegen de Roomschgezinden aan te kanten. Toen deze, voor den Geestelijken Regtbank, te *Utrecht* gedagvaard werd, nam Burgemeester JAN DE GROOT hem onder zijn bescherminge. Met meerder kragt, nogthans, werd de Leere der Hervorming aldaar doorgezet, in 't Jaar 1566, door Heer LEEUWE, voorheen Kapellaan van *St. Gommers Kapel*, die ondersteund werd door ANDRIES DIRKSZOON, van *Castricom.* Deeze te *Hoorn* gedagvaard, verscheen aldaar. Doch terwijl de *Deken* bezig was, om zijn Proces op te maaken, wisten eenige *Enkhuizers*, die hem zeer beminden, hem uit de Gevangenis te verlossen. Zedert hieldt hij zig, eenigen tijd schuil; doch kwam, in het Jaar 1567, weder openlijk te *Enkhuizen*, en werd aldaar als de eerste Gereformeerde Predikant beroepen. Het aantal van Hervormden, die zig binnen die Stad bevonden, verzuimde ook geene gelegenheden, om, daar het mooglijk was, den vijand afbreuk te doen. Verscheiden aanslagen waren. door *Oranje* en zijne Vrienden, gesmeed, om zig van deeze Stad meester te maaken, die allen vrugteloos afliepen. Maar na dat het den Watergeuzen, in het Jaar 1572, gelukt was, den *Briel* te bemagtigen, sloeg *Enkhuizen*, kort daarna, mede om, niettegenstaande ALVA alle poogingen te werk stelde, om van die Stad verzekerd te blijven. Niet zonder

groot

groot gevaar, overwonnen zij den Admiraal BOSHUIZEN; de zwaarste stukken geschut, van zijne Schepen, plantten zij op hunne Wallen. Eer dit gebeurde, deedt ALVA, hier en te *Amsteldam*, zijne Vloot uitrusten, onder voorgeeven van meerder volk in de laatstgemelde Stad te willen brengen Doch zij, met welke *Oranje* binnen *Enkhuizen* verstand hield, waren op hunne hoede. Kapitein SCHUILENBURG, het brood, welk hij, voor zijn Schip, hadt doen bakken, willende aan boord laaten brengen, zonder het te betaalen, weigerde de Bakker het te laaten volgen. De Kapitein barst daarop in scheldwoorden uit: *'t Steekt* (zeide hij) *hier vol van schelmen en geuzen; doch gij allen zult het duurder betaalen, dan die van Rotterdam.* De Bakker daarop zeggende, dat hij hoopte, dat God daarin voorzien zou, zwoer SCHUILENBURG daarop, *dat het hun niet beter gaan zou.*

Eenige Burgers, dit hoorende, vatteden kwaad vermoeden op; de een hitste den anderen aan, om geene *Spaansche* bezetting in te neemen. Kort daarna komt Hopman *Quikkel*, met *Spaansche* Soldaten, voor de Poort, onder voorgeeven, dezelve naar de Schepen te willen geleiden. De Burgerwagt aan de Poort, weigerde hem den doortogt. De Burgemeesters zeiden, het was maar om het volk te monsteren, en dan Scheep te doen gaan. Zekere REINIER STOUTING, een oud Burger, voegde hun toe, dat het een en ander wel buiten de Poort kon geschieden. Men graauwde hem toe, dat Burgemeesters, wien de Regeering van de Stad was toevertrouwd, het zo bevoolen hadden; hij zou den bek snoeren, of men zou hem in 't gat smijten. Een ander, met naame CORNELIS PIETERSZ. RIETLUTZ, daarbij staande, zeide daarop; was het Burgemeesteren bevolen, de Stad te regeeren, dan stond het ook aan hen, dit wel te doen; maar Bezetting inteneemen, stond aan de Burgerije, en die zou het niet lijden. Nog meer andere Burgers, daar op toe koomende, voerden de zelfde mannelijke taal. De Burgemeesters, ziende dat het niet lukken wilde, bevolen hem, zig stil te houden; men zou de Bezetting buiten houden. Daags daaraan kwam de Admiraal BOSHUIZEN, met zijn Hellebardiers, binnen de Stad.

QUIKKEL, steunende op het gezag van den Admiraal, deed ee-

eene tweede pooging, om binnen te koomen; doch te vergeefsch. Toen floeg de Magiftraat een anderen weg in; zij deed een goed getal foldaten, gewapend, bij kleine hoopen binnen fluipen, onder fchijn van leeftogt te koopen. Eenige Vrouwen liet men, onder haare huiken, het geweer brengen in het Huis van den Kapitein; bij tromflag deedt deeze hierop uitroepen, dat allen, die onder hem'befcheiden waren, zig voor zijne wooning hadden te vervoegen. Dit was een donderflag in de ooren der Burgerije, die ftraks bij een kwam, en met eene zonderlinge dapperheid, zo wel QUIKKEL als de zijnen, ter Poorte uitdreef. Straks vliegen zij, met de zelfde drift, naar den Admiraal, en ftellen hem onder de bewaaring van de Burgerwagt op het Stadhuis; haalen voorts het Gefchut van zijn Schip, en planten het op de Wallen, en in de Stad. Op dien zelfden tijd kwam het Veerfchip van *Amfteldam*, gelaaden met 55 tonnen Buskruid, en eenige honderden Musketten, voor de Vloot; de Burgerije maakte zig meester van deezen voorraad van Krijgsbehoeften. De vermaarde PIETER LUITJE BUISKENS beloofde den bijftand van *Oranje*, toonde hun een Brief van den Prins, en deed, door zijnen moed, een Schip vol foldaaten, door PAULUS VAN LOO derwaarts gebragt, van de Stad afwijken. Op deeze wijze mislukten alle de listen, door de Burgemeesters te werk gefteld, om de *Spanjaards* binnen de Stad te brengen. Alleen gelukte het hun, veele Roomschgezinden op hunne zijde te trekken, zo dat zij zelfs naderhand voor een bloedbad begonnen te vreezen. Tot geluk der Burgerije, kwamen thans veele vlugtelingen binnen; en hier door werden de welmeenenden zodanig verfterkt, dat, onder de Roomschgezinden, de fchrik den moed deed verflaauwen. De welmeenenden, en onder deeze, zelfs veele Roomschgezinden, dwongen nu de Magiftraat het Gefchut af, plantten een *Oranje-Vaandel* op'den Tooren, en lieten dezelve ook van de Stadsmuuren waaijen. PIETER BUISKENS nam 350 Stedelingen in bezolding, zond een brief aan den Graave VAN DER MARK, en verzogt, daar bij, om befcherming en meerder bezetting. Aan zijn verzoek werd fpoedig voldaan. Terftond daarop worden nieuwe Burgemeesters aangefteld, die den Koning *van Spanje* en den Prinfe van *Oranje*,

je, als zijnen Stadhouder en de Stad den Eed deden, tegen den Hertog van *Alva* en zijnen aanhang; als mede, tegen den tienden penning en de Inquisitie. Door het voorgevallene binnen *Enkhuizen*, en door de veranderingen, welke, kort daar na, ook in andere Steden plaats hadden, werd ondertusschen ALVA gantsch en al te leur gesteld in zijn oogmerk, om wederom meester te worden van den *Briel*. Niet te onregt mogen wij hier bij aanmerken, dat het omslaan van de Steden *Enkhuizen* en *Vlissingen*, zo wel als de bemagtiging van den *Briel*, moet gehouden worden voor een der Grondslagen der *Nederlandsche* Vrijheid. De Roomschgezinde MEERBEEK, schoon niet gewoon dan met bitterheid te schrijven, spreekt, echter, met meer gematigtheid van *Enkhuizen*, dan van *Vlissingen*. „ Geduurende dit rumoer in *Zeeland* (zegt hij) hadden ook wat te vooren de *Hollanders* in eenige plaatsen, den Koning de rug gekeerd, en waren den Prins van *Oranje* en zijnen aanhang toegevallen, na dat den *Briel* was ingenoomen. Voor 't eerst volgden die van *Enkhuizen*, alleen om een klein geschil tegen den Kapitein Admiraal BOSHUIZEN, die met eenige van zijne Oorlogschepen in de Haven van *Enkhuizen* gekomen was, om die Schepen te vermaaken, te voorzien en te victalieeren; maar eenige hadden de Burgerij wijs gemaakt, dat 'er allengskens soldaaten in de Schepen kwamen, om de Stad te beter te bedwingen; daarom stelden zij zig in de Wapenen, dreven de soldaaten de Stad uit, niet gedood, zo die van *Vlissingen* deden, maar veel heuscher, neemende BOSHUIZEN gevangen, en andere Bevelhebbers meer. De Kerken en Kloosters werden berooft, de Priesters en Monniken en Religieusen verjaagd, en het Calvinist geloove daarin geplant."

Na dat *Zutphen*, door Don FREDRIK, bemagtigd en uitgemoord was, en *Kampen* zig op genade had overgegeeven, deed de nieuwe Gouverneur dier Stad, door een Burger van *Kampen*, aan die van *Enkhuizen*, 's Konings genade aanbieden; doch zij wierpen den brenger in de Gevangenis. Die van *Kampen* schreeven daarop, ten tweedemaale, dat de Brief alleen uit goede nabuurschap geschreeven was; dat de brenger een eerlijk Man, en van den inhoud onbewust was. Weshal-

ven zij verzogten, hem los te laaten. Zij deeden dit, na hem eerst, met den Brief op de borst, door den Beul, tot aan de Galg te hebben doen geleiden.

In het Jaar 1591, is deeze Stad meer dan de helft vergroot; alle de Zoutkeeten, naar den kant van *Hoorn* staande, werden binnen de Wallen getrokken. In het Jaar 1672, bespeurde men binnen *Enkhuizen* minder beweeging, dan in andere Steden, om den Prins van *Oranje* tot de Stadhouderlijke waardigheid verheeven te zien. Alle de Ingezeetenen, zo Mans als Vrouwen, gedroegen zig dapper, geevende naauwkeurig agt, wat elders omging. Dagelijks werkten zij onder hunne Compagnien, en herstelden al het gebrekkige; door de vlugtelingen uit *Gelderland* en *Overijssel* werden zij hierin kragtdadig ondersteund. Eene zwaare schade leden die van *Enkhuizen*, in het Jaar 1703, door het verbranden van hunne Haringbuizen, door de *Franschen*; na dat de zogenaamde Buize-Convooijers, (zekere gewapende Vaartuigen,) tegen dezelve dapper gestreeden hadden, werden, bij die gelegenheid, meer dan 100 Buizen, bij *Hitland*, door de vlammen verteerd.

Ook heeft de Zandplaat, die voor de Stad legt, aan haaren welvaart geen klein nadeel toegebragt. Men is wel bedagt geweest, dit onheil te verminderen, door de werking van een nieuw uitgevonden Water-Zandmolen; doch te vergeefsch. Dit groote werktuig, 't welk op twee brede Vlotschepen rustte, en door 8 of 10 paarden werd omgetrokken, hoe zwaar van kettingwerk ook voorzien, en overal met vast ijzerwerk beslagen, was echter niet bestand tegen het uitmaalen van het Zand. Zo dat het telkens onklaar werd, en de uitvinders, naa 'er veele duizenden aan te koste gelegd te hebben, genoodzaakt waren, den arbeid te staaken. Na langen arbeid ondervonden zij, dat de uitgemalene kolken, door den stroom, telkens met zand gevuld werden. Het zou dus een eeuwigduurend vrugteloos werk geweest zijn, daarmede te volharden.

Wat verder de Kerklijke Geschiedenissen aangaat; in de Jaaren 1618 en 1619 hield deeze Stad de zijde van *Amsteldam* en van andere Steden, die zig tegen de Remonstranten, en dus voor de Sijnode verklaarden. Aan de onlusten, in *Holland* en elders gereezen, door de geschillen tusschen de *Cocce-*

cejaanen en de *Voetiaanen*, hadt deeze Stad rijklijk haar aandeel. Reeds in het midden van het Jaar 1675, was aldaar merkelijke moeite ontstaan, over het beroepen van een Predikant. Eenige Leden der Gemeente booden den Kerkenraad een verzoekschrift aan, waarbij zij begeerden, dat niemand beroepen werd, dan die afkeerig was van de nieuwigheden, welke thans door sommigen gedreeven werden. Maar de Wethouderschap en Kerkenraad namen dit zeer euvel op; ook werden de tekenaars van dat *Request* scherpelijk bestraft. Met een verzoekschrift, vervoegden zig deeze hierop bij den Stadhouder, die de Regeering en Kerkenraad vermaande, aan het verzoek der Requestranten te voldoen. Dit bragt te wege, dat de zaak aldaar geene verdere gevolgen had.

De groote Staatsomwenteling, in den Jaare 1747, ging aldaar zonder merkelijke beweeging door. Met het afschaffen der Pagterijen, ontstond 'er wel eenige beweeging; doch deeze ging met geene buitenspoorigheden verzeld.

Zie BRANDT en CENTEN, *Historie van Enkhuizen*, en verder de meeste *Nederlandsche* Geschiedschrijvers.

ENKHUIZEN, (WILLEM PIETERSZOON) Burgemeester van *Hoorn*. In het Jaar 1566. kwam de Heer van BREDERODE, verzeld van zijne Gemalin, twee Zusters van den Prins van *Oranje* en verscheiden Edelen, te *Hoorn*, om, ware het mogelijk, aanhang te maaken. De Wethouders aldaar onthaalde hij meenigmaal in zijne Herberg, daar het geroep, *Vive le Gueux!* onder het drinken van een glas wijn, meer dan eens gehoord werd. Den Burgemeester WILLEM PIETERSZOON ENKHUIZEN, die een weinig beschonken was, hing hij, half met, half tegen zijnen wil, een geuzen penning om den hals; waarmede deeze naderhand, nugteren zijnde, niet weinig verlegen was, en in de daad, niet zonder reden: want, na de komst van ALVA, die van geen verschooning wist, koste hem dit spel het meeste deel zijner middelen.

VELIUS, *Kronijk van Hoorn*, bl. 298.

E N N O. Vier Graaven van *Oost-Friesland* zijn 'er geweest, die deezen naam voerden, en onder hen eenigen, welke den Staat der Nederlanden, nu en dan, in groote moeilijkheden inwikkelden. Wij zullen hier alleen gewag maaken van E N N O D E N III, die, in het Jaar 1602, zijnen Vader E D Z A R D, in het hevigste der twisten, tusschen de *Oost-Friezen* en *Embders*, opvolgde. E N N O gaf voor, zig met de *Embders* gaarne te willen verzoenen, indien zij slegts zig vernederden, en, ten dien einde, eene bezending aan hem deeden. Dit geschiedden op aanraaden van de Staaten. Maar de afgezondenen werden door E N N O zo trotsch ontvangen, dat zij, op bevel van de Stad, te rug keerden, en in *Holland* 'er kennis van gaven. De *Staaten Generaal* zonden hierop bevel aan Graave W I L L E M L O D E W Y K, om zeshonderd man in de Voorstad van *Embden* te leggen. E N N O, dit ziende, deedt den voorslag, om eenen *Landdag* uittefchrijven, om op denzelven alle de bezwaaren uit den weg te ruimen. Ook dit zou men hebben toegestaan. Maar zo dra hadt E N N O niet eenige voordeelige berichten van het Keizerlijke Hof ontvangen, of hij veranderde wederom: met het einde van de Maand Augustus kwam men echter zo verre, dat E N N O, op eenen Landdag, binnen *Embden*, eerst met den Adel, en daarna met de Stad, tot een verdrag kwam. De kleine Steden, die wel de grootste reden tot klagen hadden, wist men met goede woorden te paaijen. Op de beraamde Voorwaarden, werd Graaf E N N O, in de Maand November des gemelden Jaars, gehuldigd. Dit oogenblik che en hij te hebben afgewagt, om zijn plan ten uitvoer te brengen. Want, nog in dat zelfde Jaar, deed hij eenige stappen, die hem van slinkschen handel, ten opzigte van de Stad *Embden*, verdagt maakten. Met zijne toestemming, was zijn Broeder C H R I S T O F F E L getreeden in dienst van den Aartshertog A L B E R T U S. Een jonger Broeder, J A N genaamd, had den Roomschen Godsdienst omhelsd. Naa het ontslag, wegens bloedverwantschap, van den Paus te hebben bekoomen, gaf hem E N N O zijne Dogter ter Vrouwe. Verscheiden Officieren van den Aartshertog nam hij in zijnen dienst. Den Raad van *Embden* verboodt hij alle onderhandelingen met de Algemeene *Staaten*. Hij matigde zig dus aan, een grooter gezag, dan hem toekwam.

kwam. *Norden*, daar hij nog niet gehuldigd was, werd, door Krijgsvolk, gedwongen tot het betaalen van eene zwaare geldboete. Nogthans nam *Embden* de toevlugt tot de Algemeene Staaten, die de Stad vier Vaandels *Friesche* knegten toezonden, en, in het Jaar 1602, den *Eemstroom*, deden bezetten. ENNO verschanste zig na bij de Stad. Na het overgaan der Stad *Graave*, zonden de Staaten WARNAR DU BOIS, met twaalf Vaandelen, naar *Oostfriesland;* nog vóór het einde van de Maand November, ontweldigde hij ENNO alle zijne Schansſen. ENNO, hierop naar *Duitschland* vertrokken, stelde alle de *Duitsche* Hoven in rep en roere; hij beklaagde zig ten hoogsten over de Heerschzucht der Algemeene Staaten; doch het ontbrak deeze aan geene middelen, om, door eene schriftelijke verdediging, zig van dien blaam te zuiveren. ENNO in *Duitschland* zijn oogmerk niet kunnende bereiken, kwam, in de Lente van het Jaar 1603, in den *Haag*, waarheen die van *Embden* insgelijks hunne Gemagtigden zonden. De Algemeene Staaten hoorden de wederzijdsche klagten, en deeden eene uitspraak, bij welke de *Embdenaars* meer bevoorregt en beveiligd werden, dan te voeren. Van wederzijde berustte men in de uitspraak. Doch ENNO was niet in zijn Graafschap te rug gekeerd, of hij weigerde, het verdrag te bekragtigen. De Raad van *Embden*, en de Stenden van *Oostfriesland*, weigerden het hierom insgelijks. ENNO gaf voor, dat de uitspraak der Staaten streed met die van den Keizer; dat zij onbevoegd waren, verlof te geeven tot het versterken der Stad *Embden*, over welke den Keizer en het Rijk de oppermagt toebehoorde. Hier door werden de Staaten in ongelegenheden gewikkeld met Keizer RUDOLF; die, echter, met goede woorden en geschenken aan zijne Afgezanten, zig liet te vreden stellen. Doch de haat tusschen de Stad (die door de hulp der Staaten beveiligd was) en tusschen den Graaf, werd daardoor niet verminderd, maar veel meer ontstooken. De Staaten ondertusschen wisten den Graaf in bedwang te houden; welke hij evenwel minder ontzag, dan te vooren, nadat, in het Jaar 1606, SPINOLA *Lingen* had bemagtigd. In de Maand November van dat Jaar, werd, ten overstaan van den *Engelschen* Gezant WINDWOOD en dien der Algemeene Staaten, wederom een verdrag gesloten.

 In

In den Zomer van het volgende Jaar 1607, ontstond binnen *Embden* een geweldig oproer, veroorzaakt, zo het scheen, door de tijding van het aanhouden van eene aanzienlijke *Embder* Koopvaardijvloot, in *Spanje*, onder voorwendzel dat die van *Embden* te naauw met de Staaten verbonden, en oproerig waren tegen den Graaf, van wien zij, evenwel, de Zeebrieven genomen hadden. Geduurende de beroerte vertoonde zig ENNO in de Stad; dit deedt veelen denken dat hij zelve het oproer hadt gestookt, om, even als zijn Vader gedaan had, in troebel water te visschen. Zijne Broeders, CHRISTOFFEL en JAN, lagen te *Lingen* in bezetting; dit vermeerderde den angst der Algemeene Staaten. Om verder onheil voortekomen, zonden deeze, in allerijl, 2000 man, uit *Friesland*, naar *Embden*, die in de Voorsteden gelegerd werden. In de maand Junij gaven zij, aan Graave ENNO, schriftelijk kennis, hoe zij zig verpligt vonden, de bescherming der Stad en de nakoming der geslootene verdragen op zig te neemen. Dit hadt geen ander gevolg, dan het zenden van Gezanten, die bijkans niets verrigtten. Het vuur van oneenigheid smeulde tot in het Jaar 1609, en borst toen weder heviger uit dan te vooren. De Graaf had, in de maand September van dat Jaar, eenen Landdag beschreeven te *Aurik*, eene beslootene Stad, en waarin hij een Kasteel had. De *Embdenaars* oordeelden dit te strijden met hunne voorregten, dewijl de Stenden van *Oost-Friesland* niet dan in opene plaatzen mogten beschreeven worden. Hopman HERMAN WESSELS werd, met een deel Krijgsvolk, naar *Aurik* gezonden, om de aangeleide bijeenkomst te stooren. In de Stad wierdt hij handgemeen met 's Graaven Soldaaten, die wel haast verdreeven werden. Het Slot werd vervolgens geplonderd, en eenigen gevangen genoomen. De Raad van *Embden*, zo wel als de Algemeene Staaten, keurden dit bedrijf ten hoogsten af. De gevangenen werden geslaakt, de geplonderde goederen te rug gegeeven en WESSELS in bewaaring gesteld. Zo van 's Graaven zijde, als van wegen de Stad, kwamen wederom Afgevaardigden in *'s Hage*, met den aanvang van het Jaar 1610. Alle de onderhandelingen liepen thans vrugteloos af. Maar in het volgende Jaar, zonden de Algemeene Staaten zeven Afgevaar-

vaardigden naar *Oostfriesland*, welke, op den 20 van de maand Maij 1611, te *Oosterhuizen* een verdrag flooten, met toeftemming der twistende partijen. Thans vleide men zig, dat alle de onlusten een einde genomen hadden. Maar de rust was van korten duur. Niet even hoog liepen, van tijd tot tijd, de gefchillen. Zelfs werden de Staaten daar mede niet gemoeid, tot dat zij, in den Jaare 1618, tot die hoogte fteegen, dat die van *Embden* den Graaf in hegtenis namen. De Algemeene Staaten, nu wederom als Middelaars ingeroepen, deeden ENNO terftond ontflaan. Het liep, echter, aan tot in den Zomer van het Jaar 1622, eer zij een nieuw verdrag konden bewerken. Naderhand hielden zij een waakend oog op de onderhouding van het zelve, door de Bezetting, zo die in *Embden* als in *Lieroord* gelegd was. Na het eindigen van het Beftand met *Spanje*, zogt ENNO zijn perfoon en Graaffchap als onzijdig te doen aanmerken. Van de zijde des Konings, werd hem dit, eerlang, toegeftaan, op voorwaarde, dat hij zorge zou dragen, dat *Lieroord* van Staatfche bezetting ontheven werd. Maar alle zijne poogingen, ten dien einde aangewend, waren vrugteloos. De Staaten verzogten hem, de Vesting nog eenigen tijd in hunne magt te mogen houden, en deeden inmiddels de vervallene werken herftellen. Op raad van Prinfe MAURITS, werd hem, in 't vervolg, de onzijdigheid toegeftaan. Vermits men geen het minfte vertrouwen kon ftellen op ENNO, liet men, als onwillens, toe, den inval van den Graave VAN MANSVELD, in *Oostfriesland*. ENNO werd hier door wel eenigzins in bedwang gehouden; doch hij leefde fteeds onvredig met de *Embdenaars*, tot zijnen dood toe, welke voorviel, op zijn Slot te *Lieroord*, den 19 Augustus 1625.

ENNO LODEWYK, Graaf van *Oostfriesland*, Zoon van ULRICH, en Kleinzoon van ENNO DEN III, hier boven vermeld. Hij werd gebooren in 't Jaar 1632, en volgde zijnen Vader op, toen hij nog naauwlijks 10 Jaaren oud was. Een Jaar te vooren, was, tusfchen Graaf ULRICH en Prins FREDRIK HENDRIK van *Oranje*, een Huwelijks-verbond gefloten, voor deszelfs Zoon ENNO LODEWYK en HENRIETTA CATHARINA, Dogter van den Prins, en, in den

Haag, met een prachtigen maaltijd gevierd. Doch het Huwelijk had geenen voortgang. Graaf ENNO LODEWYK trouwde, in het Jaar 1656, te *Aurik*, met JUSTINA SOPHIA, gebooren Gravinne van *Barbij* en *Mechlingen*; en de Prinses HENRIETTA, voorgeevende, geenen zin in den Graaf te kunnen krijgen, trouwde daarna met JOAN GEORGE, Prins van *Anhalt*. Veelen meenden, dat de Staatkunde daaronder haaren rol speelde, omdat de *Oostfriesche* geschillen telkens moeilijkheden veroorzaakten. ENNO LODEWYK stierf, den 6 Junij van het Jaar 1665.

Men zie breeder van hun beiden VAN METEREN en AITZEMA.

ENS, een gedeelte van het Eiland *Schokland*, liggende ten Zuiden van *Emmeloort*; hoewel kleinder van omtrek, word het, echter, beter onderhouden. De Kerk, waarvan de Predikant onder de Klasfis van *Kampen* behoort, staat aan den Zuid Oostelijken hoek van het Eiland, buitendijks, tegen over de Vuurbaak, die door de Provintie *Overijssel* onderhouden word.

ENS, (JOHANNES) werd gebooren te *Quadijk*, den 9 Maij van het Jaar 1684. Na dat hij, als Predikant, verscheiden Gemeenten met lof bediend hadt, werd hij, tot Hoogleeraar in de Godgeleerdheid, op de Hooge Schoole te *Utrecht* aangesteld, en, in het Jaar 1727, tot Rector der Academie verklaard. Hij overleed aldaar, als Predikant, den 6 Januarij des Jaars 1732, in den ouderdom van 47 Jaaren. Zijn afbeeldzel is door FOLKEMA in het koper gebragt.

ENSCHEDE, eene opene plaats in *Overijssel*, in het Landdrostampt van *Twenthe*, 2 uuren van *Oldenzeel*, aan de Grenzen van *Munsterland*. Volgens sommigen, heeft het van de Landscheiding, den naam van *Enschede*, zo veel als *Eindscheide*, bekoomen. Voortijds was het eene Stad, die tamelijk versterkt was. In het Jaar 1579, werd zij, door Prins MAURITS, onder de magt der Staaten gebragt. Haar verval moet

deels

deels aan de rampen van den Oorlog worden toegeschreeven, deels ook aan een fellen brand, die 'er eene onherstelbaare schade aan toebragt. De omtrek deezer plaats bevat in zig agt Buurten, welke te zamen een getal van bijna 2000 Ledematen uitmaaken; deeze worden bediend door twee Predikanten. Ook heeft men 'er eene aanzienlijke Gemeente van *Mennoniten*, die één Predikant hebben. De Regeering van ENSCHEDE bestaat uit zes Burgemeesteren, en zes Gemeenslieden, welke Jaarlijks, door den Landdrost van *Twenthe*, gekooren worden, en één Sekretaris. Tot roem van die van ENSCHEDE, moeten wij hier bijvoegen, dat zij, in het tegenwoordige hachlijk tijdstip der Republiek, niet van de laatsten geweest zijn, die zig in den Wapenhandel bekwaam gemaakt hebben. Volgens aan mij medegedeelde berigten, bestond de burgerij aldaar, in 't Jaar 1784, uit twee Kompagnien, en maakte te zaamen uit 240 weerbaare en wel geoeffende mannen.

ENSCHOT, een Dorp in *Staats-Braband*, onder het Kwartier van *Oosterwijk*. In de Kerk, die zeer klein is, word geen dienst meer gedaan. Men telt aldaar 61 Huizen; en in de Quohieren staat het aangetekend voor 217 morgen bouwland.

ENSPYK, eene Heerlijkheid in *Gelderland*, met haar Slot toebehoorende aan den Heere KLEINHOF. Deeze Heerlijkheid legt ten Westen van het Dorp *Deil*, in de *Thielerwaard*.

ENTER, een middelmatig Dorp, in *Overijssel*, in het Landdrost-ampt *Twenthe*, een half uur gaans ten Oosten van *Rijssen*.

ENTES, (BARTEL) of BARTHOLD ENTENS, van *Mentheda*, Jonker tot *Middelstum*, *Dornema* en *Engelboort*, was afkomstig uit een adelijk *Groningsch* Geslacht, en gehuwd met BAUCK, dogter van DUCO MARTENA, bij welke hij verwekte eene dogter, KATHARINA, die eerst trouwde met TONIS VAN AYLVA, en daarna met SJUK VAN BURMANIA. ENTENS begaf zig, in zijne Jeugd, tot de

Letteroeffeningen, en bragt een groot deel zijner goederen door. Dus bijkans van alles beroofd, om meer dienst aan zijn Vaderland te bewijzen, dan hij tot hier toe aan zig zelven gedaan had, voegde hij zig, in den aanvang der beroerten, bij de voorstanders der Vrijheid, ondertekende het verbondschrift der Edelen, en begaf zig daarna in dienst van Graaf LODEWYK VAN NASSAU. Reden genoeg was dit voor ALVA, om hem te doen indagen, te bannen en zijne goederen verbeurd te verklaaren. Niets verloor hij bij het laatste gedeelte van dit vonnis, dewijl zijne goederen zwaar met schulden belaaden waren. Het Banvonnis verschrikte hem zo weinig, als de ongelukkige veldslag bij *Jemmingen*, daar hij wel zijne wapens, maar niet zijnen moed verloor. ENTES, dus aan land niets bezittende, was een der eerste en voornaamste Vrijbuiters ter Zee; nevens anderen ontving hij zijnen Lastbrief van Prins WILLEM DEN I, in het Jaar 1559, en verbond zig met zijne Spitsbroeders, om den algemeenen vijand, te water en te lande, het hoofd te bieden. Jammer is het, dat zo een ijverig voorstander te onbezuisd en ruw te werk ging. Doch zijn slegt gedrag, op *Ameland* gehouden, boette hij, door zijnen Heldenmoed, bij de verovering van den *Briel*, en met zijnen aanslag op *Dordrecht*, welke stad zig, bij verdrag, aan hem overgaf. Voor *Haarlem* en ter *Goes*, slaagde hij niet zo gelukkig.

Het zij wangunst, of de tegenstand, welken hij ontmoette, de oorzaak was van zijne woestheid, die somtijds tot wreedaartigheid oversloeg, is onzeker; maar dit is bekend, dat hij het pad van een eerlijk en welberaaden Krijgsman zo verre te buiten ging, dat hij, in het Jaar 1573, op verzoek van den Prins, door de Staaten, in hegtenis genoomen werd. Veel is 'er, ten zijnen voor- en nadeel, geschreeven; niemand, echter, kan bewijzen, dat hij, in bedaarde gemoedsgesteldheid, iets ten nadeele van den Staat ondernomen heeft; maar wel, dat hij vijanden had, die hem deswegen in verdenking zochten te brengen. Dit is ten minsten zeker, dat hij niet alleen werd ontslagen, maar ook, op nieuw, in 's Prinsen dienst is aangenomen, en dus niet *met de Koorde gestraft*, zo als verkeerdelijk gemeld werd, in het IV Deel van den *Staat der Nederlanden*, bladz. 435. Integendeel,

gaf

gaf ORANJE hem last tot het aanwerven van Krijgsvolk, waarmede hij, in de maand Maij van het Jaar 1576, een inval in *Friesland* deed. Voorheen had hij zig in dat Gewest reeds doen kennen; nu poogde hij 'er zig meester van te maaken, en nam *Oostmahorn* in: doch ROBLES noodzaakte hem, kort daarna, die plaats weder te verlaaten. In het volgende Jaar werd hem bevolen, zijn volk aftedanken. Eenige *Omlander* Heeren gaven hem toen last, tot het aanwerven van Vaandelen Voetvolk, om daarmede eenigen, die te *Groningen* in hegtenis zaten, te verlossen; maar hier in slaagde hij zo ongelukkig, dat hij, in plaats van dit te verrigten, zelve gevangen raakte. Binnen kort werd hij wederom ontslagen. Niets liet hij onbeproefd, om *Groningen* aan RENNENBERG te ontweldigen, en die Stad onder de magt van den Staat te brengen. Terwijl hij hiermede bezig was, werd hij, met een kogel, zodanig door het hoofd geschooten, dat hij dood ter aarde viel: dit gebeurde op den 27 Maij van het Jaar 1580. Zeer verschillende heeft men over zijn karakter gesprooken, de een tot lof en de ander tot laster. In 't algemeen is dit zeker, dat hij was een vernuftig krijgsbouwkundige; een dapper bevelhebber; een stout Zeeman; een vriend van zijn Vaderland; een verdediger der Vrijheid; doch tevens woest van aart en zeden; in voorspoed losbandig wreedaartig in rampspoed; in allen opzigte van een woesten en ontembaaren aart.

Nog andere vindt men gemeld, die den naam van ENTENS voerden, allen aan hem vermaagschapt: WILCKE ENTENS, zijn Broeder, Ridder van *Jerusalem*, beschreeven onder de Ridderschap van *Overijssel*, gehuwd met HENRIKA, Dogter van HENDRIK VAN HAERSOLTE; MEINARD ENTENS; JACOB en JAN, broeders; GERRIT en ASINGA ENTENS; GEERT ENTENS, die, in het Jaar 1579, het Verbond tusschen den Graaf VAN RENNENBERG en die van *Groningen* heeft getekend; HILLEBRAND COPPEN ENTENS, Heer van *Lulema* en *ter Borch*; deeze, de laatste mannelijke afstammeling van dit Geslacht, overleed den 2 April 1716.

Zie van ENTENS de meeste der *Nederlandsche Geschiedschrijvers* van dien tijd.

ENTS.

ENTSZOON, (GERRIT) door Hertog FILIPS tot Ridder geslagen, was, in het Jaar 1496, Burgemeester van *Enkhuizen*. Hertog KAREL DE I zondt hem in het bovengemelde Jaar, naar *Friesland*, om de bewooners van dat Gewest tot onderwerping te vermaanen. Hij kon op hun niets meer verwerven, dan, dat zij eene bezending naar den *Haag* deeden, die insgelijks vrugteloos afliep. Bovengemelde Hertog bedienden zig van hem, in het Jaar 1472, ter stilling van eene beroerte te *Zierikzee*, en begiftigde hem naderhand, ter belooninge van zijne gedaane diensten, met de Heerlijkheid der Eilanden, *Urk*, *Ens* en *Emmeloord*. In den *Lof van de Stad Enkhuizen*, word hij genoemd een kloek Zeeman, en Vice-Admiraal van *Nederland*. Het wapen, waar mede hij, behalven het straks gemelde en nog andere voorregten, vereerd werd, verbeeldde een Schip in eene groene Zee, op een gouden Schilt; van de masten waaiden witte Wimpels, met rood doorstreept: op den gulden Helm lag een gulden gevlogte tuin, in welken stond een verguld Hert met zijne hoorens en daar agter een Standaart, versierd met een Wimpel van dezelfde koleur.

BRAND, *Historie van Enkhuizen*, bl. 38, 39, 291.

ENTINGE, eene Havezate in het Landschap *Drenthe*, bij het Dorp *Dwinglo*, onder het Dingspil *Diverder*.

ENUM, een Dorp in de *Groninger Omlanden*; dicht bij hetzelve stond weleer een adelijk Slot.

Zie HALMA.

ENZE, in de oude Registers van *Utrecht*, ANZE genaamt, is thans bekend bij den naam van ENSCHEDE; zie hier boven.

